ספר

חק לישראל

פרשת במדבר

מן

חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

א) תורה נדפסה בשלמות עם הפסורות וחמש מגלות עם הטעמים

ב) תרגום על התורה

ג) מי' רש"י בשלמות ועם מי' רש"י ישן.

ד) מי' שפתי חכמים הנודע ללומרי תורה.

ה) מי' הרשב"ם ז"ל נכד רש"י ז"ל.

ו) מי' בעל הטורים מרבינו בעל ארבעה טורים.

ז) מי' דעת זקנים מבעלי התוספות ז"ל.

ח) תולדות אהרן מראה מקום כל פסוק בש"ס.

ט) מנין המצות למהר"ם חאגיז ז"ל נדפסו בסגנים התומים ע"מ הפסוקים.

י) טעמי הקרבנות מרבי חרש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז"ל.

יא) דיני הקרבנות בקצרה

יב) ההפטרות עם לקוטים ומשלים.

יג) עניני הסדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים בטוב טעם ודעת.

יד) ענין הסדרה על ע"מ לפני כל פרדה.

טו) תפי' עיט על החורה הוא כמעט העתקה תרשות בטוב טעם וכן בהתפסרה.

טז) ליקוטים יקרים ע"מ מהפגרים הנקובים בשמותם לסמה (יותר מהמשים במספר).

יז) משלי חכמים נעימים המושכים לב הקורא למוסר ולירא ה'. על התורה והפטרות.

יח) ספר פדריא עם ספר הישר יחדו נעתק על ע"מ (יעדער זאל וויסען וואס עס איז נזיינען מון נוצלם בעשאפנג בית הינם.

יט) מצות השם על תרי"ג מצות (אויף ע"מ) יעדער סענטש זאל וויסען די מצות וואס נאט האט גיבאטן.

כ) חמש מגלות עם פירש"י (כמוף כל כרך מתחומש נדפסה הסגלה השייכת לכרך ההוא). זולת זה נוספו על חמש מגלות עוד פירושים חדשים להפליא אשר לא כא עוד כבדשם הזה סלוקם מגדולי מפרשים והקורא בו יהענג מאד. ולמי מ' העברי העתקנו גם מי' ע"מ (יעדער וואס הענט לייענען הדעם נרוים שפרעכענגען האנען).

כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה.

כב) על ספר רות נקוב בשם יחוס דוד.

כג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה.

כד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלי העולם

כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והדס.

כו) לקוטים יקרים על ה"מ מגדולים אנשי שם.

כז) משלים ערבים ונעימים על כל הח"י

כח) תרגום שני על מגלת אסתר

כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בתקון נפלא.

ל) העתק ע"ט מהתרגום שני בהוספות והקונים.

לא) נדפס בסוף כל כרך סדר התפלה וכו'.

לב) גם הוספנו קצורי הדיוקים הנצרכים להתפלה.

לג) נביאים עם פרש"י ומצודת דוד

לד) כתובים עם פרש"י ומצודת דוד.

לה) המשניות עם ברטנורא ועיקר תוי"ט בנדפס מבבר עם הוספות ותקונים.

לו) גמרא עם פרש"י והעתקה ע"מ ועם איזה דבורי תוספות.

לז) ההלכה פסוקה עם העתקה ע"מ.

לח) המוסר עם ההעתקה ע"מ.

לט) למהודרים ללמוד בכל יום הרמ"ג מצות כאשר תקנו הקדמונים.

מ) ארחות חיים מהרא"ש ז"ל.

מא) הארחות חיים הנ"ל נעתק גם ללשון ע"מ.

מב) אגרת הרמב"ן ז"ל לבנו ז"ל נעתק גם הוא ל"ע"מ.

מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעצט אויף א לייכטע אידישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע אותיות און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388-8812

חק לישראל

ספר

במדבר

מן

חמשה חומשי תורה

עם כ"ב פירושים. מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

א) תורה נדפסה בשלמות עם הפטרות וחמש מגלות עם הטעמים.

ב) תרגום על התורה

ג) פי' רש"י בשלמות ועם פי' רש"י ישן.

ד) פי' שפתי חכמים הנודע ללומדי תורה.

ה) פי' הרשב"ם ז"ל נכד רש"י ז"ל.

ו) פי' בעל הטורים מרבינו בעל ארבעה טורים.

ז) פי' דעת זקנים מבעלי התוספות ז"ל.

ח) תולדות אהרן כראה מקום כל פסוק בש"ס.

ט) מנין המצות למהר"מ האגיז ז"ל נדפסו בפנים החומש ע"פ הפסוקים.

י) טעמי הקרבנות בדרך חדש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז"ל.

יא) דיני הקרבנות בקצרה

יב) ההפטרות עם לקוטים ומשלים.

יג) עניני הסדרה פירוש על מקומו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים בטוב טעם ודעת.

יד) ענין הסדרה על ע"ט לפני כל סדרה.

טו) הפי' ע"ט על התורה הוא כמעט העתקה חדשה בטוב טעם וכן בההפטרה.

טז) ליקוטים יקרים ע"ט מהספרים הנקובים בשמותם למטה (יותר מחמשים במספר).

יז) משלי חכמים נעימים המושכים לב הקורא למוסר וליראת ה'. על התורה והפטרות.

יח) ספר פדר"א עם ספר הישר יחדו נעתק על ע"ט (יעדער זאל וויסען וואס עס איז גייען פון וועלט בעשאפינג ביז היינט.

יט) מצות השם על תרי"ג מצות (אויף ע"ט) יעדער מענטש זאל וויסען די מצות וואס נאט האט גיבאטן.

כ) חמש מגלות עם פירש" (בסוף כל כרך מהחומש נדפסה המגלה השייכה לכרך ההוא). זולת זה נוספו על חמש מגלות עוד פירושים חדשים להפליא אשר לא בא עוד כבושם הזה סלוקם מגדולי מפרשים והקורא בו יתענג מאד. ולפי פי' העברי העתקנו גם פי' ע"ש (יעדער וואס וועט לייענען וועט גרויס פערגעניגען האבן).

כא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה.

כב) על ספר רות נקוב בשם יחוס דוד.

כג) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיה.

כד) על ספר קהלת נקוב בשם הבלי העולם

כה) על ספר אסתר נקוב בשם מור והדס.

כו) לקוטים יקרים על ח"מ מגדולים אנשי שם.

כז) משלים ערבים ונעימים על כל הה"י

כח) תרגום שני על מגלת אסתר

כט) פתשגן הכתב על תרגום שני בתקון נפלא.

ל) העתק ע"ט מהתרגום שני בהוספות ותקונים.

לא) נדפס בסוף כל כרך סדר התפלה וכו'.

לב) גם הוספנו קצורי הדינים הנצרכים לתפלה.

לג) נביאים עם פרש" ומצודת דוד

לד) כתובים עם פרש" ומצודת דוד.

לה) המשניות עם ברטנורא ועיקר תוי"ט כנדפס מכבר עם הוספות ותקונים.

לו) גמרא עם פרש" והעתקה ע"ט ועם איזה דבורי הוספות.

לז) ההלכה פסוקה עם העתקה ע"ט.

לח) המוסר עם ההעתקה ע"ט.

לט) למהדרים ללמוד בכל יום התרי"ג מצות כאשר תקנו הקדמונים.

מ) ארחות חיים מהרא"ש ז"ל.

מא) הארחות חיים הג"ל נעתק גם ללשון ע"ט.

מב) אגרת הרמב"ן ז"ל לבנו ז"ל נעתק גם הוא לע"ט.

ואלה הספרים שמהם נאספו הפירושים החדשים והלקוטים היקרים

מ) מלגיץ הקדוש מ) לבדכמל ג) הפקדש ד) הכל"ם הקדוש ה) לוי המיים הקדוש ו) זוהר הקדוש ז) כלי יקר ח) כאר מים חיים ט) דביר הסכר י) יקרום לחוכמי יא) יקרום כמעוני יב) פי לדיק יג) מגן עזרה יד) קדושם לוי טו) מפיקי יהודה טז) רבני שאול יז) למגל"ן יח) מגדל רבה יט) מגדל מגחומע כ) מפטרת יונתן כא) בעל הטוריס כב) הלגום יהושלמי כג) גלי רזי"ם כד) תרגום יונתן כה) מעדני לוכה כו) שערי לוכה כז) ריקאנטי כח) מדרש הנפלא כט) מגן מעם ל) מרבי נחל לא) קל"ק לב) שב"ר לג) מגן חמדה לד) מדרש הליהו לה) ביגה לעתים לו) יעדות דבר לז) ביגי הנפש כבה"ש לח) תפארת לבי עמה"ש לט) לפירש תפארה על שה"ש מ) מרכבת דרכים מא) זרע ברך מב) ברכת שמואל מג) אגן אהרן מד) שמן הסוד מה) פני מריה אזטה מו) סמה רמיי מז) עולת ההדש מח) שמש יעקב מט) למגד ומים נ) מולאות חיים נא) ועוד ומגד מר מ"ס לפוכסם כי רבים הם רק כולם מהוגים כולם בדוחים ממדיקי הקודש מאר כמרן המה ומוד פוריתם זוהם ע"פ תכל מרוח מאר ולכם לא יפיף מעלי ישראל כי חכומים המה כמם בדהל ומופרם דומם עקבלו פה לאמר ולהדר הפורה והספרים דבריי הגיאים והמגלות מאר כלם קדם קדמים מרוחה מאד נמנו מאר קבל מכל מכר פיני עד סוף הדוכות.

ברכות הפטרה

קודם קריאת הפטרה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

ואחר קריאת ההפטרה יברך

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק:

נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ. וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ. עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:

עַל הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

סימני הקריאות

בר"ח קורין ארבעה גברי בפרשת פינחס מן את קרבני לחמי לאשי עד יעשה ונסכו.
ואם חל ראש חודש בשבת מוליאין ב' ספרים באחד קורין שבעה גברי בפרשת השבוע וקדיש לעילא. ובספר שני קורא המפטיר וביום השבת ובראשי חדשיכם עד יעשה ונסכו:

לתענית צבור

בשחרית ובמנחה קורין שלשה בני אדם בפרשת כי תשא מן ויחל משה עד לעשות ליעמו ומהלגין פסל לך וקורין עד אשר אני עושה עמך:

דיני המפטיר וברכות ההפטרה

אלו הימים שאין קטן עולה למפטיר. ראש השנה. ויום הכפורים. תענית צבור שחרית ומנחה.
שבת שובה. ז' דפסח. א' דשבועות. ארבע פרשיות. רק אם יש לוקח מפני דרכי שלום יכולין לקרותו בפרשת שקלים ופרשת החודש: כהן ולוי יכולין לעלות למפטיר. אבל בשבוע שאחריו לא יא"ל יש לו קדימה למפטיר: מותר להפסיק אפילו באמצע פרקים דקריאת שמע בכדי לענות ברכו וביהל"ו (ואמנים דברכות התורה וברכות ההפטרה): אסור לדבר בעת אמירת ההפטרה וברכותיה כמו בקריאת ספר תורה:

כל הצבור מחויבים לומר ההפטרה בלחש ועל כל פנים יהיה עשרה סמוך להמפטיר שיוכלו לשמוע ממנו ויאמרו אחריו בלחש ולא יהא ההמון באמירתם ההפטרה אחר שסיים המפטיר ומתחיל לומר הברכות: מי שרוצה להעלים מלה ברכות בשמיעת ברכות המפטיר משום דשומע כעונה מחויב לשמוע כל הברכות מתחלה ועד סוף ויענה אמן על כל ברכה וברכה אבל לא יענה ברוך הוא וברוך שמו משום דהוי אגלו. כמפסיק באמצע ברכה ומשנה ממטבע חכמים: אם היו יו"ד בשעה שהתחיל הברכה הראשונה וילאו מקצתן יוכל לסיים ההפטרה עם הברכות שלאחריה: בנוסח סיום הברכה נאמן ורחמן אתה. כאן שלא לומר ורחמן בכדי שיהיה סמוך לחתימה מעין החתימה. אך מי שאומרו אין מזניחין אותו. בנוסח שלא יכבה וי"ג שלא תכבה אין בזה הקפדה כלל:
בששני סדרות מחוברין יקרא הפטרה השניה חוץ מפרשת אחרי וקדושים ופרשת נצבים וילך: אין המפטיר רשאי להתחיל הברכה עד שיגלול הגולל הספר תורה: אין להתחיל הברכה עד שירואה מקום התחלת ההפטרה ואין לסלק ההפטרה מלפניו עד שיסיים כל הברכות שלאחריה כדי שירואה על מה הוא מברך:

דער זוהר זאגט דאס בעשאפענג פון די וועלט
איז ניט געגעדיגט געווארין ביז די יודין
האבין געגומען די תורה אויף דעם בארג סיני
און ביז דער משכן איז אויפגעשטעלט גיווארן.
און ווי עס איז געגעבין גיווארין די תורה און
דער משכן איז אויפגעשטעלט גיווארין האט
הקב"ה גיוואלט מען זאל ציילין ווי פיל יודין
עס זענען דא צום משכן, דריבער זאגט דער
פסוק נאט האט גירעט צוא משה אין מדבר
סיני אין אהל מועד, אז עס שטייט נאט האט
גירעט צו משה אין אהל מועד ווייסין מיר
דאך שוין אז עס איז גיווען אין מדבר סיני,
ווארום דער אהל מועד איז דאך גיווען אין
מדבר סיני, צו וואס שטייט אין פסוק במדבר
סיני, נאר נאט האט געזאגט צו משה ער זאל
ציילין צווייא ערלייא ציילונג, איין ציילונג
גיהער צו די תורה וואס איז גיגעבין גיווארין
אין מדבר סיני, און איין ציילונג גיהער צום
אהל מועד: (ב) שאו את ראש כל עדת בני ישראל,
איהר זאלט אויפהייבין וציילין דעם קאפ פון
אלע יודין, עס דארף דאך שטיין ראשי, דיא
קעפ פון אלע יודין, פאר וואס שטייט ראש,
דער קאפ, דער זוהר זאגט אזוי לאנג ווי דער
ערב רב איז גיווען מיט דיא יודין צו זאמען
זענען דיא יודין ניט גערופען געווארען איין
פאלק, נאר יעדער מענטש איז גיווען גירעכינט
בעזונדער, אבער וויא דער ערב רב איז אפ־
געשיידט געווארין פון דיא יודין (פון נאך דעם
עגל) זענען שוין דיא יודין גערעכינט גיווארין
וויא איין פאלק און ווי איין מענטש, דריבער
שטייט אין פסוק ראש כל עדת בני ישראל,
דעם קאפ פון אלע יודין, גלייך וויא אלע
יודין וואלטין געווען איין מענטש און
איין קאפ:

דער ילקוט זאגט ווען דיא יודין וואלטין זוכה
געווען וואלט הקב"ה גערופין אנאמען צו
יעדער יוד אוג פון זיין נאמען וואלטין מיר
וויסין זיין נאטור אוג וואס זייגע מעשים
זענען, מיר געפינען ווען דיא יודין זענען
געווען אין מצרים שטייט אלה משפחות הלוי דאס
זענען דיא משפחות פון שבט לוי, משפחת הלבני
דיא משפחה פון לבני, פאר וואס האט מען
איהם גערופין לבני, ווייל דיא יודין האבען
אין זיין צייט געארבעט טיט ולבנים, ליים אוג
ציגול, לבני איז דער טייטש ציגול, משפחות
השמעי דיא משפחה פון שמעי, פאר וואס האט
מען איהם גערופין שמעי, ווייל אין זיין צייט
האט גאט גיהערט דיא תפלה פון דיא יודין,
שמעי איז דער טייטש הערין, משפחות החברוני
דיא משפחה פון חברון, פאר וואס האט מען
איהם גערופין חברון, ווייל אין זיין צייט האט
גאט זיך כהעפט צו דיא יודין, חברון איז דער
טייטש בעהעפטונג, דיא גמרא זאגט ווען רבי
מאיר האט גיועהן אאומבעקאנטין מענטש האט
ער איהם גיפרעגט וויא איז זיין נאמען, אוג
פון דעם נאמען האט רבי מאיר געוואסט דעם
נאטור אוג דיא מעשים פון דעם מענטש,
אמאהל האט געטראפין רבי מאיר אוג רבי
יהודה אוג רבי יוסי זענען געגאנגען אין וועג
ערב שבת ביז ווייא זענען געקומען צו אשטאט
האבין וייא געפרעגט ביא דיא מענטשין פון
שטאט ווא איז אנאסט היו, האט מען וייא
געווייזען אנאסט היו, וויא זייא זענען אריין
געקומען אין נאסט היו האט רבי מאיר
גיפרעגט דעם נאמען פון נאסט הייזער, האט
מען איהם גיזאגט זיין נאמען איז בידור, האט
רבי מאיר גיזאגט צו רבי יהודה אוג רבי יוסי
איהר זאלט וויסען דער מענטש איז ארשע,
ווארום בידור איז אשלעכטער נאמען, ווייל עס
שטייט אין פסוק כי דור תהפכות המה, בידור
איז פארקערט פון אלע מענטשין, רבי מאיר
האט איהם געהאלטין פאר ארשע, ווייל זיין
נאמען ווייזט אזויא, רבי יהודה אוג רבי יוסי
האבין ניט גיקוקט אויף דעם נאמען, אז עס
איז געקומען פרייטאג פארין נאכט האבין רבי
יהודה אוג רבי יוסי גיגעבין זייער געלט צוא
בידור ער זאל דאס געלט בעהאלטין ביז
מוצאי שבת, רבי מאיר האט זיין געלט ניט
גיוואלט געבין צו בידור, נאר ער האט גיטרא־
גין זיין געלט אויף דעם בית הקברות אוג
האט אויף גיגראבין אביסול ערד פון אקבר
אוג האט אריין געלייגט זיין געלט אין דעם
קבר, ניט ווייסענדיג האט רבי מאיר גיטראפין
צו לייגין דאס געלט אין דעם קבר פון בידורס
פאטער, שבת ביא נאכט האט געחלמת צו
בידור אז זיין פאטער זאגט צו איהם קום געם
דאס געלט וואס ליגט אויף מיין קבר, אין דער
פריה האט בידור דערציילט פאר זייא זיין חלום,
האבין וייא גיזאגט צו איהם דיא חלומות וואס
חלומת שבת בייא נאכט דאס איז נאר ניט, ווייל
דער מענטש איז רוהיג טראכט ער פון פיל פאר־
שידענע זאכין דריבער זעהט ער פארשידענע
חלומות, רבי מאיר האט אנאנצין טאג שבת גיהיט
בידור זאל ניט גיין צום קבר ארויס נעמען דאס
געלט, מוצאי שבת איז רבי מאיר געגאנגען צום
קבר אוג האט ארויס גענומען דאס געלט, זונטאג

האבין

האבין רבי יהודה און רבי יוסי גיזאגט צו כידור
גיב אונז אונזער געלט, האט כידור גילייקענט
און האט גיזאגט ער האט בייא זייא קיין געלט
געגנומען, האט רבי מאיר גיזאגט צו זיי פאר וואס
גיט איר ניט אכטונג אויף אנאמען אזוי ווי איך גיב
אכטונג, זענען געגאנגען רבי יהודה און רבי יוסי
און האבין גערופין דעם כידור ער זאל ליין מיט
זיי וויין טרינקען איז כידור געגאנגען מיט זיי, אין
וויין האנדיל האבין זיי גיזעהן אויף די האר וואס
ארום זיין סול [וואנסעם] איז דא שטיקלאך ארבעס
האבין זיי דערקענט אז ער האט איצט גיגעסין
ארבעס, איז איינער פון זיי גילאפין צו כידור
אהיים און האט גיזאגט צום וויב פון כידור דיין
מאן האט גיזאגט דו זאלסט אונז געבן אונזער געלט
אסיקון ער האט איצט גיגעסין ארבעס, האט זיא
אנועק גיגעבין דאס געלט, ווי ער איז געקומען
אהיים און דאס וויב האט אים דערציילט ווי אזוי
זיא האט דאס געלט אנועק גיגעבין האט ער זיא
גידרעט. דער ילקוט [אין ספר ישעיה] דרציילט אמאל
זענען גיקומען צו רבי מאיר צוויי תלמידים, איינער
האט געהייסין כידור, האט רבי מאיר גיזאגט צו
זייגע תלמידים איר זאלט אייך הייטען פאר דעם
כידור, האבין די תלמידים גיזאגט צו רבי מאיר
רבי כידור איז דאך אלמדן פאר וואס זאלין מיר
אונז דארפין הייטן פאר אים. הט רבי מאיר גיזאגט
צו זייגע תלמידים אפילו ער איז אלמדן פון דעסט
וועגין זאלט איר אייך פאר אים הייטען, אכאהל
האט גימראפין עטליכע תלמידים זענען גיגאנגען
אין באד און כידור איז אויך געגאנגען מיט זיי,
ווי די תלמידים האבין אויסגיטאן זייערע קליידער
האבין זיי גיבעטין כידור ער זאל הייטען זייערע
קליידער ביז זיי ווערלין ארויס גיין פון באד, ווי
זיי זענען אריין געגאנגען אין באד האט כידור
גינומען זייערע קליידער און איז מיט זיי אנועק
גיגאנגען, זיי זענען ארויס גיגאנגען פון באד און
האבין ניט גיפונין זייערע קליידר, האבין זיי גימוזט
שיקין אשליח מען זאל זיי ברייגין אנדרע קליידר
נאכדעם זענען זיי געקומען פאר רבי מאיר האט
רבי מאיר זיי גיפרעגט פאר ווס זיי גייען איצט אין
אנדערע קליידר האבין זיי דערציילט רבי מאיר
ווס מיט זיי הט גיטראפין, האט רבי מאיר גיזאגט
צו זיי איך האב דאך אייך גיזאגט איר זאלט אייך
הייטן פאר כידור. האבין די תלמידים גיזאגט צו
רבי מאיר פון וואנען האסטו געוואסט אז ער איז
ארשע, האט רבי מאיר גיזאגט פון זיין נאמען האב
איך געוואסט אז ער איז ארשע, ווייל ער הייסט
כידור און אין פסוק שטיים כי דור הפתוכות המה בנים
לא אמון בם, זיי זענען אדור וואס זענען פאר קערט
גיוואארין פון ווי זיי זענען גיוועזין זיי זענען גיוואארין
קינדער וואס אין זיי איז קיין גלויבונג דא:

דער מדרש פליאה זאגט ווען די יודין האבין גרוהט
אויף איין ארט און דער משכן איז גיוועזין אין
מיטין און ארום משכן זענען גיוועזין די לוים און
ארום די לוים זענען גיוועזין די יודין צודריי שבטים
אין יעדער זייט מיט זייערע פאנען איז אראפגיקומען
אויואלקין פון הימעל אין דעם וואלקין זענען גיזעהן
גיוואארין צוויי אותיות פון שם הוי"ה יה" און דער
וואלקין איז גיגאנגען איבער די גאנצע מחנה און
די צוויי אותיות האבין געלויכטין ביי טאג און ביי
נאכט אזוי ווי די לבנה און דורך די ליכטיגקייט פון
די צוויי אותיות האבין די יודין געוואסט ווען עס
איז טאג און ווען עס איז נאכט [וואארום די גאנצע
מחנה איז גיוועזין בדעקט מיט וואלקינס פון אלע
פיר זייטין און פון הויבין די זונן זאל זיי ניט ברענען
וואארום אין דער מדבר ברענט די זונן ווי פייער,
דריבער איז די מחנה גיוועזין פינסטער נאר די צוויי
אותיות האבין גלויכטין אין די מחנה און פון זייער
ליכטיגקייט האט מען דערקענט ווען עס איז טאג
און ווען עס איז נאכט] און די צוויי הייליגע אותיות
יה" זענען גיבלויגין אין די מחנה, און אנאנצע וואך
זענען זיי גיזעהן גיוואארין אויף אלע פיר ערליי פאנען
אמאל זענען זיי גיזעהן גוואארין אויף דעם פאן און
אמאל אויף איין אנדער פאן. אזו פלעגט זיין אנאנצע
וואך ביז פרייטאג פארין נאכט, און אויף דעם ארט
ווס די צוויי אותיות זענען גישטאנען פריטאג פארין
נאכט ווען עס איז געוואארין שבת, דארט זענען זייא
גבליבען שטיין דעם נאנצין שבת, און זיי האבן זיך
ניט גירירט פון ארט פון דער רגע ווס איז גוואארין
שבת ביז מוצאי שבת, און מוצאי שבת האבן זיי נאך
אמאל אנגהובן ארום גיין אין די מחנה ביז פרייטאג
פארין נאכט און אזוי איז גיוועזין די נאנצע פערציג
יאר ווס די יודין זענען גיוועזין אין דער מדבר. און ווען
הקב"ה הט גוואלט די מחנות זאלן ציען דר וואלקן
ווס אויף אים זענען די צוויי אותיות יה" הט גיציוגין
מיט זיי, און די פיר וואלקנס ווס אוה זיי איז גישריבן
די אותיות [אויף איין וואלקין איז גשריבן אי"ו, אויף
דם אנדרן וואלקן איז גשריבן בצ"ע, אויף דם דרישן
וואלקן איז גשריבן רח"ק אויף דם פירטין וואלקן איז
גשריבן מק"ב] האבן גצוגין נאך דם וואלקין ווס אויף
אים איז די צוויי אותיות יה", און אז די כהנים האבין
גזעהן די פיר וואלקינס ציהען און שטיין אונטער
דם וואלקן ווס אויף אים איז גשריבן די צוויי אותיות
יה", האבן זיי גבלאזן מיט טרומייטין און אלע זייטין
פון דר וועלט האבין געדייכרט מיט בשמים וואס
הייסין מור און לבונה ודי פיר ווערטער אי"ו, בצ"ע
רח"ק, מק"ב, דם זענען די אותיות אברם יצחק יעקב]:

להמשיך מת"ת דו"ש יהוה נפש ו יה יהו יהוה היה יוד הא ואו הא נשמה יהוה היה יחידה ד דמלוי יו"ד אל שם בן שבעשה בניקוד חולם

א ויַדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לְצֵאתָם

א ומַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בְּמִדְבְּרָא דְסִינַי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא בְּחַד לְיַרְחָא תִּנְיָנָא בְּשָׁתָא תִּנְיָתָא לְמִפְּקְהוֹן מֵאַרְעָא

ת"א וידבר ה' אל משה במדבר סיני. פסחים ו:

רש"ם

(א) במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני. כל הדברות שנאמרו בשנה ראשונה קודם שהוקם

שפתי חכמים

א רלזמו לתכן ל"ל לעקחם כל כסימנים הללו ומתכן מתוך מיכתן כו' כלומר הכי בלא"ם לכיך לפרש ל"ל למכתב שמו לחם כסם כל עדת וגו' והכי ככר מנאן כפ' כי תשא אלא ע"כ ל"ל מתוך מיכתן כו': ב דכתיב ויסול מן הטס כשלשת אלפי אים ומתוך שמנה הטעלים ידע המתעים וה"פ כשנמלו כעגל מנאן המתים

ליקוטים על התורה

(א) **וַיְדַבֵּר** ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי. גָּאם הָאם גִּירָעם צוּא מֹשֶׁה אִין דֶער מִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר אִין אֹהֶל מוֹעֵד אוּנְד הָאם גִּיזָאגְט צו אִים, אִיז דָאךְ אַקְשִׁיָא מִיר וַוייסִין דָאךְ אַז דִיא יוּדִין זָענֶן דַאמָאלְס גִּיוֶוען אִין דִיא מִדְבָּר צוּא וָוּאס זָאגְט דִיא הוֹרָה אַז נָאם הָאם גִּירָעם צוּא מֹשֶׁה אִין דֶער מִדְבָּר, אוּנְד מִיר וַוייסִין אַז פוּן דִיא גִּירָעם צוּא מֹשֶׁה אִין דֶער אֹהֶל מוֹעֵד אִיז אוֹיפְגֶעשְׁטֶעלְט גִּיוֶוארִין הָאם נָאם גִּירָעם צוּא מֹשֶׁה פוּן אֹהֶל מוֹעֵד. צוּא וָוּאס זָאגְט דָא דִיא הוֹרָה אַז נָאם הָאם גִּירָעם צוּא מֹשֶׁה דֶער מִדְבָּר זָאגְט לְכָשֶׁל אֶמְלָךְ אִיז אֶמְאָהאל אַרַיין גֶעקוּמֶען אִין אַשְׁמָאם, וָוּיא דִיא מְעַנְטְשֶׁן הָאבֶּן דֶערְוֶוגֶן דָעם מֶלֶךְ זֶענֶען וָוּיא אַנְטְלָאפֶן, פוּן דָארְט אִיז דֶער מֶלֶךְ גֶעקוּמֶען אִין אַיין אַנְדֶער שְׁמָאם, וָוּיא דִיא מְעַנְטְשֶׁן הָאבֶּן דֶערְוֶוגֶן דָעם מֶלֶךְ זֶענֶען וָוּיא אוֹיךְ אַנְטְלָאפֶן, אֶמְאָהאל אִיז דֶר מֶלֶךְ גֶעקוּמֶען אִין אַאֲרָמָע שְׁמָאם אַוַוייסְטָע זֶענֶען אַלֶע מְעַנְטְשֶׁן פוּן שְׁמָאם אַרוּיס גֶעגַאנְגֶען גֶעגֶן דָעם מֶלֶךְ אוּנְד הָאבֶּן אִים אַרַיין גֶענוֹמֶען אִין זַייעֶר וַוייסְטָע שְׁמָאם מִים גְּרוֹיס גֶעוַאנְג אוּנְד מִים שִׂמְחָה,

משלי חכמים

(א) **וַיְדַבֵּר** ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי וגו'. דֶער מִדְרָש זָאגְט לְמָשָׁל אַגְרוֹיסֶער גְּבִיר הָאם גֶענוּמֶען אַוַוייב אוּנְד הָאם אִיר נִים גֶעשְׁרִיבֶּען אַכְּתוּבָה, נָאכְדֶעם הָאם דָאס וַוייב גֶעזָאגְט דִיגְס אוֹיף אִים הָאם עֶר דָאס וַוייב אַרוּיס גֶעטְרִיבֶּען פוּן זִיךְ אוּנְד הָאם אִירְ קֵין גֶעגֶבֶן. אוּנְד הָאם זַייעֶר אַנְגוּכֶּן אִין אַנְדֶער וַוייב אוּנְד הָאם אִיר אוֹיךְ קֵין כְּתוּבָה גִּיגֶבֶן, דָאס אַנְדֶערֶע וַוייב הָאם אוֹיךְ גֶעזוּנְדֶרְט גֶעגֶן אִים הָאם עֶר זִיא אוֹיךְ אַרוּיס גֶעטְרִיבֶּען פוּן זִיךְ אוּנְד הָאם אִיהְר אוֹיךְ קֵין גֶם גִּיגֶבֶן, אוּנְד אַזוֹי הָאם עֶר גִּיטְאהָן מִים אֶטְלִיכֶע וַוייבֶער, אֶמְאהָל הָאם דֶער גְּבִיר גִּיזָאגְט אַאֲרָמָע מֵיידֶיל נָאר זִיא אִיז גִּיזוּנְן פוּן אַרְגֶטְלִיכֶע אֶלְטֶערִין, אוּנְד עֶר הָאם זִיא גִּיזוּאלְט גֶעמִינְנְאר אַוַוייב הָאם דֶער גְּבִיר גִּיזָאגְט צו זַיין גֶעטֶן פַּרְיֶנְד מִים דִיא מֵיידֶיל זָאלְסְט נִים פְּרִיגֶן וָוּיא דִיא הָאבְּט גֶעפִירְט מִים סַיְיָנָע אַרְשְׁטֶע וַוייבֶער וָוּארוּם וָוּיא אִיז אַכְּשָׁרָה אִיהְר זָאלְסְט שְׁרַייבֶּן אַכְּתוּבָה, אִין דִיא כְּתוּבָה זָאל זַיין גֶעשְׁרִיבֶּן אִין וַוירְלִכֶן זָאהְר אוּנְד אִין וָוּעלְכֶן חֹדֶשׁ אוּנְד וָוּיא פִיל מַעַג אִין חֹדֶשׁ אוּנְד אִין וָוּעלְכֶע מְדִינָה אוּנְד אִין וָוּעלְכֶע שְׁמָאם אִיךְ גֶעזָאגְט אִין דִיא תָּקְבָּ"ה הָאם תָּקְבָּ"ה גִּיזָאגְט צוּא מֹשֶׁה מִים דִיא יוּדִין וָוּעל אִיךְ נִים מָאהָן וָוּיא אִיךְ הָאבּ גִּיטָאהָן מִים אַלֶע פְּלָגְקָר, וָוּארוּם זַייא זֶענֶען דִיא קִינְדֶער פוּן אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, גַּייא פָאר שְׁרַייבֶּן אִין וָוּעלְכֶן חֹדֶשׁ אוּנְד פִיל מַעַג אִין חֹדֶשׁ אִין וָוּעלְכֶן זָאהְר אִין וָוּעלְכֶע מְדִינָה אִין וָוּעלְכֶע שְׁמָאם הָאבּ אִיךְ גִּיגֶבֶן זַייעֶר גְּרוֹיסְקֵיים דְּרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק נָאם הָאם גִּירָעם צו מֹשֶׁה אִין דֶער מִדְבָּר דָאס אִיז דִיא מְדִינָה. אִין אֹהֶל מוֹעֵד דָאס אִיז דִיא שְׁמָאם. אִין צְוַוייטֶן זָאהְר, אִין צְוַוייטֶן חֹדֶשׁ, דָעם עֶרְשְׁטֶן טָאג אִין חֹדֶשׁ. נָאךְ זָאגְט דֶער מִדְרָש וָוּען תָּקְבָּ"ה הָאם גִּיבְּרַייגְט דִיא יוּדִין אִין דֶער מִדְבָּר אוּנְד הָאם גִּיגֶעבֶן דִיא הוֹרָה צו דִיא יוּדִין אִין דֶער מִדְבָּר, אוּנְד מַן וָוּאסְטֶער פוּן שְׁטֶיין אוּנְד נָאךְ נִסִּים וָוּאס זָענֶען גִּיטָאהָן גִּיוָוארִין צו דִי יוּדִין אִין דֶער מִדְבָּר אוּנְד אִיבְּם הָאם תָּקְבָּ"ה גֶעבַּייסְן צַיילִין דִיא יוּדִין אִין דֶער מִדְבָּר הָאם דֶער מִדְבָּר גֶעבַּאהָם אַגְרוֹיסֶע שִׂמְחָה וָוּיא עֶס שְׁטֶיין אִין פָּסוּק רִאשׁוֹן מִדְבָּר, דֶער מִדְבָּר וָוּעם זִיךְ פְּרַייֶען נָאךְ מַאהָל הוֹיֶן קְשִׁיתֵי וְיֶשׁ קוֹמֶען. לְמָשָׁל עֶס זֶענֶען גִּיוָוען צְוַוי בְּרִידֶער אִין אַיין שְׁטָאם אַיינֶער אִיז גִּיוָוען רַיךְ אוּנְד אַיינֶער אִיז גִּיוָוען אָרְעם, דִיא צְוַוי בְּרִידֶער הָאבֶּן גֶעהָאם נָאךְ אַדְרִיטֶן בְּרוּדֶער אִין אַוַוייסֶע לַאנְד, וָוּען דֶער פְּרִיבְּרִידֶער בְּרוּדֶער פְּלֶעגְט קוֹמֶען צוּא דִיא צְוַוי בְּרִידֶער אִין

בעל הטורים

(א) במדבר סיני. לעיל מיניה כתיב אלה המצות וסמיך ליה במדבר. לומר מה מן מדה מסיס עלמו במדבר מיכו יכול

רש"י

(א) **וידבר במדבר סיני באחד לחדש.** מתוך מיכתן לפניו מונה חותם כל שנה א כמיתתו ממצרי' מנאן וכמנפלו כעגל מנאן לידע ב מניו המותרים כמכת להמרות שכיתתו עליהם מנאן. באחד בניסן הוקם המשכן

פירוש לתורת אלהים

(א) **וַיְדַבֵּר** יְיָ אֶל מֹשֶׁה אוּנְד נָאם הָאט גִּירֶעט צוּ מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי אִין דֶער מִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד אִין אוֹהֶל מוֹעֵד בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי אִין דֶעם עֶרְשְׁטֶן טָאג פוּן דֶעם אַנְדֶערִין חוֹדֶשׁ דָאס אִיז דֶער חוֹדֶשׁ אִיר בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית אִין דֶעם אַנְדֶערִין

דְּמִצְרַיִם לְמֵימָר: כְּקַבִּילוּ
יַת חוּשְׁבָּן כָּל כְּנִשְׁתָּא
דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזַרְעֵיתְהוֹן
לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן
ת"א למשפחותם לבית אבותם.
גזיל מע קידושין סט:

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: ב שְׂאוּ אֶת־
רֹאשׁ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר

בעל הטורים

לידע חורה ומלות. למעלה כתיב וכל מעשה בקר ולמן ומסיר לי' שלו לת לשם ע"ם מה שנת' עוד מעבולה הלמן על ידי מושה: (ב) במספר שמות כתיב כאן ובפנחס לא כתיב כאומו מנין במספר שמות אלא כאבני אלן להודיע שלא שיו לת שמותם המלים ולכן כתיב לבית אבותם לו' לן מקלתו בשמות אבותם:

רש"י

ובאחד ג בחייר מנאם: (ב) למשפחתם. דע מנין כל ד שבט ושבט: לבית אבתם. מי שהביו משבט אחד

מנאן וסוי כאלו מנאן בניסן. וז"ל דלאומו כזה אלא תקשה ליה מנ"ל דאפרים ומנשה מנאן ג' פעמים דלמה לא מנאן אלא שני פעמים ופס פיקא דמנין זה הוא המנין האמור לעיל אם כן למה כתיב לעיל ויעשו אדנים המשכן ובו' כאיר מנאן אפשר והרי אלן לכתיב באחד באיר מנאן בניסן אלא ובו' בניסן אלא ובו' אם היה מנין אחר וק"ל. וה"ת ומאה לא מנאם אל מיד אחר הקמת המשכן כי מיד שהוקם המשכן בא' בניסן אלא ובכל הוקם המשכן בא' בניסן אלא ובו' אם היה מנין אחר וק"ל. וה"ת ומאה לא מנאם מ"ושני עיר מוהר ליהנות מבני אדם אלא דלין אם ל' יום לפי אלא מטוב קבוש לכן לא מנאן עד שהוקבע אשרה אלים יום: ד ולא כל מעשה ומשפחה אשרן לא הוזכר מנין משפחה בקרא רק מנין האבות. (ד"ד) וה"ת למה כתיב למשפחותם י"ל שע"י

שפתי חכמים

לידע המתרגם כתיב וק"ל: ג כתב הכמ"ם פירוש ואל תקשה ממה שמנין זה היה בשבילתה בשם אשרה למה לא מנאם עוד בניסן בשבילתה ומתרץ כי באחד בניסן שלתה אשרה ובאחד באייר בניסן בשבילתה ומתרץ כי באחד בניסן שלתה אשרה ובאחד באייר מנאן אוא דא ועל איך ראהנען, אזוי איז ניעבע בי הקב"ה ער איז געקומען צום אים ווי עס שטיים אין פסוק הים ראה זעמס, דער ים האט ביזעהן איז ער אנגעלאפן. דיא בערג זענען אויעק געשפרונגען ווי דיא שעפסין, וויא הקב"ה איז געקומען אין דער מדבר האט דער מדבר זייער שיין צו גענומען הקב"ה אוא האט זיך געפריים כים הקב"ה וויא עס שטיים אין פסוק ישאו מדבר וצריו ירוני שבי הלע, כים נעזאגט, האט הקב"ה גיזאגט דער מדבר איז בייא מיר

רש"ם

המשכן כתיב בהן בהר סיני. אבל משהוקם המשכן בא' לחדש בשנה שניה לא נאמר בהר סיני אבל במדבר סיני באהל מועד. וכן מוכיח לפנינו דכתיב ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני. קודם שהוקם המשכן אז היו תולדות אהרן ארבעה אבל לסוף בשנה שניה שהוקם המשכן לא היו כי אם שנים לפי שלבסוף כשהוקם המשכן בשנה שניה נאמר וימת נדב ואביהוא לפני ה' במדבר סיני. בהר סיני היו ארבעה ולבסוף שנים כי בו ביום שהוקם אהל מועד מתו נדב ואביהוא: (ב) שאו את ראש כל עדת. לפי

שפתי חכמים

לידע המתרגם כתיב וק"ל: ג כתב הכמ"ם פירוש ואל תקשה ממה שמנין זה היה בשבילתה בשם אשרה למה לא מנאם עוד בניסן בשבילתה ומתרץ כי באחד בניסן שלתה אשרה ובאחד באייר מנאן הוא דא ועל איך ראהנען, אזוי איז ניעבע בי הקב"ה ער איז געקומען צום אים ווי עס שטיים אין פסוק הים ראה זעמס, דער ים האט ביזעהן איז ער אנגעלאפן. דיא בערג זענען אויעק געשפרונגען וויא דיא שעפסין, וויא הקב"ה איז געקומען אין דער מדבר האט דער מדבר זייער שיין צו גענומען הקב"ה אוא האט זיך געפריים כים הקב"ה וויא עס שטיים אין פסוק ישאו מדבר וצריו ירוני שבי הלע, כים נעזאגט, האט הקב"ה גיזאגט דער מדבר איז בייא מיר

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) שאו את ראש כל עדת בני ישראל. אמר הרב בכור שור כי ע"י הקב"ה נגנלה לי תשא מודע כללם דבל בשני עלמו שנאמר למשפחותם לבית אבותם ובערכות מואב אמר אם הנולדים מאלו אמון לכניסה לארץ כי בשם לא היה מים מפקודי משה ואהרן:

בבדי

לבאר סמיכת הסמיכות זה אחר זה, דלעיל מביה כתיב פרשת מעשר בהמה וכל מעשה בקר ולאן ובו' הנשיאי יהיה קדש לה' לא יבקר בין טוב לרע ולא ימילנו ואם המר ימילנו ובו' וכתיב בחליה ויבדל ה' אל משה במדבר סיני ובו' שאו את ראש כל עדת בני ישראל ובו' אפקדנו לאלפותם ובו'. וכי מה מנין זה לזה, ובאלה לומר כי ידוע מה שבאנו המעבריים על הפסוק וכל מעשר בקר ולאן ובו' הנ"ל דהקב"ה רמז בכאן שבמקום טובה ונמנה גדולה לישראל דלא יחליפם אמר ולא ימילם בחומה אחלא כי גם אם מעוברים מן בהמות לבעבר, דעשרה דורות מאדם ועד נח, וגם היה העשירי קדש לה', ומשרה דורות מנח עד אברהם, ואברהם היה העשירי קדש לה', כדכתיב קדש ישראל לה' ובו', וכמו שהיו במעשר אלא ימילנו, כך ה' בחמילך היום אלא שהם הרוב מיום מן המנין לפי שקולה בשמת לדיק אחד מכל העולם כולו, והכה כל שדלבו לעמות לו אם שדרבו ואינו הוה דבר חמיד ואינו בכל בריב, ואיהה בחדרם על הפסוק בשנן עומת חמים וז"ל נמשלו ישראל לעבמה של חמים מה חמים הללו נכנסים לתוך המנין, כך אמר הקב"ה שיהיו ישראל נמנים בכל שעה, אבל הנכון והקש אינם נמנים, כך האומות הקדמונים היו נמשלים לחכן וקש שאמ' הקש לפני רוח וכן ובו' ובו' עשו לקש, ע"כ ב"ה. וכזה יחבלר הענד המיכות הפסוקים, כי אחר שבחה ולא מעשר בקר ולאן ובו' המעשרו יהיה קדש לה' ובו' עד לא ימילנו ובו' לרמז לנו קבמה עוזה שבחוקה הזה ועשה הקב"ה עמנו בלה לבל יחליפנו ובבל ימילנו בחומה אחלא ולא יסה אחרי רבים לרעות לנו ולא יזקבנו ולא ישמנו לגלח, ומן יקבה המתקבה לאמר למה באמת הקב"ה עושה כן וכי מעשה פנים יש בדבר שנשאר פנים לישראל הא בכל כחוב בתורה אחרי רבים לרעות והאומות הם הרוב, לכן אמר מנין לו פרשת המדבר וכי אם לזה הקב"ה לנמנות את ישראל ע"כ מעמד לפי שהבריבים לפניו מוהה לוחם בכל שעה ולא שדרבו לעמות אינו דבור דבר חשוב ואינו בבל בריב, ולכן אפיר הוי הבעמתו לאמרה דלא ימילנו [פפ"ז]: (ב) שאו את ראש כל עדת בני ישראל ובו'. הנה הרב הגאון מלבי"ם ז"ל בספרו אמרות שלום אמר כי הנשא לבני ישראל לפקודיהם תרלה כי התחלף הקיבון פיסלאלי מן קבון מעים אחרים עובדי האליל אבל הקיבון ואם מלד אשיהם

פירוש לתורת אלהים

יאהר לְצִבְאֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם צו זייער ארויס ניין פון לאנד מצרים: (ב) שאו אַנְטְפַאנג אֶת ראש דיא צאל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פון אַלע יודין לְמִשְׁפְּחֹתָם צו זייערע מִשְׁפָּחוֹת איר וואלט וויסין די צאל פון איטליכין שבט לְבֵית אֲבוֹתָם צום הויז געזינד פון זייערע עלטערין ווען איינער האט אפאטער פון איין שבט אוג די מוטער איז פון איין אנדער שבט וואל ער ווערין געציילט צו דעם שבט פון זיין

משלי חכמים

דיא שטאם פון דיא צוויי בריידער האט ער אויך געהאט זיין שטאם, פלעגט ער האבין זיין סטאנציע בייי דם רייכין ברודער אנטהאל האט גיטראגין אז דער פרעמדר ברודער איז גיזואגרין אב אין זיין שטאם, ווען ער איז נאך אנטהאל נעקומען אין דיא שטאם פון דיא צוויי בריידער האט ער אויך געהאט זיין סטאנציע בייי דעם רייכין ברודער, וויא ער פענגט שין פון שטאם האבין זיך דערוואכט אז דער פרעמדער ברודער איז ארב.

שִׁמּוֹת כָּל־זָכָר לְגֻלְגְּלֹתָם׃ ג מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל־יֹצֵא צָבָא
בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאֹתָם
אַתָּה וְאַהֲרֹן׃ ד וְאִתְּכֶם יִהְיוּ אִישׁ
אִישׁ לַמַּטֶּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־

אונקלוס

שְׁמָהָן כָּל דְּכוּרָא
לְגוּלְגַּלְתְּהוֹן׃ ג מִבַּר
עֲשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כָּל
נָפִיק חֵילָא בְּיִשְׂרָאֵל
תִּמְנוּן יַתְהוֹן לְחֵילֵיהוֹן
אַתְּ וְאַהֲרֹן׃ ד וְעִמְּכוֹן
יְהוֹן גַּבְרָא גַּבְרָא לְשִׁבְטָא
גְּבַר רֵישׁ לְבֵית אָבָהָתְהוֹהִי

רשב"ם

שמעתה צריכים ליכנס לארץ ישראל ובני כ' ראוים לצאת בצבא המלחמה שהרי בעשרים בחדש השני הוה נעלה

שפתי חכמים

סמשפמות היו יודעים מפסר הסבציים וכן כתיב ויתילדו על משפמותם ולא היו נקראים על שם הסבט אחר כך וע"י המשפמה היו יודעים מפה ומהלכן מאיזה שבט היו: ה פי' מהיו ממשפחה שבט אחר ומהו ממשפחה שבט אחר יקוים על משפחה שבט מהיו אבל לא תפרש מהיו ממשפחה אחת ומהו ממשפחה אחרת לומר ומהי' משבט אחד כפי המוכן מפשם הכי דמלי' כתקוים פה יסיס כמה ממשפחה המהיכי והמה ממשפחת הפלוני ויקראו על שם המהיכי כיון שמשתיהם מבטא לפוכן מין יקוים על משפחה אחר מו הלה: ו כל לגמה מגמן והלא דבר בא כשמוגין אומו על זה פי' ע"ל אקוים כו': ז ופ"ה מ"ל לבש"י דלמא אף אחות מבן מעבים יולא לגבא וכן אמר הכל מבן מעבים שבט ומעלה והוא יולא לגבא מפקדו אומם אבל אם הוא בן עבדים ומעלה ואינו יולא לגבא בגון זקן וחולה אז יולא לגבא ואינו בן מעבים אל מפקדו אומם. וי"ל דא"כ אל"ל מבן עבדים שבט ומעלה יולא לגבא וגי"ל כל יולא לגבא אלא ודאי אין זה אלא ביאור בפרש"י. וכן אם שב' בכי אבא לעדך בלון אמיים אחות מבן עבדים כו' מהבא בפקא סבא"ם. וע' לעיל בפרשת כי תשא: ח ופ"ה מ"ל לבש"י דלמא יהיו אמבא בנלבים אחבים כמוכן אן הקבא ולא בשתפקדו אומם ועוד מ"ל שהיו נשיאים דלמא אבעים אחבים. וי"ל מדבתיב בסוף אלה הקוראי אבדה נשיאי אחות ש"מ שהיו נשיאים וגם בתיב ויקח משה ואהרן את האנשים וגו' ואם כל אבדה הקהילו וגו' ש"מ שהיו מונין עם משה:

בעל הטורים

(ג) אחת ואחרן. ולמעלה בכי תשא לא מייב אחרן כאומו מבין לפי שעל ידו נעשה העגל שנאמר ויאמרו אלה אלהיך ישראל לכן לא מנאם

רש"י

ואמו משבט אחר יקוים ה על שבט אביו: לגלגלתם. ע"י אקלוים ו בקא לגלגולת: (ג) כל יצא צבא. מגיד שאין יולא בלבא אחות ז מבן עשריס: (ד) ואתכם יהיו. כשתפקדו אותם יהיו עמכם ח נשיא כל שבט ושבט:

סדר יחוס בני ישראל

אבל כי אם מלד בללות אקיבון בדמם קיבון המון האבנים בכבים המלאים בכל אומה ואומה [מאומות הקדמונים] אשר מקבולם יהיה בללות האומה ההיא, לקיבון בבשים ובחלים הרבה אשר מבללה תתפוס אבדר, שבגם אשם לא יהיו שם אמן רבות יעבד שם עבד אמנו, ובכל הזכרה לעבד בחלים איביו שם בחלים הרבה מ"מ אין בל בחלה ובחלה בשני עלמה אשלמת

ליקוטים על התורה

בְּעָטער וויא דיא גאנצע וועלט אונ דא נוצט זיין מיין הייליגע הלא אונ דא וועל איך וואהנן. איצט דארפין מיר פארשטיין פאר וואס זענען דיא מענטשין פון דיא שטעט אנטלאפין פאר דעם מלך, ווייל זיא זענען גיווען חכמים אונ האבין פארשטאנען דיא גרויסקיים פון רלך האבין זיי מורא געהאט פאטער ווילין זיא ניט ייסען אדער נים קענען גבין דעם כבוד וואס כין דארף גבין צום מלך, ווילין זיא גישטראפט ווערין פון מלך דריבער זענען זיא אנטלאפין, אבער דיא מענטשין פון דיא קליינע שטאט וואס זיא האבין גאר נים פארשטאנען דיא גרויסקיים פון מלך, ווי פיל זיי האבין גיגעבין כבוד צום מלך האבין זיא געמיינט אז דאס איז גענוג, דריבער האט דר מלך ביזאגט ווייל איר פארשטיים ווייניג פון מיין מלוכה, דריבער וועט איהר נים אנטלויפין פון מיר וועל איך קענען וואהנען מיט אייך צו זאמטן, בייא הקב"ה איז אויך אזוי גיווען ווען באט האט גיזואלט ווייזין דעם כבוד פון מיין מלוכה אויף דיא וועלט, האבין די הימלען אונ די מלאכים שרפים אופנים חיות הקדש נים געקענט דערהאלטין דיא גרויסקיים אונ דעם כבוד פון הקב"ה, ווא שלמה המלך האט גיזאגט הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, אלא הימלין קענען נים פארנעמען דיין כבוד, דריבער איז הקב"ה אראפגעקומען אויף דעם בארג סיני,

משלי חכמים

האבין ווייא אים גיזואלט געבין כבוד האבין זייא נים גיזאגט. צוא אים, זאג מיר ברודער זאל עסין פון ברודער גאר אלא ערליי שפייזין אונ משקה האבין דיא מענטשין פון שטאט צוא אים אריין געשיקט פון ווייטע, וויא די אלא זאכין זענען בעזוואסט גיווארין צוא דעם אנרעמען ברודער, איז דער ארמער ברודער גקומען צום פרעמדרן ברודער צוא דעם פרעמדרן ברודער אונ האט גיזאגט. צוא אים, זאג מיר ברודער פאר וואס האסטו האסטו נים דיין מצאנצע בייא מיר, האט דער פרעמדרער ברודער גיזאגט צום ארמען ברודער, פאר וואס האסטו דאס קיין מאהל מיך נים גיפרעגט גאר הייגט, האט דר ארמער ברודער, איז דער ארמער ברודער גיזאגט צום פרעמדרן ברודער ביז איצט איז

סבבים, כי אם מלך בללות אקיבון בדמם קיבון המון האבנים בכבים המלאים בכל אומה ואומה [מאומות הקדמונים] אשר מקבולם יהיה בללות האומה ההיא, לקיבון בבשים ובחלים הרבה אשר מבללה תתפוס אבדר, שבגם אשם לא יהיו שם אמן רבות יעבד שם עבד אמנו, ובכל הזכרה לעבד בחלים איביו שם בחלים הרבה מ"מ אין בל בחלה ובחלה בשני עלמה אשלמת

פירוש לתורת אלהים

פאטער בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מיט דער זאל פון די געמען כָּל זָכָר פון איטליכען זָכָר זאלבטו צייליין לְגֻלְגְּלֹתָם זיי זאלין נעבין אבהלבין שֶׁקֶל צו איטליכין קאפ וועסטו וויסען וויפיל זכרים עם איז דא: (ג) מִבֶּן עֶשְׂרִים אזעלבע וואס זענען אלט צוואנציג יאהר אונ העבער כָּל אלע וואס גייען ארויס אין הער־שאפט דאס הייסט אין חיל צווישין די יִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אותם זאלט איהר זיא צייליין אתה דוא משה אונ אַהֲרֹן זאלט איהר זיי צייליין: (ד) וְאִתְּכֶם אונ מיט אייך אז איהר וועט זיי צייליין יִהְיוּ זאלין זיין איש איין מענטש צו איטליכען שבט איש דער

בעל הטורים

(ג) אחת ואחרן. ולמעלה בכי תשא לא מייב אחרן כאומו מבין לפי שעל ידו נעשה העגל שנאמר ויאמרו אלה אלהיך ישראל לכן לא מנאם

רש"י

ואמו משבט אחר יקוים ה על שבט אביו: לגלגלתם. ע"י אקלוים ו בקא לגלגולת: (ג) כל יצא צבא. מגיד שאין יולא בלבא אחות ז מבן עשריס: (ד) ואתכם יהיו. כשתפקדו אותם יהיו עמכם ח נשיא כל שבט ושבט:

אֲבֹתָיו הוּא : ה וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעַמְדוּ אִתְּכֶם לְרְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר :

הוּא : וְאִלֵּין שְׁמָהָת גֻּבְרַיָּא דִּי יְקוּמוּן עִמְּכוֹן לְרְאוּבֵן אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר : ו לְשִׁמְעוֹן

בעל הטורים

הוא : (ב) הנשיאים מתחיל באליצור ומסיים בשינן ע"ש יומלכו באשון שינו וע"ל הענן :

רשב"ם

הענן כדכתיב בפ' בהעלותך וכתיב שם נוסעים אנחנו אל המקום וגו' ולכך צוה הקב"ה בתחלת חדש זה למנותן:

סדר יהוס בני ישראל

מבלעדי כולם תהיה בכלי הזהב או הנוף הזהב על מתקומתו, ולא ימסר אחד מהם, כבר יהיה הסדרן בכלכל הכלי ותוסיפה מלאכתו, אי בכלל הנוף מים בו לא ולכה, וכן כל מיני המומה הישראלים מוכרחים בגלמות הקיבון הישראלי, באופן שאם יחסר אחד כבר נלאה הסדרן בכלל המומה בהעדר ממנה איזה שלמות מתיחס מן המים הבזוה אל כלל המומה, כמ"ש חז"ל מי שאינו עוסק בפריה ורביה ה"ז גונב לפניהם שהשמלק מישראל, כילד אין הפריה ורביה אלא על שני אנשים ושני לבבות מישראל, הרי הרי מבין הזה הסר אחד זה לא עסק בפריה ורביה, ה"ז גרם לפניהם שהשמלק מישראל, כיאמרו זה תכלית הכמוד הילך אים אים מבית ישראל הולך מהלך הפלגמות אל כל ישראל יחד להפרות עליהם הכרות ה', ומלבד הסמלנו כל ישראל בכלל אל המחברים והחלקים של קיבון גויה או כלי מלאה שעות אבר כל אבר וחלק מוכרח לשלמות הכלל, עוד יש יתרון לקיבון המומה הישראלים שגם לא יהיהם כל אבר רק לאבר אחד מלבל הגויה, אלא אז זרוע, יד או רגל, ולא יתאבו על הרגלים שהוא גוף אלם, וכן כמה נדבר על כללות הגויה יכולל בזה כל האברים המחוים תחתיו, וכן יהיה בחלקים המקובלים בכלי מלאה הבעות, לא כן כמיני המומה המלמנת בה' ובחוכיהו, שאלה היותם קיימים בחיים, אבר נחבר לים אחד בהמומה בכללה, כמשה ה"ם סביים שקול כנגד כל ישראל, והוא לבדו חיליים יגבר בחנין אלהי עולה מלך

ליקוטים על התורה

אפילו מענמשין האבין אויך געצימערט וויא עס שפיים אין פסוק ויחרד כל העם אשר במחנה, דאס נאנצע פאלק וואס ענען ניזוכן אין דיא מחנה האבין געצימערט פון דעסטוועגין האבין זיי נים געצימערט אוי פיל וויא די מלאכים, וויא עס שפיים אין פסוק מלכי צבאות ידודון ידודון, דיא מלאכים זענען אזועק געשפרונגען אוג אנטלאפן פאר דיא מורא פון הכלל, סע"ז אמר שלו לא לאם כל עדת בני ישראל, שכל לאם ומסטר המלאה בהם מיכלת הוא לזוכך משמשהוס לבית אהוסם לזוכך הכלל, בכשהסר להם אחד יהיה חסרון בכלל המשמחה, כנוף אבר עוא כו ע"י חסרון אבר. זאת שנים אלה לאיהם ספרטים, שכל אחד קיים בחיים לבדו לבוא בחנין בה"ע, שנו"ל

פירוש לתורת אלהים

מענמשׁ וואס איז איין עלצטער איבער דעם שבט : (ה) ואלה אוג דאס זענען די נעמען פון די מענמשין אשר וואס זאלין שטיין מיט אייך צוא צוילין דיא יודין לראובן צו שבט ראובן זאל זיין

אליצור

הקב"ה, דריבער האט הקב"ה גיזאגט מען זאל מאכין פאר טיר אזאגאנט יודין וועל איך וואהלען, אוג צוא דיא יודין וועל איך בעבין דיא תורה, ווייל זיי פארשטייען נים אוי פיל מיין גרויקייט דריבער וועלין זיי מיך קענען לויבין אוג וועלין קענען היטען מיין תורה, אבאהל וועלין זיי פארגעסין מיין מורא אוג וועלין זיינדיגען, זיי וועלין זיך אבער דערשראקין ווערין פאר טיר, וועלין זיי מאהן תשובה אוג וועלין ברענגען קרבנות, דאס זאגט דער פסוק וידבר ה' אל משה במדבר סיני, הקב"ה האט זיגרעט צו משה איז דאך אויראנדער אז אמענמש זאל קענען הערין דיא שטימע פון הקב"ה, ענפערט דער פסוק במדבר סיני, ווייל די מענמשין

משלי חכמים

דו האסט גיגעסין אוג געטרונקען פון רייכין ברודער האב איך פון דיר נים גיקענט פארלאנגען דוא זאלסט האבין סטאנציע ביי טיר, ווארום איך קען דיר נים געבין עסין אוג טריינקען ווי מיין רייכער ברודער נים דיר, אבער איצט אז דוא עסט נים פון מיין ברודער נאר וואס מען שיקט דיר פון די שטאט קינגסטו דאך האבין סטאנציע ביא טיר אויך, האט דער פרומדער ברודער גיזאגט דיין פגנה וואלט גוט גיווען אז איך וואלט איצט געקומען דאס ערשטע מאהל אין די שטאט, אבער אז איך בין שוין פיל מאהל גיווען אין דיא שטאט אוג האב אייביג געהאט מיין סטאנציע ביא אונזער רייכין ברודער וויא אזוי קען איך איצט פון איהם אזועק גיין צו דיר אין דיין סטאנציע, האט דער ארמער ברודער גיזאגט איך כין גירעכט וואהרום אז מיין שיקט דיר עסין אוג טריינקען פון דיא שטאט שיקט מיין דאך נים ווייניג, נעווים בלייבט אביסול פון עסין אביסול פון טריינקען. אז דוא ביזט ביא אונזער רייכין ברודער

בעל הטורים

הוא : (ב) הנשיאים מתחיל באליצור ומסיים בשינן ע"ש יומלכו באשון שינו וע"ל הענן :

סדר יהוס בני ישראל

מבלעדי כולם תהיה בכלי הזהב או הנוף הזהב על מתקומתו, ולא ימסר אחד מהם, כבר יהיה הסדרן בכלכל הכלי ותוסיפה מלאכתו, אי בכלל הנוף מים בו לא ולכה, וכן כל מיני המומה הישראלים מוכרחים בגלמות הקיבון הישראלי, באופן שאם יחסר אחד כבר נלאה הסדרן בכלל המומה בהעדר ממנה איזה שלמות מתיחס מן המים הבזוה אל כלל המומה, כמ"ש חז"ל מי שאינו עוסק בפריה ורביה ה"ז גונב לפניהם שהשמלק מישראל, כילד אין הפריה ורביה אלא על שני אנשים ושני לבבות מישראל, הרי הרי מבין הזה הסר אחד זה לא עסק בפריה ורביה, ה"ז גרם לפניהם שהשמלק מישראל, כיאמרו זה תכלית הכמוד הילך אים אים מבית ישראל הולך מהלך הפלגמות אל כל ישראל יחד להפרות עליהם הכרות ה', ומלבד הסמלנו כל ישראל בכלל אל המחברים והחלקים של קיבון גויה או כלי מלאה שעות אבר כל אבר וחלק מוכרח לשלמות הכלל, עוד יש יתרון לקיבון המומה הישראלים שגם לא יהיהם כל אבר רק לאבר אחד מלבל הגויה, אלא אז זרוע, יד או רגל, ולא יתאבו על הרגלים שהוא גוף אלם, וכן כמה נדבר על כללות הגויה יכולל בזה כל האברים המחוים תחתיו, וכן יהיה בחלקים המקובלים בכלי מלאה הבעות, לא כן כמיני המומה המלמנת בה' ובחוכיהו, שאלה היותם קיימים בחיים, אבר נחבר לים אחד בהמומה בכללה, כמשה ה"ם סביים שקול כנגד כל ישראל, והוא לבדו חיליים יגבר בחנין אלהי עולה מלך

ליקוטים על התורה

אפילו מענמשין האבין אויך געצימערט וויא עס שפיים אין פסוק ויחרד כל העם אשר במחנה, דאס נאנצע פאלק וואס ענען ניזוכן אין דיא מחנה האבין געצימערט פון דעסטוועגין האבין זיי נים געצימערט אוי פיל וויא די מלאכים, וויא עס שפיים אין פסוק מלכי צבאות ידודון ידודון, דיא מלאכים זענען אזועק געשפרונגען אוג אנטלאפן פאר דיא מורא פון הכלל, סע"ז אמר שלו לא לאם כל עדת בני ישראל, שכל לאם ומסטר המלאה בהם מיכלת הוא לזוכך משמשהוס לבית אהוסם לזוכך הכלל, בכשהסר להם אחד יהיה חסרון בכלל המשמחה, כנוף אבר עוא כו ע"י חסרון אבר. זאת שנים אלה לאיהם ספרטים, שכל אחד קיים בחיים לבדו לבוא בחנין בה"ע, שנו"ל

משלי חכמים

דו האסט גיגעסין אוג געטרונקען פון רייכין ברודער האב איך פון דיר נים גיקענט פארלאנגען דוא זאלסט האבין סטאנציע ביי טיר, ווארום איך קען דיר נים געבין עסין אוג טריינקען ווי מיין רייכער ברודער נים דיר, אבער איצט אז דוא עסט נים פון מיין ברודער נאר וואס מען שיקט דיר פון די שטאט קינגסטו דאך האבין סטאנציע ביא טיר אויך, האט דער פרומדער ברודער גיזאגט דיין פגנה וואלט גוט גיווען אז איך וואלט איצט געקומען דאס ערשטע מאהל אין די שטאט, אבער אז איך בין שוין פיל מאהל גיווען אין דיא שטאט אוג האב אייביג געהאט מיין סטאנציע ביא אונזער רייכין ברודער וויא אזוי קען איך איצט פון איהם אזועק גיין צו דיר אין דיין סטאנציע, האט דער ארמער ברודער גיזאגט איך כין גירעכט וואהרום אז מיין שיקט דיר עסין אוג טריינקען פון דיא שטאט שיקט מיין דאך נים ווייניג, נעווים בלייבט אביסול פון עסין אביסול פון טריינקען. אז דוא ביזט ביא אונזער רייכין ברודער

אמאהל האבין אשמרה :

ו לְשִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי׃ שְׁלֻמִיאֵל בַּר צוּרִישַׁדָּי׃

סדר יחוס בני ישראל

כמספר שמות כל זכר לגלגלתם, ומאי שמעת כללותם מכן עמרים שכם ומעלה תפקדו אותם לגלגלותם, שמכל הפרטים יתכוס הכלל לגלגל לגם ממנה מלכים נתת, ומלך פרטיותם לומר ותתכס יהיו מים מים למעשה, ל"ל שכל מים פרטי מעשה יותכס בכלל המעשה וכשכם בלם, מים רמש נכרים מכויתו הוא, שכל מים פרטי הוא רמש נכרים מכויתו, בתוכן שכל אחד בפני עצמו יהיה תמוכ בכלל הקיבון: (ד) ותתכס יהיו מים מים למעשה מים רמש נכרים מכויתו

פירוש לתורת אלהים

אֱלִיצוּר דָּעֹר זוהן פון שְׁדֵיאוּר׃ (ו) לְשִׁמְעוֹן צוּ שֶׁבֶט שִׁמְעוֹן זָאל זַיין שְׁלֻמִיאֵל דָּעֹר זוהן פון צוּרִישַׁדָּי׃

ליקוטים על התורה

זְעָנֶען נִישְׁפַּאנֶען אִין דָּעֶר מִדְבָּר נָעבֶּן דָעם בַּארְג סִינַי אוּנ דִי הוֹרָה הָאט זַייא גִינֶעבֶּן דִיא הוֹרָה, פַאר וָואס הָאט הַקָּבָּ"ה נִים גִינֶעבֶּן דִי הוֹרָה צו דִיא מַלְאָכִים. וַייל דִי מַלְאָכִים הָאבֶּן נִים גִינֶקְנֶענְט פַארְשְׁטֶעהֶן דִי גְרוֹיסְקֵייט פון הַקָּבָּ"ה, אוּנ כְּענֶענְשְׁטֶן וַייל זַייא פַארְשְׁטֶייגֶן וַייניג דִיא גְרוֹיסְקֵייט פון הַקָּדוֹשׁ בָּ"ה דְרִיבֶּער קְענֶען זַייא פַארְנֶעמֶען צו הֶערֶן דִי רֶייד פון הַקָּבָּ"ה, אוּנ דְרִיבֶּער הָאט הַקָּבָּ"ה נָעהֶייסֶן מֶען זָאל מַאכֶּן דָעם אֹהֶל מוֹעֵד זַיין רוּהוּנג זָאל זַיין אוּ אוֹף דִיא וֶועלְט צוּוַיי שֶׁען דִי יוּדֶין, וַייל יוּדֶין וֶועלֶין קְענֶען וואהְרֶנֶען צוּא זַאכֶּן סִים דָעם מִשְׁכָּן. דֶער מֶרְכָּשׁ הַנְּחוּשָׁה שְׁרַייבְט דִיא רַבָּנָן הַאבֶּן גֶילֶערְנְט סִים דְרֵיי זַאכֶּן אִיז גִינֶעבֶּן נִיְוואהְרֶן דִי הוֹרָה סִים פַייער אוּנ סִים וַואסֶער אוּנ סִים מִדְבָּר, פַאר וָואס אִיז דִיא הוֹרָה גִינֶעבֶּן נִיְוואהְרֶן סִים דִי דְרֵיי זַאכֶּן צו לֶערְנֶען אוּנְז אַזוֹי וִויא דִי דְרֵיי זַאכֶּן זֶענֶען אוּמְזִיסְט צוּא דִיא נַאנְצֶע וֶועלְט, אַזוֹי אִיז דִיא הוֹרָה אוּמְזִיסְט צוּא דִיא נַאנְצֶע וֶועלְט, וִוי עֶס שְׁטֵיהֶט אִין פְּסוּק דוּ כָּל צָמָא לְכוּ לַמַּיִם וְוֹעֶר עֶס אִיז דָארְשְׁטִיג זָאל גֶיין צו וואסֶער וַאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶּסֶף אוּנ וְוֹעֶר עֶס הָאט קֵיין גֶעלְט זָאל קוֹיפֶין דִיא וואסֶער אֶן גֶעלְט. דָאס מֵיינְט טָען וְוֹעֶר עֶס אִיז דָארְשְׁטִיג צו

נביאים הושע ב

תרגום

להמשיך מנ"ה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יֵאָמֵר לָהֶם לֹא־עַמִּי אַתֶּם יֵאָמֵר לָהֶם בְּנֵי אֵל־חָי׃ ב וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׂמוּ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם יִזְרְעֶאל׃ ג אִמְרוּ לַאֲחֵיכֶם עַמִּי וְלַאֲחוֹתֵיכֶם רֻחָמָה׃

א ויהי מנין בני ישראל כמי ים דלא דימא ודלא מתכל ודלא מתמני ויהי באתרא דאתגליאו ביני עממיא בר עברו על אורייתא ואתאמר להון לא עמי אתון יתובון ויתרבון ויתאמר להון עמיה דאלהא קיימא: ב ויתכנשון בני יהודה ובני ישראל כחדא וימנון להון ריש חד מן בית דוד ויסקון מן ארעא גלותהון ארי רב יום כגישתהון: נביא

מצודת דוד

(ה) והיה מספר. בזמן הגאולה יהיו מספר בני ישראל כחול הים אשר אם תמד ה"ה למדוד מיתם ולספרה. ולהכי ל' מתמד בהוליד הישמ מת אלו אמר לו המקום אלם אם אשתך כו' והדין בדמו אלא מוב כעיני ה' אמר דבר על ישראל להתליפם בחומה אחרת לכן חזר וביקש עליהם רחמים: אמר יאמר להם. אמר יהיה נאמר עליהם: יאמר להם. יאמר עוד עליהם בני אל חי החמיכים יותר מעמים: (ב) ונקבצו. זה יהיה בימי המשיח: לשם אחד. זה מלך המשיח: ועלו. מארלות הגולה יעלו אל הארץ: כי יום גדול יום יזרעאל. כי יום גדול ונכבד יהיה יום קבון ישראל אמר הפילם הלל המעזר ובמיה ע"ם הבדה: (ג) אמרו. אחים בני יהודה ובנימין אמרו על אחיהם בני עשרת השבטים כדם עמי כמותם הם

דעם פירוש עברי מיישש נעפינם בען בייא דער הפטרה פון דער וואך:

(ב) ראש אחד. דוד מלכם: כי גדול יום. קבון זרעיתם: (ג) אמרו לאחיכם כו'. תזכו לתורייתי ועל

ד ריבו באמכם ריבו כי־היא לא אשתי ואנכי לא
אישה ותסר זנוניה מפניה ונאפופיה מבין שדיה :
ה פן־אפשיטנה ערמה והצגתיה כיום הולדה
ושמתיה כמדבר ושתה כארץ ציה והמתיה בצמא :
ו ואת־בניה לא ארחם כי־בני זנונים המה :

ג נבייא אמרו לאחיכון
עמי הובו לאוריתי ועל
כנשתכון ארחם : ד אוכחו
לבנשתא דישראל ואמרו
לה ארי היא לא מתענגא
בפולחני ומימרי לא מקבל
צלותה עד דתעדי עובדהא
בישיא מקביל אפהא
ופולחן טעותהא מבין קרוהא : ה דלמא אסלק שכנתי מנה ואעדי יקרה ואשיונה רטישא כיומיא
קדמאי עד לא אתקרבת לפולחני ויחוב רוגזי עלה במא דחל על עם ארע דעברו על אוריתי במדברא
ואשוי ארעא צריא ואקטלינה בבצורתא : ו ית בנהא לא ארחם ארי בנין דטעון אינון :

רש"י

כנסתכון ארחם : (ד) ריבו באמכם . בכנסייה שלכם : (ה) כיום הולדה . כיום שהולאתי ממצרים : במדבר . גזרות שנגזרתי עליהם במדבר :

מצודת דוד

אם כי מכרתי לבגלותם וקרלתים מז לא עמי וכן אמרו חומתה על אמותיכם הם כמו עשרת הדברות : (ד) ריבו כאמכם כיבו . כל הכנסיה יחד יקראו אם וכאלו יאמר אל הלדיקי' שבדור עשו מריבה עם כל הכנסיה על דוע דרכה כי מעתה היא לא אשתי ולא אני אישה ותסר זנוניה מפני ופנים . מוס : על תהלת המקום לומר ריבו בה ספוקה : ותסר . תלבש עוד פניה להזנות אחריהם ולא תהיה עוד בין שדיה בשמים המעלים היה עוד בהלוף ר"ל מעתה תעזוב דרכה ולפי שהמשילה לזונה אמר ל' הנופל בזונה : (ה) פן אפשיטנה ערומה . כי כאלו תעזוב דרכה פן אשיתים בגדיה מעליה ואשאר ערומה . ואמר מין הנשה שמוסין לזונה לפי שהמשילה לזונה : והצגתיה . אעמיד אותה מבלי לבוש ומכסה כמו בהיותה ביום שנולדה . וכמל הדבר במ"ש : כמדבר . הפקר לכל כמו המדבר : כארץ ציה . כאדם ליה . ר"ל אף על פי שהכנסת לא אמרתם : כי בני זנוניה המה . לפי שהמשילה לזונה אמר ל' הנופל בזונה אמין מי מרחם על בניה אף שהמה לא חטאו מ"מ סובלים מון אמותם וכ"ל אף הלדיקים יקבו בעון בגלות האומה :

כתובים משלי ל

להמשיך מיסוד ומלכות דו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ ארני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה :

א שוא ו ודבר־כזב הרחק ממני ראש ועשר אל־תתן־לי
הטריפני לחם חקי : ב פן־אשבע ו וכחשתי ואמרתי מי
יהוה ופן־אורש וגנבתי ותפשתי שם אלהי : ג אל־תלשן

ואכפר ואימר מנו אלהא ודלא אתמסכן ואגנוב ואחלל שמיה דאלהא : ג לא תלשן

רש"י

(א) ראש . דלות : הטריפני . ל' מזון : (ב) פן אשבע . מתוך עושר : וכחשתי . כהקב"ה : (ג) אל תלשן . אל תמסור שם אלהי . להשבע לשקר : (ג) אל תלשן . אל תדבר לה"ר על העבד לפני אדונו

מצודת דוד

(א) שוא ודבר כזב . היא היא . וכפ' הדבר בשמות נדרשים כמו אדמת עפר (דניאל יב) : הרחק . ר"ל חן בלבי לדבר אמת ומאמס בשקר : הטריפני . פלגשי מאכל קלות לי הסבון להחיות הנפש ולא יותר : (ב) פן אשבע . ר"ל בשהיה לי עושר רב פן אשבע ביותר ואתגאה ואכחש בה' לומר מי ה' כלומר אין מהיה: ופן אורש . ופן אהיה עני פן בשהיה לי עושר פן אגניב פון נמלאות נפשי שמתאוות ואתפיס בפי להזכיר את שם ה' להשבע בו על שקר : (ג) אל תגנב . אל תדבר לה"ר על העבד לפני

פירוש עברי טייטש

(א) וואס האב איך דיך גיבעטין שוא ודבר כזב הרחק
ממני פאלשע געדאנקען אונ בייד פון ליגען
זאלסטו דערוויטערען פון מיר אונ ווען קען דאס
זיין ראש ועשר אל תתן לי אז דוא ווערסט מיר ניט
געבין קיין ארעמקייט, אויך צו פיעל רייבטהום
הטריפני לחם חקי מאך מיך נאר שפייזען דאס ברויט
פון מיין גיזעץ, דאס הייסט פרנסה בכבוד. וואורום
אז אנענטש האט זיין פרנסה בכבוד. פאלט ער
פאר קיינעם ניט אראפ אונ זאגט יעדען דעם
אמת, אונ אז מען איז ניט זייער רייך מען
חליולה ניט אראפ פון דעם וועג וואס נאט האט
גיבאטין: (ב) פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי יי טאמער
נעל איך זאט ווערין מיט עשירות ועל איך שוין
לייקענען אין השנחה אונ ועל זאגין ווער איז
נאט, דאס הייסט איך ועל טראכטין אז איך מיט
מיין קראפט האב דאס אלץ פאר ארבייט ופן אורש
וגנבתי ותפשתי שם אלהי אונ ווען איך ועל ארעם זיין
קאן זיין איך זאל גנבען אונ בעצוואונגען דעם
נאמען פון מיין נאט, דאס הייסט איך ועל נאך
פאלש שווערין אויך: (ג) אל תלשן עבד אל אדוניו
זאלסט ניט מסרין קיין קנעכט צו זיין הערר, אז
ער זאל איהם בייז טאהן, אונ אזוי אויך קיין שום
מענטשין טאר מען ניט מסרין, נאר דוא זאלסט
איהם פריהער מוסר זאגין אונ סטראשין, אויב ער
וועט ניט אויפהערין זיינע פעלער צו טאן דענסט
מאהל וועסטו דערציילין פארן הער, הייסט דאס

עֶבֶד אֵל־אֲדֹנָן פֶּן־יְקַלְלֶךָ וְאָשַׁמְתָּ: ד דּוֹר אָבִיו יְקַלֵּל וְאֶת־
אִמּוֹ לֹא יְבָרֵךְ: ה דּוֹר טָהוֹר בְּעֵינָיו וּמִצֹּאָתוֹ לֹא רֻחָץ:
ו דּוֹר מָה־רָמוּ עֵינָיו וַעַפְעַפָּיו יִנָּשֵׂאוּ:
ומצאתיה קרי
וּמִצֹּאָתֶיהָ לֹא אֻשְׁתֹּזָג: ו דָּרָא דְּרָמוּ עֵינוֹי וּגְבִינוֹי מִנְטַלִּין:

תַּלְשָׁן עַבְדָּא לְמָרֵיהּ דְּלָא
נְצַעֲרִינָךְ וְתִתְחַיַּב: ד דָּרָא
דַּאֲבוּהִי נְצָעֵיר וּלְאִמֵּיהּ לָא
נְבָרִיךְ: ה דָּרָא דְּדַכֵּי בְּעֵינוֹי

מצודת דוד

מדוניו ודבר בהווה כי דרך לה"ר לאמרו לפני מי שהמאמר עליו מוכנע לו ורגל מפניו: יקללך. פן העבד יקללך. והיה לשמעה (וגם אף כי לא יקללו עכשו ישמע מ"מ ממהרין ליפרע ע"י כליפת ומקלל): (ד) דור וגו'. מיסב למעלה לומר אפי' הדור פרוץ "אבל יקלל אביו כו' יפן תחסוה לאלפין ביניהם לאמון יסיר מלב גוים: לא יברך. לא יזכירם כל ברכה אלא כל קללה: (ה) דור טהור. אף אם הדור טהור אין לו רחמן עמוף המעכבים כי המחזיק עלמו לחוטא מהרהר פעם בתשובה ואם כן המחזיק עלמו לפטור: (ו) דור מה רמו. אף אם הדור טהור מה מאד רמו עיניו וגו' ר"ל המה גפי הטוח:

רש"י

דין על עבד לעשוק עליו להקב"ה ואפי' הוא רשע אבר אביו יקלל וכל התועבות האמורות כאן: (ו) מה רמו עיניו. גסות הרוח:

פירוש עברי טייטש

שוין ניט קיין מסירה פון יקלל ואשמת דען עם קען ניין דער קנעכט וועט דיך שעלטין פאר די קלעפ וואס ער וועט קריגען פון זיין הערר און דוא וועסט דאך שולדיג זיין פאר וואס דו האסט איהם פריהער ניט גיווארנט: (ד) דור אביו יקלל אפילו דוא וועסט מענטשין וואס שעלטין וייער איינגע־נעם פאטער ואת אמו לא יברך און אפילו זיין איינגענע מוטער טיהען וייא ניט בענטשין. וייא פארנעסין דאס גוטין וואס די עלטערין האבין וייא גיטאן. אלחטו אויך צווישין זיין קיין רבילות און מסירות ניט מאכין: (ה) דור טהור בעיניו אז דוא וועהסט

משנה שביעית פרק א

כל המלאכות המותרות בשביעית אלף למד אלף למד עד אימתי חורשין בשדה האילן ערב שביעית.
בית שמאי אומרים כל זמן שהוא יפה לפרי.
ובית הלל אומרים עד העצרת. וקרובין דברי אלו

ברטנורא

עד אימתי חורשין בשדה האילן. לקמן מפרש איזה שדה אילן: ערב שביעית. שצריך להוסיף משנה שביעית על השביעית כאיסור עבודת הארץ ולקמן ילפינן לה מקרא: כל זמן שהוא יפה לפרי. כלומר שהחריבה יפה לפרי הוי מתקן הקרקע לצורך הפרי של שביעית ולא לצורך שביעית: עד העצרת. דעד העצרת יפה לפרי ותו לא ומן העצרת ואילך נראה כמתקן לצורך שביעית וכשדה לכן

שביעית הייסט איין טענטש זיין פעלד זקס יאהר און דעם זיבעטען יאהר מוז ער לאזען דאס פעלד רוהען ער מאר ניט אקערן און ניט זייען. און דאס וואס וואקסט דעם זיבעטען יאהר אין פעלד פון דיך אליין איז הפקר צו אלי מענטשין און אלע בהמות. און בייא וייינגארטנער איז אויך דער זעלביגער דין. און דער יאהר הייסט שמטה. שמטה איז דער מייסט פאר לאזען דיא בעלי בתים מוזין פארלאזין זייערע פעלדער אליך וויא דיא פעלדער וואלטין גאר ניט גיזוקן זייערע. נאך אדין איז בייא שמטה יעדער מלוה מוז פארלאזין זייגע חובות בייא דעם לוה און ער טאר וייא ניט מאנען בייא אים. ווייל מען טאר ניט מאנען דיא חובות אין דעם יאהר שמטה און אלע חובות וואס זענען ניט גיצאהלט גיוואארין אין דעם יאהר. זענען נאך דעם יאהר פאר פאלין:

פרק א עד אימתי חורשין בשדה האילן ערב שביעית דער דין איז דעם זיבעטען יאהר דאס איז שמטה טאר מען ניט אקערען און ניט זייען און ניט טאהן אנדערע ארבייט אין פעלד. און דיא בהמים האבין גיזאגט מען טאר ניט ארבייטען דעם זעקסטען יאהר אזוי איין ארבייט וואס עס זאל פארבעהערען דיא ערד צום זיבעטען יאהר. זאגט דיא משנה ערב שביעית ודאס הייסט דעם זעקסטען יאהר) ביז וויא לאנג מעג מען אקערין אין אבוים נארטין. בית שמאי זאגין כל זמן שהוא יפה לפרי אז דער אקערין פאר בעסערט דיא פירות פון זעקסטען יאהר מן הסתם אקערט ער נאר פאר דעם יאהר און ניט אויף דעם זיבעטען יאהר. און בית הלל זאגין עד הנעצרה ביז שבועות פון זעקסטין יאהר מעג מען אקערין וקרובין דברי אלו להיות כדברי אלו און דיא צייט וואס בית שמאי זאגין איז נאנט

(ה) דעלית יותר מדבר"י כ"ם דעשים כ"ם כתומלא לבד לותם דמפיק קרא לדרשא אחריתא וס"ל דאיסור מרא שביעית הלכתא נמיני לה וכי נמיני הלכתא כזמן שביח המקדש קיים. סר"מ והר"ם: [ו] כדברי אלו. לפרושי מלתייהו דל"ם פ' הכי דמלתייהו דל"ם מפרש: [ב] אם לאיין. אע"פ שאינם עושים כדמוכח לקמן דמפסר כתאנים. הר"ם: [ג] הפורה. מל' ופלוח כל עוברי דרך (הפלים פ): [ד] אילן סרק. כיון: סרוך כיון דאין אלי אלא כמתקן כדהו לגורך שביעית ומפני דעד זמן זה מעבה הקיבות: (ג) פירות לפירות, דאית ביה תרתי לגיבות, שפירותיה גפים וגם עושה סרבה פירות דאלו אתרוג גם ואינו עושה הרבה וזיתים

(ה) דעלית יותר מדבר"י כ"ם דעשים כ"ם כתומלא לבד לותם דמפיק קרא לדרשא אחריתא וס"ל דאיסור מרא שביעית הלכתא נמיני לה וכי נמיני הלכתא כזמן שביח המקדש קיים. סר"מ והר"ם: [ו] כדברי אלו. לפרושי מלתייהו דל"ם פ' הכי דמלתייהו דל"ם מפרש: [ב] אם לאיין. אע"פ שאינם עושים כדמוכח לקמן דמפסר כתאנים. הר"ם: [ג] הפורה. מל' ופלוח כל עוברי דרך (הפלים פ): [ד] אילן סרק. כיון: סרוך כיון דאין אלי אלא כמתקן כדהו לגורך שביעית ומפני דעד זמן זה מעבה הקיבות: (ג) פירות לפירות, דאית ביה תרתי לגיבות, שפירותיה גפים וגם עושה סרבה פירות דאלו אתרוג גם ואינו עושה הרבה וזיתים

מכאן. מכבר של ששים מנה: אין חורשין. כל בית סאה אלא תחת האילן לבד וחוזה לו כמלא אורה וסלו המלקט תאנים קרוי אורה כמו גודר בתמרים כזר בענבים: וסלו. הסל שנותן בו מה שהוא לוקט ושאר הדבה תשוב שדה הלבן ואין חורשים אותו אלא עד הפסח: ג אחד אילן סרק. שאינו עושה פירות ובשוטיין שלשה לבית סאה: אם ראויין לעשות. רואין כל אילן ואילן בפני עצמו אם אילן של תאנה כיולא בו היה עושה כבר דבלה ואמר שיערו בתאנה על שפירותיה גפין ועושה הרבה (ג): לצרכן מלא אורה וסלו חוזה לו: עד

מאין בו אילן עד הפסח (ה) ומשנה זו היא משנה ראשונה ואין הלכה דרבן גמליאל ובית דינו נמנו על ב' פרקים הללו שהם פסח בשדה לבן ועגלת בשדה אילן והתירום ומותר לחרוש עד ראש השנה של שביעית (ב): ב לבית סאה. קרקע שהיא חמשים אמה על המשים אמה: כבר דבלה. התאנים היבשים עשוין במעגלה כעין כבר להם קרויה כבר דבלה: באיטלקי. במה של איטליאה של יון. ולפי שהיה כך בימי משנה משערין בו והמנה מחה דינרים והדינר שם מעות ומשקל כל מעה ע"ז שעורות ביבשות: פחות

מכאן. מכבר של ששים מנה: אין חורשין. כל בית סאה אלא תחת האילן לבד וחוזה לו כמלא אורה וסלו המלקט תאנים קרוי אורה כמו גודר בתמרים כזר בענבים: וסלו. הסל שנותן בו מה שהוא לוקט ושאר הדבה תשוב שדה הלבן ואין חורשים אותו אלא עד הפסח: ג אחד אילן סרק. שאינו עושה פירות ובשוטיין שלשה לבית סאה: אם ראויין לעשות. רואין כל אילן ואילן בפני עצמו אם אילן של תאנה כיולא בו היה עושה כבר דבלה ואמר שיערו בתאנה על שפירותיה גפין ועושה הרבה (ג): לצרכן מלא אורה וסלו חוזה לו: עד

צו דיא צייט פון בית הלל. וואורום ביז שבועות דארף מען אקערן צו דיא פירות פון דעם יאהר, און נאך שבועות דארף מען ניט אקערן צו דעם יאהר נאר דער אקערן פאר בעסערט די בוימער אויף דעם זיבעטין יאהר, דאריבער נאך שבועות אין זעקסטן יאהר טאר מען ניט אקערן אבוים גארטין, און אפעלד פון תבואה אקערט מען דעם זעקסטן יאהר נאר ביז פסח, דער דין איז ניט וויא אין דער משנה שטיים נאר רבן גמליאל מיט זיין בית דין האבין גיזאגט מען מעג אקערין אין אבוים גארטין און אין אפעלד פון תבואה ביז ראש השנה פון זיבעטן יאהר): ב איזהו שדה האילן כל שלשה אילנות לבית סאה (אם ראויין לעשות כבר דבילה של ששים מנה באיטלקי חורשים כל בית סאה בשבילן. פחות מכאן אין חורשים להם אלא מלא לצרכן: ד היה אחד עושה כבר דבלה ושנים אין עושין או שנים עושין ואחד אינו עושה. אין חורשין להן אלא לצרכן. עד שיהיו

פעלד האט דעם דין וויא אפעלד פון תבואה אזו מען אקערט נאר ביז פסח: ג אחד אילן סרק ואחד אילן מאכל. רואין אותן כאילו הם תאנים שי אליידיגער בוים וואס וואקסט אויף איהם קיין פירות, אדער אבוים וואס וואקסט אויף איהם אנדערע פירות ניט פייגין, און זיי זענען גפלאנצט דריי בוימער אין אבית סאה, רעבענט מען זייא גלייך ווי זייא וואלטין גיווען פייגין בוימער אם ראויים לעשות כבר דבילה של ששים מנה באיטלקי חורשים כל בית סאה בשבילן אויב עס וואלט אויף זייא גיקענט וואקסין אזוייא פיל פייגין מען זאל פון יעדען בוים צו צאמען טרעטין די פייגין וואלט גיווען אבכר פון זעכציג מנה, מעג מען אקערין דעם גאנצין בית סאה פון זייערטוועגין ביז שבועות פחות מכאן אין חורשים להם אלא לצרכן און אויב עס וואלט ניט גיווען אבכר פייגין פון זעכציג מנה פון יעדען בוים, איז דער דין ארום דיא איבערגע פעלד נאר ביז פסח דאריבער רעבענט מען אויף פייגין און ניט אויף אנדערע פירות ווייל זייא זענען גרוים און וואקסין פיל אויפען בוים): ד היה אחד עושה כבר דבלה ושנים אין עושין. או שנים עושין ואחד אינו עושה. אין חורשין להם אלא לצרכן. אויב עס איז גיווען דרייא בוימער אין אבית סאה, און אויף איין בוים איז גיווען אזוי פיל פייגין אז מען זאל זייא צו צאמען טרעטען וואלט גיווען אבכר פון זעכציג מנה, און אויף דעם דריטען וואקסט ניט אזוי פיל. מאר מען ניט מעהר אקערין נאר ארום די בוימער

צו דיא צייט פון בית הלל. וואורום ביז שבועות דארף מען אקערין צו דיא פירות פון דעם יאהר, און נאך שבועות דארף מען ניט אקערין צו דעם יאהר נאר דער אקערין פאר בעסערט די בוימער אויף דעם זיבעטין יאהר, דאריבער נאך שבועות אין זעקסטן יאהר טאר מען ניט אקערין אבוים גארטין, און אפעלד פון תבואה אקערט מען דעם זעקסטן יאהר נאר ביז פסח, דער דין איז ניט וויא אין דער משנה שטיים נאר רבן גמליאל מיט זיין בית דין האבין גיזאגט מען מעג אקערין אין אבוים גארטין און אין אפעלד פון תבואה ביז ראש השנה פון זיבעטן יאהר): ב איזהו שדה האילן כל שלשה אילנות לבית סאה אם ראויין לעשות כבר דבילה של ששים מנה באיטלקי אויב אויף יעדען בוים וואקסט אזוי פיל פייגין אז מען קען פון זיי מאכין אבכר דבלה (דאס הייסט פייגין צוזאמען גימרעטין און גימאכט קייל עכדיג ווי אבדרוים) און דער בכר זאל וועגין זעכציג מנה אויף דער געוויכט פון איטליא (אמנה איז הונדערט גילדין) דאס הייסט אבוים גארטין חורשים כל בית סאה בשבילן און מען מעג אקערין דעם גאנצין בית סאה פון זייערטוועגין ביז שבועות פחות מכאן אין חורשין להן אלא מלא לצרכן וסלו חוזה לו אויב אויף דיא בוימער וואקסט ניט אזוי פיל פייגין מען זאל קענען פון יעדער בוים מאכין אבכר פון עכציג מנה, איז דער דין, ארום יעדער בוים אזוי אשטיקיל עפר וואס דער קלויבט דיא פייגין פון בוים קען גיין מיט זיין קארב ארום בוים, אקערט מען ביז שבועות, און די איבריגע

ד עד שיהיו משלשה ועד תשעה. כלומר דין זה שאמרנו היינו מנ' ועד ט' (ד) אבל אם היו עשרה או יותר אע"פ שאינן עושין דין חורשין: שנאמר בחריש ובקציר תשבות. חריש קאי לתתן אין חורשין להן אלא לערכן. ומינן שאין חורשין כל הבית סאה שנאמר בחרים ובקציר תשבות ואם אינו ענין לשבת בראשית שבכר נאמר שבת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ולא לשמטה שכבר נאמר שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך תהרו ענין לאסור

ג' פרקים של ערב שביעית מפסח לשדה לבן ומעצרת לשדה אילון וה"ק קרא בחרים שקניתו אסור ואיזו זה חרים של ערב שביעית שנכנס לשביעית ובקציר שחריתו אסור ואיזה זה קציר של שביעית שיוצא למוצאי שביעית נמי תשבות שספיחים שגדלו בשביעית או שעבר וזרע בשביעית אסור לקצור בשמיטה: רבי ישמעאל אומר. לעולם בשבת משתעי קרא כפשטיה ואתא לאשמועינן מה חרים רשות שאין לך חרים של מצוה אף קציר דאמר רחמנא תשבות בקציר של רשות: יצא קציר העומר. שהוא מצוה דבעינן קצירה לשמה שזה דומה את השבת: ה הרי אלו מצטרפין. ונחשבין כאלו הן של אים אחד וחורשין לכל בית סאה בשבילן: כמה יהא ביניהן. בין אילו לאילו: כמלא בקר וכליו. למד בקר עם העול יהיו ד' אמות אבל פחות

משלשה ועד תשעה. היו עשרה ומעשרה ולמעלה בין עושין בין שאינן עושין. חורשין כל בית סאה בשבילו. שנאמר בחריש ובקציר תשבות. א"צ לומר חריש וקציר של שביעית אלא חריש של ערב שביעית שהוא נכנס בשביעית. וקציר של שביעית שהוא יוצא למוצאי שביעית. ר' ישמעאל אומר מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קצירת העומר: ה שלשה אילנות של שלשה אנשים הרי אלו מצטרפין [ה] וחורשין כל בית סאה בשבילן. וכמה יהא [ו] ביניהם. רבן (שמעון בן) גמליאל אומר כדי שיהא הבקר עובר בכליו: ו עשר

עושים ואינם נעשים. יכו': (ד) משמע דאי איכא ט' ולא יותר ויש בהם מ' שאינו עושים ככר אין חורשין לכ"מ אלא לוקחו וכ"כ הר"ש ותוספ דפס נשאתיו מ' ואי נמי ג' שה"מ עושה ככר נמס לא יהרוס כל הבית סאה בשבילם כמו אם אין בבית סאה אלא ג'. והר"מ מפרש פירוש אחר ע"ש: [ה] וחורשין כו'. י"מ עד העלות אבל פירוש קאמר בהדיא עד ר"ס. הר"ש: [ו] ביניהם. קאי נמי אגמליאל

בין שבועות, אוג דאם נאנצע פעלד ביז פסח עד שיהיו משלשה ועד תשעה ואם מיר זאגין עם דארף וואקסין אויף יעדען בוים אבכר פון זעכציג מנה, איז נאר אז עס איז אין דעם בית סאה דרייא בוימער אדער מעהר, ביז ניין בוימער היי עשרה מעשרה ולמעלה בין שאינן עושין בין עושין אבער אז אין דעם בית סאה איז גפלאנצט צעהן בוימער אדער מעהר אפילו עס וואקסט ניט אזוי פיל עס זאל קענען זיין אויף יעדער בוים אבכר פון זעכציג מנה חורשין כל בית סאה בשבילו אקערט מען אויך דעם נאנצען בית סאה פון זייערטוועגין ביז שבועות שנאמר בחרים ובקציר תשבות. אין צריך לומר חריש וקציר של שביעית אלא חריש של ערב שביעית שהוא נכנס בשביעית. וקציר של שביעית שהוא יוצא למוצאי שביעית דאס גייט אויף פריער ואם די משנה האט גזאגט מען טאו ניט אקערין דעם זעקסטין יאהר אויב דאס אקערין וועט פאר בעטערין דיא ערד אויף דעם זיבעטין יאהר, זאגט דיא משנה דער דין שטייט אין דער תורה. וארום עס שטייט אין פסוק בחרים ובקציר תשבות פון אקערין אוג פון שניידען דבואה פון פעלד זאלסטו רוהען, ווען מיינט דער פסוק זאל מען רוהען, מען קען ניט זאגין מען מיינט שבת זאל מען רוהען פון פעלד ארבעט, עס שטייט דאך שוין איין מאהל אין דער תורה שבת מוז מען רוהען פון אלע ארבייט, אוג איך קען ניט זאגין מען מיינט דאס שמטה זאל מען רוהען פון פעלד ארבעט, עס שטייט דאך שוין אין דיא תורה שמטה זאל מען ניט ארבעטין אין פעלד, נאר דער פסוק מיינט דעם זעקסטין יאהר פון שמטה זאל מען ניט אקערין אבוים נארטען פון נאך שבועות, אוג

אפעלד פון תבואה זאל מען ניט אקערין פון נאך פסח, אוג אזוי מיינט דער פסוק בחריש, דו זאלסט ניט אקערין אין אזוי צייט וואס דוא וועסט ניט טארין שניידין די תבואה דאס הייסט ער זאל ניט אקערין דעם עזקסטין יאהר וואס דורך דעם אקערין וועט וואקסין דעם זיבעטין יאהר אז אין זיבעטין יאהר וועט מען דאך ניט טארין שניידין, ובקציר דו זאלסט ניט שניידין אזעלכע תבואה וואס מען האט ניט גימארט אקערין פון זייערטוועגין, דאס הייסט דו זאלסט ניט שניידין דעם אכטין יאהר אזעלכע תבואה וואס מען האט פון זייערטוועגין גיאקערט אוג זיי האבין גיוואקסין אין דעם זיבעטין יאהר (אוג אפילו דיא תבואה וואס האבין פון זיך אליין גיוואקסין אין זיבעטין יאהר טאר מען אויך ניט שניידין אפילו אין אכטין יאהר), רבי ישמעאל אומר מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר דער פסוק שמועסט פון שבת, אוג דער פסוק זאגט אזוי וויא אקערין איז נאר אסור וואס ניט אמצוה (ווארום עס איז ניטא א אקערין וואס זאל זיין אמצוה), אזוי שניידין די תבואה איז נאר אסור וואס ניט אמצוה, אבער שניידין דעם עומר וואס דאס איז אמצוה מעג מען אום שבת: ה שלשה אילנות של שלשה אנשים חברי אלו מצטרפין וחורשין כל בית סאה בשבילן כדי שיהא הבקר עובר בכליו ווי ווייט זאל זיין פון איין בוים ביז דעם אנדערן, רבן גמליאל זאגט עס זאל קענען דורך גיין צוויי שען די בוימער צוויי אקסין מיט זייערע אקער כלים ודאס איז פיר

איילין

מכאן למעקר קיימי ואין מורשים כשבילן: ן נטיעות. ילדות ולזקנות קרוי אילן והכא קמ"ל דאע"ג דשלם אילנות לבית סאה קרוי שדה אילן וחורשים כל בית סאה כשבילן בנטיעות ילדות אין חורשין עד שיהיו עשרה: שורות. שנטועות במקום אחד כחומה ואינן מפוזרות: אין חורשין אלא לצרכן. משום דכשמפוזרות נראה כחורש לעורך האילן אבל היכא דקיימו במקום אחד נראה כמתקן את הארץ לעורך שביעית ולא לעורך האילנות. שורה תרגום חומה שורה. עשרה גדר סביב:

ז הנטיעות והדלועים מצטרפין לבית סאה. בדלעת יונית דוקא קא מיירי במתניתין שהיא גדולה כאילן ולא כשאר דלועים ולריך שיהיו הנטיעות רבות על הדלועים כגון שיהיו הנטיעות שם והדלועים ארבע מצטרפין לעשרה וקורשין כל בית סאה כשבילן: רשב"א. אפי' היו כל עשרה דלועין: חורשין כל בית סאה בשבילן. לפי שהן כנטיעות. והלכה כרשב"ג: ח עד שיחולו. עד שיגלו לחולין בשעה הרביעית ע"י פדיון ואם לא פדאן בשעה הרביעית עד שיעשו חולין מאליהן בשעה החמישית: נטיעה בשמה. בת שתה קרויה נטיעה והו לא. פ"א כשמה כ"ז שבני אדם קורא לה נטיעה ואין קורא לה אילן. והלכה כרבי עקיבא: שנגמם. כתתך: חליפין. גידולים ל' נזעו מהליף: כנטיעה. כין לענין חריסה כין לענין ערלה. והלכה כר"ש:

נטיעות מפוזרות בתוך בית סאה. חורשין כל בית סאה בשבילן [ז] עד ר"ה. היו עשויות שורות [ח] ומוקפות עשרה. אין חורשין להם אלא לצרכן: ז הנטיעות והדלועים מצטרפין לתוך בית סאה. רשב"ג אומר כל עשרה דלועים לבית סאה חורשין כל בית סאה עד ר"ה: ח עד אימתי נקראו נטיעו. רבי אלעזר בן עזריה אומר עד שיחולו. רבי יהושע אומר בת ז' שנים. ר"ע אומר נטיעה בשמה. אילן שנגמם והוציא חליפין [ט] מטפח ולמטה כנטיעה. מטפח ולמעלה כאילן. דברי רבי שמעון:

מ"ב. וכ"כ הכ"מ: [ז] עד כ"ה. כ' הכ"ש הכ' למשה מסיני דהכה הסודה על ממונם אם לא יתכוים להם מתיכבות לאין כחם יפה כזקנות: [ח] ומוקפות. או מוקפות קחני: [ט] מטפח. כ' הכ"מ אם כרכו אותו עד הארץ אבל אמות מטפח יהיה הלומם בו כנטיעות ואם אינו יותר מטפח יהיה הלומם בו כאילן:

דעם נאנצין בית סאה ביז ראש השנה: ה עד איטמי נקראו נטיעות רבי אליעזר בן עזריה אומר עד שיחולו ביז ווי לאנג ווערין זיי גירופין נטיעות יונגע בוימער מען זאל דארפין צעהן אין אבית סאה און מען זאל מענין אקערין ביז ראש השנה. רבי אליעזר בן עזריה זאגט ביז דעם פערטין יאהר פון דער צייט וואס מען האט זיי גיפלאנצט. און מען בייט אום די פירות אויף געלט צו פירען דאס געלט אין ירושלים (אזוי ווי דער דין איז) נאכדעם ווערין זיי גירופין אילנות (אלטע בוימער). און אויב מען האט ניט אום גיבייטען די פירות אויף געלט, ווערין זיי גירופין יונגע בוימער (נטיעות) ביז דעם פינפ־טען יאהר פון די צייט וואס מען האט זיי גיפלאנצט (וואס די פירות ווערין פון זיך אליין חולין) רבי יהושע זאגט ביז זיבין יאהר נאך דעם פלאנצין ווערין זיי גירופין (נטיעות) יונגע בוימער רבי עקיבא אומר נטיעה כשהיה זאגט אזוי לאנג ווייא מענטשין רופין איר נטיעה איונגער בוים האט זיא דעם דין וויא אנטיעה אילן שנגמם והוציא חליפין מטפח ולמטה כנטיעה. מטפח ולמעלה כאילן. דברי רבי שמעון אז מען האט אפ גיהאקט אבוים און פון דעם וואר־ציל וואקסט ארוים אצווייג, איז דער דין אויב דער וואר־ציל איז ניט הויך אמטפח פון דער ערד האט דער צווייגיל דעם דין ווי אביינער בוים (ווי אנטיעה), און אויב דער וואר־ציל איז העכער ווי אטפח האט דער צווייג דעם דין אזוי ווי איין אילן, אזוי זאגט רבי שמעון:

איילין), אבער אז עס איז ווייניגער ווי פיר איילין היישט עס ניט אבוים נארטען און מען טאר ניט אקערין דעם נאנצין בית סאה ביז שבועות: ן אשר נטיעות מפוזרות בתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה נטיעות היישט יונגע בוימער, זאגט די משנה אפילו באיי אלטע בוימער איז דאך גינוג דריי אין אבית סאה, אבער יונגע בוימער דארפין זיין צעהן אין אבית סאה, און באיי אלטע בוימער אקערט מען נאר ביז שבועות, און באיי יונגע בוימער מעג מען אקערין ביז ראש השנה, ווארום זיי ווערין פאר טריקענט ווערין אז מען וועט ניט אקערין ביז ראש השנה: היו עשויות שורות ומוקפות עשרה אין חורשין להם אלא לצרכן אז די בוימער זענען ניט גיוועזן פאר שפרייט אין נאנצין בית סאה נאר זיי זענען גישטאנען אלע אין איין ארט אזוי וויא אמדער, אבער די בוימער זענען ארום גיצאמט, טאר מען ניט מער אקערין נאר ארום די בוימער, אבער ניט דעם נאנצין בית סאה: ן הנטיעות והדלועים מצטרפין לתוך בית סאה אויב עס איז רא אין דעם בית סאה זעקס יונגע בוימער און פיר פלוצערין (ווארם ווערין גירופין דלעת יונית) ווערט עס גירעכינט ווי צעהן בוימער יונגע און מען מעג אקערין דעם נאנצין בית סאה פון ווייערטווענין ביז ראש השנה רבן שמעון בן גמליאל אומר כל עשרה דלועים לבית סאה חורשין כל בית סאה עד ראש השנה רבן שמעון בן גמליאל זאגט אפילו אין דעם בית סאה איז ניטא בוימער נאר צעהן פלוצערין מעג מען פון ווייערטווענין אקערין

הלכה ס' כלה כלי המילון דמסך דמלכות דכריסה אלף למד

אפילו המלך שואל בשלומו וכו'. אמר רב יוסף לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי אומות העולם פוסק. מיתיבי המתפלל וראה אנס בא כנגדו ראה קרון בא כנגדו לא יהא מפסיק אלא מקצר ועולה. ל"ק הא דאפשר לקצר יקצר ואם לאו פוסק. ת"ר מעשה בחסיד א' שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו תפלתו אמר לו ריקה והלא כתיב בתורתכם רק השמר לך ושמור נפשך מאד וכתיב ונשמרתם מאד לנפשותיכם כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום אם הייתי חותך ראשך בסייף מי היה תובע את דמך מידי. אמר ליה המתן לי עד שאפייסך בדברים אמר ליה אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם ובא חברך ונתן לך שלום א"ל לאו ואם היית מחזיר לו מה היו עושים לך א"ל היו חותכים את ראשי בסייף אמר לו והלא דברים קל וחומר מה אתה שהיית עומד

אבל למלכי אומות העולם פוסק. שלא יהרגנו: הא דאפשר לקצר. כגון שסמוך לגמר תפלתו:

אֲפִילּוּ הַמֶּלֶךְ שׁוֹאֵל בִּשְׁלוֹמוֹ לֹא יְשִׁיבֶנּוּ וְוֶען אַיינֶער דַאוּוינְט שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אֲפִילּוּ אַמֶּלֶךְ וְאַנְט צוּ אִיהם שָׁלוֹם עֶר זָאנְט צוּ אִיהם גוּט מָארְגֶן, אֶרְעֶר גוּטֶענְאָבֶענְד], וְאַל עֶר אִיהם נִיט עֶנְטְפֶערִין, אָמַר רַב יוֹסֵף לֹא שְׁנוּ אֶלָּא לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל רַב יוֹסֵף וְאַנְט דֶער דִין אִיז נָאר גִילֶערוּנְט גִיוָוארִין אַז אִידִישֶׁער מֶלֶךְ נִיט אַיינֶעם שָׁלוֹם וְוֶען עֶר הַאלְט אִין מִיטֶען שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, מָאר עֶר נִיט צוּרִיק עֶנְטְפֶערִין שָׁלוֹם אֲבָל לְמַלְכֵי אוּמוֹת הָעוֹלָם פּוֹסֵק אָבֶער אַז אַמֶּלֶךְ פוּן גוֹיִם וְאַנְט צוּ אַיינֶעם שָׁלוֹם וְוֶען עֶר הַאלְט אִין מִיטֶען שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, מוּז עֶר אִים צוּרִיק עֶנְטְפֶערִין שָׁלוֹם, וְוֶארוּם אַז עֶר וְוֶעט אִיהם נִיט צוּרִיק עֶנְטְפֶערִין, קֶען זַיין אַז עֶר וְוֶעט אִיהם הַרְגֶנֶן, וְאַנְט דִיא גְמָרָא מַיתִיבֵי אִיךְ וְוֶעל דִיר פְּרֶעגֶען אַקְשָׁיָא הַמִּתְפַּלֵּל וְרָאָה אֲנָס בָּא כְּנֶגְדּוֹ אַז אַיינֶער דַאוּוינְט שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אוּנְ עֶר זֶעהט אַנְזִלְן קוּמְט צוּ אִיהם אֶרְעֶר עֶר זֶעהט קְרוֹן בָּא כְּנֶגְדּוֹ אַוְוענְגֶן וְוֶעט אַרוּיךְ פָארִין אוֹיף אִיהם לֹא הֵא מַפְסִיק אֶאל עֶר נִיט אוֹיפְהֶערִין דַאוּוינְען שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אֶלָּא מְקַצֵּר וְעוֹלֶה נָאר עֶר זָאל אָפְקִירְצֶען יֶעדֶער בְּרָכָה בֵּינְ צוּם סוֹף שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, זֶעהֶן מִיר דָאךְ אֲפִילּוּ דֶער מֶענְטְש אִיז אִין מִיטֶען שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה נָעקוּמֶען אִין אַסְכָּנָה פוּן דֶעסְטְוֶועגֶן זָאל עֶר נִיט אוֹיפְהֶערִין צוּ דַאוּוינְען אִין מִיטֶען שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, אִיז דָאךְ אַקְשָׁיָא אוֹיף רַב יוֹסֵף וְוָאס עֶר זָאנְט אַז אַמֶּלֶךְ פוּן גוֹיִם זָאנְט צוּ אִידִיר שָׁלוֹם וְוֶען עֶר דַאוּוינְט שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, זָאל עֶר אִיהם עֶנְטְפֶערִין שָׁלוֹם אִין מִיטֶען שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, זָאנְט דִי גְמָרָא לֹא קַשְׁיָא עֶס אִיז קֵיין קַשְׁיָא הֵא דְאֶפְשַׁר לְקַצֵּר יְקַצֵּר אוֹיב עֶר הַאלְט שׁוֹין צוּם סוֹף שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אוּנְ עֶר וְוֶעט קֶענֶען אָפְקִירְצֶען יֶעדֶער בְּרָכָה בֵּינְ צוּם סוֹף שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אֵיידֶער דִי סַכָּנָה וְוֶעט צוּ אִיהם קוּמֶען, זָאל עֶר אָפְקִירְצֶען יֶעדֶער בְּרָכָה אוּנְ עֶנְדִיגֶען שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה וְאִם לֹא מַפְסִיק אוּנְ אוֹיב אֲפִילּוּ עֶר וְוֶעט אָפְקִירְצֶען יֶעדֶער בְּרָכָה וְוֶעט עֶר אוֹיךְ נִיט קֶענֶען עֶנְדִיגֶען שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אַיידֶער דִיא סַכָּנָה וְוֶעט קוּמֶען, וְוֶען דִיא סַכָּנָה קוּמְט מֶענְ עֶר אוֹיפְהֶערִין דַאוּוינְען שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה פִּי בִּינְ דִיא רַבָּנָן הָאבֶּין גִילֶערוּנְט מַעֲשֶׂה בְּחָסִיד אֶחָד שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל בַּדֶּרֶךְ עִם הָאט אַמָּאהל גִיטְרָאפֶין אַחֲסִיד אִיז גֶעגַאנְגֶען אִין וֶועג אוּנְ הָאט זִיךְ גִישְׁטֶעלְט דַאוּוינְען שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בָּא שַׂר אֶחָד וְנָתַן לוֹ שָׁלוֹם אִיז גֶעקוּמֶען אַשַׂר אוּנְ הָאט אִיהם גִיגֶעבֶּען שָׁלוֹם וְלֹא הֶחֱזִיר לוֹ שָׁלוֹם אוּנְ דֶער חָסִיד הָאט אִיהם נִיט צוּרִיק גֶעגֶענְפֶערְט שָׁלוֹם הִמְתִּין לוֹ עַד שֶׁיְּסַיֵּם תְּפִלָּתוֹ אוּנְ דֶער שַׂר הָאט גֶענוּאַרְט בֵּינְ דֶער חָסִיד הָאט אָפְגֶעדַאוּוינְט שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לְאַחַר שֶׁיְּסַיֵּם תְּפִלָּתוֹ נָאכְדֶעם וְוִיא דֶער חָסִיד הָאט אָפְגֶעדַאוּוינְט שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אָמַר לוֹ רֵיקָה הָאט דֶער שַׂר גִיזָאגְט צוּם חָסִיד דוּא נָאר [לֵיידִיגֶער מוּחַ] הֵלֹא כְּתִיב בְּתוֹרַתְכֶם אִין אַיינֶער תּוֹרָה אִיז דָאךְ גֶעשְׁרִיבֶּען רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וְשָׁמוֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד נָאר דוּא זָאלְסְט דִיךְ הִישֶׁען אוּנְ דוּא זָאלְסְט הִישֶׁען דַיין לֶעבֶּען וּכְתִיב וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם נָאךְ זָאנְט דֶער פָּסוּק אַיינֶער לֶעבֶּין זָאל בֵּיי אַיינֶיךְ שְׁטַארְק גֶעהִיט וְוֶערִין כְּשֶׁנְּתַתִּי לְךָ שָׁלוֹם לָמָה לֹא הֶחֱזַרְתָּ לִי שָׁלוֹם וְוֶען אִיךְ הָאבּ דִיר גִיגֶעבֶּין שָׁלוֹם פָאר וָואס הָאסְטוּ מִיר נִיט צוּרִיק גִיגֶעבֶּין שָׁלוֹם אִם הָיִיתִי חוֹתֵךְ רֹאשְׁךָ בְּסַיִּף וְוֶען אִיךְ וָואלְט אָפְגֶעשְׁנִיטֶען דַיין קָאפּ מִיט דֶעם שְׁוֶוערְד, מִי הָיָה תּוֹבֵעַ אֶת דָּמְךָ מִידַי וְוֶער וָואלְט דֶען גֶעמָאנְט דַיין בְּלוּט פוּן מִיר, וְוֶער וָואלְט דֶען מִיר עֶפֶּעס גִיטָאהן אָמַר לֵיהּ הָאט דֶער חָסִיד גִיזָאגְט צוּם שַׂר הַמְתֵּן לִי עַד שֶׁאֲפַיְּסְךָ בְּדְבָרִים וואַרְט מִיר נָאר בֵּינְ אִיךְ וְוֶעל דִיךְ אֵיבֶּערְבֶּעטֶין מִיט מַיינֶע רֶייד וואס אִיךְ וְוֶעל דִיר זָאגֶען אָמַר לֵיהּ הָאט דֶער חָסִיד גִיזָאגְט צוּם שַׂר אִילּוּ הָיִיתָ עוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם וָוען דוּא וָואלְסְט גֶעשְׁטָאנְען פָאר אַמֶּלֶךְ וואס עֶר אִיז נָאר אַמָּעֶנְטְש וּבָא חֲבֵרְךָ וְנָתַן לְךָ שָׁלוֹם אוּנְ דַיין חֲבֵר וָואלְט גֶעקוּמֶען צוּ דִיר אוּנְ וָואלְט דִיר גִיגֶעבֶּין שָׁלוֹם הָיִיתָ מַחֲזִיר לוֹ וָואלְסְטוּ אִיהם צוּרִיק גִיגֶענְפֶערְט שָׁלוֹם אָמַר לוֹ לָאו הָאט דֶער שַׂר גִיזָאגְט נֵיין, אִיךְ וָואלְט אִיהם נִיט עֶנְגֶענְפֶערִין וְאִם הָיִיתָ מַחֲזִיר לוֹ אוּנְ אוֹיב דוּא וָואלְסְט אִיהם יָא גִיעֶנְגֶענְפֶערְט שָׁלוֹם כַּמָּה הָיוּ עוֹשִׂים לְךָ וואס הָיוּ חוֹתְכִים אֶת רֹאשִׁי בְּסַיִּף הָאט דֶער שַׂר גִיזָאגְט צוּם חָסִיד מֶענְ וָואלְט מִיר אָפְגֶעשְׁנִיטֶען דֶעם קָאפּ מִיט אַשְׁוֶוערְד אָמַר לוֹ הָאט דֶער חָסִיד גִיזָאגְט צוּם שַׂר

לפני מלך בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר כך, אני שהייתי עומד לפני מלך מלכי המלכי' הקדוש ברוך הוא שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים על אחת כמה וכמה. מיד נתפיים אותו השר ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום:

הֲלָא דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר פּוּן דַּיינֶע גְּרַיינֶע רַייד מַאכְסְטוּ נָאך שְׁטַארְקֶער מַיינֶע רַייד מַה אַתָּה שֶׁהָיִיתָ עוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁהַיּוֹם כָּאן וּמָחָר בַּקֶּבֶר כָּךְ מַאדָּאך וֶוען דוּ וָואלְסְט גֶעשְׁטַאנֶען פַאר אַמֶּלֶך וָואס עֶר אִיז נָאר אַמֶּענְטְש, עֶס קֶען זַיין אַז הַיינְט אִיז עֶר דָא אוּנ מָארְגִין אִיז עֶר אִין קֶבֶר, פּוּן דֶעסְטֶוועגֶן וָואלְסְטוּ אַזוֹי מוֹרָא גֶעהַאט, אוּנ אַז אַיינֶער וָואלְט דִּיר גֶיזָאגְט שָׁלוֹם וָואלְסְטוּ אִיהם נִיט גֶיעֶנְפֶערְט אֲנִי שֶׁהָיִיתִי עוֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אַז אִיךְ בִּין גֶעשְׁטַאנֶען פַאר נָאט וָואס עֶר אִיז דֶער מֶלֶךְ אוּיף אַלֶע מְלָכִים שֶׁהוּא חַי וְקַיָּם לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים וָואס עֶר לֶעבְט אַייבִיג עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה אִיז דָאךְ גֶעווִיס אַז אִיךְ הָאבּ דִּיר נִיט גֶעדַארְפְט גֶעבִּין שָׁלוֹם מִיד נִתְפַּיֵּים אוֹתוֹ הַשַּׂר דֶּרֶךְ שַׂר אִיז בֵּאלְד אֶיבֶּערגֶיבֶּעטֶין גֶיוָוארֶין וְנִפְטַר אוֹתוֹ חָסִיד לְבֵיתוֹ לְשָׁלוֹם אוּנ דֶער חָסִיד אִיז גֶיגַאנְגֶען אַהֵיים מִיט פְּרֵידֶען:

זוהר (במדבר דף קיז ע"ב) ת"ת דגילות יוד הא ואו הא

רבי יצחק פתח (תהלים קטו) יי' זכרנו יברך יברך את בית וגו'. יי' זכרנו יברך אלין גוברין דהוו עאלין בחושבנא דמדברא וקב"ה מברך לון ואוסיף עלייהו בכל זמנא. ת"ח הא מאן דאתר שבחא דחברייה דבכוי הו דממוניה בעי לברכא ליה ולאודאה עליה ברכאן. מנלן. ממשה דכתיב והנכם היום ככוכבי השמים לרוב לבתר מה כתיב יי' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככה אלף פעמים וגו'. תרין ברכאן הוו חד יי' אלהי אבותיכם וגו'. הא חד. לבתר ויברך אתכם כאשר דבר לכם. לאודאה עלייהו ברכאן על ברכאן. ואי איהו מני שבחא דחברייה ולא אודי עליה ברכאן. הוא אתפס בקדמיתא מלעילא. ואי איהו מברך ליה הוא מתברך מלעילא. וברכתא בעי לברכא לה בעיגא עבא ולא בעיגא כיסא. ובכלא בעי קב"ה רחימותא דלבא. ומה מאן דמברך לחברייה בעי קב"ה דיברך ליה בעיגא עבא בלבא עבא. מאן דמברך לקב"ה עאכ"ו בעי עיגא עבא ולבא עבא ורחימותא דלבא. בג"כ (שם ו) ואהבת את יי' אלהיך בכל לבבך וגו'. ת"ח הא אוקמוה ליה ברכתא דלעילא בריש על מלה דאתמני. ואי תימא ישראל איך אתמנו. אלא כופרא נעלי מנייהו והא אוקמוה וחושבנא לא הוי עד דיתבכיים כל הנהיא כופרא וסליק לאושבנא ובקדמיתא מברכן להו לישראל ולבתר מנאו דהוא כופרא ולבתר מהדרין ומברכין לון לישראל. אסתכלו בישראל מתברכין בקדמיתא ובסופא ולא סליק בהו מותנא. מותנא אמאי סליק במנייהו. אלא בגין דברכתא לא בריא במנייהו. כיון דאסתלק ברכתא אסרא אחרא אחרא שארי עלוי ויכול לאתקא. בגין דא במנייהו נעלין כופרא ופדיונא לסלקא עליה מנייהו (ס"א מעליה מותנא). יברך את בית ישראל אלין נשין דלא סלקין במנייהו. יברך את בית אהרן דאימון מברכין לעמא בעיגא עבא ובלבא עבא ורחימותא דלבא. את בית אהרן הכי נמי נשין (דלהון) דאתברכן בברכתא (ס"א דלהון). יברך ירא' יי' אלין אימון ליואי וכלהו מתברכין בגין דאלין ליה לקב"ה. הקטיס עם הגדולים אע"ג דלא עאלין במנייהו. ת"ח לא אסתכא מנייהו בהו ביראל דאתברכן כיה כהאי מנייהו. דהאי מנייהו לאתברכא הוה ולאשלמא שלימותא דעלמין הוה ובאתר דברכאן נפקין אתמנון דכתיב באחד לחדש השני דאיהו דאיהו דברכאן דעלמא דמייה נפיק זיוא לעלמא ועל דא אקרי חדש זי"ו דזיוא דכלא נפיק מייה ועל דא כתיב (תהלים קלד) יברכך יי' מציון וכלא חד מלה וכתיב (שם קלג) כי שם צוה יי' את הברכה וגו':

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

מהזוהר הק' ח"א דף ר"א ע"ב בלה"ק.

ויראו סאגיים כי סוכתו בית יוסף. אמר רבי יוסי אוי לבני אדם שלא ידעו ואינם מסתכלים בדברי התורה רבי יוסי ואגוט בשעה שהקב"ה יבא לנקם מעשה דין על מעשיהם ויקומו שנוא שנוא והנשמה נתפס משכון מכל מעשיהם עד אשר לא תפלד הנפש

הר"מ הלכות תפלה פ"ח.

(א) אסור לו לאדם לעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין אלא א"כ היה נושא משאוי. או שהיה לבית הכנסת שני פתחים בשני רוחות שהרואה אומר שמא ילך ויכנס בפתח האחר. וכן אם

(א) אָסוּר לוֹ לְאָדָם לַעֲבוֹר אַחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשָׁעָה שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין אֶמֶעֶנְטְש מָאר נִיט גַיין אִינְטֶער דִי שׁוּהֶל וֶוען מֶען דַאוּוינְט אִין שׁוּהֶל וַוייל מֶען וֶועט אִים חוֹשֵׁב זַיין אַז עֶר דַאוּוינְט נִיט] אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה נוֹשֵׂא מַשָּׂאוֹ סַיידִין עֶר טְרָאגְט אוּיף זִיךְ אַמְשָׂאוֹ וְזֶעהְט מֶען אַז וֶועגֶן דִי מַשָּׂאוֹ גֶייט עֶר נִיט אַרַיין אִין שׁוּהֶל] אוֹ שֶׁהָיָה לַבֵּית הַכְּנֶסֶת שְׁנֵי פְּתָחִים בְּשְׁנֵי רוּחוֹת אָדֶער אִין דִי שׁוּהֶל אִיז דָא צְוַוייִ טִירֶען אִין צְוַוייִ זַייטִין. אוּנ עֶר גֶייט פַארְבֵּיי דִי טִיר אוּנ גֶייט נִיט אַרַיין אִין שׁוּהֶל, מֶען מֶען שֶׁהָרוֹאֶה אוֹמֵר שֶׁמָּא יֵלֵךְ וְיִכָּנֵס בְּפֶתַח הָאַחֵר וואס עֶר מֶענְטְש וואס וֶועט זֶעהֶן אַז עֶר גֶייט נִיט אַרַיין אִין שׁוּהֶל וֶועט עֶר זָאגִין מָאמָער וויל עֶר אַרַיין גַיין אִין שׁוּהֶל דוּרְךְ דִי אַנְדֶערֶע

מיר וְכֵן אִם הָיָה בָּעִיר שְׁתֵּי כְּתֵי כְנֵסִיּוֹת אוּן אוֹיב אִין שְׁטָאט אִין דָא צְוַוייא שׁוּהְלָען, אֲפִילוּ אִין יָעֶדְער שׁוּהְל אִיז נָאר דָא אֵיין מִיר, מֶעג מַען אוֹיךְ גַיין נֶעבֶּין דִיא שׁוּהְל אֲפִילוּ מַען גֵייט נִיט אַרַיין אוֹיְנ־וַוייגִיג יוֹתֵר הָרְזֹאת שֶׁמָּא יֵלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת הָרָגִיל בּוֹ דָעֶר מֶענְטְשׁ וואס וֶועט זֶעהֶן וֶועט זָאגֶען דְרִיבֶּער גֵייט עֶר נִיט אַרַיין אִין דִיא שׁוּהְל וַוייל עֶר וַוייל אַרַיין גֵיין אִין דִי אַנְדֶערֶע שׁוּהְל וואס עֶר אִיז גֶעוואהְנְט אַלֶע מָאהְל דָארְטֶין צוּ דָאוֹנֶען וואס יֵשׁ לוֹ תְּפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ אוּן דָעֶר מֶענְטְשׁ וואס הָאט תְּפִלִּין אוֹיף זַיין קָאפּ מוּתָּר לוֹ לַעֲבוֹר מֶעג עֶר גֵיין פַארְבֵּי דִי שׁוּהְל אֲפִילוּ עֶר גֵייט נִיט אַרַיין אִין שׁוּהְל וואס עֶר אִיז גֶעוואהְנְט אַלֶע מָאהְל דָארְטֶין אִיז נִיטָא אֵיינֶע פוּן דִי זַאכֶין, אֲפִילוּ אִין דִי שְׁטָאט אִיז נָאר דָא אֵיין שׁוּהְל אוּן אִין דִי שׁוּהְל אִיז נָאר דָא אֵיין טִיר מֶעג מַען אוֹיךְ שֶׁהַתְּפִלִּין מוּכָנִין עָלָיו שֶׁהוּא רוֹדֵף אַחַר מְצוֹת וְאֵינוֹ מִסְתַּכֵּל תְּפִלָּה וואר וואס דִי תְּפִלִּין וַוייזִין אוֹיף דֶעם מֶענְטְשׁ אַז עֶר יָאנְט־נָאך צוּ טָאהְן מִצְוֹת אוּן עֶר אִיז נִיט פוּן דִיא מֶענְטְשִׁין וואס דָאוֹנֶען נִיט: (ב) הַמִּתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר דָעֶר מֶענְטְשׁ וואס דָאוֹוינְט מיט אַמְנָן לֹא יַאֲרִיךְ אֶת תְּפִלָּתוֹ יוֹתֵר מִדַּאי זָאל עֶר נִיט דָאוֹנֶען צוּ לַאנְג אֶבָל בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ הָרִשׁוּת בְּיָדוֹ אָבֶער אַז עֶר דָאוֹוינְט בַּזּוּגֶערֶער [בֵּיי זִיךְ אִין שְׁטוּב, אָדֶער עֶר דָאוֹוינְט אִין שׁוּהְל אַלַיין] מֶעג עֶר דָאוֹנֶען וויא לַאנְג עֶר וַוייל וואס בָּא לוֹמַר אַחַר תְּפִלָּתוֹ אֲפִילוּ כְּסֵדֶר יוֹם הַכִּפּוּרִים אוֹמֵר אוּן אוֹיב עֶר וַוייל זָאגֶען נָאך שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אֲפִילוּ אוֹיר וואס מַען זָאגְט יוֹם כִּפּוּר, מֶעג עֶר זָאגֶען וְכֵן אִם רָצָה לְהוֹסִיף בְּכָל בְּרָכָה מִן הָאֶמְצָעִיּוֹת מִצְוַת הַבְּרָכָה מוּסִיף אוּן אוֹיב עֶר וַוייל פַארְגֶרֶעסֶערִין יָעֶדֶער בְּרָכָה פוּן דִיא מִיטֶעלְסְטֶע בְּרָכוֹת מיט אַזֶעלְכֶע וֶועֶרְטֶער וואס גֶיהֶערִין צוּ דִיא בְּרָכָה, מֶעג עֶר: (ג) כֵּיצַד וויא אַזוֹי פַארְגֶרֶעסֶערְט עֶר דִיא בְּרָכָה הָיָה לוֹ חוֹלֶה מְבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים בְּבִרְכַת חוֹלִים כְּפִי צְרוֹת לְשׁוֹנוֹ אוֹיב עֶר וַוייל בֶּעטֶין פַאר אַקְרַאנְקִין, זָאל עֶר בֶּעטֶין פוּן דֶעם קְרַאנְקִין וֶועגֶין מיט וֶועלְכֶע תְּפִלָּה עֶר פַארְשְׁטֵייט צוּ בֶּעטֶין אִין דִי בְּרָכָה רְפָאֵנוּ הָיָה צָרִיךְ לְפַרְנְסָה מוּסִיף תְּחִנָּה וּבַקָּשָׁה בְּבִרְכַת הַשָּׁנִים אוֹיב עֶר דָארְף בֶּעטֶין אוֹיף פַּרְנָסָה וֶועגֶין עֶר זָאגְט דִיא בְּרָכָה בָּרֵךְ עָלֵינוּ, זָאל עֶר אִין דִיא בְּרָכָה בֶּעטֶין אוֹיף פַּרְנָסָה, מיט וֶועלְכֶע

היה בעיר שתי בתי כנסיות יאמר הרואה שמא ילך לבית הכנסת הרגיל בו, ואם יש לו תפלין בראשו מותר לו לעבור אע"פ שאין שם אחד מכל אלו שהתפלין מוכיחין עליו שהוא רודף אחר מצות ואינו מסבטלי תפלה: (ב) המתפלל עם הצבור לא יאריך את תפלתו יותר מדאי אבל בינו לבין עצמו הרשות בידו זאם בא ליומר אחר תפלתו אפילו כסדר יום הכ"כ אומר וכן אם רצה להוסיף בכל ברכה מן האמצעיות עליו רחמים בברכת חולים כפי צחות לשונו. היה צריך לפרנסה מוסיף תחנה ובקשה בברכת השנים ועל דרך

מסגיף וסיום הוהם סוף יום הדין יום הספסרים פתוחים וכפלי הדין עומדין ופומו סיום קס סכמם לנטוך לומו וכל הסיכרים מרדיס וכופסיס וכפסם נסרלת מסגוף והולכת לסום ומיום יודעת כמיזס דרך מלך ונלמיזס מקום מעניס לומה לוי מל היום הסמוך יום כיוצ וכפם. לכן לריך הסדם להכריז יל"ס מל יל"ס! ולזכור יום הדין שיקום לפני מע"ס הקב"ס ומעיקיס הגוף מחת לפרן להתקרב והנפש נסרלת ממנו. וסינו לעולם ירגיז הדם יל"ס מל יל"ס להכניע היסה"ל ולהתנכר כתורה ויקלם הטם חדיר: מעין הברכה מוסיף: (ג) כיצד היה לו חולה מבקש לא תִּפְרֵר הַנֶּפֶשׁ מַהַנִּיחַ אֵיבָרֶיהָ דִי נְשָׁמָה וֶועט זִיךְ אָפּ־שַׁיידִין פוּן דֶעם גוּף, וֶועט זִיא גֶעבֶּין דֶעם רֶעכֶע־נוּגֶע וְהַיּוֹם הַזֶּה הוּא יוֹם הַדִּין דֶער טָאג וואס דִי נְשָׁמָה דַּאֲרֹךְ זִיךְ אָפּשַׁיידִין פוּן גוּף אִיז דֶער טָאג וואס דֶער מֶענְטְשׁ וֶוערְט גֶעמִשְׁפָּט יוֹם שֶׁהַסְּפָרִים פְּתוּחִים דָאס אִיז אַטָאג וואס דִי סְפָרִים [פוּן זַיינֶע מַעֲשִׂים] זֶענֶען גִיעֶפְנִיגְט וּבַעֲלֵי הַדִּין עוֹמְדִים אוּן דִי וואס רוּפֶן דֶעם מֶענְטְשׁ צוּם מִשְׁפָּט שְׁטֵייֶען וואו הַיּוֹם קָם הַנֶּחָשׁ לְנַשֵּׁךְ אוֹתוֹ אוּן אִין דֶעם טָאג שְׁטֵייט אוֹיף דֶער שְׁלַאנְג עֶר זָאל אִים בֵּייסִין דֶעם שְׁלַאנְג מֵיינְט מַען דֶער שְׁלַאנְג וואס הָאט אָנְגִיגִרְעט חַוָּה זִיא זָאל עֶסִין פוּן עֵץ הַדַּעַת] וְכָל הָאֲכָרִים חֲדָדִים וְרוֹעֲשִׁים אוּן אַלֶע גְלִי־דֶער פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ שְׁרֶעקֶין אוּן שְׁטוּרְעמֶען וְהַנֶּפֶשׁ נִפְרֶדֶת מַהַנִּיחַ אוּן דִי נְשָׁמָה שֵׁיידְט זִיךְ אָפּ פוּן גוּף וְהוֹלֶכֶת לָשׁוּב אוּן זִיא גֵייט שְׁוֶועבֶּין אוֹיף דֶער וֶועלְט וְאֵינָהּ יוֹדַעַת בְּאֵיזֶה דֶרֶךְ הֵלֵךְ אוּן זִיא וַוייס נִיט אִין וֶועלְכֶע וֶועג זִיא וֶועט גֵיין וְלֵאיזֶה מָקוֹם מַעֲלִים אוֹתָהּ אוּן זִיא וַוייס נִיט צוּ וֶועלְכֶען אָרְט מַען וֶועט זִיא אַרוֹיף בְּרֵיינְגֶען אַז עַל הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם רוּגְזוֹ וְרַעַשׁ דַּא־מָאלְם אִיז אוֹיף דֶעם טָאג אַטָאג פוּן צִימְעֶרְנֶעש אוּן שְׁטוּרְעם לָכֵן צָרִיךְ הָאָדָם לְהַרְגִּיז יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרָע דְרִיבֶּער וֶוען דֶער מֶענְטְשׁ לֶעבְּט דַארְף עֶר זֶעהֶן אַז דֶער יֵצֶר טוֹב זָאל אָנְשְׁרַייֶען אוֹיף דֶעם יֵצֶר הָרָע עֶר זָאל נִיט מַאכֶין זִינְדִיגֶען דֶעם מֶענְטְשׁ וְלִזְכּוֹר יוֹם הַדִּין שֶׁיָּקוּם לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוּן עֶר זָאל נִידֶרֶיינְגֶקֶען דֶעם טָאג וואס עֶר וֶועט דַארְפֶן שְׁטֵיין צוּם מִשְׁפָּט פַאר נָאט וואס עֶר אִיז דֶער מֶלֶךְ אִיבֶּער אַלֶע מְלָכִים וּמִנִּיחִים הַגּוּף תַּחַת הָאָרֶץ לְהִתְרַקֵּב אוּן מַען וֶועט לֵייגֶן דֶעם גוּף אוּנְטֶער דִי עֶרְד עֶר זָאל פַארְפּוֹילְט וֶוערֶן וְהַנֶּפֶשׁ נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ אוּן דִי נְשָׁמָה וֶוערְט אָפְּגֶעשַׁיידְט פוּן אִים וְשָׁבָה לְעוֹלָם יַרְגִּיז אָדָם יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרָע אוּן מִיר הָאבֶּין גִילֶערִינְט אֵייבִּיג זָאל אַמְעֶנְטְשׁ זֶעהֶן דֶער יֵצֶר טוֹב זָאל אָנְ־שְׁרֵייֶען אוֹיף דֶעם יֵצֶר הָרָע עֶר זָאל נִיט מַאכֶין זִינְדִיגֶען דֶעם מֶענְטְשׁ לְהַכְנִיעַ יֵצֶר הָרָע וּלְהִתְגַּבֵּר בְּתוֹרָה וְיִרְאַת הַשֵּׁם תָּדִיר עֶר זָאל מַאכֶין אוּנְטֶערְטְעֶנִיג דֶעם יֵצֶר הָרָע אוּן זָאל זִיךְ שְׁטַארְקֶען צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה אוּן זָאל שֶׁטֶענְדִיג מוֹרָא הָאבֶּין פַאר נָאט:

וֶועלְכֶע בֶּעטֶין אוֹיף פַּרְנָסָה. מיט וֶועלְכֶע וֶוערְטֶער עֶר וַוייל בֶּעטֶין וְעַל דֶּרֶךְ זוּ בְּכָל אַחַת מַהֶן אוּן

זו בכל אחת מהן. ואם רצה לשאול כל צרכיו בשומע תפלה שואל אבל לא ישאל לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות:

אזוי מען ער פארגרעסערין יעדער ברכה מיט וועלכע גיבעט ער וויל בעטין ואם רצה לשאול כל צריכיו בשומע תפלה שואל אין דיא ברכה שומע תפלה מען מאר נאר ניט בעטין אין זייא נאר אזוי וויא עס שטייט אין סדור מוז מען זאגין:

ולא בשלש אחרונות אבער אין דיא ערשטע דרייא ברכות און אין די לעצטע דריי ברכות מאר מען ניט צו געבין ווערטער, מען מאר נאר ניט בעטין אין זייא נאר אזוי וויא עס שטייט אין סדור מוז מען זאגין:

אונקלוס במדבר יום ב תורה

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ו דמילוי ו"ן אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

ז ליהודה נחשון בר עמינדב: ח ליששכר נתנאל בר צוער: ט לזבולן אליאב בר חלון: י לבני יוסף לאפרים אלישמע בר עמיהוד למנשה גמליאל בר פדהצור:

ז לִיהוּדָה נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב: ח לְיִשָּׂשכָר נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר: ט לְזְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלוֹן: י לִבְנֵי יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד לְמְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר:

תרגום נביאים הושע ב

להמשיך מ"ת דז"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א ארי טעת בנשתהון בתר גבי שקרא בהיתו מלפיהון ארי אמרה אהך בתר עממיא רחמי מסבקי מיכלי ומשתי כסות מילא ובוץ משח כל פרנוסי: ב בכן הא אנא מקלקל ית אורחתיך כמא דסיגין בכוביא ואפסוק כמא דמפסקין בכתליא ושבילהא לא תשכח: ג ותרדף שלם עם עממיא רחמהא ולא תדבק יתהון ותבעי סעיד ולא תשכח ותימר אהך ואתוב לפולחן רבוני קדמאה ארי טב לי כד הויתי פלחא קדמוהי מכען לא אפלח לטעותא: ד ואינון לא ידעין ארי אנא ברכית להון עבורא וחמרא ומשחא וכספא אסגיתי להון ודהבא מניה עבדו לטעותא:

א כִּי זָנְתָה אִמָּם הוֹבִישָׁה הוֹרַתָּם כִּי אָמְרָה אֵלְכָה אַחֲרֵי מְאַהֲבַי נֹתְנֵי לַחְמִי וּמֵימַי צַמְרִי וּפִשְׁתִּי שַׁמְנִי וְשִׁקּוּיָי: ב לָכֵן הִנְנִי־שֹׂךְ אֶת־דַּרְכֵךְ בַּסִּירִים וְגָדַרְתִּי אֶת־גְּדֵרָהּ וּנְתִיבוֹתֶיהָ לֹא תִמְצָא: ג וְרָדְפָה אֶת־מְאַהֲבֶיהָ וְלֹא־תַשִּׂיג אֹתָם וּבִקְשָׁתַם וְלֹא תִמְצָא וְאָמְרָה אֵלְכָה וְאָשׁוּבָה אֶל־אִישִׁי הָרִאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אָז מֵעַתָּה: ד וְהִיא לֹא יָדְעָה כִּי אָנֹכִי נָתַתִּי לָהּ הַדָּגָן וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר וְכֶסֶף הִרְבֵּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשׂוּ לַבָּעַל:

מצודת דוד

(ה) אמם. כנסיה שלהם: הובישה הורתם. שביישו המורים אותן: אחרי מאהבי. בדרכי רשעים: (ג) הנני שך. לשון סגירה: בסירים. בקוצים: (ד) לא ידעה. לא שמה אל לבה: והחב. הם עשו לבעל:

רש"י

(ה) אמם. כנסיה שלהם: הובישה הורתם. שביישו המורים אותן: אחרי מאהבי. בדרכי רשעים: (ג) הנני שך. לשון סגירה: בסירים. בקוצים: (ד) לא ידעה. לא שמה אל לבה: והחב. הם עשו לבעל:

מלין הסמעה מעמרכת הסמים שלהן נפתח הדרך: וגדרתי וגו'. כשל הדבר במ"ש: ונתיבותיה לא תמצא. לא תמצא שביל להחכולו' לסוליך מלין ההסמעה: (ג) ורדפה. אף שמתיה ירדפת אחר מעמרכת הסמים להקטיר לפסל עכ"ז לא תשיג אותם להסמיע לך מוסם: ובקשתם וגו'. כשל הדבר במ"ש: ומצאה. מי תמצא שאינה בהקב"ה כי מלא הסמיה בעמוני לא היה לי טוב מעתה: (ד) וסיא לא ידעה. מתחלה לא שמה על לבה לדעת אבל אני הרביתי לה עשו הם לבעל. והוא לוקה מה עשוי לנכא הסמים והם היו מייפים אותה בכסף וההב כמ"ש בכסף וזהב ייסדו (ירמיה י):

דעם פירוש עברי מיישש בעפינעם מען בייא דער חפסורה פון דער וואך.

להמשיך מיסוי ומלכות דו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אר אדנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו תיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיות:

א דוד | חרבות שניו ומאכלות מתלעתיו לאכל עניים מארץ ואביונים מאדם: ב לעלוקה | שתי בנות הב הב שלוש הנה לא תשבענה ארבע לא־אמרו הון: ג שאול ועצר רחם ארץ לא־שבעה מים ואש לא־אמרה הון: ד עין | תלעג לאב ותבז ליקהת אם יקרוה ערבי־נחל ויאכלוה בני־נשר: סב זעירא

א דרא דסיפרי אינון שינוי וחריפי אנון ניבוי למיכל מסכני מארעא ולעליבי מן בני נשא: ב לעלוקא תרתין בנן הב הב תלת אנון דלא שבען וארבע דלא אמרן מסתא: ג שיול ואחדת רחמי ארעא לא שבעא מיא ונורא לא אמרה מסתא: ד עינא דמצרייא לאב ושיטא קשישותא דאמא נחצוניה עורבי דנחלא ויסמון יתיה בני נשרא: רש"י

מצודת דוד

(א) דוד חרבות. אף אם הדור הזה שיניו דומים להרבות ומתלעותיו למאכלות לאכול בהם את העניים לבלותם מן הארץ ולהשחית את האביונים מבני אדם כ"ל אוכלים בכל פה ומשחיתים שיניהם עד כי לא יתקבצו מן בני אדם ונדלה אם כן רעתם עד מאד ואף אם כל אלה בהם עי"ז לא תכלם שיניהם: (ב) לעלוקה. דומה כוח הקבר לעלוקה כי מוללת ומוצצת כל הבריות אליה בדרך העלוקה המוללת את הדם: שתי בנות. הם נ"ע וגיהנם הנ"ע מולידה כאלו יאמר אל יתשוב הלביה כי ילד לו שתי בנות הרגיהנם כבר נתמלא מפה אל פה ולא יצלח לו מקום כי לא כן הוא כי כל אחת מתאוות עוד אל מגשים כי כלה לחכת ידיה וכ"ז יבא אל מקומו: בלא הנה. כ"ל עם כי אלה הם המבשרים הנרגשים אשר לא תשבענה מלשתות עוד ולא יקולו בתשבע אל"ז יש עוד אחריהם הרביעי אשר תקח עוד מעשה ומרגיש מיני הזיכירון אשר לא יאמרו די לכו לעשות המעשה כי לא יכפו ידיהם ממנה: (ג) שאול. הוא הקבר אשר לא תשבע מפגרים מתים אשר יאמרו אחריהם לו לאלהיהם לגיהנם: ועוצר. כמה נמלא אשר בעלה רחם אשה ולא תוליד בנים והמה הולכים ערירים: מארץ. רבות פעמי יבל הנפש בשעול מועט ואין די בו להביא למלא הארץ וכמי אדם כלים בערב והנה אנשים המשפטים ההם מתמידות: ומאדם. כ"ל אחרי מות האדם נכפה הוא ומיני אם הגיהנם והיא שולפת ומולכת כי לא תכבה ולא תאמר די: (ד) עין תלעג. העין המלעגת בהתיחסות על מוסר האב ומבזה לקבולי תוכחות האם ומדר אמריה כי דרך בנים לה: יקרוה. גמול עבשו הוא שהעורבי המלוים אלל הנהל המה ינקרו העין יבוא העורב אחרי שנאמר לבני עורב אשר יקראו (תהלים קמז) ויאכלו בני שהרגה אחרי על האב והאם אולם אמה לא יאכלו את העין כי אחרים המה לא יסמו מן האחר: ויאכלוה. בני הנשר הרמצנים שנאמר בנשר יעיר קנו וגו' (דברים לב) הם יאכלו את העין ויסמו מן האחר:

פירוש עברי טייטש

(א) דור חרבות שיניו אזוי אדור וואס זיינע צייז ווענען האט נאך קיין מאל ניט געזאגט איך האב שוין גענוג, נאר זיא פארברענט אלץ, אזוי ביי מענט־שין איז אויך דא פערשידענע, דער צדיק נאגט גיב מיר מצות צו טאן וועל איך טאן, דער רשע נאגט גיב מיר נאר עבירות וועל איך טאן, די מיטעלע מענטשין ווערין ניט זאט מיט עשירות, אבער נאר מיט ערליכקייט, אבער דורך פאלשקייט בעקומען עשירות, ווערין זייא פיל מיט זייער עשירות און ווילען שוין מעהר ניט. אבער די פערדארבענע מענטשין ווענען גלייך צו פייער, זייא קוקען ניט אויב עס איז ערליך פאר דיגט, אדער זיי צאפען פון יענעם אויס זיין גאנץ בלוט, נאר ער זאל האבין, גייט אים נאר ניט אן: (ד) עין תלעג לאב דאס אויג פון דעם פערדארבענעם מענטשין טוהט אפילו שפעטין פון זיין כאטער אויך ותבז ליקהת אם און טוט שענדין זיין אלטע מוטער אויך, אז זיי דארפין נאר אן קומען צוא אים, ער נאגט וואס דארף איך זייא דאנקען, אדער כבוד געבין, זייא האבין מיך נאר צו ליב זייער האנה גיבראכט אויף דער וועלט, ניט זייא האבין גימיינט מיין טובה יקרוה עורבי נחל צו אזוי א מענטשין מעגין די ראבין (נקראה) וואס זיי געפעגען זיך אלע מאל ביי דעם מיין אויספיקען זייגע אויגין ויאכלוה בני נשר און די

(ב) לעלוקה שתי בנות אזוי אדור ווי ערדין ומאכלות מתלעתיו אונ זיינע באקצייגער ענען ווי מעסער לאכל עניים מארץ ואביונים מאדם זיי זאלין עסין די ארעמע לייט אונ זאלין זייא פארלענגדין פון דער וועלט, אונ דיא בקבורינע ארעמע לייט דערנידערין זייא אז זייא זאלין קיין פנים ניט האבין ווי מענטשין, זאלסטו זיי אויך פריהער מוסר זאגין, אבער ניט גיין גלייך מסרין: (ב) לעלוקה שתי בנות צו דער גרוב פון דעם גיהנם, וואס זיא איז גלייך צו אפיאווקע איז פערד־האנדין צוויי א טעכטער ראס מיינט מען דער גן עדן אונ דער גיהנם) וואס זיי שרייען תמיד הב הב נאר גיב, גיב, דער גן עדן שרייט גיב צדיקים, אונ דער גיהנם שרייט גיב רשעים גיב לא תשבענה דריי זאכין ווערין קיינמאל ניט זאט ארבע לא אמרו הון אונ אפערטע זאך איז דא וואס זאגין ניט אז עס איז גענוג: (ג) שאול ועוצר רחם די גרוב אונ א אשה וואס איהר טראכט איז פערמיטען פון צו האבין קינדער ארץ לא שבעה מים אויב די ערד ווערט ניט זאט מיט וואסער, אבער אז זייא ווערין פול קענען זיי שוין מעהר ניט צו געמען, אזוי אויב די אשה ווען זי האט שוין פיל קינדער קען זיא שוין מעהר ניט האבין ואש לא אמרה הון אבער דאס פייער

(ה) חרבות. שיניו המיזונות: מתלעותיו. שיניו הפגימיות: מאכלות. סכינים: (ב) לעלוקה. לשאול: שתי בנות. גן עדן וגיהנם: הב הב. זו אומרת תנו לי לדיקים וזו רשעים: (ג) ועוצר רחם. תשמיש: (ד) ליקהת אם. לקמטים הנקנלים בפני אמו כלומר כשאהיו ואמו הם זקנים: יקרוה. ינקבוה:

(ה) דור חרבות. אף אם הדור הזה שיניו דומים להרבות ומתלעותיו למאכלות לאכול בהם את העניים לבלותם מן הארץ ולהשחית את האביונים מבני אדם כ"ל אוכלים בכל פה ומשחיתים שיניהם עד כי לא יתקבצו מן בני אדם ונדלה אם כן רעתם עד מאד ואף אם כל אלה בהם עי"ז לא תכלם שיניהם: (ב) לעלוקה. דומה כוח הקבר לעלוקה כי מוללת ומוצצת כל הבריות אליה בדרך העלוקה המוללת את הדם: שתי בנות. הם נ"ע וגיהנם הנ"ע מולידה כאלו יאמר אל יתשוב הלביה כי ילד לו שתי בנות הרגיהנם כבר נתמלא מפה אל פה ולא יצלח לו מקום כי לא כן הוא כי כל אחת מתאוות עוד אל מגשים כי כלה לחכת ידיה וכ"ז יבא אל מקומו: בלא הנה. כ"ל עם כי אלה הם המבשרים הנרגשים אשר לא תשבענה מלשתות עוד ולא יקולו בתשבע אל"ז יש עוד אחריהם הרביעי אשר תקח עוד מעשה ומרגיש מיני הזיכירון אשר לא יאמרו די לכו לעשות המעשה כי לא יכפו ידיהם ממנה: (ג) שאול. הוא הקבר אשר לא תשבע מפגרים מתים אשר יאמרו אחריהם לו לאלהיהם לגיהנם: ועוצר. כמה נמלא אשר בעלה רחם אשה ולא תוליד בנים והמה הולכים ערירים: מארץ. רבות פעמי יבל הנפש בשעול מועט ואין די בו להביא למלא הארץ וכמי אדם כלים בערב והנה אנשים המשפטים ההם מתמידות: ומאדם. כ"ל אחרי מות האדם נכפה הוא ומיני אם הגיהנם והיא שולפת ומולכת כי לא תכבה ולא תאמר די: (ד) עין תלעג. העין המלעגת בהתיחסות על מוסר האב ומבזה לקבולי תוכחות האם ומדר אמריה כי דרך בנים לה: יקרוה. גמול עבשו הוא שהעורבי המלוים אלל הנהל המה ינקרו העין יבוא העורב אחרי שנאמר לבני עורב אשר יקראו (תהלים קמז) ויאכלו בני שהרגה אחרי על האב והאם אולם אמה לא יאכלו את העין כי אחרים המה לא יסמו מן האחר: ויאכלוה. בני הנשר הרמצנים שנאמר בנשר יעיר קנו וגו' (דברים לב) הם יאכלו את העין ויסמו מן האחר:

(ה) כ"ל ויש לחוש ביחסכו וכמ"ש בד"ס ביסמות מכל מהשם נכוכי לא המיכו: (כ) וכ"כ הפוסקים וה"כ ס"ל דבכבת זמן מפלין הוא והיומם דבמ"ג דבלכות מס' הכ"ב דלמו ז"ם הוא וכן הסכמת כל הפוסקים ו"ל"ט תוי"ט והמהכס"ל מיישב על זה דאפי' במ"ד שזה"ס אסור לגכום יותר מזוג אחד דלא שרי ליה יותר מדלכות כחול. והא דלוקי"מגא כמ"ד זמן כו' מעוס דסתמא דמתני' כל"מ וכ"מ ס"ל ז"ת הוא. והמ"ה מי' כיון דאמן לא בקיאין לכיון מקום הכחתן ואם ילוס שלא המקומו יהי' מעמו לכן לא יבא אלא זוג זוג: (ג) ואע"ג דהסתא אין בו קשר דאפי לגוכמו דאס"ה הוי דרך מלכות אל"ג דמוגכו. תוס': (ד) דאיסור נמי איכא (וכ"ס בגמ' דפ"ו וכתוס') : (ה) אכולי מתני' קאי כין מעמ כין לגכים מכמן כפליהם שלא יוצאו כל כך בכהון ומימן. אם והולך ולא יוצס עכס שמא יבגיעו בו ויפסיל למלכות. רש"י: (ו) וא"ל דבכיכו הקדוש הוכרח להסמיל לעכמיהו דהא מכמי הסעכה לא רלו לגלות הא דסתות עסות מד"ת כמ"ש בריש"ד דבכת: [ח] לחביכו. ת"ק סבר סתות מד"ת עדיף דאי אמרת מותו לחביכו כו' אוחסל מלאת דבכת.גמ': [כ]כו'.

כלי מלמעי דנכוכה המלכות דילירה אלהים

המוצא תפלין מכניסן זוג זוג. ר"ג אומר שנים שנים בד"א בישנות אבל בחדשות פטור. מצאן צבתים או בריכות מחשיך עליהם ומביאם ובסכנה מכסן והולך לו: ב ר"ש אומר נותנן [ח] לחברו וחברו לחברו עד שמגיע לחצר החיצונה וכן [כ] בנו נותנו לחברו וחברו לחברו

המוצא תפלין (ה) : זוג זוג. ת' בראש וח' בזרוע כדרך שלובשן בחול והיינו זוג וחוזר תמיד ומכניס זוג זוג עד שיכנס את כולן קסבר שבת זמן תפלין הוא אלא שהחכמים גזרו עליהן גזירה שמא תפסוק רועה ויכיאם בידו ואם ילבש יותר מזוג אחד כל תוסיף ואתי לאסור כל תוסיף ומשוי להו עליו כמשוי ור"ג סבר שבת לאו זמן תפלין הוא והיינו טעמא דפרי ליה רבנן בהאלה משום דתכשיט הוא הלבך מכניסן ב' זוגות ב' זוגות ד' זוגות הוי תכשיט לפי שמניחו מקום יש בראש להניח ב' תפלין וכל כמה דהוי תכשיט שרי ומשום כל תוסיף ליכא הכא דאין כאן מצות תפלין כלל אלא כשאר מלבוש דעלמא ואין הלבה כרבן גמליאל (ב) : בישנות. שאינו הקשר (ג) דודאי תפלין הן ויש בהן קדושה ואסור להניחן במקום כזיון: אבל בחדשות. אין מחללין שבת (ד) עליהן להכניסן דלמא קמיע בעלמא נינהו ואין קדושה אלא בעשויין כהלכתן לשמן: צבתים. קשורים כל זוג וזוג לעצמו: כרוכים. הרבה ביחד: מחשיך עליהן. יושב ומשמר שם עד שתתבשך ומשתשכה מכניסן כולם ביחד וכגון שהם מרוכים שאם יביאם זוג זוג לא תהלה הכאתן קודם הלילה שאם הן בענין שתהלה הכנסתם לבית קודם הלילה מכניסן זוג זוג כדאמרן: ובסכנה. שגזרו גזירה שלא להניח תפלין ומתני' הסורי מתסרא והכי קתני במה דברים אמורים בסכנה של גזירה (ה) אבל אם מתיירא לשהות שם מפני הלסטים מוליכן פחות פחות מד"ת (ו): ב ר' שמעון אומר נותנן לחברו. ואינו מוליכן מתיירא לשהות שם מפני הלסטים מוליכן פחות פחות מד"ת יעבירם מתחלת ד' לסוף ד' והלכה כרבי שמעון: וכן בנו. (פחות) פחות מד"ת כשמתיירא מפני לסטים גזירה שמא יעבירם מתחלת ד' לסוף ד' והלכה כרבי שמעון: וכן בנו.

פרק י המוצא תפילין אז איינער געפינט אום שבת תפילין אין פעלד מכניסן זוג זוג ברייגנט ער זיי אריין אין שטאט פארוויי, איינם לייגט ער אויף די האנט אזוי ווי מען לייגט אום דער וואכין אונ איינם לייגט ער אויף דעם קאפ ווי מען לייגט אום דער וואכין, אונ אזוי טוהט ער מיט די אלע תפילין ביז ער ברייגנט אריין אלע תפילין אין שטוב, רבן גמליאל זאגט שנים שנים ער ברייגנט אריין די תפילין צו צוויי פארוויי, צוויי תפילין לייגט ער אויף די האנט אונ צוויי תפילין לייגט ער אויף דעם קאפ, אונ אזוי זאל ער טאהן ביז ער וועט אריין ברייגנען אלע תפילין פון פעלד אין שטוב כמה דברים אסורים ווען זענען די רייד גיזאגט גיווארין אז ער מעג דיא תפילין אריין טראגין בישנות ביי אלטע תפילין אבל בחדשות אבער נייע תפילין פשוט טאר מען זיי גיט אריין ברייגנען אום שבת פון פעלד אין שטוב מצאן צבתים אז ער האט גיפונען דיא תפילין צו זאמען גיבונדין פארוויי אשל יד מיט אשל ראש או בריכות אדער עטלכע פאר צו זאמען גיבונדין אונ זיי זענען אזוי פיל אז ער וועט ניט קענען איבער טראגין אלע תפילין אין דעם שבת דינגען

טאג ביז נאכט פון פעלד אין שטאט זאל ער נאר ניט נעמען, נאר מחשיך עליהו ער זאל זיצען ביי זיי ביז עס וועט ווערין פינסטער מוצאי שבת ומביאן אונ ברייגנט זיי אריין אלע מיט איין קאהל אונ אויב ער האט מורא דארט צו זיצין פאר גזלנים, זאל ער נעמען אלע תפילין מיט איין קאהל אונ גיין ווייניגער ווי פיר איילין אונ זיך שטעלין, אונ אזוי זאל ער גיין די נאנצע וועג צו ווייניגער ווי פיר איילין ביז אביינה ובסכנה אונ אויב עס איז אסכנה, דער מלך האט גוזר גיווען מען זאל ניט לייגין תפילין מכסן והולך לו דרקקט ער זיי צו אונ גייט אוועק: ב רבי שמעון זאגט אז ער האט מורא פאר גזלנים זאל ער זייא ניט טראגין צו ווייניגער ווי פיר איילין נאר עס זאלין זיך אוים שטעלין אפראנד מענטשין פון פעלד ביז צום שטאט נותנן לחברו ער גיט זיי צו זיין חבר וחברו לחברו אונ זיין חבר גיט זיי צו זיין חבר עד שמגיע לחצר החיצונה ביז עס קומט אן צום אוים־ווייניגסטין הויף צום ערשטין הויף פון שטאט וכן בנו אונ אזוי איז דער דין אז זיין ווייב האט געהאט אקינד אין פעלד אום שבת זאלין זיך אוים שטעלין אפראנד מענטשין פון קינד ביז

פירוש ע"ט

קינדער פון אדלער מענין אויף פרעסען זיינע איבערינע פלייש, ודער ראב האט ניט ליב זיינע קינדער האט ער זיי ניט אין זיינע גראנקען, פיקט ער נאר אוים די אויגין דערפון האט ער פערגע־

גינגען, אבער דער אדלער האט שטארק ליב זיינע קינדער, נעמט ער דאס פלייש וואס ער געפינט אונ טראגט דאס צו זיינע קינדער):

גילתו אמו בשדה בשבת נותנו לחברו והא עדיפא מלטלטלו פחות פחות מד' אמות: אפי' חוץ לתחום. בחבית של הפקר מיירי (ז) דאי יש לה בעלים הא קי"ל הנהמה והכלים כרגלי הבעלים וסבר רבי יהודה ככסי הפקר לא קנו שביתה: אמרו לו. ריב"ן הוא דא"ל דאשמעי' ליה (ח) דאמר ככסי הפקר קונה שביתה במקומן: לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה. כלומר אם היו לה בעליה ולא ערבו לא היתה מהלכת אלא אלפים אמה השתא נמי לא תלך אלא

אלפים אמה ממקום שביתתה והלכה כר' יהודה: ג היה קורא בספר. כל ספריה שלהם היו נגלים כס"ת שלנו: האסקופה. כעין אסקמא שלפני פתח הבית וכרמלית הוא: גוללו אצלו. הואיל ורחם אחד (ט) כידו: לעשרה טפחים. התחתונים הם שוכים לקרקע של רה"ר דאם אין אגדו

[נ] אפי' מאה. ר"י אומר נותן אדם חבית לחברו וחברו לחברו אפילו חוץ לתחום. אמרו לו לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה: ג היה קורא בספר על האסקופה ונתגלגל הספר מידו גוללו אצלו. היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו עד שלא הגיע לי' טפחים גוללו אצלו משהגיע לי' טפחים הופכו על הכתב. רבי יהודה אומר אפילו אין מסולק מן הארץ אלא כמלא מחט גוללו אצלו. ר' שמעון אומר אפילו בארץ עצמו גוללו אצלו שאין

כידו הוי איסור דאורייתא וגזרינן אגדו כידו אמו שאין אגדו כידו וכגמרא פריך והא לא נח (י) כלומר אף על פי שהגיע לי' עפחים התחתונים אין כאן איסורא דאורייתא אפי' לא היה אגדו כידו שהרי לא נח ברה"ר ומשני כגון שהיה שם כותל משופע. ונח הספר על כליתת הכותל של י' עפחים התחתונים דהוי כאלו נח בר"ה ואם לא היה אגדו כידו הוי איסורא דאורייתא אם היה מכיאו אצלו ומתניתין חסורי מחסרא והכי קתני הגיע לי' עפחים מן הארץ הופכו על הכתב בד"א בכותל משופע דנח אבל בכותל שאינו משופע גוללו אצלו דברי ר' יהודה. ר"י אומר אפי' אינו מסולק מן הארץ אלא מלא המוט גוללו אצלו דבעי' הנחה על גבי משהו: הופכו על הכתב. האותיות כלפי הכותל אלא יהא מוטל כל כך בצוינן ומניחו שם עד שתחבר:

צום שמאט נותנו לחברו גים ער דעם קינד צו זיין חבר וחברו לחברו אונ זיין חבר גיט איהם צו זיין חבר ואפילו מאה אונ אפילו הונדערט מענטשין גיט איינער צום אנדערן ביז ער קומט אין שמאט. רבי יהודה זאגט נותן אדם חבית לחברו אז איינער האט געפונען אפאס אום שבת אין פעלד גיט ער די פאס צו זיין חבר וחברו לחברו אונ זיין חבר גיט איהר צו זיין חבר ביז די פאס קומט אין שמאט אפילו חוץ לתחום אפילו די פאס שטייט ווייטער ווי צוויי טויזינד איילין פון שמאט, פון דעסטוועגין קעגן מען זיא ברייגגען אין שמאט אריין דורך די מענטשין וואס איינער וועט געבין צום אנדרין אמרו לו האכין דיא חכמים ורבי יוחנן בן נורי געזאגט צו רבי יהודה לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה די פאס טאר גיט גיין ווייטער ווי זיא וואלט גיהאט אבעל הבית, אויב די פאס וואלט געהאט אבעל הבית אונ ער וואלט גיט גילייגט אעירוב וואלט מען די פאס גיט גיטארט טראגין ווייטער ווי צוויי טויזענד איילין, אזוי אז די פאס האט קיין בעל הבית טאר זיא אויך גיט גיין ווייטער ווי צוויי טויזענד איילין: ג היה קורא בספר על האסקופה ער איז גיזעסין אויף די שוועל פאר זיין שטוב אונ האט גיליינגט אין אספר (ואונ די שוועל איז גיט ארשות היחיד אונ גיט ארשות הרבים, ואם מדרבנן טאר מען גיט ארויף שטעלין אויף איהר גיט פון רשות היחיד אונ גיט פון רשות הרבים) אונ דער ספר איז גיזעסן אויף געווינקעלט ווי אספר תורה ונתגלגל הספר מידו אונ

דער ספר האט זיך ארפ געווינקעלט פון האנט אין נאס ארין גולו אצלו ווינקעלט ער אים צוריק צו זיך היה קורא בראש הגג אבער אז ער האט גיליינגט אין דעם ספר אויף דעם דאך וואס דער דאך איז ארשות היחיד ונתגלגל הספר מידו אונ דער ספר האט זיך ארפ געווינקעלט פון האנט שלא הגיע לעשרה טפחים איידער דער ספר איז גיקומען אין די לעצטע עשרן טפחים פון די ערד גולו אצלו ווינקולט ער דעם ספר צוריק צו זיך משהגיע לעשרה טפחים אבער אז דער ספר איז ארפ געווינקעלט גיווארין אין עשרן טפחים פון די ערד (אויף אוואנט וואס איז אום גיבויגין אונטין ברייטער אונ דער ספר האט זיך אביסול פערהאלטין אויף די וואנט) טאר ער גיט צוריק ארויף ווינקלען דעם ספר נאר הופכו על הכתב ער קערט אום דעם ספר מיט די געשריבענע צו די וואנט אונ עס בלייבט אזוי איינגען ביז מוצאי שבת, אבער אז די וואנט איז גיט אונטין ברייטער האט זיך דאך דער ספר גיט פערהאלטין. מעג ער צוריק צו ווינקלען, אזוי זאגט רבי יהודה וואורום רבי יהודה זאגט אפילו אין מסולק מן הארץ דער ספר איז גיט גיהויבין פון דיא ערד אלא כמלא החוט נאר ווי אפאדרים גולו אצלו ווינקולט ער איהם צו זיך. רבי שמעון זאגט אפילו בארץ עצמו דער ספר האט זיך ארפ געווינקולט אונ עס ליגט אויף די ערד גולו אצלו ווינקולט ער אים צוריק צו זיך שאין לך דבר משום שבות וואורום עס איז

ניטא

דבר משום שבות. כגון זה שאגדו בידו וליכא כי אם שבות דרבנן אם נא לגוללו אחלו אחין חייב מן התורה אח"כ אלא הספר כולו מידו ונמ כר"ה ובא לעקרו מר"ה ולהניח ברה"י ואין הלכה כרבי שמעון: **ד** זין. אחן או עד הכולא מן הכותל על חויר רשות הרבים בגוה י' טפחים מקרקע של רשות הרבים: **נותנין עליו.** בני עליה: **ונוטלין ממנה.** אחויר רה"ר מיהה הולכת אלא עד עשרה ודוקא כלים הנשברים כגון כוסות ולוחיות הוא דנותנים עליו אבל כלים שאינם נשברים לא דלמא נפלו ברה"ר ואתי לאתחייבהו: **עומד אדם ברה"י.** בבית או על הגג ומוטל חפץ מבחוץ ומניחו כאן בר"ה ואף על פי שאין ראשו ורובו עומד ברה"ר במקום החפץ ולא גזרינן שמא יביאנו אצלו: **ובלבד שלא יוציאנו מארבע אמותיו.** שהיה מונח בו:

ה וישתין ברה"ר. דמפיק מרה"י לרה"ר ואם השתין חייב הקשתן ואף ע"ג דבעינן עקירה מע"ג מקום שיש בו ד' על ד' השתן וכן הרוק הוו כמונחים במקום שיש בו ד' על ד' (יח): **שנתלש רוקו.** והוא שנתעגל ונתהפך בפיו ואין הלכה כר' יהודה: **ו וישתה ברה"ר.** וה"מ בכלים שהם צריכין לו לגזרינן דלמא אתו לאתחייבהו אבל בכלים שאין צריכין לו מותר (יב) ואפילו לא הכנים ראשו ורובו ברה"ר: **וכן בגת.** לענין מעשר שאם הכנים ראשו ורובו בגת שותה בלא מעשר דהוי שתיית ערלי וחוץ לגת אינו רשאי לשתות בלא מעשר דהוי שתיית קבע: **קולט.** תופס כלומר מקבל מן המים הנכנסים ושותה: **המזחילה.** כמין כנין מדרון עשוי סמוך לכותל שזוחלין בו המים ולהכי נקרא מזחילה שבכל דבר המהלך ורוחק ע"ג הכותל או על גבי קרקע נקרא זוחל כד"א זוחלי עפר: **למטה מעשרה טפחים.** גרסינן והכי קאמר עומד אדם ברה"ר ויקולט בכלי למטה מי' טפחים מן המים היורדין מן המזחילה (יג) וקולט דוקא כדמפרש בש"ס אבל לא יגרף ויחבר פיו או הכלי למזחילה שהיא בסהות מג' (יד) סמוך לגג ואע"פ שהיא למטה מי' (טו) מ"מ הואיל ומונחת לאורך הכותל וכתוב ג' לגג הוא כגג והוא

דמיה: [ד] שלא יגיע. שלא יעומד ברה"י ומטלטל ברה"ר קאי: (יח) דמתבטלים שהוא לריך לכך מעשיו ליה מקום. גמרא: (יט) הכי איתא בגמ' דלא תקשה ממ"ד דעומד לעמוד ברה"י ומטלטל ברה"ר אלא דלעיל בכלים שאינן לריכין לו והכא בלריכין לו: (יג) וסרסור וסרסור כך וקולט בכלי מן המים שיורדין מן המזחילה שהיא למטה מי"ט וכתב רש"י דה"ה למעלה מי' שהיא ונקט למטה מי' משום שריותא דלגוה במלתא: (יד) לגו' דבהכי עסקינן דסתם מזחילה היא בסתום מג': (טו) כלומר דאלו

לך דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקדש: **ד** זין שלפני החלון נותנים עליו ונוטלים ממנו בשבת. עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר ברה"ר ומטלטל ברה"י ובלבד [ד] שלא יוציא חוץ מד"א: **ה** לא יעמוד אדם ברה"י וישתין ברה"ר ברה"ר וישתין ברה"י וכן לא ירוק. ר' יהודה אומר אף מי שנתלש רוקו בפיו לא יהלך **ד** אמות עד שירוק: **ו** לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר ברה"ר וישתה ברה"י. אא"כ הכנים ראשו ורובו למקום שהוא שותה וכן בגת. קולט אדם מן המזחילה למטה

ניטא אזאך וואס איז אסור נאר מדרבנן עומד בפני כתבי הקודש און דער איסור זאל זיין בייא היילינע ספרים, ווייל איין זייט האלט ער אין האנט און די אנדערע זייט ליגט אויף די ערד, איז דאס נאר אסור אויף צו הייבין מדרבנן, און ביי ספרים איז ניטא דער איסור: **ד** זיז שלפני חלון אבערעטיל וואס גייט ארויס פון וואנט בייא דעם פענסטער, און די ברעטיל איז הויך פון נאס צעהן טפחים אדער מער נותנין עליו מעג מען ארויף לייגין אום שבת פון שטוב דורך דעם פענסטער אויף די ברעטיל ואבער נאר אזעלכע כלים אז זיי ווערין ארא פאלין ווערלין זיי צו ברעכין ווערין וטולין ממנו בשבת און מען מעג נעמען אין נאס פון דיא ברעטיל אין שטוב ארויין עומד אדם ברשות היחיד אמענטש מעג שטיין אום שבת אין רשות היחיד [אין אשטוב] און ארויס שטעקין די האנט דורך דעם פענסטער אדער דורך די טיר ומטלטל ברשות הרבים און נעמען אזאך אין נאס פון איין ארט און לייגין אויף דעם אנדערין ארט אום שבת ברשות הרבים און ער מעג שטיין אין נאס און ארויין שטעקין די האנט אין שטוב ומטלטל ברשות היחיד און נעמען אזאך פון איין ארט אין שטוב און לייגין אויף דעם אנדערין ארט אין שטוב ובלבד שלא יוציא חוץ מארבע אמות נאר ער זאל ניט טראגין אין נאס פיר איילין:

ה לא יעמוד אדם ברשות היחיד אמענטש טאר ניט שטיין שבת אין שטוב וישתין ברשות הרבים און משתין זיין אין נאס ברשות הרבים וישתין ברשות היחיד און אז ער שטייט שבת אין נאס טאר ער ניט משתין זיין אין שטוב ובן לא ירוק און אזוי טאר ער ניט שפייען שבת פון שטוב אין נאס און ניט פון נאס אין שטוב, רבי יהודה זאגט אם משנתלש רוקו בפיו אז די שפייאכץ איז שוין גיריבט גיוואָרין פון ארט און זיא ליגט אין מויל לא יהלך ארבע אמות טאר ער ניט גיין שבת פיר איילין אין נאס מיט די שפייאכץ אין מויל עד שירוק סיידין ער זאל אויסשפייען איידער ער הייבט אן צו גיין: **ו** לא יעמוד אדם ברשות היחיד אמענטש טאר ניט שטיין שבת אין שטוב וישתה ברשות הרבים און ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד און אז ער שטייט אין טאר ער ניט בייגין דעם קאפ אין נאס און טרינקען ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד און אז ער שטייט אין נאס טאר ער ניט אריין בייגין דעם קאפ אין שטוב און טרינקען אלא אם כן נאר סיידין הכנים ראשו ורובו ער האט אריין גיבראכט זיין קאפ און מער וויא אהאלבין גוף למקום שהוא שותה אין דעם ארט וואס ער טרינקט דארטין ובן בגת און אזוי אז איינער טרינקט ווין פון אקעלטער ניט גימעשרהדע, מוז ער אויך אריין שטעקין דעם קאפ און מער ווי אהאלבין גוף אין קעלטער כלים אדם מן המזחילה אמענטש מעג האלטין אין נאס אונטער ד'

כמוליח מן הגו שהוא רשות היחיד לרשות הרבים: ומן הצנור מ"מ. כלומר בין קולע בין מזרף משום דלעבר לעולם בולע הוא ויוצא לרה"ר (מן) וכש"ם מוקי לה בשאין בלעור ד' על ד' שאינו מוזק רשות לעצמו (יז): ז וחולייתו גבוהה י"ט חלון שעל גבה ממלאין ממנה. כיון דחולייתו שהיא הספה אשר סביבותיה גבוה י"ט וקיימא לן דאין רה"ר למעלה מי"ט אלא מקום פטור לפיכך ממלאין מחלון שעל גבה בשבת דהוי מוליאין מרה"י לרה"י דרך מקום פטור ואפילו הכור מופלגת מן הכותל של חלון ד' טפחים (יח) ממלאין ממנה שאין כאן רה"ר מפסקת מן הכור לחלון בשע' שממלאין מים אלא מקום פטור בלבד וכן אשפה ברה"ר גבוה י' טפחים רה"י היא ולא חייבין שמא תגטל אשפה ותעמוד על פחות מי' ואתי למשרי כדמעיקרא ודוקא באשפה של רבים שאינה עשויה להפנות אבל אשפה של יחיד העשויה להפנות אין זורקין לה בשבת (יט) דחייבין דלמא מפנה לה והוא לה רה"ר: ח המיסך. שנופו נוטה למעה מכל צדדיו סביב: מטלטלין תחתיו. דכיון דאין נופו גבוה מן הארץ ג' טפחים הוי להו כלבודים לארץ ונמצאו כמחיצות (כ) לפיכך מותר לטלטל תחתיו ומ"מ צריך למלאות אותו אויר שבין הנוף לארץ (כא) בתבן וקש וכיוצא בו ולקטור הנופות אלא שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה ואין מטלטלין בו אלא בבית שאתים שהם ע' אמה ובירים שכל מחיצה שתשמיעה לאויר כלומר לעמוד אויר הבלות והכרמים ולא לדור בה אין מטלטלין בה אלא בבית שאתים: לא ישב עליהן. שאסור להשתמש באילן גזירה שמא יתלוש ואין לא גבוהין ג' הרי הן כקרקע ומותר ליסב עליהן: הדלת שבמוקצה. רחבה שאחורי הבתים והדלת שלה אינה קטנה בלבד לדלות אלא זקופה כנגד הפתח וכשהוא פותח מעיל הדלת על הארץ: וחדקים. קוצים (כב) שהתקינו כדי לסתום בהם פרצה: וכן מחצלת. של קנים כל אלו אינם קבועין ואין קבועין במקומן אלא כשבאין

למטה מי' לא משכחת שום לד היתר בלבוש: (טז) כלו' ג"פ דלא הוי בלבוד לגג ומשום דסתם לגזור כן הוא הלכך נקט בלעור וס"ה נמי למזקילה בלעות ג"פ דדינא הכי: (יז) דאף על גב דמתני' בלעמה מי' ולבוד נמי ליכא כדאמרי' אפ"ה דע"ד למפה מי' כבמלית הוי ומיסק מבמלית לרה"ר. רש"י. ומש"ם בלעמה מי' אסור גם בלעור לגלף אע"ג דאין בו ד' על ד' משום גזירה דים בה דע"ד דהוי לה"י דאוריי'תא: (יח) דאי בסמוכה בסמות עד' אמה לי גבוה י' דבור גופא הא"י דעמוקה י' ואין כאן רה"ר מפסקת דכיון שאין ד"ט מן המולין ולבוד הבים בה דבסו ליה רבים כלל והוי מקום פטור (וזה מי' הסני כגון' דסמוכה לוריי' ומ"ל עשרה אלא דקמ"ל דבור ומולין מלטפין לעבבה דלהוי הבור רה"ר ואע"ג דאמטיקן לה בפ"א מ"כ דשבת מי' בפו' דרגילות כך עוד מי' הסם קמ"ל לינוף ד' (וכ"מ בהדיא בגמ' (דע"ם) דבוחב הבור עם המולין דאל"כ לא הוי רה"י) ומי לאו דהכא ס"א דהסם מגב מלא נקט י': (יט) כ' שגיבסמו זורקין משמע שבהוקה מן הבור ודבר למעלה מי' זורקים והוי מקום פטור. פוס': (כ) משום דסתמא גופיס מחוברים לעיקרן נוסה י"ם: (כא) מלמה דתמיה הוא דכל לבוד דמתיקין בכולו דוקמא לא משכחן ביהים ממולא וגלאה שילא לו לרה"ר אל הי"מ בתבו וקובדן בארץ בו' ולכן כ"ל כי מלא בארן הוא מ"ם ול"ל לאחת: [ב] שרשיו. שיולאין מן הקרקע ונלאין כמו במלילות הזקיקים. כי"כ: (כב) כמו למעשוכת מדק (מסלי פו). הר"מ: [ו] אין מועלין

לאנגע ריינע וואס ליגט איבער די לייגע פון דאך אונ די וואסער פון די ריינע זאל אריין ריינען אין די כלי למטה מישרה טפחים אויב די ריינע איז גידערעריגער ווי צעהן טפחים פון די ערד אונ אז די ריינע איז העכער ווי צעהן טפחים מעג מען אויך אבער ער זאל צו שטעלין די כלי צו די ריינע מאר מען ניט [ועהיו"מ] ומן הצנור אונ פון די קליינע ריינע וואס שטעקט אין די גרויסע ריינע בכל מקום שוה מעג ער פון יעדין ארט טרינקען. ער מעג צו שטעלין די כלי צו די קליינע ריינע די וואסער זאל אין איהר אריין ריינען [אבער נאר אז זיא איז גידערעריגער ווי צעהן טפחים פון די ערד]: ז בור ברשות הרבים אגרוב [ואברונען] אין נאס טיף צעהן טפחים [איז ארשות היחיד] והוליתו אונ די ערד וואס ליגט ארום די גרוב גבוה עשרה טפחים איז הויך צעהן טפחים איז אויך ארשות היחיד חלון שעל גביו דער פענסטער וואס איז ביי די ערד וואס ארום די גרוב איז אויך ארשות היחיד ממלאין הימנו מעג מען אן שעפין וואסער פון דיא ברונען אום שבת אונ טראגט די וואסר איבער די ערד וואס ארום ברונען דורך דעם פענסטער אין שטוב אריין אשפה ברשות הרבים אבארג מיסט וואס ליגט אין נאס גבוה עשרה טפחים הויך צעהן

טפחים חלון שעל גבה דער פענסטער וואס איז ביי די מיסט שופכין לתוכה מים בשבת מעג מען דורך דעם פענסטער ארום גיסין וואסער אום שבת אויף די מיסט: ח אילו שהוא מיסך על הארץ אבוים וואס די צווייגין זיינע זענען ארום אונ ארום אראפ געבויגין צו די ערד אם אין נופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים אויב די שפיצען פון די צווייגין זענען ניט הויך פון די ערד דריי טפחים ממלאין ותתיר מעג מען טראגין אונטער די צווייגין שרשיו גבוהין מן הארץ שלשה טפחים ווארצלען פון אבוים וואס זענען הויך דריי טפחים פון די ערד לא ישב עליהן טאר מען ניט זיצין אויף זיי אום שבת הדלת שבמוקצה די טיר וואס איז אראפ גינומען פון דיא זאוויעסעם נאר זיא שטייט צו גישפארט צו דעם אריין גאנג וואס מען נייט אריין אין דער קליינע קאמער ושפיזארנע] וואס מען האלט דארט די איבערינע זאכין פון שטוב, אונ אז מען גייט אריין ווארפט מען אום די טיר אונ אז מען נייט ארום שטעלט מען צו די טיר וחדקים שבפרצה אונ די דערנער וואס ליגען ביי איין איינגיבראכענע וואנט אונ זענען אן גיבריידט מען זאל מיט זיא צו מאכין אנשטאט אטיר ומחצלות אונ פולקאשקעס וואס זענען אן גיבריידט מען זאל מיט זיי צו מאכין

אנ שבאט

בהן אא"כ [ז] נבוהים מן הארץ: ט לא יעמוד אדם ברה"ו ויפתח ברה"ר ברה"ו ויפתח ברה"ר [ח]אא"כ עשה מחיצה גבוה עשרה טפחים [ט] ד"ר מאיר אמרו לו מעשה בשוק של פטמים שהיה בירושלים שהיו נועלין ומניחין את המפתח בחלון שעל גבי הפתח רבי יוסי אומר שוק של צמרים היה: י נגר שיש בראשו גלוסטרא. ר"א אומר. ור' יוסי מהיר. א"ר אליעזר מעשה בבהכ"נ שבטבריא שהיו נוהגין בו היתר עד שבא רבן גמליאל והזקנים ואסרו להן. רבי יוסי אומר איסור נהגו בה בא ר"ג והזקנים

[ז] נבוהים. אפי' כמגלת אסתר: [ח] אא"כ. כגון שהיה מחוקה בתוכה ויפתח ויעמוד אמרו לו והלא מעשה בשוק של פטמים. שמעון רבנן לר"מ דכי היכי דאמר לא יעמוד ברה"ר ויפתח ברה"ר וכו' הכי נמי קאמר לא יעמוד אדם בכרמלית ויפתח ברה"ר אי לא יעמוד אדם ברה"ר ויפתח ברה"ר כגון שהיה בירושלים ויפתח ברה"ר אי לא יעמוד אדם בכרמלית ויפתח ברה"ר אי לא יעמוד אדם בכרמלית ויפתח ברה"ר אי לא יעמוד אדם בכרמלית

עכה וענול כמין רמון ועשוי כבוכנא שרשוי לדוך בו פלפלין ואמ"ג דתורת כלי עליו אוסר ר"מ אמ"כ קשור ותלוי בדלת יר"ו מתיר והלכה כר' יוסי: **יא** נגר הנגרר. כריח הקשור בדלת אבל אינו תלוי בו שהחבל הקשור בו ארוך והכריח נגרר על גבי קרקע וכנגר אחין כרשאו גלוסטרא עסקינן דבית כרשאו גלוסטרא הא שרי ליה רבי יוסי לעיל אע"פ שאינו קשור והלכה כמותו (כד): נועלים בו במקדש. דשבות בעלמא הוא ואינו בונה ממש הואיל וקשור הוא אלא מפני שנגרר מחזי כבונה ואין שבות במקדש: והמונח. שאינו קשור כלל הוי כנין ממש ורבי יהודה סבר לא הוי כנין ממש אלא מחזי ככנין ובמקדש לא גזרו משום שבות והנגרר לף במדינה מותר הואיל וקשור ואע"פ שאין תלוי והלכה כר"י (כה): **יב** מחזירין ציר התחתון. של דלת (כו) שכ"ו אלא יצא העליון נוח להחזירו ואין לאן בנין: אבל לא במדינה. גזירה שמא יתקע (כז) להוי מלאכה: והעליון כאן וכאן אסור. דכיון דיצא עליון כולו נופל והוה ליה כבונה (כח): רבי יהודה אומר בו'. דס"ל אין בנין בכלים ואיכא אלא שבות ובמקדש לא גזרו על השבות ואין הלכה כרבי יהודה: **יג** מחזירין רשיה. כהן שהוצרך לעבוד עבודה בשבת ונעל רגייה שהיתה על גבי מכה שעל ידו שלא תהא חוצצת בין בשרו לעבודה (כט) מחזירה ע"ג מכתו לאחר העבודה דאי לא שרית ליה להחזירה ממנע ולא עביד עבודה (ל): אבל לא במדינה. גזירה שמא ימרח (לא) הרגייה וחייב משום ממחק: ואם בתחלה. שלא היתה קשורה מבעוד יום

והתירו להן: **יא** נגר הנגרר נועלים בו במקדש אבל לא במדינה והמונח כאן וכאן אסור. [יב] רבי יהודה אומר המונח [כ] מותר במקדש והנגרר במדינה: **יב** מחזירין [ל] ציר התחתון במקדש אבל לא במדינה והעליון כאן וכאן אסור. רבי יהודה אומר העליון במקדש והתחתון במדינה: **יג** מחזירין רטיה במקדש. אבל לא במדינה. אם בתחלה. כאן

נמליאל מיט די זקנים און האבין סתיר גיווען מען נאל צו ריגלען מיט דעם ריגיל אום שבת: **יא** נגר תנגרר אריגיל וואס איז גיבונדין צו די טיר און האט ניט אויבין אקאפ. און דער שטריק איז לאנג אז דער ריגיל שלעפט זיך אויף די ערד נועלים בו במקדש אין בית המקדש מען צו ריגלען מיט אזויא אריגעל שבת אבל לא במדינה אבער אין די מדינה טאר מען ניט צו ריגלען מיט אזוי ארינגעל שבת והמונח און דער ריגעל וואס איז ניט צו גיבונדין נאר ער ליגט אזוי אויף די ערד באין ואסור איז ער דא און דא (אין בית המקדש און אין די מדינה) אסור צו צו ריגלען מיט אים שבת, רבי יהודה זאגט המונח דער ריגעל וואס ליגט אויף די ערד און איז ניט צו גיבונדין מותר מען צו ריגלען שבת אין בית המקדש אים אין שבת, והנגרר במדינה און דער ריגעל וואס איז צו גיבונדין נאר ער שלעפט זיך אויף די ערד מען מיט אים צו ריגלען שבת אין די מדינה אויך: **יב** מחזירין ציר התחתון במקדש אז א אונטערשטע זאווייעסע פון אטיר אין בית המקדש האט זיך ארום גינומען, מען איר צוריק ארין זעצין אין די זאווייעסע אום שבת אבל לא במדינה אבער אין די מדינה טאר מען ניט צוריק ארין זעצין אטיר אין די זאווייעסע אום שבת העליון און אויב די טיר איז ארום גינומען פון די אויבערשטע זאווייעסע כאן וכאן אסור איז דא און דא (אין בית המקדש און אין די מדינה)

אסור צוריק ארין צו זעצין אום שבת, רבי יהודה זאגט העליון במקדש די אויבערשטע זאווייעסע מעג מען ארין זעצין אין בית המקדש אום שבת והתחתון במדינה און די אונטערשטע זאווייעסע מעג מען ארין זעצין אפילו אין די מדינה אוך. אבער אין די מדינה טאר מען ניט ארין זעצין אטיר אין דיא אויבערשטע זאווייעסע שבת: **יג** מחזירין רטיה במקדש אפהן וואס האט נידארפט טאן די עבודה ווער האט גידארפט מקריב זיין קרבנות אין בית המקדש) אום שבת, און האט גיהאט אפלאסטער אויף אמכה וואס ער האט גיהאט אויף זיין האנט, און ער האט דעם פלאסטער ארא גינומען, מעג ער אים צוריק ארויף לייגין אום שבת נאך די עבודה אבל לא במדינה אבער אין די מדינה אז איינער האט אמכה טאר מען ניט ארויף לייגין אפלאסטער אום שבת און אויב דער פלאסטער איז גיליגען פון פאר שבת און ער האט אים שבת ארא געגומען פון די מכה און וויל אים צוריק לייגין אויף די מכה, איז דער דין אזו אויב ער האט נאך דעם פלאסטער גיהאלטין אין האנט אדער ער האט אים גיילייגט אויף אבלי מעג ער דעם פלאסטער צוריק לייגין אויף די מכה און אויב דער פלאסטער איז שוין גיליגען אויף די ערד טאר מען אים ניט צוריק לייגין אויף די מכה אם בתחלה אויב ער לייגט דעם פלאסטער פון אנ־דייב, דער פלאסטער איז נאך קיין מאל גיליגען

בהוה דרך פתוח כל שעה בסרטי"ו בגמ' והפי כרמלית ל"ד אלא דהין כרמלית שאסיר לטלטל ממנו לרה"י ומרה"י לה לפי אלא היתה מעורכת כו' אלא עדכו כלל, ומפוי"מ: [י] רבי יהודה. ולא פליג ר"י וא"ל אלא שביסס חולקים עם ר"מ. רי"ב: [כ] מתיר. כיון שיש חוצה כלי עליו (לא מחזי כבונה. רש"י סלמ"ז) ואף ע"פ שמלאכתו לאיסור לצורך גופו שרי לטלטל: (כד) לאומר ובכל ר' יהודה דבימא הלכה כמותו לא אמיר אלא בנגרר: (כה) ולא קשיא דתמ"ו פי"ז דשבת אסק בחכמים דא"ל אסי' קשיכא דנגר שהוא שריא שתוחבין בו דומה אסי לבנין ואלכך בעי קשירה מיהא. טוה: (כו) איכא לעמעי דדלת בית וכל שמחובר כמו כוב ודות נמי בכלל ליתא ובדמשרא בדר"י דס"ל דאין בנין בכלים ש"מ דלאו דלת שמחובר מיירי וכרבי' בגמרא: [ל] ציר. אלא אסור אל לירה (מבלי פי). כר"מ: (כז) בגרזן או במקבת דהוא גמר מלאכה ומייב משום מכה בפטיש. רש"י: (כח) וקסבר יש בנין בכלים ומלאכה לא סותרה אפי' במקדש: (כט) דמלילה פוסלת בה דבמיון ולקח בהבן וכיון דמיין לא הוי לקיחה בהבן. רש"י: (ל) הכי מיתה בגמרא (בילה דף יא ע"ב) דשמעת לאו משום שאין שבות כו' ואפי' בשן דלאו בר עבודה אלא דוקא בהן דבר עבודה הוא שבתיקו לו פוסו משום תקלתו: (לא) פי' שימליך נומות שבכרטייה אבל לשחיקת סמנים ל"מ כיון דסוי עליה מלתמול (יומ' תוס' ד"ה מסאיכין,

ומכל״ם): (לב) רש״י וס״ל דאי סלקה משום עבודה אף על גב דמתמול הוא דסלקה מ״מ הואיל משום עבודה הוא שסלקה אי לא שריית ליה כו׳: (לג) ותימה דמ״כ מה לי בתיבו של קיימא מה לי של קיימא דהא הכי איתא לר״מ דם״ל דהכי ובלאה דשמעתא דלין עיקל שירה אלא בשם דהכי ס״ל לסר״ב מ״ד ס״כ דפרכין. ומ״ תוי׳: [מ] יבלת. בכפ״ו דשמעתים מפרש הר״ב דדוקא כיבשה דמיפרך פריכא ובכלי אסור משום שמשבר לעשות מערב שבת: [נ] כורך. וא״ת והא הוא מלילה מוקי בגמרא דהכא בשמעתא דעבודת כהן כיתין וא״כ כיתין אלא במקום עבודה וסי׳ רש״י כגון ע״ג המלבח: (לד) קשר לתיפוה ליה דאין זה לורך עבודה וז״ל רש״י אסור שאין זה לורך עבודה ופוול היה ר״ל מוכל כו׳ע״כ ולהכי ניחא נמי מסאי דסי׳ ס בשבת (מ׳ אות לג): (לה) מי׳ ומייב משום זורע שכמו שבזורע לבלמים הסרי כן כונת המשקה לממים ולמלגות: (לו) לסר״מ אסי׳ המלר כל שאין בה ניכה. ולר״ת דוקא בגבלל קשן לאותן שבמים (טא״מ סי׳ של״ח): (לז) וכולהו בולוח הבובעים מים חיים נמי נקרמים כך ולא זהו שיהיו משום שהיה קר אלא שיהיו מפני הלולך היה: [ס] שכן. כלי׳ שמלאוהו מת. הרי״ב: (לח) תרגום אבנא סמייגא. הר״מ: הפולס

וכאן וכאן אסור. קושרין נימא במקדש אבל לא במדינ׳. אם בתחלה. כאן וכאן אסור. חותכין [מ] יבלת במקדש. אבל לא במדינה. ואם בכלי כאן וכאן אסור: יד כהן שלקה באצבעו [נ] כורך עליו גמי במקדש אבל לא במדינה אם להוציא דם כאן וכאן אסור. בוזקין מלח על גבי הכבש בשביל שלא יחליקו וממלאים מבור הגולה ומבור הגדול בגלגל בשבת ומבאר הקר ביו״ט: טו [ג] שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו בהמיינו שלא לשהות את לפי שעה אכל סמוך ליתדות דהוי קבר על קיימא אסור: ואם בתחלה. שלא היתה שם מעולם דיכול לעשותה מתתמול אסור: יבלת. הוא מוס בקדמים שנאמר לו יבלת ומותכים אותה במקדש ביד דאין בזה אלא משום שבות דכלאחר יד הוא אכל לא בכלי דמלאכה גמורה היא שכך עושים בחול וכשמותך מכ״ה הוי תולדה דגוזז את הצמר: יד כורך עליה גמי. ותפ״ם שהגמי מרפא את המכה הואיל והשתא מיהא לורך עבודה הוא דלאו אורח ארעא שתהא מכתו גרמית עם עבודה ומכסה אותו בגמי: אבל לא במדינה. דרפואה בשבת שבות היא ואסור: ואם להוציא דם. שמהדקה בגמי כדי להוציא דמה: כאן וכאן אסור. דה״ל חובל ואב מלאכה לא אשתרי במקדש (לד): בוזקין מלח. כותתים ומפזרים מלח על גבי הכבש בשעלים כו׳ למזבח מפני שחלב הואופעמים נופלים ממנו שמחליקים רגליהם כו׳. בוזקין לשון כתיתה: אבל לא במדינה. מפני שהוא מתקן: ממלאים. מיס: מבור הגולה ומבור הגדול. כך שמן ושמיהם היו בלשכת העזרה: בגלגל. העשוי להעלות בו הדלי ע״י חבלים ומשני בורות הללו בלבד התירו למלאות מיס בגלגל בשבת אבל בשאר בורות אסור גזירה שמא ימלא לגינתו ולחורבתו (לה) מתוך שממלאן בלא עורה אתי להשקות בו גינתו וחורבתו בשבת ובמקום דליכא למגזר (לו) שמא ישקה מיס לגינתו ולחורבתו מותר למלאות בגלגל ולא חיישינן מפני שמשמיע קול אלא אסרו אלא קול של שיר בלבד והכי נמי שרי למערף אבנא ומקום על תרעא בשבת ואין בכך כלום: ומבאר הקר. על שם שהיה באר מים חיים קורא לו באר הקר (לז) לשון מקור וכור זה היה לריך לבני הגולה ברגל והתירו להם בכיאים שביניהם חגי זכריה ומלאכי למלאות ממנו בגלגל ברגל ובשאר בהיתרו שממלאים ממנו ביו״ט בגלגל אף במדינה משא״כ בשאר באורות הנובעים: טו כהן מוציאו בהמיינו. בשבת ולא חיישינן לטלטול דאין שבות במקדש: בהמיינו. בחכנשתו (לח) ואף

אויף די מַכָּה כּאַן וּבְאַן אָסוּר אִיז דָא אוּנ דָא [אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ אין די מְדִינָה] אָסוּר קוֹשְׁרִין נִימָא בְּמִקְדָּשׁ אוּיב אַסְטְרוּנְגע פוּן אַפִּידֵיל אִיז צוּ רִיסִין גִּיוְוּאַרִין אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּם שַׁבָּת, מֶעג מַען אִיר צוּ בִּינְדִין אוּם שַׁבָּת אֲבָל לֹא בְּמְדִינָה אָבֶּער אין די מְדִינָה טָאר מַען נִיט צוּ בִּינְדִין אַסְטְרוּנְגע אוּם שַׁבָּת אִם בַּתְּחִלָּה אוּיב עֶר וְוִיל צוּא בִּינְדִין אַסְטְרוּנְגע אוֹיף אַזוֹי אַ אָרְט וָואס דָארְט אִיז אַסְטְרוּנְגע קַיין קָאל גִּיוְוּעֶן כַּאן וּבְאן אָסוּר אִיז דָא אוּנ דָא [אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ אין די מְדִינָה] חוֹתְכִין יַבֶּלֶת בְּמִקְדָּשׁ מֶעג אָפּ שְׁנַיידִין אַיבֶּלֶה [אַבְּרַאדוּבְּקַע אוֹנְאַרְצִיל] פוּן אַקְרְבָּן אוּם שַׁבָּת מִיט דִיא הֶעֶנְט אֲבָל לֹא בְּמְדִינָה אָבֶּער אין דִיא מְדִינָה טָאר מַען נִיט שַׁבָּת אָפּ שְׁנַיידִין אַיבֶּלֶת פוּן אַבְּהֵמָה [אַפִּילוּ מִיט די הֶענְט] וְאִם בְּכְלִי אוּנ אוּיב מִיט אַמְעסֶער כַּאן וּבְאן אָסוּר אִיז דָא אוּנ דָא [אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ אין די מְדִינָה] אָסוּר אָפּ צוּ שְׁנַיידִין: יד כֹּהֵן שֶׁלָּקָה בְּאֶצְבָּעוֹ אַכֹּהֵן וָואס דָאט זִיך אַקְלַאפּ גִּיגֶעבִּין אין פִּינְגֶער אוּם שַׁבָּת אוּנ עֶס גַּייט בְּלוּט אוּנ עֶר דָארְף טָאהן דִיא עֲבוֹדָה מִיט זַיין גַּנְצֶן הֶרְץ אוּנ אַלְץ וָואס אִיז גִּיוֶוען אין דִיא עֲזָרָה, אַיינְגֶער הֵיסְט בּוֹר הַגּוֹלָה אוּנ אַיינְגֶער הֵיסְט בּוֹר הַגָּדוֹל וּמִבְּאֵר הַקָּר בְּיוֹם טוֹב יַעְדֶער מָענְטְש מֶעג אַרוֹיף צִיהֶען יוֹם טוֹב קַאלְטֶע וָואסֶער מִיט אַרָאד פוּן אַבְּרוּנְגען: טו שֶׁרֶץ שֶׁנִּמְצָא בְּמִקְדָּשׁ אַז מַען גֶע־פִינְט אַשֶּׁרֶץ אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּם שַׁבָּת כֹּהֵן מוֹצִיאוֹ בְּהַמְּיִינוֹ זָאל דֶער כֹּהֵן אִיהם נֶעמֶען מִיט זַיין גַּאנְצְטִיל

הטומאה דברי רבי יוחנן בן ברוקה ר' יהודה אומר בצבת של עץ שלא לרבות את הטומאה מהיכן מוציאין אותו מן ההיכל ומן האולם ומבין[ע] האולם ולמזבח דברי ר"ש בן ננס רבי עקיבא אומר מקום שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת משם מוציאין אותו ושאר כל המקומות כופין עליו פסכתר רבי שמעון אומר מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך שלא התירו לך אלא משום שבות:

[ע] האולם ומזבח. דמשם ולהלן קדושה יתירה כדתנן גם סס"ק דכלים ועל כגום כזה נזרו לף במקדש (וע"ל מי"ב): (לט) והא דלעיל עד הכא מקום דכעי לאסוקי מילי דמקדש אבל לא בעזירה. חו': (מ) לסיוכו דלעיל דלא"ק עלמו לא התירו אלא אליבא של קיימ': (מא) דתחומין איכא מ"ד דאית ביה דבלא דאיסור דאוריתא ובאן אמרו מתחיים דאפי' שבות הקל אין מתירים במדינה ר"ש מתמיר יותר מכם אפי' במקדש אינו מהיר שבות בשפסר לבא לידי חיוב. רי"ב:

מן ההיכל ומן האולם. אבל בעזרה אם נמצא שם מכסה אותו בפסכתר ומניחו עד שתחשך: כל מקום שחייבים על זדונו כרת. אם יכנס לו בטומאה דהיינו כל העזרה משם מוציאין אותו: ושאר כל המקומות כופין עליו פסכתר. סיר של נחושת תרגום של סירותיו פסכתרוותיה. לכסותו עד שתחשך והלכה כר"ע: רש"א מקום שהתירו לך חכמים וכו'. ר"ש פליג את"ק דלעיל דתמר קוסרין נימת במקדש (לט) וסבר דאין קוסרין נימת כיצור שנפסק אבל בעזרה שהיא אסורה משום שבות בלבד וא"ת מיבא כה לידי חיובא דאוריתא אבל אין קוסרין בקצר שאפשר לבא בו לידי חיובא דאוריתא (מ) ואמר ליה רבי שמעון לת"ק אל תתמה עלי שאני מתמיר כאן וגבי תחומין אני מיקל ספי (מא) ואומר שאפילו יצא חוץ לתחום ע"ו אמה יכנס דגבי תחומין משלך נתנו לך משום דידשינן שאותן ע"ו אמה חיצם חוץ לתחום שמודדי התחומין הקובעין סימנין בסוף התחום קי"ל בנוייהו שאין קובעין התחום בסוף אלפים ממש אלא כובסין לתוך התחום מפני הטועין שאין מכירין הסימן ופעמים יוצאין להלן ממנו מעט וחוזרין. ומש"ה אני מיקל בתחומים אבל לקצר נימת במקדש שלא התירו במקדש אלא איסור שבות אבל לא חיובא דאוריתא אני מתמיר ואומר דלוקא עגיבה שיש בה איסור שבות התירו אבל לקצר קצר ממש שפעמים יש בו חיובא דאוריתא לא ואין הלכה כר"ש:

אוג אַרוים וואַרפֿין אום שַׁבָּת שֶׁלֹּא לְשַׁהוֹת אֶת הַטּוּמְאָה כְּדֵי דִּי טוּמְאָה זָאל ניט לאַנג זיין אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ זָאל עֶר ניט נאָך זוּכֶען נאָך אַנדערע בְּלִים נאָר מיט דעם נאַרטיל זָאל עֶר איהם אַרוים וואַרפֿין סיי אום דער וואכין סיי אום שַׁבָּת דִּבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אַזוי זאָגט רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא. רַבִּי יְהוּדָה זאָגט בְּצִבְתָּ שֶׁל עֵץ מיט אַהילצערנע צוואַנג האָט עֶר גינומען דעם שָׁרֶץ אוג האָט איהם אַרוים גיוואָרפֿין וסייא שַׁבָּת סייא אום דער וואכין] שֶׁלֹּא לְרַבּוֹת אֶת הַטּוּמְאָה עֶר זָאל ניט מאַכין פיל טוּמְאָה, וואָרום דיא צוואַנג ווערט ניט טָמֵא אוג דער נאַרטיל ווערט טָמֵא מֵהֵיכָן מוציאין אותו פון וועלכין אָרט וואַרפֿט מען אַרוים דעם שָׁרֶץ אום שַׁבָּת מִן הַהֵיכָל פון היכל ומן האולם אוג פון דער שטוב וואס פאַר דעם היכל ומבין האולם ולמזבח אוג פון דעם אָרט וואס צוויישען אולם אוג דעם מִזְבֵּחַ, אויב מען געפינט אשרץ אין איינעם פון דיא עֶרְטער וואַרפֿט מען איהם אַרוים אֲפִילוּ אום שַׁבָּת דִּבְרֵי אַזוי זאָגט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נָנָס, רַבִּי עֲקִיבָא זאָגט מָקוֹם שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת דער אָרט וואס אַטָּמֵא קומט אהין בְּמֵזִיד איז עֶר חַיָּב כָּרֵת אוג אַז עֶר קומט בְּשׁוֹגֵג דאַרף עֶר בְּרַיינִגען אַקְרַבָּן אַז מען האָט דאָרט גיפונען אַשְׁרֵץ כְּשֵׁם מוציאין אותו פון דאָרט וואַרפֿט מען איהם אַרוים אֲפִילוּ אום שַׁבָּת וּשְׁאָר כָּל הַמְּקוֹמוֹת אוג אַנדערע עֶרְטער אין די עֲזָרָה וואס אַטָּמֵא מעג אהין קומען אַז מען האָט דאָרט גיפונען אַשְׁרֵץ אום שַׁבָּת, טאָר מען איהם ניט אַרוים וואַרפֿין אום שַׁבָּת, נאָר כּוֹפִין עָלָיו פַּסְכְּתָר מען דעקט אַריבער אַכְלֵי בֵּיתוֹ מוֹצָאֵי שַׁבָּת, אוג מוֹצָאֵי שַׁבָּת וואַרפֿט מען איהם אַרוים, רַבִּי שִׁמְעוֹן זָאגט מָקוֹם שֶׁהִתִּירוּ לְךָ חֲכָמִים דער אָרט וויא אַהְתּוּם שַׁבָּת פופּצערן איילין וואס ווייטער וויא אַהְתּוּם שַׁבָּת וויא צוויי טויזענד איילין וואס זיי חֲכָמִים האָבין זייא מַתִּיר גיוועזען צו דיר דוא זָאלסט דאָרט גיין אום שַׁבָּת מִשֶּׁלְּךָ נִתְּנוּ לְךָ פון דיינע האָט מען דיר דאָס מַתִּיר גיוועזען, ווייל די פופּצעהן איילין זענען אויף פון תְּחוּם שַׁבָּת, דיא מַעְסְטער וואס האָבין גימאָסטין דעם תְּחוּם שַׁבָּת האָבין ניט גוט אוים גיצוויגין די מאָס, פעלט נאָך פופּצעהן איילין צו צוויי טויזענד שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְךָ חֲכָמִים די חֲכָמִים האָבין דיר ניט מעהר מַתִּיר גיוועזען אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת נאָר וואו דער איסור איז מִדְּרַבָּנָן, אָבער וואו דער איסור קען קומען צו אַאיסור מן הַתּוֹרָה האָבין די חֲכָמִים ניט מַתִּיר גיוועזען, דאַריבער זָאגט רַבִּי שִׁמְעוֹן אַז עס איז צורישן גיוואָרין אַסְטְרוּנְעָ פון אַפִּידוּד אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ זָאל מען נאָר צו שְׁלִיפֿין אָבער ניט צו קְנִיפֿין:

רטיה שפירשה. שנפלה וכמליאה קא מייריי ולהכי נקט פירשה שהרי לא נפלה מדעת: מחזירין. דמלתא דלא שכיחא הוא ולא גזור בה רבנן: רי"א. אם נפלה אין מחזירין אבל אם הוחלקה דוחקה ומחליקה לתשה: שהוא ממרח. מהליק נומות שברטיה ומירוח חייב משום ממחק: לא שנו. דתנא קמא שרי להחזירה: אלא שפירשה ע"ג כלי. על הכר או על הכסת. אבל על גבי הקרקע הלכה פ' כלה כלי המילין דגבוהה דמלכות דכיראה אבדשם ת"ר רטיה שפירשה מעל גבי מכה מחזירין בשבת ר' יהודה אומר הוחלקה למטה דוחקה למעלה למעלה דוחק' למטה ומגלה מקצת הרטיה ומקנח פי המכה וחוזר ומגלה מקצת הרטיה ומקנח פי המכה ורטיה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח ואם מירח חייב חטאת אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהודה אמר רב חסדא לא שנו אלא שפירשה על גבי כלי אבל פירשה על גבי קרקע דברי הכל אסור אמר מר בר רב אשי הוה קאימנא קמי אבא נפל ליה אבי סדיא וקא מהדר ליה אמינא ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב חסדא מחלוקת שפירשה ע"ג כלי אבל פירשה ע"ג קרקע

מעלה ה' כלה כלי המילין דגבוהה דמלכות דכיראה אבדשם ומ"ש דאמר גבי פלפל ומגביר מעלה נפל לא יחזיר. וי"ל דהך דפלפל מירוי בנפל על גבי כלי דקאמר רב חסדא בסמוך וכב אבי דקאמר בסמוך לא שמיע לי לא קאי אדרב חסדא דדמי' דקיעבד' אלא קאי אהלכה כל' יהודה אבל אמלתא דרב חסדא לא אליג ומודה דלא אמר דבקן אלא בכלי. ועוד י"ל דהיא דגבגיר מלא אתי לדבי יהודה דאמר עד כל כך אמר סוף קאימנא קמיה דרבנא. כ"מ גליס קמיה דאמרא. וכן נראה דל"ג קמיה דאמרא דיום אמת בא לנו מלך לה אבי:

כלכתחלה דמי: אבי סדיא. נפלה לו על הכר שכמרחשותיו כמו שמתרגם מרחשותיו חיסדוהי: לא ס"ל מר להא דר"ח. דמוקים פלוגתייהו בנפלה על הכלי ופס"ה אסר רבי יהודה ואמר שמואל הלכה כר"י:

הָנוּ רַבָּנָן דִּיא רַבָּנָן הָאבִין גִּילֶערוּנְט רְטִיָּה שֶׁפִּירְשָׁה מֵעַל גַּבֵּי מַכָּה מַחֲזִירִין בְּשַׁבָּת אוּיב אַפְּלַאסְטֶער אִיז אַרָאפּ גֶעבַּאלִין פּוּן אַמַּכָּה, מֶעג מַען זִיא צוּרִיק אַרוֹיף לֵייגִין אוֹיף דִּיא מַכָּה אוּם שַׁבָּת רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט אוּיב דֶער פְּלַאסְטֶער אִיז אִין נַאנְצִין אַרָאפּ גֶעפַאלִין פּוּן דִי מַכָּה טָאר מֶען אִיהם נִיט צוּרִיק אַרוֹיף לֵייגִין אוֹיף דִּי מַכָּה אוּם שַׁבָּת רַב חִסְדָּא לֹא שְׁנוּ אֶלָּא שֶׁפִּירְשָׁהּ עַל גַּבֵּי כְּלִי רַב חִסְדָּא הָאט גִּיזָאגְט וָוען אִיז דָּאס גִּילֶערוּנְט גִּינוֹאוֹרִין אוּ דֶער עֶרְשְׁטֶער הַנָּא הַאלְט אֲפִילוּ דֶער פְּלַאסְטֶער אִיז אִין נַאנְצִין אַרָאפּ גֶעפַאלִין פּוּן דִי מַכָּה מֶעג מֶען אִיהם צוּרִיק אַרוֹיף לֵייגִין אוֹיף דִּי מַכָּה אוּם שַׁבָּת, דָּאס אִיז נָאר אַז דֶער פְּלַאסְטֶער אִיז גִּיפַאלִין אוֹיף אַכְּלִי אֲבָל אֶבֶל פִּירְשָׁהּ עַל גַּבֵּי קַרְקַע אָבֶּער אַז דֶער פְּלַאסְטֶער אִיז גִּיפַאלִין אוֹיף דִּיא עֶרֶד דִּבְרֵי הַכֹּל אָסוּר הַאלְטִין צַלֶּע אַז מֶען טָאר אִיהם נִיט צוּרִיק אַרוֹיפְלֵייגִין אוֹיף דִּיא מַכָּה אוּם שַׁבָּת (וְאוּם רַבִּי יְהוּדָה הַאלְט אֲפִילוּ דֶער פְּלַאסְטֶער אִיז גִּיפַאלִין אוֹיף אַכְּלִי טָאר מֶען אִיהם אוֹיף נִיט צוּרִיק אַרוֹיפְלֵייגִין אוֹיף דִּיא מַכָּה אוּם שַׁבָּת) אָמַר מַר בַּר רַב אַשִּׁי הָוָה קָאִימְנָא קַמֵּי אַבָּא מַר דֶער זוֹהֶן פּוּן רַב אַשִּׁי הָאט גִּיזָאגְט אִיךְ בִּין גֶעשְׁטַאנְען פַאר מַיִין פָאטֶער נָפַל לֵיהּ אַבִּי סַדְיָא אִיז אַרָאפּ גִּיפַאלִין אַפְּלַאסְטֶער פּוּן זַיִין מַכָּה אוֹיף אַקִּישֶׁען וְקָא מְהַדַּר לֵיהּ הָאט עֶר דֶעם פְּלַאסְטֶער צוּרִיק אַרוֹיפְגֶעלֵייגִט אוֹיף דִּי מַכָּה אוּם שַׁבָּת אֲמִינָא לֵיהּ הָאב אִיךְ גִּיזָאגְט צוּ מַיִין פָאטֶער לֹא סָבַר לְהָא מַר דְּאָמַר רַב חִסְדָּא הַאלְט דָּן גִּיט דֶער רַבִּי (מַיִין פָאטֶער) וְאוּם רַב חִסְדָּא הָאט גִּיזָאגְט מַחְלוֹקֶת שֶׁפִּירְשָׁהּ עַל גַּבֵּי כְּלִי וָוען קְרִיגְט מֶען, אוּיב דֶער פְּלַאסְטֶער אִיז גִּיפַאלִין אוֹיף אַכְּלִי. הַאלְט דֶער עֶרְשְׁטֶער הַנָּא מֶען מֶעג צוּרִיק לֵייגִין דֶעם בְּרֵיינְגֶען אַקְרָקָן חַטָּאת (אוּם אוֹיב עֶר הָאט גֶעוּואוּסְט אַז מֶען שַׁבָּת אִיז הַיינְט אוּם עֶר הָאט גֶעוּואוּסְט אַז מֶען טָאר נִיט שְׁמִירֶען אַפְּלַאסְטֶער אוּם שַׁבָּת, אוּם עֶר הָאט יָא גֶעשְׁמִירְט קוֹמֶט אִיהם קָרֶת) אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה רַב יְהוּדָה הָאט גִּיזָאגְט פּוּן שְׁמוּאֵל וֶוען דֶער דִּין אִיז וִוי רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט אוּיב דֶער פְּלַאסְטֶער אִיז אִין נַאנְצִין אַרָאפּ גֶעפַאלִין פּוּן דִי מַכָּה טָאר מֶען אִיהם נִיט צוּרִיק אַרוֹיף לֵייגִין אוֹיף דִּי מַכָּה אוּם שַׁבָּת רַב חִסְדָּא לֹא שְׁנוּ אֶלָּא שֶׁפִּירְשָׁהּ עַל גַּבֵּי כְּלִי רַב חִסְדָּא הָאט גִּיזָאגְט וָוען אִיז דָּאס גִּילֶערוּנְט גִּינוֹאוֹרִין אוּ דֶער עֶרְשְׁטֶער הַנָּא הַאלְט אֲפִילוּ דֶער פְּלַאסְטֶער אִיז אִין נַאנְצִין אַרָאפּ גֶעפַאלִין פּוּן דִי מַכָּה מֶעג מֶען אִיהם צוּרִיק לֵייגִין דֶעם פְּלַאסְטֶער אִיז גִּיפַאלִין אוֹיף אַכְּלִי אוֹיב דֶער פְּלַאסְטֶער אִיז גִּיפַאלִין אוֹיף דִּיא מַכָּה אוּם שַׁבָּת (וְאוּם רַבִּי יְהוּדָה הַאלְט אֲפִילוּ דֶער פְּלַאסְטֶער אִיז גִּיפַאלִין אוֹיף אַכְּלִי טָאר מֶען אִיהם אוֹיף נִיט צוּרִיק לֵייגִין דֶעם פְּלַאסְטֶער אִיז גִּיפַאלִין אוֹיף דִּיא מַכָּה אוּם שַׁבָּת) אוּם אוֹיב עֶר הָאט גֶעוּואוּסְט אַז מֶען טָאר נִיט שְׁמִירֶען אַפְּלַאסְטֶער אוּם שַׁבָּת אוּם אוֹיב עֶר הָאט גֶעשְׁמִירְט אַפְּלַאסְטֶער אוּם שַׁבָּת נִיט וִוילֶעגְרִיג נָאר הָאט נִיט גֶעוּואוּסְט אַז מֶען טָאר נִיט שְׁמִירֶען אַפְּלַאסְטֶער אוּם שַׁבָּת, אָבֶּער עֶר הָאט נִיט שְׁמִירֶען אַפְּלַאסְטֶער אוּם שַׁבָּת נָאר עֶר הָאט פַארגֶעסִין אַז הַיינְט אִיז שַׁבָּת אַז דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִּיוֶוען הָאט עֶר גֶעדַארְפְט

ד"ה אסור ואמר שמואל הלכה כר"י אמר לי לא שמיע לי כלומר לא סביראה לי :

לא שמיע לי. הא דר"מ דאמר ס"ל דכי פליג ר"י בנפלה ע"ג קרקע אבל בנפלה ע"ג כלי מודה דהוה כהוהלקה בעלמא :

פְּלַאסְטֶער אוֹיף דִיא מַכָּה אוּם שַׁבָּת, אוּנ רַבִּי יְהוּדָה הַאלְט מֶען טָאר נִיט צוּרִיק לֵייגִין דֶעם פְּלַאסְטֶער אוֹיף דִיא מַכָּה אוּם שַׁבָּת אֲבָל פִּירְשָׁה עַל נַבֵּי קַרְקַע אִסּוּר אֲבָעֶר אַז דֶער פְּלַאסְטֶער אִיז גִיפַאלִין אוֹיף דִיא עֶרֶד, הַאלְטֶין אַלֶּע אַז מֶען טָאר אִיהם נִיט צוּרִיק לֵייגִין אוֹיף דִיא מַכָּה אוּם שַׁבָּת וְאָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה אוּנ שְׁמוּאֵל הָאט גִיזָאגְט דֶער דִין אִיז וְוִיא רַבִּי יְהוּדָה, אַז אֲפִילוּ דֶער פְּלַאסְטֶער אִיז גִיפַאלִין אוֹיף אַכְּלֵי טָאר מֶען אִיהם אוֹיף נִיט לֵייגִין צוּרִיק אוֹיף דִיא מַכָּה אוּם שַׁבָּת אָמַר לִי הָאט מַיין פָאטֶער צוּ מִיר גִיזָאגְט לֹא שְׁמִיעַ לִי אֵיךְ הָאב דָאס נִיט גִיהֶעֶרְט כְּלוֹמַר לֹא סְבִירָא לִי אֵיךְ מַיין אַזוֹי, אֵיךְ הַאלְט דָאס נִיט, אָךְ הַאלְט אַז דֶער פְּלַאסְטֶער אִיז גִיפַאלִין אוֹיף אַכְּלֵי זְאָגִין אַלֶּע אַז מֶען מֶעג צוּרִיק לֵייגִין דֶעם פְּלַאסְטֶער אוֹיף דִיא מַכָּה אוּם שַׁבָּת, מֶען קְרִיגְט נָאר אוֹיב דֶער פְּלַאסְטֶער אִיז גִיפַאלִין אוֹיף דִיא עֶרֶד, רַבִּי יְהוּדָה הַאלְט מֶען טָאר נִיט דֶעם פְּלַאסְטֶער צוּרִיק לֵייגִין אוֹיף דִי מַכָּה אוּם שַׁבָּת, אוּנ דֶער עֶרְשְׁטֶער תַּנָּא הַאלְט אֲפִילוּ דֶער פְּלַאסְטֶער אִיז גִיפַאלִין אוֹיף דִיא עֶרֶד מֶעג מֶען אִיהם אוֹיף צוּרִיק לֵייגִין אוֹיף דִיא מַכָּה אוּם שַׁבָּת :

זוהר (במדבר דף קיח ע"א) ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

איש על דגלו באותות לבית אבותם יתנו בני ישראל וגו'. רבי אלעזר פתח (ישעיה סו) שמחו את ירושלם וגילו בה כל אהביה וגו'. כמה מביבא אורייתא קמי קב"ה דהא בכל אתר דמלי דאורייתא אשתמעו קב"ה וכל חיילין דיליה כלהו לייתין למלויה וקב"ה אתי לדיירא עמיה הה"ד בכל המקום אשר אזכיר את שמי וגו' ולא עוד אלא דשנאוי נפלין קמיה והא אוקמוה. ת"ח פקודי אורייתא עלאין איתין לעילא. אתי בר נש ועביד פקודא חדא ההוא פקודא קיימא נפלין קב"ה ומתעטרא קמיה ואמר פלייא עבד לי ומן פלייא אנא בגין דאיהו אתעבר ליה לתתא ה"נ אתער לעילא ועביד שלמא לעילא ותתא כמה דאת אמר (ישעיה כז) או יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי. יעשה שלום לי לעילא. (לעיל יד ב) שלום יעשה לי לתתא. זכאה חולקיה דהוא בר נש דעביד פקודי אורייתא. שמחו את ירושלים וגו' בגין דחדוה לא אשתכח אלא בזמנא דישראל קיימא בארעא קדישא דתמן אתתברת אתתא בכעלה וכדין הוא חדוותא דכלא חדוותא דעילא ותתא. בזמנא דישראל לא אשתכחו בארעא קדישא אסיר ליה לבר נש למחדי ולאחזאה חידו דכתיב שמחו את ירושלם וגילו בה וגו'. וגילו בה דייקא. רבי אבא אמא חד ב"ל דהוה חדי בבי עדוניי דבכל בשם ביה אמר שמחו את ירושלים כתיב (אמר רבי אבא) בזמנא דירושלם בחדוה בעי בר נש למחדי. רבי אלעזר לטעמיה דאמר שמחו את ירושלם הייתו דכתיב (תהלים ק) עבדו את יי' בשמחה. כתיב אחד אומר עבדו את יי' בשמחה. וכתוב אחד אומר (שם ב) עבדו את יי' ביראה וגילו ברעדה. מה בין האי לאהאי. אלא כאן בזמנא דישראל שרוי בארעא קדישא כאן בזמנא דישראל שרוי בארעא אחרא. (ד"ח) עבדו את יי' ביראה דא כ"י בזמנא דאיהי בגלותא בינו עממיא ת"ר יהודה והא כתיב (ישעיה נה) כי בשמחה תצאו ודא היא כ"י כיון דאמר תצאו מן גלותא הוא. ואקרי שמחה. ת"ל ודאי הכי הוא דכל זמנא דאיהי בגלותא ושכיבת לעפרא לא אקרי שמחה עד דקב"ה ייתי לגבה ויוקיס לה מעפרא ויימא (שם נב) התנערי מעפר וגו'. (שם ס) קומי אורי וגו'. ויתחברון כחדא (ויוקיס לה מעפרא). כדין חדוותא אקרי. חדוותא דכלא וכדין בשמחה תצאו ודאי. כדין כמה חיילין יפקון לקבלא דמערוביתא לחדוותא דהלולא דמלכא כל"ל (שם נה) ההריסו והגבעות יפצחו וגו' וכתיב (שם נב) כי הולך לפניכם יי' ומאספכם וגו' :

הלכה פסוקה — יוסף לחק — מוסר

הרמב"ם הלכות תפלה פ"ו.

(א) אסור לו לאדם שיטעום כלום או שיעשה מלאכה מאחר שיעלה עמוד השחר עד שיתפלל תפלת שחרית. וכן לא ישכים לפתח חברו לשאול בשלומו קודם שיתפלל תפלת שחרית. ולא יצא בדרך קודם שיתפלל

מספר חסידים סימן נ"ד

אוזן היא לליצה שאינה ניכרת לעינים והטעם גדול מאד וסעניכם קלה ותמורה היא למפלה הוא כשהיה. המביא פני חבירו כרכים לו מלעבו כפני מי שמחביש ומלעבר שמינו

אָסוּר לוֹ לְאָדָם שֶׁיִּטְעוֹם כְּלוּם אַמְעֶנְטְשׁ טָאר נָאר נִיט פַארְזוּכֶען נִיט עֶסִין נִיט טְרִינְקֶען אוּ שֶׁיַּעֲשֶׂה מְלָאכָה אוּנ עֶר טָאר נִיט טָאן אַמְלָאכָה מֵאַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית פוּן דִי צַייט וָוּאס דֶער מָארְגֶענְשְׁטֶערִין גַייט אוֹיף בִּיז עֶר הָאט אָפְּגִידַאוֶוינְט שַׁחֲרִית וְכֵן לֹא יַשְׁכִּים לְפֶתַח חֲבֵרוֹ לִשְׁאוֹל בִּשְׁלוֹמוֹ קוֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית אוּנ אַמְעֶנְטְשׁ טָאר נִיט גֵיין צוּא זַיין חֲבֵר אַהֲיִים אִים זָאגִין גוּט מָארְגִין, גוּט שַׁבָּת, שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם, אֵיידֶער עֶר הָאט גֶעדַאוֶוינְט שַׁחֲרִית וְלֹא יֵצֵא בְּדֶרֶךְ קוֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל אוּנ אַמְעֶנְטְשׁ טָאר

אֵינֶהוּ רְצִיחָה שֶׁאֵינָהּ נִיכֶּרֶת לָעֵינַיִם וְוָעלְבָע זָאךְ אִיז אַרְצִיחָה וָוּאס מִיט דִי אוֹיגִין דֶערְקֶענְט מֶען נִיט דִיא רְצִיחָה הְשׁוּבָה גָּדוֹל מְאֹד אוּנ דֶער שְׁטְרָאף פוּן דִי עֲבֵירָה אִיז זַייעֶר גְרוֹיס וְהַעֲבֵירָה קַלָּה אוּנ דִי עֲבֵירָה אִיז בַּייא מֶענְטְשִׁין גָרִינְג חֲמוּרָה הִיא לְמַעְלָה אוּנ אַין הִימֶעל אִיז דִיא עֲבֵירָה שְׁווֶער הוּא הַכּוֹשֶׁה דָאס אִיז דִי עֲבֵירָה פוּן פַאר שֶׁעמֶען פְּנֵי חֲבֵרוֹ בְּרַבִּים אַז אֵיינֶער פַאר שֶׁעמְט זַיין חֲבֵר פַאר פִיל מֶענְטְשִׁין אוּ מַצִּיעוּ בְּפְנֵי מִי שֶׁמַּחְבִּיש וּמַצְמִיר אָדֶער עֶר אִיז מַצִּיעוּ זַיין חֲבֵר פַאר מֶענְטְשִׁין אוּנ זַיין חֲבֵר

שעמט

שעמט זיך מיט דעם צער וואס מען האט איהם
גיטאהן, און דער חבר האט פון דעם פארשעמונג
אזוי פיל צער שאילו היה הורגו היה מקבל מיתה כדי שלא
יהיה מתבייש אחר כך אז ער וואלט איהם געהרגת
וואלט ער אויף זיך גענומען זאל איהם הרגנן
נאר ער זאל ניט פארשעמט ווערין וויא ער איז
פארשעמט גיווארין, דאס איז אגרויסע עבירה
כי שבייש את חברו ווען ראובן האט פארשעמט זיין
חבר ומצטער ומתחרט און ראובן האט צער און
חרטה פאר וואס ער האט פארשעמט זיין חבר
ורוצה הוא לקבל את הדין און ער וויל אויף זיך נעמען
אשטראף ובא לפני יראי ה' למצוא לו פתח לתשובה און
ער קומט צו מענטשין וואס האבין מורא פאר גאט
צו צריקים, זיי זאלין געפינען פאר אים אתשובה
יאמרו לו זאלין זייא זאגין צו איהם רע כי רעיך רבה
וויים אז דיין שלעכטס איז זייער גרויס כי שפכת
את דמו של חברך ובארום דוא האסט פארגאסין דיין
חברס בלוט שכן מצינו באביה כן רחבעם שהוכיחו לירבעם
בדברים לבייש ובארום אזוי געפינען מיר ביי אביה
דער זוהן פון רחבעם ער האט גישטראפט דעם
מלך ירבעם מיט רייד ער זאל איהם פארשעמען
ונתקיים למות איז ער גישלאגין גיווארין צום שטארבין
אף על פי שבייש שהיה עובד עבודה זרה אפילו אביה
האט פארשעמט ירבעם פאר וואס ער דינט
עבודה זרה, פון רעסטוועגין איז אביה גישטראפט
גיווארין לכן לך כני לפייס את חברך עד שיתפייס ויסחול לך
דריבער גיי מיין זוהן צו דיין חבר און בעט איהם
אזוי לאנג ביז ער וועט צו דיר מוחל זיין והזהר מאד לנפשך שלא
תבייש ושלא תלבין פני אדם דריבער זאלסטו שטארק
היטען דיין נשמה דוא זאלסט ניט פארשעמען און
זאלסט ניט ווייס מאכין דעם פנים פון דיין חבר.
ווארום דער וואס ווערט פארשעמט ווערט בלאס
און רויט:

ניט גיין און ניט פארין אין וועג איידער ער דאווינט
אבל מותרים ועושה כלאכה קודם שיתפלל תפלת המוסף יקודש מנחה
אבער אמענטש מעג נאך פארזוכין עפעס עסין אדער
עפעס טרינקען, און ער מעג טאן איין ארבעט
איידער ער דאווינט מוסף און איידער ער דאווינט
מנחה אבל אינו סומך סמוך למנחה אבער עסין פאר
מנחה טאר מען ניט: (ב) כיון שהגיע זמן מנחה גדולה ווי
עס קומט די צייט צו דאווענען מנחה גדולה, דאס
איז פון האלב איינס לא יכנס למרחץ אפילו לחזיר עד
שיתפלל טאר מען ניט ארייגין אין אבאד אפילו
נאר צום שוויצען, סיידין ער זאל פריער דאווענען
מנחה שבא יתגלף ויבטל מן התפלה טאמער וועט ער
פארשנואכט ווערין וועט ער ניט קענען דאווענען
מנחה ולא לאכול אפילו אכילת עראי און ער טאר ניט
געמען עסין (פון האלב איינס) אפילו אזוי ווי ער
עסט אלע מאל אביסיל פרישמאנ אדער אביסיל
מיטאג, סיידין ער זאל פריער דאווענען מנחה דשבא
ימשך באכילה טאמער וועט ער זיך פארציהען מיט
דעם עסין ביז נאכט און ער וועט פארגעסין צו
דאווענען מנחה ולא לדין אפילו בזמר דין דיינים טארין
ניט משפטין ארין הורה (פון האלב איינס) אפילו
ענדיגען ארין הורה וואס זיי האבין שוין אנגעהויב־
בין פון פריער טאר מען אויך ניט, סיידין מען זאל
פריער דאווענען מנחה שבא יסתר הדין וימשך ויבטל מן
התפלה טאמער וועלין דיא דיינים זעהן זייא האבין
שלעכט געפסקת וועלין זיי צו וארפין וואס זיי
האבין געפסקת און וועלין נאך אמאל אנהייבין
קלערין דעם דין דערווייל וועט זיך דאס אויעק
ציהען איבער די צייט פון מנחה וועט מען ניט
דאווענען מנחה לא יבא לפני הספר לפיר אפילו הספירת
הדיות עד שיתפלל אביעמטש טאר ניט ויצען מען זאל
אים אפשערין די האר אפילו מען זאל אים פראכט
שערין (פון נאך האלב איינס) ביז ער זאל פריער
דאווענען מנחה שבא שבר הוג טאמער וועט זיא פאריבטין
צובראכין ווערין און ביז מען וועט זיא פאריבטין

וועט ווערין נאכט און ער וועט ניט דאווענען מנחה ולא יכנס לבורסקי סמוך למנחה עד שיתפלל און מען טאר
ניט ארייין גיין אין אנארבארגע צו די צייט פון מנחה, דאס איז נאהענט (פון האלב איינס) סיידין
ער זאל פריער דאווענען מנחה שמא יראה הפסד במלאכתו טאמער וועט ער זעהן אשארין אין דיא
ארבעט ויתעסק בה וועט ער זיך באשעפטיגען צו פארבעסערין די ארבעט ויתעצב מן התפלה און ער
וועט זיך אויפהאלטין מיט דעם דאווענען ביז ער וועט פארבעסערין און דאס פארבעסערונג קען
זיך אויעק ציהען ביז נאכט וועט ער דערווייל ניט דאווענען מנחה ואם התחיל כאחת מאלו לא יפסיק אלא גומר

אבל מותרים ועושה מלאכה קודם שיתפלל
תפלת מוסף וקודם מנחה. אבל אינו מותר סמוך
למנחה: (ב) כיון שהגיע זמן מנחה גדולה לא יכנס
למרחץ אפי' להזיע עד שיתפלל שמא יתעלף ויבטל מן
התפלה. ולא לאכול אפילו אכילת עראי שמא ימשך
באכילה. ולא לדון אפילו בזמר דין שמא יסתר הדין
וימשך ויבטל מן התפלה. ולא ישב לפני הספר לספור
אפי' תספורת הדיות עד שיתפלל שמא ישכר הוג. ולא יכנס לבורסקי סמוך למנחה עד שיתפלל. שמא
יראה הפסד במלאכתו ויתעסק בה ויתעכב מן התפלה. ואם התחיל באחת מאלו לא יפסיק אלא גומר ואח"כ

אונ

מתפלל תפלת מנחה: (ג) מאימתי התחלת התספורת משיניח מעפורת של ספרין על ברכיו. ומאימתי התחלת מרחץ משיפשטו הבגד הסמוך לבשרו. ומאימתי התחלת הבורסקי משיקשור בגד בין כתפיו כמו שהאומנין עושין. ומאימתי התחלת אכילה לבני ארץ ישראל משיטול ידיו ולבני בבל משיתיר חגורו. ומאימתי התחלת הדין משיתעטפו הדיינים וישבו ואם היו יושבין משיתחילו בעלי דינין לטעון:

אוג אויב ער האט אנגעהויבין צו טאן איינע פון די זאכין איידער ער האט געדאוונט מנחה, זאל ער ניט אויפהערין אין מיטען גאר ער זאל די זאך ענדיגען ואחר כך יתפלל תפלת מנחה נאכדעם זאל ער דאוונען מנחה: (ג) מאימתי התחלת התספורת ווען הייסט אנגעהויבין דאס שערונג משיניח מעפורת של ספרין על ברכיו אז ער האט שוין באדעקט די קניה זיינע מיט דעם פארטוך פון דיא שערערס, דאס איז שוין א אנהייב פון שערין, זאל ער ניט אראפ נעמען דעם פארטוך אוג דאוונען מנחה, נאר ער זאל שוין ענדיגען דאס שערין אוג נאכדעם דאוונען מנחה ומאימתי התחלת מרחץ ווען הייסט א אנהייב פון באדין זיך משיפשטו הבגד הסמוך לבשרו אז ער האט שוין אויס גיטאהן דעם לעצטין מלבוש וואס אויף זיין לייב, אז ער האט שוין אויסגיטאהן די העמד, דארף ער יא ניט צוריק אן טאהן ווענין מנחה דאוונען, נאר ער גייט אריין אין באד אוג אז ער וועט ארויס גיין פון באד וועט ער דאוונען מנחה ומאימתי התחלת הבורסקי ווען הייסט אנהייב ארבעט אין דיא נארבארע משיקשור בגד בין כתפיו כמו שהאומנין עושין אז ער האט שוין צו געבונדין דעם פארטוך אויף דיא אקסלען אזוי וויא דיא בעל מלאכות טוהען, דארף ער ניט צוריק אראפ נעמען פון זיך דעם פארטוך אוג דאוונען מנחה, נאר ער טוהט זיין ארבעט אוג נאכדעם דאווינט ער מנחה ומאימתי התחלת אכילה ווען הייסט א אנהייב עסין לבני ארץ ישראל משיטול ידיו ולבני בבל משיתיר חגורו אז ער האט שוין באדעקט די קניה זיינע מיט דעם פארטוך פון דיא שערערס, דאס איז שוין א אנהייב פון עסין, זאל ער ניט אראפ נעמען דעם פארטוך אוג דאוונען מנחה, נאר ער זאל שוין ענדיגען דאס שערין אוג נאכדעם דאוונען מנחה ומאימתי התחלת הדין ווען הייסט א אנהייב פון אדין תורה משיתעטפו הדיינין וישבו ווען דיא דיינים ווינקלען זיך איין אין זייערע מאנטלען אוג זעצין זיך צום טיש, דארפין זייא ניט צוריק אויפשטאין אוג דאוונען מנחה, ביז נאך דער דין תורה ואם היו יושבין אוג אויב זייא זענען גיזעסין איינגעווינקעלט אין זייערע מאנטלען פון פריער משיתחילו בעלי דינין לטעון ווען דיא מענטשין וואס האבין די דין תורה האבין שוין אנגעהויבין זיינען זייערע טענות, דארפין זיי ניט אויפהערין דיא טענות אוג דאוונען מנחה, נאר פריער פסקנן בית דין זייער דין תורה, נאכדעם דאווינט מען מנחה:

במדבר יום ג תורה

אונקלוס

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד האו"ו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ה דשילוי דהה אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

יא לְבִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי: יב לְדָן
אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי: יג לְאָשֵׁר
פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן: יד לְנַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן:

יא לבנימן אבידן בר גדעוני: יב לדן אחיעזר בר עמישדי: יג לאשר פגעיאל בר עכרן: יד לנפתלי אחירע בר עינן:

נביאים הושע ב

להמשיך מנ"ה דז"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה:

א לָכֵן אָשׁוּב וְלָקַחְתִּי דְגָנִי בְּעִתּוֹ וְתִירוֹשִׁי בְּמוֹעֲדוֹ
והצלתי

א בכן יהוב מימרי למיטל עבורא בעדן אדריה וחמרא

רש"י

מצורת דוד

(6) לכן. הוסיף וכן עשה לשוב לקחת את הדגן שנתתי לה: בעתו. בעת גמל הכשול מקח מהם ט"ו כרך ולו"כה וכדומ':

(ה) בעתו. בעת גמר כישול הפירות: והצלתי צמרי

בְּעִדָּן מַעֲרַבְתֵּיהּ וְאַעֵיל כְּסוּת מִילָא וּבוּץ דִּיהָבִית לַהּ לְכַסָּאָה יַת קְלָנָהּ : ב וּבְעַן אֲגַלֵי יַת קְלָנָהּ לְעֵינֵי עַמְמַיָּא רַחֲמָהָא וְאֵנַשׁ לָא יְשֵׁיזְבִינַהּ לְיָדִי : ג וַאֲבַטֵּיל כָּל חֲדָוָתָהָא חַגָּהָא וְכָל מוֹעֲדָהָא : ד וַאֲצַדֵּי פִּירֵי גּוּפְנָהּ וְתֵינָהּ דְּהַוּת אָמְרָה יְקַר אֵינוּן לִי דִּיהַבוּ לִי עַמְמַיָּא רְחִימֵי וְאַשְׁוֵינוּן לְחוּרְשָׁא וְתֵיכְלִינוּן חֵיוָת בָּרָא : הוַאֶעֱבֵר עֲלֵהּ יַת יוֹמֵיָא דְּרַחֲוַת פֻּלְחָא לְטַעֲוָתָא דְּסַמְקָא לְהוֹן בּוּסְמִין וְהַוַת דַּמְיָא לְאִתְּתָא דְּשַׁבְקַת יַת בַּעְלָהּ וְאִתְּקִינַת בְּקָדְשָׁהָא וּבְחֵלְיוֹתָהּ וּטְעַת בָּתַר רַחֲמָהָא בַּן בְּגִישׁוּת יִשְׂרָאֵל רְחִימַת לְסִפְלָח לְטַעֲוָתָא וּפוּלְחָנֵי שַׁבְקַת אֲמַר יְיָ :

מצודת דוד

רש"י

ופשתי . שהיה לכסות ערותה : (ג) ואיש לא יצילנה . לא זכות אבות תמה : (ד) והשמותי . לשון שממה : אתנה . כמו אתכן : (ה) ותער . נתנה עדיה עליה נגד המנאפים :

כמועדו . כזמן הציבור : והלאחי . אסיר ממנה הלאר והאסתים שבאחרי לא לכסות את ערותה כי יעותו הלאן ולא יהיה לה לאר והסתים תוקה ולא יהיה לה בגד לבוש : (ב) ופתה . כשאסיר לאחי ושאתי אלגה ליעוד גלוי ערותה לעיני מערבת העמים ולא יצילנה מי מידי כי"ל לא יוכל מי להצילה עליה שוכה בזולת לוזיו : (ג) והשבתי . אבטל כל שמחתה שמחת חגה ר"ל ושבתה : זכל מועדה . הם ר"ה ויה"כ וס"ע : (ד) והשמותי . אעשה שממה מקום הגפנים והתאנים : אתנה . לפי שהמעילה לזונה אמר לי אתנן וכ"ל שאמרו שבא לה מהשפחת מערכת העמים : ותער . אעשה הארדמים מקום הסקר ליער ותיות השדה תאכל הסיכות ר"ל אמויר יקח הכל : (ה) ופקדתי עליה . אזכור עליה הימים אשר הקטירה לבעלים לשלם הגמול לפי רוב הימים : ופעד . ואם שקשה עלמה בקשוטים והלכה אחר מאהביה ר"ל מה שעבדה והקטירה לערכת העמים . ולפי שהמעילה לזונה אמר לשון הנופל בזונה שמקשת עלמה להתאהב על הנואפים : ואותי שכחה . לא אמה אל לבה לעבוד אותי :

דעם פירוש עברי פייטש געפינט מען בייא דער השטורה פון דער וואך :

כתובים משלי ל

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יוד הוי וו הוי חיה יחידה דיסוד יהוה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה :

א תֻּלַת אֵינוּן דְּגִנְיָנֵן מִנִּי וְאַרְבַּע דְּלָא יָדְעִית אֵינוּן : ב אוֹרְחָא דְּנִשְׁרָא בִּשְׁמַיָּא

א שְׁלֹשָׁה הֵמָּה נִפְלְאוּ מִמֶּנִּי וְאַרְבָּעָ֖ לֹ֥א יְדַעְתִּֽים : ב דֶּ֖רֶךְ הַנֶּ֑שֶׁר ו בַּשָּׁמַ֖יִם דֶּ֥רֶךְ נָחָ֛שׁ עַל־צ֥וּר דֶּ֖רֶךְ אֳנִיָּ֥ה בְלֶב־יָֽם׃

סוארבעה קרי

רש"י

(ה) נפלאו . נכסו ממיני :

לא ידעתי לותה להכיר הדבר אחר שנעשה : (ב) דרך הנשר . הדרך הנשר כאשר אחר לגד טויר השמים אין לדעת אותו כי אבא כטויר ואין הדרך ניכר : דרך נחש . הדרך שהלך בו הנחש על הסלע אין לדעת אותו כי אין מדרך הרגל ניכר על הסלע אף כי הנחש הולך על נאות ופקבותיו לא עודמו : ודרך אניה . הדרך שהלך בו הספינה בתוך הים אין לדעת

מצודת דוד

(ה) שלשה המה . ר"ל כמו שאלה הסלאה המה נפלאו ונעלמו ממני לגלי דעת דרך מהלכם אחר שהלכו כן דבר הרגיעי

פירוש ע"ט

(א) שְׁלֹשָׁה הֵמָּה נִפְלְאוּ מִמֶּנִּי דְּרֵיי זַאכֶן וְעֶנְגֶן פֶּער־הוֹילִין פוּן מִיר וָואם אִיךְ וַיִּים נִיט וָוא זַיי וְעֶנְגֶן הִינְגֶעקוּמֶן וְאַרְבָּעָה לֹא יְדַעְתִּים אוּנ אַפִּירְטֶע זַאךְ וַיִּים אִיךְ נָאר נִיט פוּן פְּרִיהֶער אוּיךְ : (ב) דֶּרֶךְ הַנָּשֶׁר . בַּשָּׁמַיִם דֶּער וָועג וָוא דֶּער אָדְלֶער אִיז גֶעפְלוּיגֶן אוּנְטֶער דֶעם הִימֶעל דֶּרֶךְ נָחָשׁ עַל־צוּר דֶּער וָועג וָואם דֶּער שְׁלַאנְג קְרִיכְט אוּיף דֶעם בּוּיךְ אוּיף דֶעם שְׁטֵיין דֶּרֶךְ אֳנִיָּה בְּלֶב־יָם דֶּער וָועג פוּן דֶּער שִׁיף וָואם זִיא גֵייט אִין דֶּער מִיט יַם , דָּא זֶעהט מֶען נִיט וָויא דֶּער אָדְלֶער אִיז אַהִינְגֶעקוּמֶן אוּיב עֶר הָאט זִיא לִיב וַויל עֶר אִיז אַמֶּענְטשִׁין פְּרֵיינְד , אדער

וְדֶרֶךְ גֶּבֶר בְּעַלְמָה: ג כֵּן דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנָאָפֶת אָכְלָה
וּמָחֲתָה פִיהָ וְאָמְרָה לֹא־פָעַלְתִּי אָוֶן: ד תַּחַת שָׁלוֹשׁ רָגְזָה
אָרֶץ וְתַחַת אַרְבַּע לֹא־תוּכַל שְׂאֵת: ה תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלוֹךְ
וְנָבָל כִּי יִשְׂבַּע־לָחֶם: יוארבעה קרי

וְאוֹרְחַיְה דְּחַוְיָא עַל שׁוּעָא
וְאוֹרְחָא דְּאַלְפָא. בְּלַבְיָה
רַמְיָא וְאוֹרְחָא דְגַבְרָא
בְּעוּלְמְתָא: ג הֵיכְנָא אוֹרְחָא
דְאִתְּתָא גַיְרְתָּא אָכְלָה
וּמְכַפְּרָא פּוּמָהּ וְאָמְרָה לָא עֲבָדִית מִדְּעַם רָעָאתָא: ד תְּחוֹת תְּלַת רָגְזָא אַרְעָא וּתְחוֹת אַרְבַּע לָא יָכִיל
לְמִסְבְּרָא: ה תְּחוֹת עַבְדָּא בַּד נַמְלִיךְ וְטַפְשָׁא דְיִשְׂבַּע לַחְמָא:

מצורת דוד

(ג) אכלה. לשון נקיה דיבר: מחתה פיה. מקנחה: (ד) רגזה ארץ. תרגם יונתן: (ה) תחת עבד. זה נבוכדנצר:

רש"י

פומו. כי מיד כשמלך ממקום מטלטה משוב סעיים נמיתנו ולא יוכל: ודרך גבר. ויקוט לסם דבר סדביתי וסוא דרך נגוף כמלמס ר"ל בכמולה שלמחר המעשה לא יוכל סדבר גם כשביסס בגוסף ומוסמס מעש"כ בכמולה כי יוכל גם בהשבת בתוליה: (ג) כן דרך. ר"ל כי כן סוא סדרך של סאשה המנאפת מסחרת זמותס ומקלמת פיס של מעשה מחר סזנות ומכחש לומר לא פעלתי און ומין מי מכיר ומחז כמשל כאלו אכלה דבר מה ומקנחה פיס לבל יסיס נראס אס אכלה ומלו יגנה אותס לומר הלא על כי ינמו בדבר מחר של שלשת סאלה מלאה לבס נעשות מעשיסס וסנס מס' לא ידלו עס כי אין כל דבר נעלם ממנו: (ד) תחת. בשבור שלשה דברים ירגזו יושבי המקום ובעבור הבריעי לא יוכל לסבול סרגז וסמרדס כי רב טוב: (ה) תחת עבד. סאמר סוא בעבור הבעבד כמאשר ימלוך כי לא יודע מנסיבי המלוכה. ובשנאין יגסנ: ונבל. שנאין כאשר הנבל ישבע לחם כי רבים לומדים ממעשיו בחמרם הלא לא יחסר לחמו ובעבור זה יתרבה הרגז והמרדה:

פירוש ע"ט

אָדֶעֶר עֶר הָאט זִיא לִיעֶב וַיייל עֶר זִינְדִיגְט מִיט
אִיהֶר: (ג) כֵּן דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנָאֶפֶת דָען אַזוי איז דֶער
שְׁטִיינֶער פוּן דֶער אִשָּׁה וָואס זִיא זִינְדִיגְט אֶכְלָה
וּמָחֲתָה פִיהָ זִיא עֶסְט אָפּ אוּנ וַוישְׁט זִיך אָפּ אִיהֶר
מוּיל וְאָמְרָה לֹא פָעַלְתִּי אָוֶן אוּנ זִיא זָאגְט אִיך הָאבּ
נָאר נִיט גֶעזִינְדִיגְט. אַזוי בַּיי מֶענְטשִׁין איז דָא
דְרֵיי עֶרְלַייא וָואס נָאך זַייֶער אַנוועק גַיין פוּן דֶער
וֶועלְט דֶערְקֶענְט מָען זַיי וָואס זַייא זֶעגֶען גִיוֶוען
אֲפִילוּ מָען זֶעהט זַיי שוין נִיט, דֶעם צְדִיק, דֶעם
רָשָׁע אוּנ דֶעם מִיטֶעל מַאנְן אָבֶּער דֶעם צְבוּעַ
קָען מָען שוין נִיט דֶערְקֶענְען. דוּכְט זִיך עֶר הָאט
זִיך זַייֶער פִיין אוּיף גֶעפִיהְרְט מִיט מִדּוֹת, עֶר
הָאט אָבֶּער קַיין צְדָקָה נִיט גִיגֶעבֶּן קֶען מָען נִיט
וַוִיסֶען אוּיב עֶר הָאט גִיגֶעבֶּן בְּסֵתֶר צְדָקָה אָדֶער
נִיט: (ד) תַּחַת שָׁלוֹשׁ רָגְזָה אֶרֶץ וֶועגֶען דְרֵייא זַאכֶין
צִיטֶערְט דִיא עֶרְד אָבֶּער זִיא דֶערְטְראָגְט זַייא
וְתַחַת אַרְבַּע לֹא תוּכַל שְׂאֵת אָבֶּער דִי פִירְטֶע זַאך קָען
זִיא נָאר נִיט דֶערְטְראָגִין: (ה) תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלוֹךְ
וֶועגֶן אַקֶנֶעבְט קִינִיגְט, וַוייסְט עֶר נִיט וָוִיא צוּ
פִיהְרֶען דִי מְלוּכָה צִיטֶערְט דִי וֶועלְט וְנָבָל כִּי יִשְׂבַּע
לֶחֶם אַז אַ נִיבְּרִיגֶער אוּנ שֶׁענְדְלִיכֶער מֶענְטש
הָאט צוּ פִיל פַּרְנָסָה הָאט עֶר אוּיף קַיינֶעס קַיין
רַחֲמָנוּת. אוּנ מֶענְטשִׁין קוּקֶן אוּיף אִיהֶם אוּנ
וֶועֶרֶן אוּיך פַארְדָארְבֶּן:

ברטנורא

המביא נט ממדינת הים. כל חוץ לארץ קרוי מדינת הים (ח): צ"ל בפני נכתב ובפני נחתם. אית דאמרי טעמא לפי שאין בני מדינת הים בני תורה ואין יודעין שצריך לכתוב הגט לשם האשה (כ) הלכך אומר השליח בפני נכתב ובפני נחתם ומתוך שיילגן ליה אם נכתב לשמה והוא אומר הן (ג) ואית דאמרי טעמא לפי שאין שיירות מצויות משם לכאן שאם יבא הבעל ויערער לומר לא כתבתיו לא יהיו עדי דסיינו לשמה ואין בקיאין סיינו לאיזו מושבין לך דכשא דאל"ה מ"ש (ג) וכ"ש סי' דסתמא כי מססיד בש"ל וכש"נ לשמה קשסיד ובש"ל לשמה הלא"ה מ"ש: (ד) תחת שלשה. כמו שלשה דברים ירגזו יושבי המקום ובעבור הבריעי לא יוכל לסבול סרגז וסמרדס כי רב טוב: (ה) תחת עבד. סאמר סוא בעבור הבעבד כמאשר ימלוך כי לא יודע מנסיבי המלוכה. ובשנאין יגסנ: ונבל. שנאין כאשר הנבל ישבע לחם כי רבים לומדים ממעשיו בחמרם הלא לא יחסר לחמו ובעבור זה יתרבה הרגז והמרדה:

משנה נטין פ"א

(ח) גט. כל מסמכים ספר כריתות מתוקנים גם סטוכין ולכך נהגו לכתוב בו י"ב שורות כמנין גט. ופחות: (ט) ואם רב"ש וסר"ל פי' דמ"ל של לד מעלבי של מ"י נקט לפי שבאותו לד ליכא עיירות מוכלעות וסמוכות בהרי הים מפסיק וכלדדים אחרים לא פסיקא ליה מלחא משום דליכא עיירות סמוכות ומוכלעות (ולקמן אמרינן דת"ק מעיק אלו מלכלן) ומש"ס אמר מש"ל שהיא מעבר מ"י וה"ה לכל לדדים אחרים מאוחן עיירות שהן דומים לאלו שבמ"ס שאינן לא מוכלעות ולא סמוכות. ואפשר בלשה כיון דס"י ז"ל בעה שהיה לומר כל ה"ל שהיא דומה לה"ל שבמ"ס: (כ) וקלא כתיב וכתב לה (ג) וכש"י סי' דסתמא כי מססיד בש"ל וכש"נ לשמה קשסיד ובש"ל לשמה הלא"ה מ"ש: תוס': לשמאל אם נכתב ונחתם בפני ש"מ שיש לחיבה ותמימה בגט שיש פסולה ואלו לא נכתב לשמה היה אומר הבעלים כך

עיקר תוי"ט

כלי מעלני דת"ת דמלכות דיליכם צבאות

המביא [ח] גט ממדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. ר"ג אומר אף המביא

פרק א המביא גט ממדינת הים אשליח וואס ברייגגט
אגט פון אמאן צו אנוייב אונ דער
גט איז געשריבען גיוואָרן אין חוץ לארץ וַוייל
אין חוץ לארץ וֶועגֶן זַיי עַמֵּי הָאֲרָצוֹת גִיוֶוען אונ
וַוייסֶען נִיט אַז אַגט דַארף גִישְׁרִיבֶּען וֶוערֶן פַאר
דֶעם מַאן אונ פַאר די אִשָּׁה דְרִיבֶּער וְצָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר
דַארף דֶער שְׁלִיחַ זָאגֶן בֵּית דִין בְּפָנַי נִכְתַּב
פַאר מיר איז דֶער גט גֶעשְׁרִיבֶּען גִיוֶוארֶן וּבְפָנַי
נֶחְתַּם אונ פַאר מיר הָאבֶּן זִיך די עֵדוּת גִיחַתְּמָה
אוּיף דֶעם גט. איך הָאבּ גִיזֶעהן אַז דֶער גט איז
גֶעשְׁרִיבֶּען גִיוֶוארֶן פַאר דֶעם מַאן אונ פַאר דִיא
אִשָּׁה וָואס וַוילֶען זִיך אִיצְט נֶעמֶען, אונ איך
הָאבּ גִיזֶעהן וָוִיא די עֵדוּת הָאבֶּן זִיך גִיחַתְּמָה
אוּיף דֶעם גט רַבָּן גַמְלִיאֵל אומ"ד רַבָּן גַמְלִיאֵל

לילה מעשה דלמחר נכתב. והא דסגי כע"מ מעשה דליכ בקיאין הן ואפי' לר"מ דקיים למיעוטא הכא הוי מיעוטא המיעוטא וכבכן הוא דאלריך ומעשה מגולה סקילו. גמ' ופעור"ט: (ד) ופסיק בגמ' מ"ב בפני נכתב נמה לי ומשני דלא אתי לאמלוטי בקיום שמרמת דעלמא בעד אחר: (ה) דעדים המחומים על הסמוך כמי שנתקבלה עדותן בכית דין וכבכן הוא דאלריך ומעשה מגולה הקילו. גמ': [ב] סתגר. בגמ' מפרש דהכא פליגי דת"ק סבר דמדקא ומגר אע"פ שהן מת"ל מ"ל שיאמר כפ"ל וכפ"ל לפי שהן עיילות מן הרקם ומן [ג] החגר ר"א אומר אפילו [ג] מכפר לודים ללוד. וחכ"א אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא המביא ממדינת הים. [ד] והמוליך והמביא ממדינה למדינה [ה] במדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. רשב"ג אומר אפילו [ו] מהגמוניא להגמוניא: ב רבי יהודה אומר מרקם [ז] למזרח ורקם כמזרח מאשקלון לדרום [ח] ואשקלון כדרום מעכו לצפון ועכו כצפון. רבי מאיר אומר עכו כא"י לגיטין: ג המביא גט כא"י [ט] אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. אם יש עליו עוררים יתקיים בחותמיו. המביא גט ממדינת הים ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם אם יש עליו מצוין להכיר חתימת העדים (ד) והתמיעוהו רבנן לשליח כני תרי (ה) ושוב לא יועיל ערעור הכעל: מן הרקם ומן החגר. כין קדש וכין כרל מתרגמינן כין רקס וכין חגרת: אפילו מכפר לודים. שהיא מת"ל ללוד שהיא סמוכה לה והיא מת"י: מהגמוניא וכו'. אתי הגמוניות בעיר ג' ומקפידים זע"ז(ו): ב מרקם למזרח. מרקס עד סוף העולם למזרחו קרוי מ"ל ורקס עלמה נדומה כמזרח העולם ולא כא"י: ג אם יש עליו עוררים. שהבעל (ז) מערער שהוא מזויף: יתקיים בחותמיו. אם יעידו העדים על חתימת ידן

מִזְרַח וַיִּיט, זֵיא אֵין אוֹיף חוּץ לָאָרֶץ מַאַשְׁקְלוֹן לְדָרוֹם פּוּן אַשְׁקְלוֹן בִּיז צוּם סוֹף וֶועלְט אִין דָּרוֹם וַיִּיט, אֵין חוּץ לָאָרֶץ וְאַשְׁקְלוֹן כְּדָרוֹם אוּנ דִּי שְׁטָאט אַשְׁקְלוֹן אַלַיין הָאט דָעם דִּין וִוי דָרוֹם וַיִּיט, זֵיא אֵין אוֹיף חוּץ לָאָרֶץ מֵעַכּוֹ כִּיז צוּם סוֹף וֶועלְט אִין צָפוֹן וַיִּיט אֵין חוּץ לָאָרֶץ וְעַכּוֹ כְּצָפוֹן אוּנ דִּי שְׁטָאט עַכּוֹ אַלַיין הָאט דָעם דִּין וִוי צָפוֹן וַיִּיט, זֵיא אֵין אוֹיף חוּץ לָאָרֶץ, רַבִּי מֵאִיר וְאָגְט פּוּן עַכּוֹ אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְגִיטִין עַכּוֹ אִין וִוייא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צוּא דָעם דִּין פּוּן גִּטִּין, אַז מֶען בְּרֵיינְגְט אַגְט פּוּן עַכּוֹ דַּארְף מֶען נִיט זָאגִין בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נֶחְתָּם, וַיייל אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זֶעגָען זַיי לוֹמְדִים אוּנ וַיייסָען אַז אַגְט מוּז זַיין גֶעשְׁרִיבֶּען וְלִשְׁמוֹ [וְלִשְׁמָהּ] פַּאר דָעם מַאן אוּנ דִּי אִשָּׁה: ג הַמֵּבִיא גֵּט בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַז אַשְׁלִיחַ בְּרֵיינְגְט אַגְט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵינוּ צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר דַּארְף עֶר נִיט זָאגִין בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נֶחְתָּם [וּוִי פְּרִיעֶר שְׁטַייט] אִם יֵשׁ עָלָיו עוֹרְרִים אוּיב דָּער מַאן קְרִיגְט אוּיף דָעם גֵּט אוּנ זָאגְט עֶר אִיז פַּאלְש יִתְקַיֵּם בְּחוֹתְמָיו זָאל מֶען מַקְיָים זַיין דָעם גֵּט מִיט דִּי עֵדוּת וָואס זֶעגָען אוּיף אִיהם גִּיתַּהֲמָה, אַז דִּי עֵדוּת זָאגִין דָּאס אִיז אוּנְגֶערֶע חֲתִימָה אִיז דָּער גֵּט כָּשֵׁר הַמֵּבִיא גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם אֲשַׁלִּיחַ בְּרֵיינְגְט אַגְט פּוּן חוּץ לָאָרֶץ וְאֵינוּ יָכוֹל לוֹמַר אוּנְגֶערֶע זָאגִין בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נֶחְתָּם דְּהַיינוּ דָּער שְׁלִיחַ אִיז שְׁטוּם גִּיוְואיְרִין וָאכְדָעם וִוי עֶר הָאט גִּינוּמֶען דָעם גֵּט פּוּן מַאן אִם יֵשׁ עָלָיו עֵדִים אוּיב עָם זֶעגָען דָא

וְאָגְט אוּף הַמֵּבִיא מִן הָרָקָם וּמִן הַחֲגָר אֲפִילוּ מֶען בְּרֵיינְגְט אַגְט פּוּן חֲגָר דַּארְף מֶען אוּיךְ זָאגִין בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נֶחְתָּם, וַיייל דָּארְט זֶעגָען זַיי אוּיךְ עַמֵּי הָאָרֶצִים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְאָגְט אֲפִילוּ מִכַּפַּר לוּדִים לְלוּד אֲפִילוּ דָּר גֵּט וֶועלְט גִּיבְּרַאכְט פּוּן דָּארְף לוּדִים אִין דָּער שְׁטָאט לוּד וָואס דָּאס אִיז נָאגְט אֵיינֶם צוּם אַנְדֶערִין דַּארְף מֶען אוּיךְ זָאגִין בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נֶחְתָּם וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אוּנ דִּי חֲכָמִים זָאגִין אֵינוּ צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר מֶען דַּארְף נִיט זָאגִין בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נֶחְתָּם אֶלָּא הַמֵּבִיא מִמְּדִינַת הַיָּם נָאר אַז מֶען בְּרֵיינְגְט אַגְט פּוּן חוּץ לָאָרֶץ אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהַמּוֹלִיךְ אוּנ אַז מֶען פִּירְט אַגְט פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִין חוּץ לָאָרֶץ וְהַמֵּבִיא מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּמִדִּינַת הַיָּם אוּנ אַז מֶען בְּרֵיינְגְט אַגְט פּוּן אַיין מְדִינָה אִין דִּי אַנְדֶערֶע מְדִינָה אִין חוּץ לָאָרֶץ צְרִיךְ שֶׁיֹּאמַר דַּארְף דָּער שְׁלִיחַ זָאגִין בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נֶחְתָּם, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְאָגְט אֲפִילוּ מֵהַגְמוֹנִיָּא לְהַגְמוֹנִיָּא פּוּן אַיין שְׁרָרָה צוּם אַנְדֶערִין, דְּהַיינוּ אַשְׁטָאט וָואס גִּיהֶער צוּ צְוַוייִ שְׁרָרִים, אַיין הַאלְבָּע שְׁטָאט צוּ אַיין שְׁרָרָה אוּנ אַיין הַאלְבָּע שְׁטָאט צוּם אַנְדֶערִין שְׁרָרָה, אַז מֶען בְּרֵיינְגְט אַגְט פּוּן אַיין הַאלְבָּע שְׁטָאט אִין דִּי אַנְדֶערֶע הַאלְבָּע שְׁטָאט דַּארְף מֶען זָאגִין בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נֶחְתָּם: ב רַבִּי יְהוּדָה וְאָגְט מֵרָקָם לְמִזְרָח פּוּן רָקָם בִּיז צוּם סוֹף וֶועלְט אִין מִזְרָח וַיִּיט אִיז חוּץ לָאָרֶץ וְרָקָם כְּמִזְרָח אוּנ דִּי שְׁטָאט רָקָם אַלַיין הָאט דָעם דִּין וִוי

ידן מו עדים אחרים יכירו אתיאתן כשר וכזמן הזה המכיר גם כן בארץ ישראל כן בחוץ לארץ ליתנה לה בפני שנים וא"ל בפני נכתב ובפני נחתם (ה) ואם אחיותם העדים ביכרת במקום נתינת הגט ונתקיים הגט כהותמיו אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם (ו): ואינו יכול לומר. כגון שנתנו לה כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש (ו): ד שוים למוליך ולמביא. לומר בפני נכתב ובפני נחתם (יא): ה חוץ מגיטי נשים. שאם יש עליו עד כותי אחד כשר (יב) אבל שניהם כותים פוסל ת"ק אפילו בגיטי נשים (ורשב"ג) ור"ג עשה מעשה דהכשיר אפילו בשניהם כותים (יג) והאידנא דגזרו על הכותים שיהיו בעבו"ם לכל דבריהם לא שנא שאר שטרות ולא שנא גיטי נשים אפילו עד ח' כותי פסול: בערכאות (יד) שלהם. שהעידו העדים עדותם לפני המושב במקום מושב מבפניהם והוא שידעו בלותו שופט ובלותם עדים מוסב מקבלי שוחדא ודוקא בשטרי הלוות ושטרי מקח וממכר שהעדים ראו בחתימת המתן (טו) אבל שטרי הודאות וג"כ וכל דבר שהוא מעשה כ"ד בערכאות שלהם הכל פסול (טז): רבי שמעון אומר כשרים לא הוזכרו. בב"ה למפסל אלא בזמן שנעשו בהדיוט ע"י

עדות יקיים בחותמיו זאלין די עדות וואס זענען גיחתמה אויף דעם גט זאגין אז דער גט איז געשריבען געווארין לשמו ולשמה: ד איחד גיטי נשים סיי אגט פון אאשה ואחד שחרורי עבדים אוב סיי דער גט וואס אבעל הבית גיט זיין קנעכט ודעם בבעני] ער זאל זיין פריי שוה למוליך ולמביא זענען ביידע גלייך אז דער שליח ברייענגט די נתין פון ארץ ישראל אין חוץ לארץ אדער ער ברייענגט פון חוץ לארץ אין ארץ ישראל דארף ער אלץ זאגין בפני נכתב ובפני נחתם וזו אחד מן הדרכים ששוה גיטי נשים לשחרורי עבדים ואם אחד מן הדרכים ששוה גיטי נשים לשחרורי עבדים אוב דאס איז איינס פון די זאכין וואס אגט פון אאשה איז גלייך מיט אגט פון אעבד בבעני אדער אשפחה בבעני: ה כל גט שיש עליו עד כותי פסול אלע שטרות וואס אויף זייא איז גיחתמה אעדות וואס ער איז אכותי איז דער שטר פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים גאר אגט פון אאשה אוב אפריי צעטיל פון אעבד בבעני אז דער גט איז ניט כשר, רבי שמעון זאגט אף אלו כשרין אגט פון אאשה אוב אפריי צעטיל פון אעבד בבעני וואס איז גימאכט געווארין ביי דעם סאנד פון די געצייג דינער איז אויך כשר לא הוזכרו זיי זענען ניט דער מאגט גיווארין צו פסול זיין ווען איז אגט פון אאשה אוב אפריי צעטיל פון אעבד בבעני פסול) אז זיי זענען געמאכט גיווארין ביי די געצייג דינער אלא בזמן שנעשו בהדיוט נאר אז זיי זענען גימאכט גיווארין דורך פראסטע מענטשין ניט דורך דיינים. אבער

פסולו מעשים ואלא תרי ותרי נכתבו מעי חזיא דסמיך אסכ' סמוך אסכי ואוקמה בתוקת פ"ח. ועתוי"ס (ח) מעשה דלא קביל ר"ד ולא שביתי ביילות: (ט) מעשה דקי"ל כמ"ד דשמעת מעשה קיום הוא: (י) דלמאר כתיבה תוך כ"ד מני כמימר בפ"ב ובפ"ב סלק"ן: (י) עדים. דקי"ל עידי מסירה כתיבי: (כ) ותקיים. מע' בגמ' נמ"ד דלא בקיאי כו' דהכא לאסר אלאמר לנו' לאחר שקבלוהו בדלכה דלעשה ואפ"ה ביכול ל"ל בפ"ב ובפ"ב דלא מקרו לתקנתייהו כו' אבל פקח ונתחרש אינה אלא שיש עליו עד כותי הוא ולא גזרו בה רבנן: (יא) דבתיב בו בחסדא לא ניתן לה עד שיכתוב לשמה. סר"מ. ולמ"ד משום קיום ודאי דבעי קיום עידי דהוא אסאר דבעי קיום עידי דהוא אסאר אלא. ועתוי"ס: (ב) אחד כו'. לומר שיש עוד דברים אחרים שוים וכדלקמן: (יג) גיטי נשים. איסכא הוא"ל שנו שחכוכי כו' דעיקר דין מוליך ומביא הוי כחסא אלא דאגב דעד הבאא אריכי בגיטין נקטים בגיטא. תוס': (ג) כל גט. כל שטר קרוי גט: (יב) מע' בגמ' כגון דאתמוס ישראל לכסוף לכו' אחרי הכותי דאי לא דכותי מבר הוא לא מתחים ליה מקמיה דאין עדי גט חותמין זה בלא זה ונזיכה מעשה כולכם אבל שאר שטרות דחתימי זה בלא זה אימר כוותא שביק לגאן דקשים מיניה ואתא כותי ואתם לאמצה והיינו לא"ד ניכי אמת הן ואיכא עב"ם אחי סהדי. תוס' ועיין תוי"ט: (יג) ומפליג עליה וא"מ וה"ק וה"ג מבשיר בשנים ומעשה נמי כו'. גמ'. ודיליה דאמחזק בהא כלו' בגיטין ואמרינן ולא אמחזק בהא בשאר שטרות. תוס'. ולא"ק אחי' בלאמחזק לא אמרי' עליהו לפי שאין בקיאין בדקדוקי מלות: (יד) והוא ל' ערוך ואסדור: (טו) בגמ' אמרינן אמלא דאי לא יהיה זוזי קמייהו לא הוו מרבי נפשייהו לאסהודי שקלא והקיון מלמו נגמל ע"י זוזי שקלקע נקבה בכסף. ועתוי"ס. ושטרי הודאות אין שביון שעיקר השעבוד חל מחמת הכלת המעות לפנין אסכי ואוקמה בתוקת פ"ח. ועתוי"ס (ח) מעשה דלא קבילי ר"ד ולא שביתי ביילות: (ט) מעשה דקי"ל כמ"ד דשמעת מעשה קיום הוא: (י) דלמאר כתיבה תוך כ"ד מני כמימר בפ"ב ובפ"ב סלק"ן: (י) עדים. דקי"ל עידי מסירה כתיבי: (כ) ותקיים. מע' בגמ' נמ"ד דלא בקיאי כו' דהכא לאסר אלאמר לנו' לאחר שקבלוהו בדלכה דלעשה ואפ"ה ביכול ל"ל בפ"ב ובפ"ב דלא מקרו לתקנתייהו כו' אבל פקח ונתחרש אינה אלא שיש עליו עד כותי הוא ולא גזרו בה רבנן: (יא) דבתיב בו בחסדא לא ניתן לה עד שיכתוב לשמה. סר"מ. ולמ"ד משום קיום ודאי דבעי קיום עידי דהוא אסאר דבעי קיום עידי דהוא אסאר אלא. ועתוי"ס: (ב) אחד כו'. לומר שיש עוד דברים אחרים שוים וכדלקמן: (יג) גיטי נשים. איסכא הוא"ל שנו שחכוכי כו' דעיקר דין מוליך ומביא הוי כחסא אלא דאגב דעד הבאא אריכי בגיטין נקטים בגיטא. תוס': (ג) כל גט. כל שטר קרוי גט: (יב) מע' בגמ' כגון דאתמוס ישראל לכסוף לכו' אחרי הכותי דאי לא דכותי מבר הוא לא מתחים ליה מקמיה דאין עדי גט חותמין זה בלא זה אימר כוותא שביק לגאן דקשים מיניה ואתא כותי ואתם לאמצה והיינו לא"ד ניכי אמת הן ואיכא עב"ם אחי סהדי. תוס' ועיין תוי"ט: (יג) ומפליג עליה וא"מ וה"ק וה"ג מבשיר בשנים ומעשה נמי כו'. גמ'. ודיליה דאמחזק בהא כלו' בגיטין ואמרינן ולא אמחזק בהא בשאר שטרות. תוס'. ולא"ק אחי' בלאמחזק לא אמרי' עליהו לפי שאין בקיאין בדקדוקי מלות: (יד) והוא ל' ערוך ואסדור: (טו) בגמ' אמרינן אמלא דאי לא יהיה זוזי קמייהו לא הוו מרבי נפשייהו לאסהודי שקלא והקיון מלמו נגמל ע"י זוזי שקלקע נקבה בכסף. ועתוי"ס. ושטרי הודאות אין שביון שעיקר השעבוד חל מחמת הכלת המעות לפנין

אז

דעידי מפיסה לרחמי ומייתי נמי בכתוקן עדיס הרתיעים כגון שמוחיקים מוכרקים לו' ניכרים שהם עבו"ם מלא"ה הייתי' דלמא אתי למסייך מלייהו דמידי כ"ל במוויף מתוכו שהוא פסול וח"ק נמי סביקה ליה כל"ל אלא דגזר אטו מנים שאינן מוכרקים. הל"ן: (יז) דהדיוט ליה ליה קלא ואתי' בכתים מוכרקים ליכא למיחש שמא יסמו לומר דיכלאים ניכוו ואסקי שמייהו הכי ויכולו להכשיר אלא עדיי מפיסה מכא"כ מרכלות דקלא מיה נהו ודמו שהם עבו"ם ולא אתי לאכשורי אלא בעידי מפיסה. הל"ן: [ע] אלא כו'. דיכול לו' לעבדו עבה עמי ומיהו יכך. גמ'. ופרכ"ו אלא חוזר על הפתחים ומפיים הל"מ מיכלאים מלוים להחיות עבדים שביניהם: [פ] התרומה. ועבד יכולא מפסידו מספקה כנעניים ואע"ג דמתיבי בב"מ עבד בהפקרא ניקא ליה זילא ליה לגזל לה לכל תאותו. ומתנגדת עמו בפרילות. וכנגן כא דמתיבו בבת חורין מדיפא לנו. גמ': (יח) וק"ק דלקמ ע"ג דבהמה נמי אוכלת מ"מ ביון בשם יהיה בן חורין לא יאכל הוי זכות מה שאוכל עכשיו וכגמ' שבי אימא מפני כו' דאי בעי מקיל ד' זוזי מיבטל ופסיל ליה כל כולה דאיתא. תוי"ט וע"ש: [ל] תנו. נרסינן ול"ג תן שלא מצאו ליד בעלים בחייו לפיכך לא לפיות מעשמכר. כש"ר: (יט) ולא אמרי' שמא מנה קבול בקרקע יש לו והתנה דיבור ליה:

ואמ"ג דלא אמר מנה זה (יט) דדברי שביב מרע ככתובין וכמסורין דמי:

שנעשו בהדיוט: ן האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אם רוצה לחזור בשניהן יחזור דברי רבי מאיר. וחכ"א בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים לפי שזכין לאדם שלא בפניו ואין חכין לו אלא בפניו שאם ירצה [ע] שלא לזון את עבדו רשאי ושלא לזון את אשתו אינו רשאי אמר להן והרי הוא פוסל את עבדו מן [פ] התרומה כשם שהוא פוסל את אשתו אמרו לו מפני שהוא קנינו. האומר [ל] תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה תנו מנה לאיש פלוני ומת יתנו לאחר מיתה:

הדיוטות שאינם דיינים (יז). ואין הלכה כר"ש: ן רצה לחזור בשניהם. קודם שיגיע ליד האשה והעבד: יחזור. ואין הבעלים יכול לזכות בהם לגרכן דחזר הוא וחכמים אומרים בגיטי נשים. יכול לחזור אבל לא בשחרורי עבדים. והלכה כחכמים: שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי. הלכך כי משחרר ליה לא מפסיל ליה מזוני אבל אלא לזון את אשתו אינו רשאי מיהו רשאי הלכך כי מגרש לה מפסיל לה מזוני: מפני שהוא קנינו. כלומר הרא דהוי אכיל בתרומה כשהוא עבד כהן מיהו אלא מפני שהוא קנינו של כהן מיבי דהוה אבהמתו של כהן שאוכלת בכרביני תרומה ולאו מפיס מעלייותא הוא (יח) הלכך כי משחרר ליה אע"פ שמפסידו מלאכול בתרומה אין זו הוכה לעבד: לא יתנו לאחר מיתה. דגיטא לא הוי עד דמצי לידה וכי מטא לידה הא מית ואין גט לאחר מיתה ואפר שחרור נמי כי מטא לידיה הא מית ופקע רשותיה מיניה: יתנו לאחר מיתה.

אז זֵיי וֶענען גיבאבט גיוואָרין דורך געצין דיגער וואס וֶענען דיינים וֶענען זֵיי כּשר: ן האומר תן גט זה לאשתי אז איינער וואגט צו אשלים גיב דעם גט מיין ווייב ושטר שחרור זה לעבדי אונ דעם פריי צעטיל גיב מיין קנעכט אם רצה לחזור כשניהן אויב ער וויל חרטה האבין פון גט אונ פון פריי צעטיל איידער דער שליח האט זיי אפ גיגעבין צו די אשה אונ צום קנעכט יחזור קען ער חרטה האבין דברי רבי מאיר אזוי זאגט רבי מאיר וחכמים אומרים אונ די חכמים זאגין בגיטי נשים ביי אגט פון אשה קען ער חרטה האבין אבל לא בשחרורי עבדים אבער פון דעם פריי צעטיל פון זיין קנעכט קען ער ניט חרטה האבין לפי שזכין לאדם שלא בפניו ווייל מען קען זוכה זיין פאר אמענטשינם וועגין אפילו דער מענטש וויים ניט. דריבער האט דער שליח זוכה גיוועזן דעם פריי צעטיל פאר דעם קנעכט קען שוין דער בעל הבית ניט חרטה האבין ווייל הבין לו אונ מען קען ניט טאן שאדין אמענטשין אלא בפניו נאר אז ער וויים פון דעם שאדין אונ ער וויל האבין דעם שאדין, דריבער האט דער שליח ניט זוכה גיוועזן דעם גט אשה פאר דיא אשה צו טאן איהר אשאדין, דריבער קען דער מאן חרטה האבין פון דעם גט אזוי ווי דער גט איז נאך ניט געקומען צו די אשה אין האנט שאם רצה שלא לזון את עבדו רשאי אויב ער וויל ניט שפייזען דעם קנעכט ווען ער איז ביי איהם מעג ער, האט ער נאך דעם קנעכט ניט געטאהן אשאדין מיט דעם וואס ער האט איהם פריי גילאזין ושלא לזון את אשתו אינו רשאי אונ אויב ער

ווייל ניט שפייזין זיין ווייב טאר ער ניט, אונ אז ער גט איהר טוהט ער דאך איהר שאדען דיא מזונות אבר להם האט רבי מאיר געזאגט צו דיא חכמים אמת אז דער בעל הבית וויל ניט געבין דעם קנעכט עסין מעג ער קען אבער דער קנעכט קויפין הרומה וואס דאס איז וואלווייל, אויב ער איז אנקנעכט פון אהן, אונ אז ער מאכט איהם פריי והרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה ווערט דאך דער עבד פסול צו עסין תרומה כשם שהוא פוסל את אשתו אוויא וויא זיין ווייב ווערט פסול צו עסין תרומה ווען ער ניט איהר אגט אמרו לו האבין די חכמים גזאגט צו רבי מאיר מפני שהוא קנינו ווייל דער קנעכט איז פארקויפט צום בעל הבית אונ דער בעל הבית קען איהם אלע מאהל פסול מאכין פון תרומה. הייסט דאס בייא איהם קיין שאדין האומר הנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אויב אנקראנקער האט גיזאגט צו מענטשין גיב דעם גט צו מיין ווייב אונ דעם פריי צעטיל צו מיין קנעכט ויש אונ דער קראנקער איז גישטארבין לא יתנו לאחר מיתה זאל מען ניט געבין נאך זיין טוים, וואורום נאך דעם טוים קען מען ניט נעמין ווייל די ווייב איז שוין ניט זיינע, אונ מען קען ניט פריי מאכין נאך דעם טוים דעם עבד כנעני ווייל דער עבד כנעני איז ניט זיינער נאר ער גיהער צו די יורשים הנו בנה לאיש פלוני ויש אז ער האט געזאגט מען זאל געבען הונדערט גילדען צו יענעם מענטש. אונ ער איז גישטארבין יתנו לאחר מיתה זאל מען געבין נאך דעם טוים:

אמר רב חסדא לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו שהרי פילגש בנבעה הטיל עליה בעלה אימה יתירה והפילה כמה רבבות מישראל א"ר יהודה א"ר כל המטיל אימה יתירה בתוך ביתו סוף בא לידי שלשה עבירות גלוי עריות ושפיכות דמים וחילול שבת. אמר רבה בר בר חנה הא דאמרי רבנן ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר צריך למירנהו בניחותא כי היכי דליקבלו מניה. א"ר אשי אנא לא שמיע לי הא דרבה בר בר חנה וקיימתיה מסברא. א"ר אבהו לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו והאכילוהו דבר גדול ומנו רבי חנינא בן גמליאל האכילוהו ס"ד השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם צדיקים עצמן לא כ"ש אלא בקשו להאכילו דבר גדול מאי ניהו אבר מן החי. שלח ליה מר עוקבא לר"א בני אדם העומדים עלי ובידי למוסרם למלכות

אָמַר רַב חִסְדָּא לְעוֹלָם אַל יַטִּיל אָדָם אֵימָה יְתֵרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ

רַב חִסְדָּא הָאט גִּיזָאגְט אַמֶּענְטְשׁ זָאל נִיט וואַרְפִּין אַגְרוֹיסָע מוֹרָא אויף זַיינֶע שְׁטוּב מֶענְטְשִׁין שֶׁהֲרֵי פִּלֶגֶשׁ בְּנִבְעָה הִטִּיל עָלֶיהָ בַּעֲלָהּ אֵימָה יְתֵרָה וואָרום בַּייא דִיא פִּלֶגֶשׁ וואָס איז גִּיוֶוען אין דִיא שְׁטָאט גִּבְעָה וווי עֶס שְׁטֵייט אין סֵפֶר שופְטִים קפיטל כ:ז הָאט דָער מַאן אויף איר גִּיוואָרְפִין אַגְרוֹיסָע מוֹרָא אוּנ דורְך דֶער מוֹרָא איז זִיא אַנְטְלָאפִין פון איהם. אִיז דֶער סוף גִּיוֶוען וְהִפִּילָה כַּמָּה רִבְבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל דורְך דֶעם וָעגֶען גֶעהֶרֶנְגֶ גִּיוואָרין פִיל צֶעהֶן טוֹיזֶענְדֶער יוּדִין אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב רַב יְהוּדָה הָאט גִּיזָאגְט פון רַב'ס וֶוגֶען כָּל הַמַּטִּיל אֵימָה יְתֵרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ דֶער מֶענְטְשׁ וואָס וואַרְפְט אַגְרוֹיסָע מוֹרָא אויף זַיינֶע שְׁטוּב מֶענְטְשִׁין סוֹף בָּא לִידֵי שְׁלֹשָׁה עֲבֵירוֹת וֶוועט זַיין דֶער סוף עֶר וֶוועט טָאהן דְרַייא גְרוֹיסָע עֲבֵירוֹת גִּלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים וְחִלּוּל שַׁבָּת עֶר וֶוועט מְזַנֶּה זַיין אוּנ וֶוועט מֶענְטְשִׁין הֲרִגֶּן אוּנ וֶוועט מְחַלֵּל שַׁבָּת זַיין אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה הָא דְאָמְרִי רַבְּנָן שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צָרִיךְ אָדָם לוֹמַר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה וואָס דִי רַבָּנָן הָאבֶּן גִּיזָאגְט אַז אַמֶּענְטְשׁ דאַרְף זָאגֶן בַּייא זִיךְ אין שְׁטוּב פְּרַייטאָג פאַרְן נאַכְט דְרַייא זַאכֶן עִשַּׂרְתֶּם עֲרַבְתֶּם הַדְלִיקוּ אֶת הַנֵּר הָאט איהר גֶעגֶעבֶּן מַעֲשֵׂר פון דִיא עֶסְנְוואָרג וואָס איהר הָאט אָנְגֶעגְרַייט אוף שַׁבָּת. הָאט איהר גֶעלֵיכְט אַ יִרוּבֵי חֲצֵרוֹת (וואָס עֶס שְׁטֵייט אין שֻׁלְחָן עָרוּךְ). איר זָאלְט צִינְדֶען לִיכְט צָרִיךְ לְמִירְנְהוּ בְּנִיחוּתָא דִיא דְרַייא זַאכֶן דאַרְף עֶר זָאגֶן מִיט אַנְדֶערֶעגָע שְׁטִימְמָע, נִיט גֶעבַּייעֶרְט כִּי הֵיכִי דְלִיקְבְּלוּ מִנֵּיהּ דִיא שְׁטוּב מֶענְטְשִׁין זָאלֶן אָן גֶעמֶען זַייגֶע רַייד אוּנ זָאלֶן איהם פָאלְגֶן אָמַר רַב אַשִּׁי אֲנָא לָא שְׁמִיעַ לִי הָא דְרַבָּה בַּר בַּר חָנָה וְקַיְּימְתֵּיהּ מִסְּבָרָא רַב אַשִּׁי הָאט גִּיזָאגְט אִיךְ הָאב נִיט גֶיהֶערְט וואָס רַבָּה בַּר בַּר חָנָה הָאט גִּיזָאגְט אוּנ אִיךְ הָאב אַזוֹי גִּיטָאהן מִיט מַיין פאַרשְׁטַאנְד, אַז מֶען דאַרְף פְּרָעגֶן דִי זַאכֶן מִיט גוּטֶען אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ לְעוֹלָם אַל

גִּלּוּי עֲרָיוֹת. כְּשֶׁמַּגִּיעַ עֵת שְׁכִילָתָהּ כְּעֵת לֵידָה הִיא יְרֵאָה לוֹמַר לָהּ שְׁכַלְתִּי וּמִמֶּשְׁתּוֹ נִדָּה: שְׁפִיכוּת דָּמִים. כִּי הַהִיא מַעֲשֶׂה דְּפִלֶגֶשׁ בְּגִבְעָה אוֹ פְּעָמִים שֶׁבּוֹרַחַת מִפְּנֵי בַּעֲלָהּ הַפְּחָתִים אוֹ בְּגִבְעָה: וְחִילּוּל שַׁבָּתוֹת. פְּעָמִים שֶׁמַּלְקֶת בָּהּ אוֹ מְכַבֶּשֶׁת מִשְּׁחָקָהּ מִפְּנֵי אִימָתוֹ וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ: עֶשַׂרְתֶּם. פֵּירוֹת שֶׁנֶּאֱכַל לְמָחָר: עֲרַבְתֶּם. עֵירוּבֵי חֲצֵרוֹת: בְּהֶמְתָּן שֶׁל צַדִּיקִים. כְּגוֹן הַנְּכָסִים אוֹ בְּעָמִים שֶׁבּוֹרַחַת מִפְּנֵי אִימָתוֹ וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ: הַקָּבָּ"ה מֵבִיא תַּקָּלָה עַל יָדָם מֵאַדְּאַף גָּאוֹת לָאוֹזֶן נִיט דִיא בְּהֶמָה פון אַצַּדִּיק זָאל גֶעשְׁטְרוֹיכֶלְט וֶוערֶן צוּ עֶסֶן וואָס מֶען טָאר נִיט צַדִּיקִים עַצְמָן לֹא כָּל שֶׁכֵּן דִי צַדִּיקִים אַלֵּיין וֶוועט דָאךְ גֶעוֶוינֶס גָאט נִיט לָאוֹזֶן וַייא זָאלֶן גֶעשְׁטְרוֹיכֶלְט וֶוערֶן צוּ עֶסֶן וואָס מֶען טָאר נִיט אֶלָּא בְּקֵשׁוּ לְהַאֲכִילוֹ דָּבָר גָּדוֹל נָאר מֶען הָאט איהם גִּיוואָלְט גֶעבֶּן עֶסֶן אַזוֹי אַזַאךְ וואָס איז אַגְרוֹיסֶער אִיסּוּר מִאֵי נִיהוּ וואָס איז גִּיוֶוען דֶער אִיסּוּר אֵבֶר מִן הַחַי דִי שְׁטוּב מֶענְטְשִׁין הָאבֶּן גִּיקָאכְט פון זַייגֶעטְוועגֶן פְלַייש, אִיז דִיא פְלַייש פאַרְלָארֶן גִּיוואָרֶן, אוּנ מֶען הָאט נִיט גֶעקֶענְט בֶּעקוֹמֶן גִּישְׁאַבְטֶענֶע פְלַייש, הָאבֶּן דִי שְׁטוּב מֶענְטְשִׁין מוֹרָא גֶעהָאט פאַר איהם עֶר וֶוועט וֶועלֶן עֶסֶן פְלַייש, אוּנ עֶס איז נִיטָא קֵין פְלַייש, הָאט מֶען אָפְּגֶעשְׁנִיטֶען אַשְׁטִיק פְלַייש פון אַלֶעבְּעדִיגֶע בְּהֵמָה אוּנ מֶען הָאט דָאס גֶעקָאכְט אוּנ מֶען הָאט איהם גִּיגֶעבֶּן עֶסֶן, אִיז גִּיטָאהן גִּיוואָרֶן אֲנָם אַז עֶר הָאט דֶערקֶענְט דָאס פְלַייש אוּנ הָאט נִיט גִּיגֶעסֶן שָׁלַח לֵיהּ מַר עוּקְבָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר מַר עוּקְבָא הָאט גֶעשִׁיקְט צוּ רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנֵי אָדָם הָעוֹמְדִים עָלַי עִם זַעגֶן אויפְגֶעשְׁטַאנְגֶן אויף מִיר מֶענְטְשִׁין וואָס וִירְדֶלֶן מִיךְ וּבִידִי לְמוֹסְרָם לְמַלְכוּת אוּנ אִיךְ קֶען וַייא אִיבֶּער גֶעבֶּן צוּם מֶלֶךְ, וַייא זָאלֶן

יַטִּיל אָדָם אֵימָה יְתֵרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ רַבִּי אַבָּהוּ הָאט גִּיזָאגְט אַמֶּענְטְשׁ זָאל קֵין מָאהֶל נִיט וואַרְפִין אַגְרוֹיסָע מוֹרָא בַּייא זִיךְ אין שְׁטוּב שֶׁהֲרֵי אָדָם גָּדוֹל הִטִּיל אֵימָה יְתֵרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וואָרום עֶס הָאט גִּיטְרָאפִין אַגְרוֹיסֶער מַאן הָאט גִּיוואָרְפִין אַגְרוֹיסָע מוֹרָא בַּייא זִיךְ אין שְׁטוּב וְהֶאֱכִילוּהוּ דָּבָר גָּדוֹל הָאט מֶען איהם גִּיגֶעבֶּן עֶסֶן אַגְרוֹיסִין אִיסּוּר מִאֵי נִיהוּ אֵבֶר מִן הַחַי. שלח ליה מר עוקבא לר"א בני אדם העומדים עלי ובידי למוסרם למלכות

אוּנ דורְך דֶער מוֹרָא אִיז זִיא אַנְטְלָאפִין פון אִיהם. אִיז דֶער סוף גִּיוֶוען וְהִפִּילָה כַּמָּה רִבְבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל דורְך דֶעם וָעגֶען גֶעהֶרֶנְגֶ גִּיוואָרין פִיל צֶעהֶן טוֹיזֶענְדֶער יוּדִין אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב רַב יְהוּדָה הָאט גִּיזָאגְט פון רַב'ס וֶוגֶען כָּל הַמַּטִּיל אֵימָה יְתֵרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ דֶער מֶענְטְשׁ וואָס וואַרְפְט אַגְרוֹיסָע מוֹרָא אויף זַיינֶע שְׁטוּב מֶענְטְשִׁין סוֹף בָּא לִידֵי שְׁלֹשָׁה עֲבֵירוֹת וֶוועט זַיין דֶער סוף עֶר וֶוועט טָאהן דְרַייא גְרוֹיסָע עֲבֵירוֹת גִּלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים וְחִלּוּל שַׁבָּת עֶר וֶוועט מְזַנֶּה זַיין אוּנ וֶוועט מֶענְטְשִׁין הֲרִגֶּן אוּנ וֶוועט מְחַלֵּל שַׁבָּת זַיין אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה הָא דְאָמְרִי רַבְּנָן שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צָרִיךְ אָדָם לוֹמַר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה וואָס דִי רַבָּנָן הָאבֶּן גִּיזָאגְט אַז אַמֶּענְטְשׁ דאַרְף זָאגֶן בַּייא זִיךְ אין שְׁטוּב פְּרַייטאָג פאַרְן נאַכְט דְרַייא זַאכֶן עִשַּׂרְתֶּם עֲרַבְתֶּם הַדְלִיקוּ אֶת הַנֵּר הָאט איהר גֶעגֶעבֶּן מַעֲשֵׂר פון דִיא עֶסְנְוואָרג וואָס איהר הָאט אָנְגֶעגְרַייט אוף שַׁבָּת. הָאט איהר גֶעלֵיכְט אַ יִרוּבֵי חֲצֵרוֹת (וואָס עֶס שְׁטֵייט אין שֻׁלְחָן עָרוּךְ). איר זָאלְט צִינְדֶען לִיכְט צָרִיךְ לְמִירְנְהוּ בְּנִיחוּתָא דִיא דְרַייא זַאכֶן דאַרְף עֶר זָאגֶן מִיט אַנְדֶערֶעגָע שְׁטִימְמָע, נִיט גֶעבַּייעֶרְט כִּי הֵיכִי דְלִיקְבְּלוּ מִנֵּיהּ דִיא שְׁטוּב מֶענְטְשִׁין זָאלֶן אָן גֶעמֶען זַייגֶע רַייד אוּנ זָאלֶן איהם פָאלְגֶן אָמַר רַב אַשִּׁי אֲנָא לָא שְׁמִיעַ לִי הָא דְרַבָּה בַּר בַּר חָנָה וְקַיְּימְתֵּיהּ מִסְּבָרָא רַב אַשִּׁי הָאט גִּיזָאגְט אִיךְ הָאב נִיט גֶיהֶערְט וואָס רַבָּה בַּר בַּר חָנָה הָאט גִּיזָאגְט אוּנ אִיךְ הָאב אַזוֹי גִּיטָאהן מִיט מַיין פאַרשְׁטַאנְד, אַז מֶען דאַרְף פְּרָעגֶן דִי זַאכֶן מִיט גוּטֶען אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ לְעוֹלָם אַל

עלוהס: לנגדי. מריבני ומקיבני: גניבא. היה הולך עליו: בקולר. שלשלת של ברזל שמותיס שס המוכתבין למלכות להרינה:

בהו שלח ליה דום לה' והתחולל לו דום לה' והוא יפילם לפניך חללים חללים השכם והערב עליהם לבה"מ והם כלים מאליהם. הדבר יצא מפי ר"א ונתנוהו לגניבא בקולר:

גישטראפט ווערין בהו ווי איז דער דין, מעג איך ווייא איבער געבין צום מלך אדער גיין שרטט וכתב ליה האט רבי אלעזר געגומען אפאפיר און האט איהם געלינירט וגעווירעמט און האט געשריבען אויף די לינעס דעם פסוק וואס דוד המלך האט גיזאגט אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני איך האב גזאגט איך וועל היטען מיינע ווענין איך זאל ניט זינדיגען מיט מיין צונג אשמרה לפי מחסום איך וועל היטען מיין מויל אזוי וויא דאס מויל וואלט געהאט אשלאם זיא זאל ניט קענען ריידין ביעוד רשע לנגדי ווען דער רשע שטייט נאך געגען מיר אף על פי שחרשע לנגדי אפילו דער רשע שטייט געגען מיר און קריגט מיט מיר און זידולט מיך, פון דעסט־וועגען אשמרה לפי מחסום היט איך מיין מויל מיט אשלאם איך זאל ניט שטראפין מיט מיין מויל. דריבער זאלסטו אויך ניט שטראפין דיא מענטשין מיט דיין מויל און זאלסט זייא ניט מסרין צום מלך שלח ליה האט מר עוקבא געשיקט צו רבי אלעזר קא מצערי לי טובא די מענטשין זענען דהו. שרטט וכתב ליה אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי. אע"פ שהרשע לנגדי אשמר לפי מחסום. שלח ליה קא מצערי לי טובא ולא מצינא דאיקום בהו אונ איך קענן ניט בעשטיין געגין זייא שלח ליה האט רבי אלעזר געשיקט צו מר עוקבא דעם פסוק דום לה' והתחולל לו דוא זאלסט שטוייגן און האבין דיין אפענונג צו גאט וועט גאט זיי הרגנן דום לה' והוא יפילם לפניך חללים חללים דוא זאלסט שטוייגין און האבין דיין אפענונג צו גאט וועט ער זייא מאכין פאלין פאר דיר געהרגיקע השכם והערב עליהם לילית המדרש דוא זאלסט גיין אלע טאג אין דער פריה און פארין נאכט אין בית המדרש און זאלסט דאונגען און לערנען תורה והם כלים מאליהם און זיי וועלין אליין פארלענד ווערין הדבר נצא מפי רבי אלעזר דיא רייד זענען ארויס געגאנגען פון רבי אלעזר, אזוי וויא רבי אלעזר האט גירעט דיא ווערטער ונתנוהו לגניבא בקולר האט מען גע־שלאסין דעם מענטש גניבא מיט קייטין צום הרגנן איהם. ער איז גיווען דער גרעסטער שונא פון מר עוקבא:

מיך שטארק מצער ולא מצינא דאיקום בהו אונ איך קען ניט בעשטיין געגין זייא שלח ליה האט רבי אלעזר געשיקט צו מר עוקבא דעם פסוק דום לה' והתחולל לו דוא זאלסט שטוייגן און האבין דיין אפענונג צו גאט וועט ער זייא מאכין פאלין פאר דיר געהרגיקע השכם והערב עליהם לילית המדרש דוא זאלסט גיין אלע טאג אין דער פריה און פארין נאכט אין בית המדרש און זאלסט דאונגען און לערנען תורה והם כלים מאליהם און זיי וועלין אליין פארלענד ווערין הדבר נצא מפי רבי אלעזר דיא רייד זענען ארויס געגאנגען פון רבי אלעזר, אזוי וויא רבי אלעזר האט גירעט דיא ווערטער ונתנוהו לגניבא בקולר האט מען גע־שלאסין דעם מענטש גניבא מיט קייטין צום הרגנן איהם. ער איז גיווען דער גרעסטער שונא פון מר עוקבא:

זוהר במדבר דף קיט ע"א, ת"ת דלילה יוד הא ואו הא

ויולד הכם ישמח בו. כתיב בתוספתא יו"ד דף קכ"ה הוה לעילא. מ"ר אלעזר כתיב (תהלים לא) כיבך אפקיד רוחי פדית אותי יי' אל אמת. האי קרא אית לאסתכלא כיה ממיתון מאן דאפקיד בידא דמלכא מידי. אלא ודאי זכאה הוא כר גם דאזיל באורחוי דמלכא קדישא ולא הוי קמיה. תא חזי כיון דעאל לילא לילא דמותא שליט בעלמא ודאי לא דחיי אסתלק לעילא לעילא. וכיון דאילנא דמותא שליט בעלמא בלהודוי כל בני עלמא טעמין טעמא דמותא. מ"ש. כגון דהוה אילנא גרים וכר גם בעי לאקדמא ולמפקך בידיה נפשיה בפקדונא כפקדונא דכר גם דיהיב פקדונא להברא דאיתי דאיתי אתחייב לנגיה יתיר מההוא פקדונא לאו כדאי לאתתא הדא כיה הואיל ופקדונא אתמסר לנגיה ואי יסרב כיה ודאי נכדוק אכתריה דלאו מזרעא קדישא הוא ולאו מבני מהימנותא. כך ההוא אילנא בני נפש אקדימו ויהבין ליה פקדונא דנפשייהו וכל נפתיהו דבני עלמא טייל. וכלהו טעמין טעמא דמותא כגון דהאי אילנא דמותא הוא וכגון דכל אינון נפשתא מע"ג דכלהו אתחייבו לנגיה ולאו כדאי הוא לאתתא פקדונא לנגיה דכר גם אלא כיון דכלהו אתמסרו ליה בפקדונא אתיב כל פקדונין למאריהון. ת"ה לאו כדאי הוא האי אילנא דמותא לאתתא פקדונא לנגי דכר גם אלא כנפשתא דאילנא דחיי אתער בעלמא. ואימתי אתער ההוא אילנא דחיי. כשעתא דסליק לפרת. וכדין כיון דהאי אתער בעלמא כל בני עלמא חיין ובכיך ואהדר ההוא אילנא דמותא כל פקדונין דאתפקדו לנגיה ואזיל ליה. מ"ע חיין כגון דהוה אילנא דחיי גרים. ואי תימא הא בני נפש סגיאין אינון דמתערין בלילא בעוד דאילנא דמותא שליט אלא ודאי ההוא אילנא דחיי קא עביד. מ"ש כגון דכתיב (שם יד) לרחות הים משכיל דורש את אלהים ולא יהא ליה פתחון פה לבר גם דיימא אלמלי שליטא בנפשאי כלילא אסתלקא כאורייתא. מ"ר יהודה האי ביסראל ודאי הכי הוא. אבל כלו"ה דמימרא כהאי נווכא מ"ט מ"ל ודאי ספיר הוא דקא אמרת. פתח ואמר (במדבר כג) מה אקוב לא קבה אל ומה אזעוס לא זעס יי' ת"ח כגוונא דאית לעילא אית לעילא אית ימינא ואית שמאלא. לתתא ישראל ועמין. ישראל אתאחדן לימינא בקדושה דמלכא קדישא. עמין עכו"ם לשמאלא לסטר' דרוח מסאבא וכלהו לתתא מכלהו דרגין דשמאלא וכלהו דרגין אחידן דלא כדאי עד דתליין מן רישא וכגוונא דרישא נטיל בההוא גווכא דאיהו תתאה מ"ט כגון דאיהיד כיה וכגון כך עמין עכו"ם בההוא סטר מסאבא דלהון הכי אתדברו:

מוסר

מספר חסידים סימן נ"ד

דרכן של בעלי תשובה לרוות מאד מאד בשלי רוח ועניות

יוסף לחק

הר"מ הלכות תפלה פרק ח.

(א) אף על פי שתפלת ערבית רשות לא יבוא אדם

הלכה פסוקה

(א) אף ע"פ שתפלת ערבית רשות אפילו צו דאונגען די שמונה עשרה פון מעריב איז ווי קען וויל,

אַז עֶר דַאוּוינְט נִיט דִי שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה פּוּן מַעֲרִיב
אִיז אוֹיך קַיין עֲבֵירָה, פּוּן דֶעסְטְוֶועגֶן לֹא יָבֹא אָדָם
סְמַלֵּאכְתּוֹ וְיֹאמַר אוֹכֵל בְּיָמָיו וְאֵישׁן קַמְּעָא וְאַחַר כָּךְ אֶתְפַּלֵּל וְוֶען
דֶער מֶענְטְש קוּמְט בַּיי נַאכְט אַהֵיים פּוּן זַיין אַר־
בֶּעט זָאל עֶר נִיט זָאגֶן אִיך וֶועל עֶסְין אַבִּיסִיל אוּנ
נָאכְדֶעם וֶועל אִיך שְׁלָאפֶין אַבִּיסִיל אוּנ נָאכְדֶעם
וֶועל אִיך דַאוּוֶנֶען מַעֲרִיב שֶׁכָּא תֶּאֱנוּס אוֹתוֹ שֵׁינָה וְנִמְצָא
יָשֵׁן כָּל הַלַּיְלָה טָאמֶער וֶועט אִים נַיימִין דֶער שְׁלָאף,
עֶר וֶועט זַיין אַזוֹי פַאר שְׁלָאפֶין אַז עֶר וֶועט זִיך נִיט
קֶענֶען אוֹיפְוֶועקֶין, אוּנ עֶר וֶועט שְׁלָאפֶין אַנַאנְצָע
נַאכְט, אוּנ וֶועט נִיט הָאבֶּין גִידַאוּוינְט מַעֲרִיב אֶלָּא
כְּתִפַּלַּת עֲרִבִית נָאר בְּאֵילְד וִוי עֶר קוּמְט אַהֵיים זָאל עֶר
פְּרִיעֶר דַאוּוֶנֶען מַעֲרִיב וְאַחַר כָּךְ אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה אוֹ יָשֵׁן
נָאכְדֶעם מֶעג עֶר עֶסִין אוּנ טְרִינְקֶען אֶדֶער שְׁלָא־
פִין וּמוּתָּר לְהִסְתַּפֵּר וְלִיכְנֹס לְמֶרְחָץ סָמוּךְ לְשַׁחֲרִית אֵיידֶער
מֶען דַאוּוינְט שַׁחֲרִית מֶעג מֶען זִיך לָאזִין אָפְּשֶׁערִין
דִי הָאר אוּנ מֶען מֶעג גַיין אִין בָּאד מִפְּנֵי שֶׁלֹּא גָּזְרוּ אֶלָּא
סָמוּךְ לְכִנּוּחָה מֶען הָאט נָאר גִוֵוֶען פַאר מִנְחָה
דַאוּוֶנֶען זָאל מֶען נִיט אַרַיין גַיין אִין אַבָּאד אוּנ מֶען
זָאל זִיך נִיט לָאזִין אָפְּשֶׁערִין דִי הָאר שֶׁהוּא דָּבָר הַמְּבַזֶּה
שֶׁרוֹב הָעָם נִכְנָסִין שָׁם בְּיוֹם וַוייל עֶס אִיז גֶעוֶוינְלִיך אַז
אִין דִי צַייט פוּן נָאך הַאלְבִּין טָאג גַיין מֶענְטְשִׁין
אִין בָּאד אוּנ מֶען לָאזִט זִיך אָפְּשֶׁערִין דִי הָאר אֲכָל
כְּשֶׁהַר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְצוּי לֹא גָּזְרוּ בוֹ אֶבֶּער מֶען זָאל גַיין אִין
בָּאד נָאכְדֶעם פְּרִיה פַאר שַׁחֲרִית דַאוּוֶנֶען אֶדֶער מֶען
זָאל זִיך לָאזִין אָפְּשֶׁערִין דִי הָאר פַאר שַׁחֲרִית דַאוּוֶ־
נֶען, דָאס טוּהֶען נִיט אַלֶּע מֶענְטְשִׁין, דְּרִיבֶּער
אֲפִילוּ עֶס מְרַעְפְּט אֵייגֶער נַייט יָא אִין בָּאד אַזוֹי
פְּרִיה אֶדֶער עֶר לָאזִט זִיך יָא אָפְּשֶׁערִין אַזוֹי פְּרִיה,
אוֹיף אַיין מֶענְטְש הָאבֶּין דִי רַבָּנָן נִיט גֶיאֲסַרְתּ:
(ב) מִי שֶׁהָיָה עוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה יְהֵא זָכוּ תְּפִלָּה וְוֶען אֵיי־
נֶער לֶערִינְט תּוֹרָה אוּנ עֶס אִיז גִיקוּמֶען דִי צַייט פוּן
דַאוּוֶנֶען פּוֹסֵק וּמִתְפַּלֵּל זָאל עֶר אוֹיפְהֶערִין לֶערְנֶען אוּנ
זָאל דַאוּוֶנֶען וְאִם הָיְתָה תּוֹרָתוֹ אוּמָנָתוֹ אוֹיב זַיין נַאנְצָע
בֶּעשֶׁעפְטִיגוּנְג אִיז נָאר צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה
מְלָאכָה כְּלֵי אוּנ עֶר טוּט קַיין אַרְבֶּעט אוּנ קַיין הַאנְ־
דֶיל וְהָיָה עוֹסֵק בְּתוֹרָה בְּשַׁעַת תְּפִלָּתוֹ אוּנ עֶר הָאט גִילֶע־
רִינְט תּוֹרָה אִין דִי צַייט פוּן דַאוּוֶנֶען [אֵינוֹ פּוֹסֵק] זָאל
עֶר נִיט אַוֶוינְק לֵיינִין דָאס לֶערְנֶען שֶׁמִּצְוַת תַּלְמוּד תּוֹרָה
גְּדוֹלָה כְּמִצְוֹת תְּפִלָּה וָוארוּם דִי מִצְוָה פוּן תּוֹרָה לֶערְנֶען

מסלאכתו ויאמר אוכל מעט ואישן קמעא ואח"כ אתפלל שמא תאנוס אותו שינה ונמצא ישן כל הלילה, אלא מתפלל ערבית ואח"כ אוכל ושותה או ישן. ומותר להסתפר וליכנס למרחץ סמוך לשחרית מפני שלא גזרו אלא סמוך למנחה שהוא דבר המצוי שרוב העם נכנסין שם ביום אבל בשאר דבר שאינו מצוי לא גזרו בו: (ב) מי שהיה עוסק בתלמוד תורה והגיע זמן התפלה פוסק ומתפלל, ואם היתה תורתו אומנתו ואינו עושה מלאכה כלל והיה עוסק בתורה בשעת תפלתו אינו פוסק שמצות תלמוד תורה גדולה ממצות

שְׁפָלֵי רוּחַ מֶען זָאל זַיין בַּיי זִיך אִין הַארְצִין נַאנְץ
נִידֶערִיג וַעֲנָוִים סַבְּלָנִים מֶען זָאל זַיין בַּיי זִיך אַזוֹיא
נִידֶערִיג מֶען זָאל אַלֶּץ לַיידִין עֶלְיוֹבִים וְלֹא עוֹלְבִים אֲפִילוּ
זַייא וָועֶרִין פַארשֶׁעמְט פוּן אַיינֶעם זָאלִין זַייא נִיט
יֶענֶעם צוּרִיק פַארשֶׁעמֶען שׁוֹמְעִים חֶרְפָּתָן וְאֵינָם מֵשִׁיבִים
אַז זַייא וָועֶלִין הֶערִין זַייֶער חֶרְפָּה, זָאלִין זַייא נִיט
עֶנְטְפֶערִין שֶׁמַּחֲרִים בִּיסוּרִים שֶׁל עֶלְבּוֹנָם אֲפִילוּ זַיי וָועֶלִין
הָאבֶּין יִסּוּרִים פוּן דֶעם פַארשֶׁעמוּנְג, פוּן דֶעסְט־
וֶועגֶן זָאלִין זַיי יֶענֶעם נִיט יֶענֶעם פַארשֶׁעמֶען אוּנ זָאלִין
זִיך פְּרֵייֶען מִיט דִי יִסּוּרִים וְאִם חֲרָפוּ אוֹתָן הַמְּכָלִים לֵאמֹר
זְכוֹר מַעֲשֶׂיךָ הָרִאשׁוֹנִים אוּנ אוֹיב נַארְעשֶׁע מֶענְטְשִׁין
וָועֶלִין זַייא פַארשֶׁעמֶען אוּנ וָועֶלִין זָאגֶן צוּ זַייא
גִידַיינְקֶט נָאר וָואס אִיר הָאט אַמָּאל גֶיטָאן גֶיטָּם
יָדַעְתִּי כִּי חֲטָאתִי הַרְבֵּה זָאל עֶר זָאגֶן צוּ זַיי אִיך וֶוייס
אַז אִיך הָאב פִיל גֶעזִינְדִיגְט וְכַמָּה דְּבָרִים עָשִׂיתִי שֶׁלֹּא
כְּתִיקוּן אוּנ פִיל זַאכִין הָאב אִיך גִיטָאן נִיט וַוייא מֶען
דַארְף וְהַצּוּר יִמְחוֹל לִי אוּנ נָאט וָועט סִיר מוֹחֵל זַיין
וּסְבוֹל אֶת הַמַּכַּיֵּשִׁים אוּנ זָאלְסְט לַיידִין פוּן דִי מֶענְטְ־
שִׁין וָואס פַארשֶׁעמֶען דִיך כְּנֶגֶד מִדָּה אַזוֹי וִוי מֶען
הָאט גֶעלִיטֶען אִין הִיטְעל פוּן דַייגֶע זִינְד וָואס דוּ
הָאסְט פַארשֶׁעמְט כַּבְיָכוֹל צוּ הַקָּבֵ"ה יִבְזֶה יְתַכֵּפֵר
זֶינְד אוּנ מִיט דֶעם וָועט פַארְגֶעבֶּין וָועֶרִין דַייגֶע
זִינְד אִם נוֹדַע לְרַבִּים עָלָיו מִנִּיאוּף אוֹיב פִיל מֶענְטְשִׁין
וַוייסִין אוֹיף אִים אַז עֶר הָאט מְזוּנָה גֶיוֶוען, פוּן
דֶעסְטְוֶועגֶן צַל יִכְבֵּד עַצְמוֹ מִלְּלְמוֹד הַלָּכוֹת הַמְּדֻבָּרוֹת מִנִּיאוּף
מִפְּנֵי הַבּוּשָׁה זָאל עֶר זִיך נִיט פַארְמַיידִין צוּ לֶערְנֶען
דִי דִינִים וָואס שְׁמוּעֶסִין פוּן מְזוּנָה זַיין אֲפִילוּ דוּרְךְ
דֶעם וָועט עֶר פַארשֶׁעמְט וָועֶרִין כִּי טוֹב לוֹ לְאָדָם
שֶׁיְּהַכֵּפֵר בְּעוֹלָם הַזֶּה וְוָארוּם עֶס אִיז גוּט פַאר דֶעם
מֶענְטְש אַז כַּיָּן אִיז אִים מוּחָל זַייגֶע עֲבֵירוֹת אוֹיף
דִי וֶועלְט כִּי הַבּוּשָׁה שׁוֹפֶכֶת אֶת הַדָּם וּמְכַסָּיָה אֶת הָעָוֹן
וָוארוּם דֶער מֶענְטְש וָואס וָועֶרט פַארשֶׁעמְט וָועֶרט
פַארְנָאסִין זַיין בְּלוּט אוּנ דוּרְךְ דֶעם וָועֶרט אָפְּ־
גִיטָאן פוּן אִים זַייגֶע זִינְד וְכֵן מְצִינוּ שֶׁאָמְרוּ רז"ל רוֹצֵחַ
שֶׁבָּא לְיָרֵא אוּנ אַזוֹי גֶעפִינְגֶען מִיר דִיא רַבָּנָן זָאגֶן אַז
אַיינֶער הָאט גִיהַרְגְּנָה אַמֶּענְטְש אוּמְגֶערִין [וְגִיט וִוי־
לֶערִיג] אוּנ עֶר אִיז אַנַטְלָאפִין אִין אַיינֶעם פוּן דִיא
עָרֵי מִקְלָט [אַנְטְרִינוּנְגֶם שֶׁטֶעט] וִוי עֶס שְׁטֵייט אִין
דִי סִדְרָה מַסְעֵי, אַז דֶער רוֹצֵחַ קוּמְט אִין שְׁטָאט

שכא לעיל והיו מכבדין אותו לריך לומר רוצח מי כגון וזה דבר הכילה פי' דבור מילבר בפיו ויודע: תפלה. ובל העוסק בצרכי רבים כעוסק בדברי תורה:

וְהָיָה מְכַבְּדִין אוֹתוֹ אוּנ מֶען וויל אִים גֶעבִּין כָּבוֹד צָרִיךְ לוֹמַר רוֹצֵחַ אֲנִי דַארְף עֶר זָאגֶן אִיךְ בִּין אַרוֹצֵחַ שֶׁנֵּאֶמֶר וָאוֹרוּם עֵם שֶׁטֶייט אִין פָּסוּק וֶזֶה דָּבָר הָרוֹצֵחַ דָּאם זָאל זַיין דִּי רֶייד זַיינֶע אִיךְ בִּין אַרוֹצֵחַ פֵּרוּשׁ דִּבּוּר שֶׁיְּדַבֵּר בְּפִיו וְיוֹדֵעַ מֶען מֵיינֶט עֶר זָאל רֶיידֶין מִיט זַיין מוֹיל אוּנ זָאל מוֹדֶה זַיין אַז עֶר אִיז אַרוֹצֵחַ, אֲפִילוּ עֶר אִיז גֶרֶעסֶער פוּן דִּי מִצְוָה פוּן דַאוֹנֶען וְכָל הָעוֹסֵק בְּצָרְכֵי רַבִּים אוּנ דֶער מֶענְטְשׁ וואם בֶּעשֶׁעפְטִיגֶט זִיךְ אִין אַוֹיוֹא אַמִצְוָה וואם פִּיל מֶענְטְשֶׁין דַארְפֶין דִּי מִצְוָה כְּעוֹסֵק בְּדִבְרֵי תּוֹרָה אִיז גְּלַייךְ וויא עֶר וואלְט גֶילֶערֶנְט תּוֹרָה:

וועט דוּרְךְ דָעם פַארשֶׁעמְט וֶווערֶן, פוּן דֶעסְטְוֶוגֶן זָאל עֶר דָאם זָאגֶן, וַוייל דוּרְךְ דָעם פַאר־שֶׁעמוּנְג וֶוועט מֶען אִים מוֹחֵל זַיין דִּי זִינְד:

אונקלוס במדבר יום ד תורה

להמשיך מת"ת דו"א יהוה נפש י יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה חיה יחידה ו דטלוי וו אל שם ב"ן שבעשיה בנוקבא דולם:

טז אלין מְמָרֵעֵי כְנִשְׁתָּא רַבְרְבֵי שִׁבְטֵי אֲבָהָתְהוֹן רֵישֵׁי אַלְפֵיָא דְיִשְׂרָאֵל אִינוּן: יז וּדְבַר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יַת גּוּבְרַיָּא הָאִלֵּין דְּאִתְפְּרַשׁוּ בִּשְׁמָהָן: יח וְיַת כָּל כְּנִשְׁתָּא כְּנִשׁוּ בְּחַד לְיַרְחָא וְגִינְיָא וְאִתְיַחֲסוּ עַל זַרְעֵיתְהוֹן לְבֵית

טז אֵלֶּה קְרִיאֵי הָעֵדָה נְשִׂיאֵי מַטּוֹת אֲבוֹתָם רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם: יז וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְּבוּ בְּשֵׁמוֹת: יח וְאֶת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּתְיַלְּדוּ עַל־מִשְׁפְּחֹתָם

ת"א ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות. סנהד' כו:

(טז) קרואי העדה. וי"ו קדמיעה. וקרי קרואי בסגול אלומיא"ל בן קרואי קרי בעל הטורים

לוי"ד שהוא שמו כן אלוה יכן בעדה קרא קרואי כתיב מסר

רש"י

(טז) אלה קרואי העדה. הנקראים לכל דבר ט חשובות שבעדה: (יז) האנשים האלה. את שנים עשר נשיאים י הללו: אשר נקבו. לו לאן בשמות: (יח) ויתילדו על משפחתם. הביאו ספרי יחוסיהם ב ועידי הזקת ל לידתם כל אחד ואחד להתייחס על השבט: והוסיף מלת לו כי בהולמו לא יודע למי נקבו. ופ"ת מנ"ל לרש"י לפרש כן דלמא מחברים הן. וי"ל דכתיב האנשים האלה בה"ל דהוא"ל מנשיאים אלה. ופ"ת למה לא אמר סתם ויקח אותם כמו שהקשה מ"י ונראה דמתהלה אמר דאם לבית אבות וכפוף אמר נשיאי מטות ופ"ל דאמר אבות לאו נשיאים על כל השבטים רק על משפחה אבל כאן כתיב קריאי עדה נשיאי מטות כאן מייני בנשיאים ממש ולעולם אחיים הם ולכך אמר קרואי העדה כדי לידע מי הם שנקראים לכל דבר חשובות לכן אמר האנשים האלה דהם הם הנשיאים וק"ל גל"ע (הל"מ) מהרש"ל כתב דק"ל למה כתב נקבו בשמות שהיה די אם כתב את האנשים האלה לכ"ם אשר נקבו לו לאן בשם חשובות שבאלון לאותה גדולה וכשיאות כיצד המהלגים שבקראו לשם גנאי על שם פגון כדאיתא במדרש רבה: ל הולך לפרש כן לפי שמלת ויתילדו הוא מענין התפעל שעומד בעצמו ואם היה כמשמעו מלשון לידה היה משמע שהולידו אם עצמם ל"פ שהביאו שם עצמם הביאו את ספריהם כו': ל חזקת ל' כבוד כמו שפרש"י בפ' בכר אל אחוזת אחותו ישוב פי' אל חזקת אחותו והוא ל' כבוד:

שפתי חכמים

ם בלשון לתרגם וכי זה היה משיבותן בהיו קולמין לן העדה לכן פי' הנקראים לתת עליה ותיקון לכל ללכי העדה: י רל"ל הל"ל ויקח עשה ולפרן אותם שהרי לעיל מיניה כתיב נשיאי העדה ומעילא ידעינן שהם הנזכרים למעלה אלא ולפי הוחיל וכתיב האנשים האלה יהול אי לומר שהיו אחרים ולא נשיאים. לכן פרש"י ל"ל נשיאים אלו ומ"ת אחרים היו לכן פרש"י אשר נקבו לו לאן בשמות ומי הם אשר נקבו לאן בשמות הוי אומר אלו הנשיאים הם"ל אחרים הם. וי"ל דכתיב האנשים האלה הם"ל לפרש כן דלמא אחרים הן. ומ"ת מנ"ל לרש"י דהכתיב האנשים האלה הם"ל דהוא"ל אנשים אלה. ומ"ת למה לא אמר סתם ויקח אותם כמו שהקשה מ"י ונראה דמתהלה אמר דאם לבית אבות וכפוף אמר נשיאי מטות ופ"ל דאמר אבות לאו נשיאים על כל השבטים רק על משפחה אבל כאן כתיב קריאי עדה נשיאי מטות כאן מייני בנשיאים ממש ולעולם אחיים הם ולכך אמר קרואי העדה כדי לידע מי הם שנקראים לכל דבר חשובות לכן אמר האנשים האלה דהם הם הנשיאים וק"ל גל"ע (הל"מ) מהרש"ל כתב דק"ל למה כתב נקבו בשמות שהיה די אם כתב את האנשים האלה לכ"ם אשר נקבו לו לאן בשם חשובות שבאלון לאותה גדולה וכשיאות כיצד המהלגים שבקראו לשם גנאי על שם פגון כדאיתא במדרש רבה: ל הולך לפרש כן לפי שמלת ויתילדו הוא מענין התפעל שעומד בעצמו ואם היה כמשמעו מלשון לידה היה משמע שהולידו אם עצמם ל"פ שהביאו שם עצמם הביאו את ספריהם כו': ל חזקת ל' כבוד כמו שפרש"י בפ' בכר אל אחוזת אחותו ישוב פי' אל חזקת אחותו והוא ל' כבוד:

פירוש לתורת אלהים

(טז) אֵלֶּה דִּי צְוֶוועלְף מֶענְטְשֶׁין וֶעגֶען גֶעוֶוען קְרִיאֵי הָעֵדָה דִּי גֶערוּפֶענֶע פוּן דֶער עֵדָה דִּי גֶרֶעסְטֶע פוּן דִּיא יוּדִין זַייא וֶעגֶען גֶיוֶוען נְשִׂיאֵי מַטּוֹת אֲבוֹתָם דִּי נְשִׂיאִים פוּן דִּי שְׁבָטִים רָאשֵׁי זַיי וֶעגֶען עֶלְפְּטֶע אִיבֶּער דִּי טוֹיזֶענְדֶער פוּן דִּי יִשְׂרָאֵל: (יז) וַיִּקַּח הָאט מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן גֶינוּמֶען אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה דִּי מֶענְטְשֶׁין אֲשֶׁר וואם וֶעגֶען באַשַׁייד גֶיוֶוארֶן צוּ אֵיהם מִיט זַייעֶרֶע נָעמֶען: (יח) וְאֶת כָּל הָעֵדָה אוּנ נָאר דִּי עֵדָה הָאבֶּין זַיי אַיין גֶעזַאמוּלְט בְּאֶחָד אִין דֶעם עֶרשְׁטֶין טָאג פוּן דֶעם אַנְדֶערֶן חֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּתְיַלְּדוּ

ליקוטים על התורה

(יח) וַיִּתְיַלְּדוּ עַל מִשְׁפְּחוֹתָם לְבֵית אֲבוֹתָם. וַיַּיל וֶוען הַקָּבָּ"ה הָאט גֶעהֶרֶנְט דִּיא בְּכוֹרִים פוּן מִצְרַיִם שֶׁמֵּיֵּת אִין פָּסוּק אֵין בַּיִת אֲשֶׁר אֵין שָׁם מֵת, עֶס אִיז נִים גֶיוֶוען אַשְׁמוּב אִין מִצְרַיִם וואס אִין אִיר זָאל קַיין מֵת זַיין, זָאגְט רש"י וַוייל

לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְגֻלְגְּלֹתָם׃
יט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינָי׃ ס שני כ וַיִּהְיוּ
בְּנֵי־רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שֵׁמוֹת לְגֻלְגְּלֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא
צָבָא׃ כא פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה רְאוּבֵן
שִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ פ

אונקלוס

אֲבֹהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן
מִבַּר עֲשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא
לְגוּלְגַּלְתְּהוֹן׃ יט כְּמָא
דְּפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה
וּמְמָנוּן בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי׃
כ וַהֲווֹ בְנֵי רְאוּבֵן בּוּכְרָא
דְיִשְׂרָאֵל תּוּלְדָתְהוֹן
לְזַרְעַיָתְהוֹן לְבֵית
אֲבֹהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן
לְגוּלְגַּלְתְּהוֹן כָּל דְּכוּרָא
מִבַּר עֲשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא
כֹּל נָפֵיק חֵילָא׃
כא מִמְנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא
דְרְאוּבֵן אַרְבְּעִין
אַלְפִין וְחָמֵשׁ מְאָה׃

רשב"ם

(יט) ויפקדם במדבר סיני. לפי שבמנין שני שבפנחס כתיב וידבר משה ואלעזר אותם בערבות מואב, לכך נאמר כאן. כי חשבון הראשון היה במדבר סיני: מקריבים עליסם קרבנות כדי שלא ישלוט בהם דבר כדכתיב כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו:

בעל הטורים

ושם חסר הוי"ו לגמרי. לפי שהיו כלם כשפים. מהל בכלן היו המחנים לדיקים: (יט) במדבר סיני. שיש דממיני דסוף פסוק ויפקדם במדבר סיני. ומידך ביום לוקח אם בני ישראל להקריב אם קרבניהם לה' במדבר סיני. לפי שבהשיו נמנין היו

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כ) ויהיו בני לאובן בכור ישראל. לפי שבנפטיה היה יהודה ולאשון נוחן לכן עשה למה נמנה לאובן לאשון לפי שהיה בכור ישראל: בנמספר שמות לגלגלתם. למה נאמר לגלגלתם בראובן ושמעון יותר מכל שאר השבטים. לפי שקנאתן יעקב כאשר ביקן בכיו וחולדו לכפלה ובני שקנים הכאים לכפלה כאיש בקע לגלגלת:

ליקוטים על התורה

דיא מצרים ואוג אזוי אנדערע פעלקערז פלעגען דיא ווייבער מונה זיין מיט פיל בחורים, אוג זיא פלעגט גיבארין קינדער פון יעדער בחור. דאס איין אשה גיקענט האבין פיל בחורים, יעדער איז גיוועזן אבטר ביי זיין פאטער, זיא האט אבער גיט געקענט וויסען צו וועלכין פאטער יעדער קינד גיהער, דריבר האט מען קינדער געמוזט מחיה זיין אוג ציילין צו דיא מוטר, תקב"ה האט אבער גיוואלט ווייזין אז דיא יודישע ווייבער זענען נים אזוי וויא דיא מצרישע אוג זיי האבין נים מונה גיוועזן אין מצרים, אוג יעדר קינד האט נאר איין פאטער אזוי וויא ער האט נאר איין מוטער, דריבער האט הקב"ה גיזאגט צוא משה ווען דוא ווערסט ציילין די יודין נאלסטו זייא מחיה זיין צוא זייערע פאטערס נים צו זייערע מוטערס צוא עייזין אז דיא יודישע ווייבער האבין נים מונה גיוועזן אוג יעדער קינד וויים ווער זיין פאטער איז:

בכור פון ישראל תולדותם זייער געבירט למשפחותם צו זייערע משפחות לבית אבותם צום הויז געזינד פון זייערע עלטערין במספר שמות מיט דער צאהל פון זייערע נעמען לגלגלתם צו זייערע הויבט צאל כל זכר אלע זכרים מבן עשרים שנה פון אזעלכע ווס זענען אלט צוואנציג יאהר אוג אזעלכע וואס זענען אלט מער ווי צוואנציג יאהר כל יוצא צבא אלע וואס זענען ראוי צו גיין אין דער מלחמה:

(כא) פקודיהם די געציילטע למטה ראובן צום שבט ראובן איז גיוועזן ששה וארבעים עקם אוג פערציג טויזענד וחמש מאות אוג פינף הונדערט:

נביאים הושע ב

להמשיך מנ"ה דו"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יְהוָה חיה יחידה דנצח יְהוָה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה

א לָכֵן הִנֵּה אָנֹכִי מְפַתֶּיהָ וְהֹלַכְתִּיהָ הַמִּדְבָּר וְדִבַּרְתִּי
עַל־לִבָּהּ׃ ב וְנָתַתִּי לָהּ אֶת־כְּרָמֶיהָ מִשָּׁם וְאֶת־עֵמֶק
עָכוֹר לְפֶתַח תִּקְוָה וְעָנְתָה שָׁמָּה כִּימֵי נְעוּרֶיהָ וּכְיוֹם
עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ־מִצְרָיִם׃ ג וְהָיָה בַיּוֹם־הַהוּא נְאֻם־יְהוָה
תִּקְרְאִי אִישִׁי וְלֹא־תִקְרְאִי לִי עוֹד בַּעְלִי׃ ד וְהַסִּרֹתִי
אֶת־שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיהָ וְלֹא־יִזָּכְרוּ עוֹד בִּשְׁמָם׃
ה וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית בַּיּוֹם הַהוּא עִם־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְעִם־
עוֹף הַשָּׁמַיִם וְרֶמֶשׂ הָאֲדָמָה וְקֶשֶׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה
אֶשְׁבּוֹר מִן־הָאָרֶץ וְהִשְׁכַּבְתִּים לָבֶטַח׃ ו וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי
לְעוֹלָם וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים׃

א בְּכֵן הָא אֲנָא מְשַׁעְבֵּד לַהּ
לְאוֹרַיְיתָא וַאֲעַבֵּיד לַהּ נִסִּין
וּגְבוּרִן כְּמָא דַעֲבָדִית לַהּ
בְּמִדְבְּרָא וּבְגִיד עַבְדֵי נְבִיָּיא
אֲמַלֵּיל תַּנְחוּמִין עַל לִבָּהָא:
ב וַאֲמַנֵּי לַהּ יַת פֵּרָנְסָהָא
מִתַּמָּן וְיַת מֵישַׁר עָכוֹר
לְחֶחְמוֹדֵי נְבָשׁ וְיִתְנַהוּן תַּמָּן
לְמֵימְרֵי כְּיוֹמֵי קֶדֶם וְאַף אֲנָא
אַעֲבֵיד לְהוֹן נִסִּין וּגְבוּרִן
כְּיוֹם מִסְּקָהוּן מֵאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם: ג וַיְהֵי בְּעִדָּנָא הַהִיא
אָמַר יְיָ תִּתְנַהוּן לְפוּלְחָנִי וְלָא
תִּפְלְחוּן עוֹד לְטַעֲוַת עַמְמַיָּא:
ד וְאַעְדֵּי יַת שׁוּם טַעֲוַת
עַמְמַיָּא מִפּוּמְהוֹן וְלָא יְהֵי דִּכְרָן שׁוּמְהוֹן עוֹד: ה וְאֶגְזַר לְהוֹן קְיָם בְּעִידָנָא הַהִיא דִּיהוֹן שְׁלָם עִם
חַוַּת בָּרָא וְעִם עוֹפָא דִּשְׁמַיָּא וְרַחֲשָׁא דְּאַרְעָא וְקַשְׁתָּא וְחַרְבָּא וְעִבְדֵי קְרָבָא אֲבַטֵּל מִן אַרְעָא וַאֲשַׁרְיִנּוּן
לְרוּחֲצָן׃ ו וְאֵיאַרְסִנְכוֹן קָדְמַי לְעָלַם וְאֵיאַרְסִנְכוֹן קָדְמַי בְּקוּשְׁטָא וּבְדִינָא וּבְחִסְדָּא וּבְרַחֲמֵי:

רש"י

(ב) כרמיה. פרנסיה ומזונייה: עמק עכור. עומק הנגוי: וענתה שמה. לשון דירה: כימי נעוריה. שיהיה במצרים ימים רבים: וביום עלותה וגו'. שלעקה אלי ממצרים מתוך שעבוד וגאולתיה כן גם עתה תקראי אישי תעבדוני מאהבה ולא מיראה: (ד) ולא יזכרו עוד. בישראל בשמם של ע"ג: (ו) וארשתיך לי. ואקדש אותך לי: בצדק ובמשפט. שתתנהגו כהן: בחסד וברחמים. שיבא לך מאתי:

מצודת דוד

(ה) לכן. על כי שבחה בי אני אפתנה ואוליכה במדבר במקום שאין שם מנגשים ושם אדבר על לבה דברי פיוסים ולפי שהמשילה לאשה שזנתה תחת בעלה אמר לי שיעשה כזאת שהכעיל מעשה אותה ללכת אחריו במדבר מקום שאין מנגשים למען לא ישמע לי מה ידברו ושם אפייסה בדברים טובים שתעזוב דרכה וי"ל המקו' יעזוב לבבה לשוב לעבודתו: (ב) משם. מן שליחת המדבר הזה מן האהבה הבאה שמה. י"ל מן העלת הלבב תשוב אלי ואחזיר לה את כרמיה: ואת עמק עכור. העמקים שהיו עכורים ונשחתים בהיותה בגולה תהיה לה פתח תקוה י"ל יהיו העודים בפתח נתמר אשר יקוו אנשים לבוא בו: וענתה שמה. תרים בכרמים קול שיר כמו שבראשה בימי

כעודיה י"ל עד שלא גלו ממנה: וכיום עלותה. ביום עלותה מארץ מצרים שלא שררו בשמחת לבב שיהיה בה: (ג) תקראי אישי. תקראי אותי בלשון איש ולא בל' בעל וחזו לפי שאם הבעל הוא מעוותה לשם הע"ג אפשר הבעלות אלהה השמים לכן לא ישמע שם זה על פיה: (ד) והסירותי. י"ל אתן בלבבה להסיר מעיה שמות הבעלים אף בזולת כוונה על אפשר הע"ג: ולא יזכרו. הבעלים לא יהיו נזכרים עוד בשמם אשר קראו להם כי"ל יבטלו לגמרי: (ה) וכרתי וגו'. י"ל מים הסדה וגו' לא ולא יזכרו ישמיעו בהם כאלו כרתי ממהם ברית שלום: אשבור. י"ל אבטל כלי מלחמה ומלחמה עצמה: (ו) וארשתיך. אקח אותך להיות לאמיתו עד עולם ולא אפשר עוד כן: בצדק ובמשפט. בעבור הצדק והמשפט שעשו אז ובעבור החסד והרחמים שאשה עמך כי הצדק והמשפט שעשו לא יהיו כדאים להשפיע לך עולם אבוהה כזאת אבל אעשה עוד בחסד וברחמים:

תרגום כתובים בשלי ל

לחמשיך מיסוד ומלכות דו"א שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו חיה יחידה דיסוד יְהוָה חיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה

א דַּתְחוֹת שְׁנוּאָה וְהֻוֵיָא
לְגַבְרָא וְאַמְתָא דִי יָרְתָה

א תַּחַת שְׂנוּאָה כִּי תִבָּעֵל וְשִׂפְחָה כִּי־תִירָשׁ גְּבִרְתָּהּ׃

מצודת דוד

(ה) תחת שנואה. הבעלים היה בעבור אשה שנואה בעבעה בעבעלה ותלכה לפתות מנגשים לגזות עמה ובעבור זה יתרבה הריגה
והתרבה: ושפחה. הרביעית היה בשפחה ושפחה יורשת ממנה זונה מנאפת כאשר תבעל לבעל כי לא תוכל לתנות הכיונה

פירוש עברי טייטש

(א) תַּחַת שְׂנוּאָה כִּי תִבָּעֵל אַז אַאשה וָואס דֶער מַאן
הָאט זִיא פַיינְט אוּנ דֶער וָואהנְט מיט איר
בַּעל הַבַּיהְטֶע דָאס הַיֶיסְט דִי בַּעל הַבַּיהְטֶע דִינְט
ביי איהר דִינְסְט, איז זִיא זִיך אין איהר אַזוי פִיל
נוקם

ב אַרְבָּעָה הֵם קְטַנֵּי־אָרֶץ וְהֵמָּה חֲכָמִים מֵחֲכָמִים :
ג הַנְּמָלִים עַם לֹא־עֹז וַיָּכִינוּ בַקַּיִץ לַחְמָם : ד שְׁפַנִּים עַם
לֹא־עָצוּם וַיָּשִׂימוּ בַסֶּלַע בֵּיתָם : ה מֶלֶךְ אַיִן לָאַרְבֶּה וַיֵּצֵא
חֻצָּץ כֻּלּוֹ : ו שְׁמָמִית בְּיָדַיִם תִּתְפָּשׂ וְהִיא בְּהֵיכְלֵי מֶלֶךְ :

ב ד׳ ארבעה הם קטני־ארץ והמה חכמים מחכמים : ג הנמלים עם לא־עז ויכינו בקיץ לחמם : ד שפנים עם לא עצום וישימו בסלע בתם : ה מלך אין לארבה ויצא חצץ כלו : ו שממית בידים תתפש והיא בהיכלי מלך :

דעמהון לא סקיף ועבדין להון ביתא בקתארי : ה ונקמצי דמלכא לית להון ומתבנשין כלהון כחדא : ו ואקסתא דמסכנה בידאה ועמרא בביתא דמלכי :

מצודת דוד

(ב) ארבעה הם קטני ארץ. מלשון קטן ומלשון גדולה לשון לחמו לחם ולפי לוקן הסגת די מזונם מ״מ המה מחוכמים מה׳ בהסגמות מרמיות לעמן ילמדו דעת את העם : (ג) ויכינו. עם כל קולמתם יתחזקו להכין מתכלם בעת בקיץ מת מלות התבולה בחרה ולהמעין על ימות החורף והמה מלמדים דעת את העצלנים להכין די מחמוכם בעוד היום לאל ידם : (ד) ושימו. עם כל חולמתם יתחזקו לעשות לעצמם מקום מדור בתוך הסלע כי יתפרנו בו מעם מעע עד כי ירמיבו מקום לשבת והמה מלמדים דעת את העם לבל ימזאו מבמת החולה על כי מלוכה מפלכן הדלה מעם מעע עד כי ינמיר את כולה : (ה) מלך אין לארבה. להמסיגם יחד בהסיפה אחת כדרך הנהגת המלך ועל כל זה בוחרים מעצמם לגלות יחד בהסיפה אחת ולא יפרלו אלה מאלה ואסיפה היא לחם רב המעולת ל״ת הלכו ימידים סיו כמי אדם לדים מוחם אחל בשבם יחד רבי המספר כולם חדלים עבה הוחיל ומ״ת לגוד את כולם ולמדו דעת את העם אחר אף מלאו מהגיג להיות מתאחדים על ידו בהסכמה אחת מ״מ הם מעצמם יתאחדו ומיה את אחיו יעזרו : (ו) בידים. כמעשה ידיה אלבוד די מחסוכה כי מוכנת בעין ליעות והזכוכים בהבלים ובלבדים בהם והמה לה לאחל . ואף כי היא בהיכלי מלך מקום נמלא אם הבלה מעמעים מ״מ תבחל לאכול מעמשה ידיה ותלמד דעת להיות אחדים ניזון מיגיע כפו ולא ליהנות אחל אחרים :

רש״י

(ב) ארבעה הם קטני ארץ. אין הקטנים : (ה) ויצא חוצץ. חיילות ומדרש אגדה מפרש כל הפסוקים בע״ת :

(ד) בסלע. אין הסלעים : (ה) ויצא חוצץ. חיילות ומדרש אגדה מפרש כל הפסוקים בע״ת :

פירוש ע״ט

נוקם אז דיא ערד קען שוין ניט דערטראגין: (ב) ארבעה הם קטני ארץ פיר מינים זענען דא וואס זיי זענען די קלענסטע אויף דער וועלט והמה חכמים מחוכמים אונ זיי אליין זענען קלוג, אונ אז מען לערינט זיך פון זיי קען מען אויך קלוג ווערין: (ג) הנמלים עם לא עז די מילבין זענען ניט קיין שטארק פאלק דאס זעהט יעדער מענטש, ויכינו בקיץ לחמם פון דעסט וועגין מאטערין זיי זיך אום זומער אז זיי זאלין זיך אנגרייטין עסין אויף דעם ווינטער, אונ זענען ניט פויל אפילו עם קומט זיי זעהר שווער אן: (ד) שפנים עם לא עצום די קראלעקעס זענען אויך קיין שטארק פאלק וישימו בסלע בתם פון דעסטוועגין מאכין זייא זיך זיערע וואהנונגען אמערהרסטין צווישען דיא שטיינער, אום מען זאל ניט קענען צו זייא גרינג קומען פאנגען זיי, עס קומט זיי שווער אן דאס גראבין צווישען די שטיינער אונ פון דעסטוועגין זענען זיי ניט פויל: (ה) מלך אין לארבה דיא היישעריקען האבין ניט ביי זיך קיין מלך אז ער זאל זיי פירין ויצא חוצץ כולו פון דעסטוועגין האלטין זיי זיך צו זאמען ווען זיי גייען אזוי ווי איין שטיין, אונ איין היישעריק פון זייא איז ניט פויל אז ער זאל זיך אבשטעלין. אפילו עס געפינען זיך צווישען זיי וואס מאטערין זיך שטארק ביט צו פליהען, דריבער ווען עס גייט אקאמפאנייע היישעריקין, מוז מען זיי אבמערטין דעם וועג, וארום מען האט מורא פאר זיי אז זיי זאלין ניט צו בייסין: (ו) שממית בידים תתפש די שפין טוהט מיט איהרע הענטליך ווענין די שפינוועב, אום די פליגען זאלין בעצוואונגען ווערין אין די שפינוועב ווען זיי ווילין זיך פארטשעפען והיא בהיכלי מלך אויך אפילו איהר וואהנונג איז אויסגעקומען אין דיא פאלאצין פון א מלך וואס דארט ניט מען שטארק אכטונג עס זאל זיך ניט געפינען קיין שפינוועב. איז ווען זיא האט זיך שוין גוט אן געארבעט קומט מען צו גיין אונ מען פערניכטעט איהרע ארבייט וואס זיא האט זעהר שווער גיארבייט. פון דעסטוועגין ארבייט זיא ווייטער אונ ווערט ניט פויל, אז דער מענטש וועט דאס אלעס ווילין ווייסען, וועט ער פון זיי קלוג ווערין, אונ א מוסר זיך נעמען אונ וועט געווים קיינמאהל ניט פויל ווערין. נאר אלעס וועט ער טאהן מיט חשק, אפילו די ארבייט וואס ער האט גיטאהן ביז יעצט איז גיווערן שווער אונ האט איהם נאר ניט איינגיבראכט, וועט ער האפין אויף ווייטער אז השם יתברך וועט איהם שוין העלפין אין זייגע ארבייט:

תרגום

לרבונתה: ב ארבעא אינון דזעירין בארעא ואינון חכימין ומחכמין: ג שומשמני לא עשין עמהון ומתקנין בקוטא מיכלהון: ד וחסני לא עשין עמהון ומתבנשין כלהון בחרא: ו אקסתא דמסכנה בידאה ועמרא בביתא דמלכי:

(ח) הר"מ בפי' מכל מתכוכו כתב מין מדי מעון לריכין לרישה ותקירה וכ"כ בגמ': [ט] מה בין כו'. אע"ג דסוין כדרישה ותקירה מדכתיב מספר ח' כו' לענין מילי דתליא בזכות ומוכח אין להטיותם דלא סיין בדיני ממונות. תוס': [ד] לזכות. בכל' הם לא שכב לוכה לוחך כו' הקיר דתקלת הם. אי לזכות וכן מומרי' לכל הנהון אם לא עבדת אל מילה. גמ': [ג] שנים כו'. כדלעי' כמתניתין בסס"ק לא תהי' אחרי רבים להטות כו' ולינא לאוקמא כדיני ממונות כדאמר לקמן לא תטה משפט אחיך אל תכיר פנים אל תקח שוחד כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים. ומתו אל דין בין לזכות בין לחובה: מחזירין. סותרין את הדין אחר שנגמרוהו וידעו

דיני ממונות. שנאמר משפט אחד יהיה לכם. וכדיני נפשות כתיב ודרשת וחקרת. וזהו דין תורה אבל אמרו חכמים שאין מתריכין (ח) בדרישה וחקירה בדיני ממונות שלא תגעול דלת בפני לוין אע"כ ראו ב"ד שהדין מרומה ודרישה וחקירה הוא השאלה בענין בעצמו כגון כמה הלוהו ומתי הלוהו וכאיזה ענין הלוהו ויש מין אחר מן השאלה שנקרא בדיקה ואינה בענין בעצמו כגון שישאלו לומר מה היה לבוש כליו שחוריים או כליו לבנים עומד היה או יושב כשעה שהלוהו: פותחין. משעו

כלי אמלכי דגלא דמלכות דיליה א אל

אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה שנאמר משפט אחד יהיה לכם. [ח] מה בין דיני ממונות לדיני נפשות. דיני ממונות בשלשה ודיני נפשות בב"ג. דיני ממונות פותחין בין לזכות בין לחובה. ודיני נפשות פותחין [ב]לזכות ואין פותחין לחובה. דיני בין לזכות בין לחובה. ודיני נפשות מטין על [ג] שנים לחובה. דיני ממונות מחזירין בין לזכות ממונות מטין ע"פ אחד פי אחד לזכות. ועל פי

ומתו אל דין בין לזכות בין לחובה: מחזירין. סותרין את הדין אחר שנגמרוהו

פרק ד' א אֶחָד דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְאֶחָד דִּינֵי נְפָשׁוֹת בִּדְרִישָׁה וַחֲקִירָה

סִיי דִי עֲדוּת וְוָאס קוּמֶען צוּ בֵּית דִּין זָאגִין אוֹיף גֶעלְט. זַיי זָאגִין רָאוּבֶן דָארְף בְּאַצָאלִין גֶעלְט צוּ שִׁמְעוֹן, אוּנ סִיי דִי עֲדוּת וְוָאס קוּמֶען צוּ בֵּית דִּין זָאגִין אוֹיף נְפָשׁוֹת, זַיי זָאגִין מֶען דָארְף רָאוּבֶן הֲרֵגֶנ וַיי זָאגִין רָאוּבֶן הָאט גִיטָאן אַמְלָאכָה שֹׁבֶת, אָדֶער זַיי זָאגִין רָאוּבֶן הָאט גִיהֲרֵגְט אַמָעֶנְטְשִׁין]. דָארְף מֶען דִי עֲדוּת פָארְשְׁטִין מִיט צְוַוַיי עֶרְלֵיי זַאכִין, אֵיינְס וֶועֶרְט גִירוּפִין דְרֵישָׁה אָדֶער חֲקִירָה, אוּנ אֵיינְס וֶועֶרְט גִירוּפִין בְּדִיקָה, חֲקִירָה הַייסְט בֵּית דִּין פְרֶעגְט דִי עֲדוּת וַוי פִיל גֶעלְט הָאט רָאוּבֶן גִיבָארְגְט, וֶועלְכֶע גֶעלְט הָאט עֶר גִיבָארְגְט, זִילְבֶער גֶעלְט אָדֶער פָאפִירִין גֶעלְט, וֶועלְכֶע פָאפִירִין גֶעלְט, אָדֶר וֶועלְכֶע זִילְבֶר גֶעלְט. וּבְדִיקָה] אִין וֶועלְכֶע קְלֵיידֶר אִיז רָאוּבֶן גִינְגֶאנְגֶן וְוָען עֶר הָט גִיבָארְגְט דִי גֶעלְט, אִיז רָאוּבֶן גִישְׁטַאנְדֶן וְוָען עֶר הָאט גִינוּמֶען דִי גֶעלְט, אָדֶער עֶר אִיז גִיזֶעסִין, אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע שְׁאֵלוֹת דָארְף בֵּית דִּין פְרֶעגִין בֵּיי דִי עֲדוּת, אוּנ בֵּיי נְפָשׁוֹת אִיז אוֹיךְ אַזוֹיא בֵּית דִּין פְרֶעגְט דִי עֲדוּת וֶועלְכֶע מְלָאכָה הָאט עֶר גִיטָאן שֹׁבֶת, וַוִיא אַזוֹי הָאט עֶר גִיטָאן דִי מְלָאכָה, מִיט וֶועלְכֶע כֶּלִים הָאט עֶר גִיטָאן דִי מְלָאכָה, אוּיב עֶר אִיז גִיזֶעסִין וְוָען עֶר הָאט גִיטָאן דִי מְלָאכָה, אָדֶער עֶר אִיז גִישְׁטַאנְדֶן, אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע זַאכִין, וְוָאס בֵּית דִּין וִוילֶען פְרֶעגִין בֵּיי אוּנ דִי שְׁאֵלוֹת פְרֶעגְט מֶען צוּ יֶעדֶער עֲדוּת בֵּאזוּנְדֶער אַיין עֲדוּת שְׁטֶיין פָאר בֵּית דִּין אוּנ יֶעדֶער עֲדוּת גֶייט אַוֶועק אִין אַיין אַנְדֶער שְׁטוּב, אַז מֶען הָאט שוֹין דֶעם עֲדוּת אַלְץ גִיפְרֶעגְט רוּפְט מֶען אַרֵיין דֶעם אַנְדֶערְדִין עֲדוּת צוּ בֵּית דִּין אוּנ דֶער עֶרְשְׁטֶער עֲדוּת גֶייט אַוֶועק אוּנ בֵּית דִּין פְרֶעגִין אִים אוֹיךְ דִי זֶעלְבִיגֶע שְׁאֵלוֹת, זֶעהֶן אוּיב דִי עֲדוּת וֶועלִין זָאגִין גְלֵייךְ. חֲקִירוֹת שְׁטֶיין אִין אַנְהֵייב פֶּרֶק ה"ו שֶׁנֶּאֱמַר וְאוּרוּם עֵם שְׁטֶיין אִין פָּסוּק מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם אַיין פִירוּנְג זָאל בֵּיי אַיירְ זַיין, בֵּיי גֶעלְט זַאכִין אַזוֹי וַוִיא בֵּיי

הֲרֵגֶנ מַה בֵּין דִּינֵי מָמוֹנוֹת לְדִינֵי נְפָשׁוֹת נָאר וָוָאס דֶעם אִיז דֶער אוּנְטֶערְשַׁייד פוּן גֶעלְט זַאכִין צוּ הֲרֵגֶנ דִינֵי מָמוֹנוֹת בְּשִׁלְשָׁה גֶעלְט זַאכִין קָענֶען מִשְׁפָּטִין דְרֵייא דִינִים וְדִינֵי נְפָשׁוֹת בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה אוּנ הֲרֵגֶנ מוּזִין מִשְׁפָּטִין דְרֵיי אוּנ צְוַוַאנְצִיג דִינִים דִינֵי מָמוֹנוֹת פּוֹתְחִין בֵּין לִזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה וָוען דִי דִינִים הַייבִין אָן צוּ קְלָערִין דֶעם דִין פוּן גֶעלְט זַאכִין, מֶענֶען זַייא אָן הַייבִין קְלָערִין גִירֶעכְט צוּ מַאכִין דֶעם מֶענְטְש וָוָאס מֶען קָאנְט בֵּיי אִים עֶר זָאל נִיט דָארְפִין בְּאַצָאלִין אוּנ זַיי מֶענֶען אָן הַייבִין קְלָערִין צוּ בְּאשׁוּלְדִיגֶען אִים עֶר זָאל יָא דָארְפִין בְּאַצָאלִין [עיין ח"ו] וְדִינֵי נְפָשׁוֹת אוּנ אַז בֵּית דִּין הַייבִין אָן צוּ קְלָערִין אִין אַרִין פוּן אַמָעֶנְטְשִׁין הֲרֵגֶנ פּוֹתְחִין לִזְכוּת מוּזִין זַיי פְרִיעֶר אִי הַייבִין קְלָערִין גִירֶעכְט צוּ מַאכִין דֶעם מֶענְטְש, מֶען זָאל אִים נִיט הֲרֵגֶנ וְאִין פּוֹתְחִין לְחוֹבָה אוּנ זַייא טָארִין נִיט אָן הַייבִין קְלָערִין צוּ בְּאשׁוּלְדִיגֶען דֶעם מֶענְטְש, מֶען זָאל אִים הֲרֵגֶנ דִינֵי מָמוֹנוֹת מִטִין עַל פִּי אֶחָד בֵּין לִזְכוּת בֵּין לְחוֹבָה בֵּיי גֶעלְט זַאכִין גַייט מֶען נָאךְ דִיא מֶערֶערֶע דִינִים דוּרְךְ אַיינֶעם סִיי גִירֶעכְט צוּ מַאכִין אוּנ סַייא אוּמְגִירֶעכְט צוּ מַאכִין, אוּיב דִי דִינִים וָוָאס זָאגִין עֶר אִיז גִירֶעכְט עֶר דָארְף נִיט בְּאַצָאלִין זֶענֶען מִיט אַיינֶעם מֶעהֶר וַוי דִי דִינִים וָוָאס זָאגִין עֶר אִיז גִירֶעכְט עֶר דָארְף יָא בְּאַצָאלִין, בְּלַייבְט עֶר גִירֶעכְט דָארְף עֶר נִיט בְּאַצָאלִין אוּיב דִי דִינִים וָוָאס זָאגִין עֶר אִיז אוּמְגִירֶעכְט עֶר דָארְף נִיט בְּאַצָאלִין זֶענֶען מִיט אַיינֶעם מֶעהֶר וַוי דִי וָוָאס זָאגִין עֶר אִיז גִירֶעכְט עֶר דָארְף נִיט בְּאַצָאלִין, בְּלַייבְט עֶר אוּמְגִירֶעכְט אוּנ מוּז בְּאַצָאלִין וְדִינֵי נְפָשׁוֹת מִטִין עַל פִּי אֶחָד לִזְכוּת אוּנ בֵּיי הֲרֵגֶנ אַמָעֶנְטְשִׁין גַייט מֶען נָאךְ דִי מֶערֶערֶע דִינִים דוּרְךְ אַיינֶעם אוּיף נִיט צוּ הֲרֵגֶנ, אוּיב דִי דִינִים וָוָאס זָאגִין מֶען זָאל נִיט הֲרֵגֶנ מִיט אַיינֶעם מֶעהֶר וַוִיא דִי דִינִים וָוָאס זָאגִין מֶען זָאל הֲרֵגֶנ, הֲרֵגְט מֶען נִיט וְעַל פִּי שְׁנַיִם לְחוֹבָה אוּנ אוּיב דִי דִינִים

סעטו: ואין הכל מלמדים חובה. סמ"ק אמר אחד מן התלמידים (ב) יש לי ללמוד עליו חובה אין שומעין לו: דנים ביום וגומרין בלילה. דכתיב ושפטו את העם בכל עת וכתיב ויהי ביום הנחילו את כהו (ג) הא כיצד יום לתחילת דין ולילה לגמר דין (ד): דנים ביום וגומרין ביום. דכתיב והוקע אותם לה׳ נגד השמש: גומרים בו ביום בין לזכות בין לחובה וכו׳. דאמר קרא מלאתי משפט לדק ילין בה: לפיכך אין דנין לא בערב שבת. שנאמר גמר דינו בשבת ולהשלימו אחר שבת (ה) ח"ל מפני עצוי הדין ולדונו בו ביום ח"ל

בין לחובה. ודיני נפשות מחזירין [ד] לזכות ואין מחזירין לחובה. דיני ממונות הכל מלמדין זכות וחובה. דיני נפשות הכל מלמדין זכות ואין הכל מלמדין חובה. דיני ממונות המלמד חובה מלמד זכות. והמלמד זכות מלמד חובה. דיני נפשות המלמד חובה מלמד זכות אבל המלמד זכות [ה] אינו יכול לחזור וללמד חובה. דיני ממונות דנין [ו] ביום וגומרין [ו] בלילה. דיני נפשות דנין ביום וגומרין ביום. דיני ממונות גומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה. דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה. לפיכך אין דנין לא בערב שבת. ולא בערב יו"ט:

דיני ממונות. רש"י: [ד] לזכות. בגמ׳ יליפינן ליה מקרא: (ב) היושבין לפני הדיינין ולא נתמנו בכית דין על כך. רש"י: [ה] מ"י כו׳. סנהדרין כ"ה דבעינן ובללו ובגמ׳ מוקים לה בשעת משא ומתן היינו דלא יתחזר דמתוך שחשב אומר לו מצא לחזור הוא ממהר לאמרו אחרים להעמיד דבריו ושמא יטעה לאיזה חבורות אבל בשעת גמר דין שכבר חזר על כל דדנין ונכשלה שלין לו דבריה בכוונים חוזר ומגמר חובה. רש"י: (ג) פרש"י משפט מלות דה"ו דיני ממונות ביום: (ד) דכתיב ושפטו ועיקר משפט היינו גמר דין. רש"י ומתני"ש: [ו] ביום. ובלילה אמר כדיעבד אינו דין. ועיין תוי"ט: [ז] בלילה. אם לא. רש"י: (ה) ה"ק. אם יראהו בע"ש לחובה כמו לעבד הלכה ומצא גמר דינו בשבת ויעלבכו להשבותו מלהמיתו עד אחר שבת דבו ביום אם אפשר כו׳. והשביס מלהמיתו

וואס זאגין מען זאל הערגען, זעגען מיט צוויי מעהר ווי די דיינים וואס זאגין מען זאל ניט הערגען, הרגת מען אים, און אויב די דיינים וואס זאגין מען זאל יא הערגען זעגען נאר מיט איינעם מעהר ווי די דיינים וואס זאגין מען זאל ניט הרגען, הרגת מען ניט דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה בייא געלט זאכין אז די דיינים האבין שוין גיפסקת דעם דין, דער נאך האבין זייא גיזעהן אז זייא האבין גיהאט אמעות, סיי זיי האבין גיפסקת ער איז אומגירעכט, און איצט ווילען זיי אים גירעכט מאכין, און סיי זיי האבין גיפסקת ער איז גירעכט און איצט ווילען זיי אים אומגירעכט מאכין, מענין זיי צו וארפין פרישערדיגען דין און פסקען איצט אנדערש דיני נפשות און ביי דעם דין פון אמענטשין הרגען, אויב זיי האבין גיפסקת מען זאל אים הרגען, און זיי זעהן זיי האבין גיהאט אמעות און מען דארף אים ניט הרגען, מענין זיי צו וארפין פרישערדיגען דין מחזירין לזכות און איצט מען זאל אים ניט הרגען, אבער אז זיי האבין פרישער גיפסקת מען זאל אים ניט הרגען און זעהן זיי האבין גיהאט אמעות און מען דארף אים ניט הרגען, מענין זיי צו וארפין פרישערדיגען דין לחובה טארין זייא ניט פסקען מען זאל אים הרגען, דיני ממונות הכל מלמדין זכות וחובה בייא געלט זאכין אלע (ואפילו די תלמידים) מענין זאגין זייער דעה אויף דעם מענטש, ער איז גירעכט אדער אומגירעכט דיני נפשות אויף אמענטשין הרגען הכל מלמדין זכות אלע (ואפילו דיא תלמידים) ווער עס ווייס נאר צוא זאגין אז ער איז גירעכט מען זאל אים ניט הרגען, זאל ער זאגין ווען הכל מלמדין חובה אבער ניט אלע מענין זאגין מען זאל איהם הרגען, אויב אתלמיד אדער איין אנדער מענטש וויל זאגין זיין דעה אז מען דארף דעם מענטש הרגען, הערט מען איהם ניט, נאר דער דין מעג זאגין זיין דעה אויף הרגען דיני ממונות המלמד חובה מלמד זכות בייא געלט זאכין דער

דיין וואס האט גיזאגט אויף איינעם ער איז אומגירעכט מעג ער חרטה האבין פון זייגע רייד און זאגין ער איז גירעכט מען דארף איהם הרגען דער דיין וואס האט גיזאגט אויף איינעם ער איז גירעכט מעג ער חרטה האבין פון זייגע רייד און זאגין ער איז אומגירעכט דיני נפשות אבער ביי אמענטשין הרגען המלמד חובה מלמד זכות דער דיין וואס האט גיזאגט מען דארף איהם הרגען, מעג ער חרטה האבין און זאגין מען דארף איהם הרגען, אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור ולמד חובה אבער דער דיין וואס האט גיזאגט מען דארף איהם ניט הרגען, טאר ניט חרטה האבין פון זייגע רייד און זאגין מען זאל איהם הרגען (עיין תוי"ט) דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה בייא געלט זאכין דארפין די דיינים קלערען דעם דין בייא טאג, און זאגין דעם פסק דין ווער עס איז גירעכט און ווער עס איז אומגירעכט, מענין זייא בייא נאכט אויף דיני נפשות אבער בייא אמענטשין הרגען דנין ביום וגומרין ביום דארפין די דיינים קלערען דעם דין ביי טאג, און זאגין דעם פסק דין מוז מען אויך בייא טאג דיני ממונות גומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה בייא געלט זאכין מענין די דיינים אפ משפטין דעם דין און זאגין דעם פסק דין אין דעם זעלביגין טאג וואס זייא האבין אנגיהויבין צו קלערען אין דעם דין. סייא צו גירעכט מאכין און סייא צו אומגירעכט מאכין דיני נפשות אבער בייא אמענטשין הרגען גומרין בו ביום לזכות אויב ביי בית דין איז געבליבען אז דער מענטש איז גירעכט מען דארף איהם ניט הרגען, זאלין בית דין אפ משפטין דעם דין און זאגין דעם פסק דין, אין דעם זעלביגען טאג וואס זיי האבין אנגיהויבין צו קלערען אין דעם דין ביום של אחריו לחובה אבער אז ביי בית דין איז געבליבען אז דער מענטש איז אומגירעכט, מען דארף אים הרגען, זאל מען ניט אפ משפטין דעם דין דעם

ב דיני (ממונות) [ח] הטומאות . והטהרות . מתחילין מן הגדול . דיני נפשות מתחילין מן הצד . הכל כשרין לדון דיני ממונות ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות . אלא כהנים לוים וישראלים [ט] המשיאין לכהונה : ג [י] סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה כדי שיהיו רואין זה את זה . ושניסופרי הריינין עומדין לפניהם . אחד מימין ואחד משמאל . וכותבין דברי [כ] המזכין ודברי המחייבין. רבי יהודה אומר ג' אחד כותב דברי המזכים ואחד כותב דברי המחייבים והג' אחד כדומין לך מה מבה רבינו מייחס לה בית דין מיוחסים : ג כחצי גורן עגולה כדי שיהיו רואים זה את זה. (י) דאמר קרא שרדך הגן הסהר ברדך הגן זו סנהדרין שיושבים בעמורו של עולם (יא) ומגיה על כל העולם כולו והוא דומה לסהר שיושבים בעגול כהלי ירח תרגוס ירח סהרא וכעגולה בלימה הין יושבים מפני שהריכים בעלי דיוים והעדי' ליכם ולדבר בפני כולם : רבי יהודה אומר שלשה. היו כדי שיהיו שני עדים (יב) על המזכין ושני עדים על המחייבין ואין הלכה כדלעיל לה מקבל) ס"ע כ"מ למחייבין דהי' למהר יהוה מעשה ויהיו מעשה אחר לבני עוד הלכה דין, גמרא: (יב) הר"ש. ומאיר דבשביל קאמר ר"י ורש"י פי' בדהכא קאמר שבשביל כותבין דבני המזכין וגם דבני המחייבין ול"ל מיום כמה מרוב הטומאה

מאחר שנגמר דיני הוא עיקר הדין. גמרא ויעין תוי"ט : (ו) ודאי דלגופא דאלפרין לי לחלק לו אלא מלא מוכרח קשה ליה דמבדי מוכח הגוף כו' אלא מה להלן מאי מוכרח ב"ד אף מוכרח הטמא כאן בית דין. גמ' : [ח] הטומאות כו' . שם כל אדם לבטול על דבר הכרחה מתחילין מן הגדול ומתחילין מן הגדול שבדיינין מה הוא אומר בדבר. רש"י. ויש לתמוה מאחר לא הני נמי אמר אסכול והמוחר דמסתמא נמי דינא הכי וכן בבריתא בגמ' וכל"מ ליתא אך כל"מ לענין הולכין אחר הרוב מסיב לכי נמי : (ז) מה שאין כן בטומאים הקלוים הנלה אינם עוסים מדברי המופלא כאומר לאחריהם אלא בטומדים בדבריהם . ומתר הטוס' דאפשר לפרש דקרא דל"ל הוא דכתיב. ועיין תוי"ט : (ח) דכתיב שוב מעיש עליך מלך מקרב אחיך וכיון דאמו מיעוטא אחה מעיש עליך לא יהיו אלא מקרב אחיך וכיון דאמו מיסאל מקרב אחיך קרוגא הוא, הכי"ה. ובאמר הטוס' דל"ש כשאינו מיסאל: (ט) [ט] המשיאין כו' . המיוחסים ולוים להשיא בנותיהם לכהנים. רש"י : [י] סנהדרין . אף של עבדים ושלבה. רש"י : (י) לפי שאם היו יושבין בשורה אין פני הבאים רואין זה את זה. רש"י : (יא) שבית המקדש באמצע של עולם, רש"י. ומלבן הוא הטבור ומנו שהטבור אינו באמצע כן גם בית המקדש אינו ממש באמצע אבל על לב הקרקוב הוא : [כ] המזכין כו'. שלוני מייב ומן הטעם כזה ופנוני ארבה ומן הטעם הזה, רש"י. ונעמא דלי שאם יאמרו שנים טעם אחד מכ' מקרקות לה ימנו אלא אחד

זעלבינען טאג, נאר מען זאל ווארטין ביז מארגין לפיכך אין דינין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב דריבער טאר מען ניט אנהייבין קלערין אדין פון אמענטשין הרגנן, ניט ערב שבת אונ ניט ערב יום טוב, טאמער וועט בית דין אפ קלערין מען דארף אידם הרגנן, וועט מען דאך היינט ניט קענען זאגין דעם פסק דין, אונ שבת טאר מען ניט זאגין אפסק דין אונ מען טאר ניט הרגנן אמענטשין וועט מען דאך דארפין ווארטין מיט דעם זאגין דעם פסק דין אונ מיט דעם הרגנן ביז זונטאג, אונ דאס טאר מען ניט. ווארום ביז זונטאג קען זיין בייא דיא דיינים זאל ווערין נייע קלערונגען אין דעם דין (עיין בהרע"ב תו"ט הל"ו) : ב דיני ממונות הטומאות והטהרות אדין פון געלט זאכין, ווארום איינער קאנט בייא דעם אנדערין, אונ זייא זענען גיקומען צו די דיינים, ארער מען איז גיקומען פרעגין בייא די דיינים אויף אנאך, דאס איז טמא ארער טהור מתחילין מן הגדול היינט מען אן פון דעם גרעסטין דיין, פריער פרעגט מען בייא דעם גרעסטין דיין וואס ער זאגט, דער נאך פרעגט מען די קלענערע דיינים דיני נפשות מתחילין מן הצד בייא אדין פון אמענטשין הרגנן פרעגט מען פריער די קלענערע דיינים וואס זיצען ביי דער זייט, וואס זיי זאגין, דער נאך זאגט דער גרעסטער דיין זיין דעה הכל כשרין לדון דיני ממונות אלא מענטשין מענען זיין דיינים צו געלט זאכין ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות

אונ ניט אלא מענען זיין דיינים צו משפטין אמענטשין צום הרגנן אלא כהנים לוים וישראלים המשיאין לכהונה נאר כהנים אדער לוים אדער ישראלים אזעלכע וואס אבהן מיטא געמען ווייב טאכטער פאר אנוייב, דאס מייגט מען מיוחסים : ג סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה כדי שיהיו רואין איין אונ זיבעציג דיינים אונ פון דריי אונ צוואנציג דיינים זענען גיועסין קיילעדיג וויא אהאלבער שייער כדי שיהיו רואין זה את זה איינער זאל זעהן דעם אנדערין ושני סופרי הדיינין עומדין לפניהם אונ די צוויי שרייבערס פון די דיינים זענען גישטאנען פאר די דיינים אחד מימין ואחד משמאל איינער ביי דיא ריא רעכטע זייט אונ איינער ביי דיא לינקע זייט וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין איין שרייבער האט געשריבען די געמען פון די דיינים וואס מאכין גירעכט דעם מענטש, אונ זייערע טעמים פאר וואס זיי מאכין איהם גירעכט, אונ איין שרייבער האט געשריבען דיא געמען פון דיא דיינים וואס מאכין איהם אומגירעכט אונ זייערע טעמים פאר וואס זייא מאכין איהם אומגירעכט, רבי יהודה זאגט שלשה דריי שרייבערס זענען גיווען אחד כותב דברי המזכין איינער האט געשריבען די געמען פון די דיינים וואס מאכין גירעכט דעם מענטש אונ זייערע טעמים פאר וואס זיי מאכין איהם גירעכט ואחד כותב דברי המחייבין אונ איינער האט געשריבען די געמען פון די דיינים וואס מאכין אים אומגירעכט

כתוב דברי המזכין ודברי המחייבין: ד ושלשה שורות של ת"ח יושבין [נ] לפניהם. כל אחד ואחד מכיר את מקומו. היו צריכין לסמוך סומכין מן הראשונה. אחד מן השניה בא לו לראשונה ואחד מן השלישית בא לו לשניה ובוררין להן עוד אחר מן הקהל ומושיבין אותו בג'. ולא היה יושב במקומו של ראשון אלא יושב במקומו הראוי לו: ה כיצד מאיימין את העדים (על) עדי נפשות היו מכניסין אותן [מ] ומאיימין עליהם שמא תאמרו [נ] מאומד ומשמועה. עד [ס] מפי עד [ע] ומפי אדם נאמן שמענו. או שמא אי אתם יפעה: (יג) כלו' לעשות שנים של כ"ד ומפיים כש"י ולא לעשות שורות קטנות ולא שתים של כ"ג ו' של ב' תלמידים הלכך עכדיגן שלש שורות: [נ] לפניהם. אף הן כעגולה אלא שהגדולים יושבין על הספסלים והתלמידים על הקרקע, כש"י: (יד) וכן אותו שנמצא מן הסנהדרין לא היה יושב במקומו של ראשון אלא כולם כסוף הסורות וכל כני הסורה נעשין לים שים למעלה ממקומו ומתלמדין זה מקומו של זה מפני שהקטן כו', כש"י: [מ] ומאיימין כו'. אמרו שאמרו העדים ראינו זה שלוי שעבר עבירה פלונית אמרו להם מכירים אתם אותו התריאתם בו ואמרו העדים היתה לו התראה ומכירין אנו אותו, כל"מ. וכן נמי כד"מ כדעותם לשון המשנה ו' ס"ג. ועתו"ס: [נ] מאומד. לאו דבריו ממונות אמרינן דהא חזן כמ"ו ס"ג אם אמר הוא כו' לא אמר כלום אלא מע"ג דאסיקי כד"מ אמרינן לפו כד"ב. גמ': [ס] מפי עד. כלו' שמעתו עד מעיד כד"ד אחר: [ע] מפי אדם נאמן שמעתו. כלו' מפי אדם יודע מבל"ב מבטעות

ד ושלשה שורות של ת"ח יושבין לפניהם. כגון שמת אחד מן הדיינים: לא היה יושב במקומו של ראשון. ולא היה אותו שנכנס מן הקהל יושב במקומו של ראשון אלא במקום הראוי לו בסוף שורה הפליגית לפי (יד) שהקטן מן התלמידי' שבשורו' גדול מן הגדול שבקהל דיני

אוג זייערע טעמים פאר וואס זייא מאכין איהם אומגירעכט והשלישי כותב דברי המזכין ודברי המחייבין אוג דער דריטער האט געשריבען די נעמען פון די דיינים וואס מאכין איהם גירעכט, אוג זייערע טעמים, אוג די געמען פון די דיינים וואס מאכין אומגירעכט אוג זייערע טעמים: ד ושלשה שורות של תלמידי חכמים יושבין לפניהן אוג פאר דיא דיינים זענען גיזעסין דריי שורות מענטשין לומדים, איין שורה איגטער די אנדערע, אין יעדער שורה איז גיווען דרייא אוג צוואנציג מענטשין, טאמער די דיינים וואס וועלין דעם מענטש בעשולדיגען וועלין זיין מיט איינעם מעהר פון די דיינים וואס וועלין איהם גירעכט מאכין וועט מען דארפין נעמען פון די לומדים צו די דיינים (עיין בהרש"ב ות"ו) כל אחד ואחד מכיר את מקומו יעדער האט דער קענט זיין ארט, יעדער איז אלע מאהל גיזעסין אויף דעם זעלביגען ארט היו צריכין לסמוך אויב אדיין איז גישטארבין אוג טען האט גידארפט מאכין אויף זיין ארט איין אנדער דיין סומכין מן הראשונה האט מען גינומען אלמדן פון די ערשטע שורה ער זאל ווערין דיין אחד מן השניה בא לו לראשונה איין למדן פון די אנדערע שורה קומט ארין אין די ערשטע שורה ואחד מן השלישית בא לו לשניה אוג איין למדן פון די דריטע שורה קומט ארין אין די אנדערע שורה, פעלט דאך איינער אין די דריטע שורה ובוררין להן עוד אחד מן הקהל דער נאך קלויבט מען אוים אלמדן פון שטאט ומושיבין אותו בשלישית אוג מען זעצט איהם אין די דריטע שורה ולא היה יושב במקומו של ראשון אוג יעדער וואס איז אנדערע גינאנגען פון זיין שורה האט ניט גישטארט זיצען אויף דעם ארט פון דעם פריערדיגען אלא יושב במקום הראוי לו נאר ער איז גיזעסין אויף דעם ארט וואס גיהער צו איהם, ודער וואס איז אנדערע גינאנגען פון דיא ערשטע שורה צו דיא דיינים, איז ניט גיזעסין אויף דעם ארט פון דעם גישטארבענעם דיין, נאר דיא דיינים האבין זיך ארויף גירוקט העכער, אוג ער איז גיזעסין אין סוף באנק, אוג דער וואס איז אנדערע גינאנגען פון אנהייב צווייטע שורה איז ניט גיזעסין אין אנהייב ערשטע שורה, נאר אלע האבין זיך גירוקט צום אנהייב שורה, אוג ער איז גיזעסין אין סוף ערשטע שורה, אוג דער ערשטער פון דיא דרייטע שורה איז גיזעסין אין סוף צווייטע שורה, אוג דער פרעסדער איז גיזעסין אין סוף דרייטע שורה: ה כיצד מאיימין את העדים על עדי נפשות וויא אזוי בית דין נימאכט אמורא אויף די עדות וואס זענען גיקומען עדות זאגין אויף אמענטשין מען זאל איהם הרגען, וייא זאלין ניט זאגין פאלשע עדות היו מכניסין אותן מען האט ארין גיבראכט די עדות צו בית דין ומאיימין עליהם אוג מען האט גימאכט אמורא אויף זיי שמא תאמרו מאומד בית דין האבין גיזאגט צו דיא עדות טאמער זאגט איהר ווייל עם דאכט זיך אייך עס איז אזוי ומשמועה אדער איהר האט גיהערט פון אמענטשין אזוי, אוג איהר ווייסט ניט פון וועמען עד מפי עד איהר האט גיהערט אנדערע עדות האבין אזוי גזאגט פאר איין אנדער בית דין, זענט איהר אויך גיקומען עדות זאגין פאר אונז ומפי אדם נאמן שמענו אדער איהר טראכט מיר מיינען קומען עדות זאגין ווייל מיר האבין אזוי גיהערט פון אבגלויבט ן מענטש וואס מיר ווייסין ער וועט ניט זאגין ליגען

דכיינו שמעמו לומרים ולא ידמו מי היא לומר מזה מיני מנולל ולא וגומ' ל"ג שמעמו וי"ל דמפי עד ומפי מדם פי' דמעמומם היא: [פ] ד"ה כו'. מין זה מן המיוחס אלא דמפי' מפלם לקלא: [ל] לפיכך כו'. כל זה לומר להם. לש"י: [ק] ומפני כו'. כל"מ לא הסתיקו: [ר] להגיד. לדוכוס הבאיה.רש"י: [ש]בחותם. היינו פוחו כרגל שבלולה מקוקה

יודעין שסופנו לבדוק אתכם בדרישה ובחקירה. הוו יודעין שלא כדיני ממונות. דיני ממונות. אדם נותן ממון ומתכפר לו. דיני נפשות דמו ודם זרעיותיו תלויין בו ער סוף העולם. שכן מצינו בקין שהרג את אחיו. שנא' בן קול דמי אחיך צועקים אינו אומר דם אחיך אלא דמי אחיך דמו ודם זרעיותיו. [פ] ד"א דמי אחיך שהיה דמו מושלך על העצים ועל האבני'.

[ל] לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאלו אבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאלו קיים עולם מלא. [ק] ומפני שלום הבריות. שלא יאמר אדם לחברן אבא גדול מאביך ושלא יהא המינין אומרים הרבה רשויות בשמים [ר] ולהגיד גדולתו של הקב"ה שאדם טובע כמה מטבעות [ש] בחותם אחד וכולן דומין זה לזה וממ"ה הקב"ה טבע דיני ממונות. אם העיד להייב לזה ממון אלא כדין מחזירין לו ומתכפר: לפיכך נברא אדם יחידי. להראותך שמאדם אחד כתיב מלואו של עולם: רשויות הרבה. אלהות

מעלה עליו הכתוב כאלו קיים עולם מלא. [ק] ומפני שלום הבריות. שלא יאמר אדם לחברן אבא גדול מאביך ושלא יהא המינין אומרים הרבה רשויות בשמים [ר] ולהגיד גדולתו של הקב"ה שאדם טובע כמה מטבעות [ש] בחותם אחד וכולן דומין זה לזה וממ"ה הקב"ה טבע

אוֹ שֶׁמָּא אִי אַתֶּם יוֹדְעִים שֶׁסּוֹפֵינוּ לִבְדּוֹק אֶתְכֶם בְּדִרִישָׁה וּבַחֲקִירָה אָדָם וַיֵּיל אִיהֶר הָאט נִיט גִּיוֹוּאֶסְט אַז מִיר וֶוֶלִין אַיִיךְ אַזוֹי פַאר שְׁטִין, דְּרִיבֶּער זֶענְט אִיהֶר גִּיקוּמֶען וְאַגִּין אֲפִילוּ אַזוֹי אַזַאךְ וָואס אִיהֶר וִוייסְט נִיט גֶעוּוִירִים הֱוֹי יוֹדְעִין שֶׁלֹּא כְּדִינֵי מָמוֹנוֹת דִּינֵי נְפָשׁוֹת אִיהֶר זָאלְט וִוייסֶען אַז דֶער מִשְׁפָּט פוּן גֶעלְט וְאַכִּין אִיז נִיט אַזוֹי וִוי דֶער מִשְׁפָּט פוּן אַמֶענְטְשִׁין הַרְגֶנֶן דִּינֵי מָמוֹנוֹת אַז מֶען זָאגְט פַאלְש עֵדוּת אוֹיף גֶעלְט וְאַכִּין אוּנ די עֵדוּת הָאבֶּן אַיינֶעס גִּיטָאהֶן אַשְׁאדִין גֶעלְט אָדָם נִיתָּן כֶּסֶף לְהִתְכַּפֵּר לוֹ קֶענֶען דִיא עֵדוּת הְשׁוּבָה טָאהֶן, זַיי גֶעבֶּין אַיינֶעס אַוֵיעֶק דָאס גֶעלְט וָואס זַיי הָאבֶּין אִיהֶם שָׁאדִין גִּיטָאן, וֶועט זַייא פַאר גֶעבֶּין וֶוערִין דִּי עֲבֵירָה דִּינֵי נְפָשׁוֹת אָבֶּער אַז מֶען זָאגְט פַאלְש עֵדוּת צוּ הַרְגֶנֶן אַמֶענְטְשׁ דָמוֹ וְדַם זַרְעִיוֹתָיו תְּלוּיִין בּוֹ עַד סוֹף הָעוֹלָם וְזַיין בְּלוּט אוּנ דִיא בְּלוּט פוּן זַייגֶע קִינְדֶער וָואס עֶר וָואלְט הָאבֶּין אַז עֶר וָואלְט גֶילֶעבְּט, אוּנ די קִינְדֶער וָואלְטִין וִוייטֶער הָאבֶּין קִינְדֶער בִּיז צוּם סוֹף וֶועלְט, די עֲבֵירָה אִיז אַלְץ אוֹיף די פַאלְשֶׁע עֵדוּת. זַיי הַרְגֶנֶן נִיט נָאר אַיין מֶענְטְשׁ, נָאר טוֹזֶענְדֶער מֶענְטְשִׁין מִיט אַיין מָאהָל שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּקַיִן שֶׁהָרַג אֶת אָחִיו אַזוֹי גֶעפְרֶגֶן מִיר בַּייא קַיִן, עֶר הָאט נָאר גִּיהַרְגְּט אַיין מֶענְטְשׁ, זַיין בְּרוּדֶער נֶאמֶר בּוֹ שְׁטֵיט בַּייא אִיהֶם קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צוֹעֲקִים דֶער קוֹל פוּן דִיא בְּלוּטֶען פוּן דַיין בְּרוּדֶער זַיי שְׁרֵייֶען אֵינוֹ אוֹמֵר דַּם אָחִיךָ נָאט הָאט נִיט גִּנְאוּט דִיא בְּלוּט פוּן דַיין בְּרוּדֶער אֶלָּא דְּמֵי אָחִיךָ נָאר דִיא בְּלוּטִין פוּן דַיין בְּרוּדֶער, פִיל בְּלוּטִין דָמוֹ וְדַם זַרְעִיוֹתָיו זַיין בְּלוּט אוּנ דִיא בְּלוּט פוּן דִיא קִינְדֶער וָואס עֶר וָואלְט הָאבֶּין דָּבָר אַחֵר נָאךְ אִפְשָׁט קֶענֶן מֶען זָאגֶן, פַאר וָואס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דְּמֵי אָחִיךָ דִיא בְּלוּטִין פוּן דַיין בְּרוּדֶער, פִיל בְּלוּט שֶׁהָיָה דָמוֹ מוּשְׁלָךְ עַל הָעֵצִים וְעַל הָאֲבָנִים וַוייל זַיין בְּלוּט אִיז פַאר נָאסִין גִּיוָוארֶן אוֹיף עֶטְלִיכֶע עֶרְטֶער, אוֹיף הֶעלְצֶער אוֹיף שְׁטֵייגֶער [פוּן דָבָר אַחֵר בִּיז לִפְיכָךְ וְאַגִּין נִיט בֵּית דִּין, נָאר וַוייל די מִשְׁנָה שְׁמוּעֶסְט פוּן דָעם פְּסוּק דְּמֵי אָחִיךָ, וְאַגִּין די מִשְׁנָה נָאךְ אִפְשָׁט אוֹיף דֶעם פְּסוּק אוֹיסֶער דֶעם וָואס בֵּית דִּין וְאַגִּין, אוּנ פוּן לִפְיכָךְ אוּנ וַוייטֶער, וְאַגִּין בֵּית דִּין צוּ די עֵדוּת] לִפְיכָךְ נִבְרָא אָדָם יָחִידִי דְּרִיבֶּער אִיז דֶער מֶענְטְשׁ „אָדָם הָרִאשׁוֹן" בֶּעשְׁאפֶן גֶעוָוארֶן אַיינֶער לְלַמֶּדְךָ צוּ לֶערְנֶען אוּנְז שֶׁכָּל הַמְאַבֵּד נֶפֶשׁ אַחַת דֶער וָואס פַאר לִירְט אַיין מֶענְטְשׁ פוּן דֶער וֶועלְט מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילוּ אִיבֵּד עוֹלָם מָלֵא רֶעכּוּנְט אוֹיף אִיהֶם דֶער פְּסוּק גְּלֵייךְ וִוי עֶר וָואלְט פַאר לָארֶן אַגַאנְצֶע וֶועלְט מֶענְטְשִׁין וְכָל הַמְקַיֵּם נֶפֶשׁ אַחַת אוּנ דֶער וָואס דֶער הַאלְט אַמֶענְטְשִׁין בַּיי זַיין לֶעבֶּין וְדַהֲיֵינוּ אַמֶענְטְשׁ הָאט זִיךְ גִּיטְרוּנְקֶען אִין אַמְטִיךְ, אֶדֶער עֶר אִיז גִּיוֶוען אִין אַיין אַנְדֶער סַכָּנָה אוּנ מֶען הָאט אִיהֶם דֶער הַאלְטִין בַּייא זַיין לֶעבֶּין] מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילוּ קַיֵּם עוֹלָם מָלֵא גְּלֵייךְ וִוי עֶר וָואלְט דֶערהַאלְטִין בַּיים לֶעבֶּין אַגַאנְצֶע וֶועלְט מֶענְטְשִׁין וּמִפְּנֵי שְׁלוֹם הַבְּרִיּוֹת אוּנ נָאך אַטַעם אִיז דְּרִיבֶּער אִיז אָדָם הָרִאשׁוֹן בֶּשְׁאפֶן גֶעוָוארֶן אַיין שָׁלוֹם צְווִישֶׁן מֶענְטְשִׁין שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם לְחֲבֵרוֹ אַמֶענְטְשׁ נָאל נִיט וַאגֶן צוּ זַיין חֲבֵרוֹ אַבָּא גָּדוֹל מִמֶּנִּי מַיין טַאטֶע אִיז גְּרֶעסֶער וִוי דַיין טַאטֶע, נָאר מִיר אַלֶע זֶענֶען גִּיבָּארֶן פוּן אַיין טַאטֶע, פוּן אָדָם הָרִאשׁוֹן וְשֶׁלֹּא יִהְיוּ אַפִּקּוֹרְסִים אוֹמְרִים אוּנ נָאך אַטַעם אִיז פַאר וָואס אָדָם הָרִאשׁוֹן אִיז בֶּשְׁאפֶן גֶעוָוארֶן אַלֵּיין, די אַפִּקּוֹרְסִים זָאלִין נִיט וַאגֶן הַרְבֵּה רְשׁוּיוֹת בַּשָּׁמַיִם פִיל גֶעטֶער זֶענֶען דָא אִין הִימֶעל, יֶעדֶער נָאט הָאט בֶּשְׁאפֶן אַיין אַנְדֶער מֶענְטְשׁ וּלְהַגִּיד גְּדוּלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוּנ נָאך אַטַעם פַאר וָואס אָדָם הָרִאשׁוֹן אִיז בֶּשְׁאפֶן גִּיוָוארֶן אַלֵּיין, צוּ וַאגֶן די גְּרוֹיסְקֵייט פוּן נָאט שֶׁאדָם טוֹבֵעַ כַּמָּה מַטְבְּעוֹת בְּחוֹתָם אֶחָד אַז אַמֶענְטְשׁ מַאכְט פִיל מַטְבֵּעוֹת אִין אַיין פָארְעם וְכוּלָּן דּוֹמִין זֶה לָזֶה מוּזִין אַלֶע מַטְבֵּעוֹת הָאבֶּין אַיין צוּרָה, אוּנ מוּזִין זַיין גְּלֵייךְ אַיינֶע צוּ דִיא אַנְדֶערֶע וּמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא טָבַע כָּל אָדָם בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן אוּנ נָאט הָאט בֶּשְׁאפֶן אַלֶע מֶענְטְשִׁין פוּן אָדָם הָרִאשׁוֹן, פוּן אָדָם הָרִאשׁוֹן

הרגה יום וכל אחד כרת את בלו: מה לנו ולצרה הזאת. להכניס רשעיו בדאגה זו ואפילו על האמת (טו): והלא כבר נאמר והוא עד. ואיכין אתם להגיד מה שראיתם: ושמא תאמרו מה לנו לחוב. להיות מקוייבים בדמו של זה נוח לנו לעמוד כאם לא יגיד. הרי הוא אומר באבוד רשעים רנה. ואם רשע הוא אין כאן עון כלל:

כל אדם בחותמו של [ת] אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחברו. לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר [מ] בשבילי נברא העולם. ושמא תאמרו מה לנו ולצרה הזאת והלא כבר נאמר והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד וגו' ושמא תאמרו מה לנו לחוב בדמו של זה והלא כבר נאמר באבוד רשעים רנה:

טו. רש"י: [ת] אדם"ר. מוחמו של אדם הראשון היה מין האדם אשר בה האדם אדם, כו יאחתפו כל האדם ואע"פ שהכל מקבלים אותם לוכה יאחתו אותיהם כאמונעים כבים כמו שהיה מלוי וגראה. הר"מ: [מ] בשבילי כו'. כלומר משום שני העולם מלא לא אעבוד מ"ע מן העולם בעביהם אחת ויעשה מעמה. רש"י: (טו) כלו' אע"פ שאנו יודעין האמת לא אדם נוקף עליו אמת לא כוון אל האמת ויש לו לדאוג על כל האיומים אלו:

זֶענען אַלֶע מֶענטשֶׁן געבאָרען געוואָרין וואָן אֶחָד מֵהֶן דוּמֶה לַחֲבֵרוֹ אוּנ איין מֶענטש איז נִיט גְלַייך צום אַנדערין לְפִיכָךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד חַיָּב לוֹמַר בִּשְׁבִילִי נִבְרָא הָעוֹלָם דְרִיבֶּער דאַרף יָעדֶער מֶענטש זָאגען פון מַיינֶעטְוועגען איז די וֶועלט בִּשְׁאַפְּין גִיוואָרין ווייל איך בין איינֶער אויף די וֶועלט מיט מַיין צוּרָה, נָאךְ איינֶער ריכטיג מיט אַזוי אַצוּרָה וויא אִיךְ הָאבּ, איז נִיטָא, אוּנ ווייל דיא וֶועלט איז בִּשְׁאַפְּין גִיוואָרין נָאר פון זַיינֶעטְוועגען דאַרף עֶר זָעהן עֶר זָאל נִיט זִינדִיגֶען אוּנ עֶר זָאל נִיט פאַר־לִיָרען זִיךְ מיט אַלֶע קִינדֶער וואָס קָענען פון אים נֶעבָּארין וֶועלין בִּיז סוֹף וֶועלט, נפון ומפני שלום הבריות בִּיז וְשֶׁמָא תֹאמְרוּ, זָאגען נִיט בֵּית דִין, נָאר ווייל די מִשְׁנָה שְׁמוּעֶסְט פַּר וָוס אָדָם הָרִאשוֹן איז בַּאשַׁאפְּין גִיוואָרין אַלַיין, זָאגט דיא מִשְׁנָה נָאךְ טַעֲמִים אויף דֶער זָאךְ, אויסֶער דֶעם וואס בֵּית דִין זָאגין, אוּנ פון וְשֶׁמָא תֹאמְרוּ בִּיז צום סוֹף פֶּרֶק זָאגין וַיְיסֶער בֵּית דִין צו דִי עֵדוּת) וְשֶׁמָא תֹאמְרוּ מַה לָּנוּ וְלִצָּרָה הַזֹּאת מָאמֶער וֶועט איר זָאגין צו וואס טויג אונז די צָרָה, אַפִילוּ מִיר וַיְיסִין עֶס איז אֱמֶת, צו וואס זָאלין מיר אויף אונז נֶעמֶען דֶעם זָארג פון דֶעם מוסר, מָאמֶער הָאבּין מיר אין אַיין זָאךְ אַמְעוֹת הֲלָכָה כְּבַר נֶאֱמַר עֵם שְׁטַיייט אֲבָל אין די תּוֹרָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע אִם לֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ אַז עֶר איז אַעֲדוּת, עֶר האט גִיזֶעהן די זָאךְ, אָדֶער עֶר ווייס פון די זָאךְ, אוּיב עֶר וֶועט נִיט זָאגין וֶועט עֶר גִישְׁטְרָאפְט וֶועדין, דְרִיבֶּער אויב איר וַיְיסְט אֱמֶת עֵדוּת צו זָאגין מוזט איהר זָאגין וְשֶׁמָא תֹאמְרוּ מַה לָּנוּ לְחוּב בְּדָמוֹ שֶׁל זֶה מָאמֶער וֶועט איהר זָאגין צו וואס זָאלין מיר אונז פַאַרשׁוּלדִיגֶען אין זַיין בְּלוּט, צו וואס זָאל דוּרְךָ אונז גִיהַרְגָּת וֶועדין אַמֶענטש, מיר וֶועלין בֶּעסֶער הָאבּין דיא עֲבֵירָה פון „אִם לֹא יַגִּיד" אַיידֶער אַמֶענטש זָאל גִיהַרְגָּת וֶועדין דוּרְךָ אונז הֲלָכָה כְּבַר נֶאֱמַר בַּאמוּד רְשָׁעִים רִנָּה עֵם שְׁטַייט אין פָּסוּק אַז אַרְשָׁע וֶועדְט פַאַרלָארין פון דיא וֶועלט דַאדֶרף מַען זִינגֶען, דְרִיבֶּער אויב איהר וַיְיסְט אַז עֶר איז אַרְשָׁע וֶועט איהר נָאךְ הָאבּין אַמְצָנָה וואס עֶר וֶועט גִיהַרְגָּת וֶועדין דוּרְךָ אַייךְ:

גמרא

סנהדרין היתה כחצי גורן וכו' מנא ה"מ א"ר אחא בר חנינא דאמר קרא שרדך אגן הסהר אל יחסר המזג וגו'. שרדך זו סנהדרין למה נקרא שמה שרדך שהיא יושבת במבורו של עולם. אגן שהיא מגינה על כל העולם כולו הסהר שהיא רומה לסהר. אל יחסר המזג שאם הוצרך

סנהדרין היתה כחצי גורן דִי סַנְהֶדְרִין זֶענען גִיזֶעסִין הָאלְב קַיילֶעכְּרִיג אַזוי וויא אַהַאלְבֶּער שׁוּיֶער תְּבוּאָה וסנהדרין זֶענען די איין אוּנ זִיבֶּע־צִיג דַיינִים וואס זֶענען גִיזֶעסִין אין לִשְׁכַּת הַגָּזִית וְאַשְׁטוּב אין הויף פון בֵּית הַמִּקְדָּשׁ) אוּנ די רַבָּנָן אוּנ צְוַואנְצִיג דַיינִים וואס הָאבּין פַאַרצַייטִין גֶעמִשְׁפָּט דִינֵי נְפָשׁוֹת, צום הַרְגֵּנוּ די מֶענטשֶׁן וואס מַען הָאט גֶעדאַרְפְט הַרְגֵּנוּ, זָאגט דיא גְמָרָא מִנָּא הַנִי מִילֵי פון וואנען וַיְיסִין מיר אַז דיא סַנְהֶדְרִין וֶוען זַיי הָאבּין גֶעמִשְׁפָּט זֶענען זַיי גִיזֶעסִין הָאלְב קַיילֶעכְּרִיג אָמַר רַבִּי אַחָא בַּר חֲנִינָא הָט גִיזָאגט דְאָמַר קְרָא וואורום דר פָּסוּק זָאגט שֶׁרְדֶּךָ אַגַּן הַסַּהַר אַל יֶחְסַר הַמֶּזֶג, שֶׁרְדֶּךָ זוּ סַנְהֶדְרִין דַיין נָאפִיל דָאס מַיינְט מַען די סַנְהֶדְרִין וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ שֶׁרְדֶּךָ פאר וואס רופט מַען די סַנְהֶדְרִין נָאפִיל שֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת בְּמִבּוּרוֹ שֶׁל עוֹלָם וַיְיל די סַנְהֶדְרִין זֶענען גִיזֶעסִין אין מִיטֶען פון דֶער וֶועלט, אַזוי וויי דֶער נָאפִיל אִיז אין מִיטֶען פון דֶעם מֶענטשֶׁן אַגַּן פאר וואס הָאט מַען גֶערופין דיא סַנְהֶדְרִין אַגַּן שֶׁהִיא מַגִּנָּה עַל כָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ וַיְיל די סַנְהֶדְרִין הָאבּין בֶּעשִׁיצְט אויף די נַאגְצֶע וֶועלט הַסַּהַר די סַנְהֶדְרִין הָאט מַען גֶערופין הַסַּהַר שֶׁהִיא דוֹמָה לְסַהַר וַיְיל זֶענען גִיזֶעסִין הָאלְב קַיילֶעכְּרִיג גְלַייך וויי אַהַאלְבֶּע לְבָנָה אַל יֶחְסַר הַמֶּזֶג עֵם זָאל נִיט פֶעלִין אַזוי פִיל אַז

כדי הרמוי למזג: לצאת. לעסקיו חוץ לעיר: עשרים ושלשה. שלים של שבעים: סוגה. הוא גדר: סוגה בשושנים. גדורה בשושנים כלומר בחזרה קלה ובהבלה מועטת הם נפרסין מן העבירה ואין צריך גדר אבנים להפסיקן שאפילו אין רחוקין מן העבירה אלא גדר שושנים מפסיק ביניהם לא יפרצו בה פרצות הגדר: מהבהבת. לוחות ולולקת כמו שקפלה ולא הובהבה ובלע"ז פלמי"ד: בריוני. פריצים ל' בורים: רבי זירא. נולא היה וגחרכו שוקיו על ידי מעבה דבדיק נפטי' בתגורא שגירת בהשוכר את הפועלים וקרו ליה קטינא חריך שקי:

מצות כרמון. ר' זירא אמר מהבא וירח את ריח דהוו בשיבבותיה דר' זירא דהוה מקרב להו כי היכי דנהדרי להו בתיובתא והוו קפדי רבנן כי נח נפשיה דר' זירא אמרו עד האידנא הוה קטינא חריך שקי דהוה בעי עלן רחמי השתא מאן

עם זאל בלייבין ווייניגער ווי אדריטול. המזג הייסט ווין געמישט מיט וואסר, פארציטינע ווין פלעגט מען מישען מיט וואסר, איין דריטול ווין און צוויי דריטול וואסר שאם הוצרך אחד מהן לצאת אויב איינער פון די סנהדרין (אדר עטליכע פון זיי) דאס גדארפט אוועק גיין צו ניינע גישעפטין רואין אם יש עשרים ושלשה כנגד סנהדרי קטנה יוצא האט מען ניעדהן אויב אויסער די וואס וועלין אוועק גיין וועלין נאך בלייבין דריי און צוואנציג דיינים ווי דיא סנהדרי קטנה וקליינע סנהדרין] זענען, דאס הייסט אדריטול פון די איין און ויבעציג דיינים אזוי ווי די ווין איז אדריטול פון די וואסר] האט דער דיין נימענט אוועק גיין ואם לאו אוב אז דער דיין וועט אוועק גיין, וועלין ניט בלייבין דריי און צוואנציג דיינים איינו יוצא מאר ער ניט אוועק גיין בחנוך עשרת חשים דיין בוך איז ווי דיא בינטליך ווייץ, דאס מיינט מען די סנהדרין זענען ווי די בינטליך ווייץ כה עשרת חשים הכל נהנים מכינה אזוי ווי פון אביגטיל ווייץ האבין אלע מענטשין הנאה. וארום דאס איז דאך צוס עסין אף סנהדרין הכל נהנין ממעשיהן אזוי האבין אלע יודין געהאט הנאה פון די סנהדרין, פון זייער תורה און פון זייערע עצות וואס זיי האבין גיגעבין צו די יודין שונה בשושנים זייא זענען פארצאמט מיט רויזין שאפילו בסוגה של שושנים לא יפרצו בהן פרצות אפילו דיא יודין זענען נאר פארצאמט מיט אדיגעם פארצאמונג אזוי ווי מיט רויזין פון דעסטוועגין ברעכין זיי ניט דעם פארצאמונג און טוהען ניט די עבירה והיינו דאמר ליה ההוא צדיקי לרב כהנא דאם איז וואס דער אפיקורוס האט גיזאגט צו רב כהנא אחריתו נדה שרי ליחודי בהדי נברא מעג זיין אליין אין אשטוב מיט איר מאן אפשר אש בנעורה יאיגה מהבהבת קען דאס זיין פייער זאל זיין אין פלאקס און עס זאל ניט ברענען. דער מאן זאל זיין אליין אין שטוב מיט זיין ווייב און זאל ניא ניט בועל זיין אפר ליה האט רב כהנא געזאגט

צוס אפיקורוס ההורה תעידה עלינו סוגה בשושנים דיא הורה האט אויך אונז ערות געזאגט אז מיר זענען פארצאמט מיט רויזין שאפילו סוגה בשושנים לא יפרצו בהן פרצות אפילו מיר זענען פארצאמט מיט ארינעם צאם אזוי ווי מיט רויזין פון דעסטוועגין ברעכין מיר ניט דעם פארצאהמונג און מיר טוען ניט די עבירה ביש לקיש אמר מהכא ריש לקיש זאגט פון דעם פסוק כפלת הרמון רקתך אזוי ווי אפילו שפאלט אמילגרום זענען דייגע ליידיגע אפילו ביקנין שבך מלאים מצות כרמון אפילו די ליידיגע און פראסטע מענטשין ווס צוויישן די יודין זענען אויך פוהל מיט מצות אזוי ווי אמילגרום איז פוהל מיט קערנער רבי זירא אמר מהכא רבי זירא האט אונס פון דעם פסוק וירח את ריח בגדיו ער האט גישמעקט דעם ריח פון בגדיו אל הקרי בגדיו אלא כובעיו נאלסט ניט ליעגען בגדיו, זייגע קליידער, נאר זאלסט ליעגען בובעיו, זייגע פאלשע. יצחק האט גישמעקט אגוטין ריח פון די קינדער וואס וועלין גיבארין ווערין פון יעקב, און ניט נאר פון דיא צדיקים האט ער גישמעקט אגוטין ריח, נאר אפילו פון די רשעים פון יעקב האט ער אויך גישמעקט אגוטין ריח, וארום אפילו די יודישע רשעים האבין אויך מצות חניהו בריני דהוו בשיבבותיה דרבי זירא דהוה מקרב להו רבי זירא הט דערענטערט צו זיך די רשעים וואס האבין געוואהנט שכנים געבין איהם כי היכי דנהדרו להו בתיובתא וויל ער האט גיוואלט זיי זאלין טאהן השובה והוי קפדי רבנן די רבנן זענען בייז גיוועזין אויף רבי זירא פאר וואס ער דערענטערט צו זיך די רשעים כי נח נפשיה דרבי זירא ווען רבי זירא איז גישטארבין אמרי האבין די רשעים גיזאגט עד האידנא הוה קפין תריבא שקי דהוה בעי עלן רחמי כיון איצט איז גיוועזין געבין אונז דער קליינער מיט דיא אפגעברענטע פיס ווס ער פלעגט בעטין כיי זאגט פון אונז דערטוועגין רבי זירא איז גיוועזין אקליינער און האט גיהאט אפגיברענטע פיס. ווי עס שטייט אין די מסכת

הוצרך אחד מהם לצאת רואין אם יש עשרים ושלשה כנגד סנהדרי קטנה יוצא ואם לאו אינו יוצא. בתנך ערמת חטים מה. ערמת חטים הכל נהנים ממנה אף סנהדרין הכל נהנין מטעמיהן. סוגה בשושנים שאפי' כסוגה של שושנים לא יפרצו בהן פרצות. והיינו דא"ל ההוא צדוקי לרב כהנא אמריתו נדה שרי ליחודי בהדי גברא אפשר אש בנעורה ואינה מהבהבת. א"ל התורה העידה עלינו סוגה בשושנים שאפי' כסוגה בשושנים לא יפרצו בהן פרצות. ר"ל אמר מהכא כפלח הרמון רקתך אפי' ריקנין שבך מלאים בגדיו אל הקרי בגדיו אלא בובעיו. הנהו בריוני דהוו בשיבבותיה דר' זירא דהוה מקרב להו כי היכי דנהדרי להו בתיובתא והוו קפדי רבנן כי נח נפשיה דר' זירא אמרו עד האידנא הוה קטינא חריך שקי דהוה בעי עלן רחמי השתא מאן

בעי עלן רחמי הרהרו בלבייהו ועברו תשובה:

בָּבָא מְצִיעָא פֶּרֶק הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים] הַשְּׁתָּא מַאן בָּעֵי עַלָּן רַחֲמֵי אִיצְטָא אַז עֶר אִיז גִּישְׁטָאנְדִּיגִין וָוֶעֶר נָעֶט בְּעֶטִין פּוּן אוּנְגֶעְרְטָוָועגִין הִרְהֲרוּ בְּלִבֵּיהוּ וְעָבְרוּ תְּשׁוּבָה דָּאס הָאבֶּן זַיי בֶּעְטְרַאכְט אִין הַארְצִין אוּנְ הָאבֶּן גִּיטָאהן תְּשׁוּבָה:

זוהר במדבר דף קב ע"ב ת"ח דאלילות יוד הא ואו הא

רבי שמעון פתח (תהלים כה) לדוד אליך יי' נפשי אשא אלהי בך בטחתי וגו'. מאי קא חמא דוד לסדרא האי שבחא הכי. וכלהו שבחי דאיתין באלפא ביתא כלהו שלמין והאי הסרא דלא אית ביה ו'. ואמאי סדורא דא למנפל על אנפין. אלא (תא חזי) רזא עלאה הוא גניז בין חמריין. בשעתא דליליא עאל (ושלטא) אילנא תתאה דתליין ביה מותא פרים מנפוי ומכסיא לכלא. וע"ל אתחשך. וכל בני עלמא טעמין טעמא דמותא ואקדיים בר נש ויהיב ליה פקדונא דנפשיה ואפקדיה בידיה בפקדונא. וכגון דנעיל לון בפקדונא הב פקדונא למאריה בשעתא דאתי לפרא. כד אתי לפרא ותב לגביה פקדוניה בעי לברכא ליה לקב"ה דאיהו מהימנא עלאה. לבתר דקם עאל לבי כנשתא מעבר כטופי. אתכסי בכיסוי דלגלית. עאל ומדכי גרמיה בקורבנין בקדמיתא. לבתר קבל עליה עול מלכותא בסדורא דשבחי דוד דאיתין סדורא דעול מלכותא. וכסדורא דשבחא דא אחרי עליה ההוא עול. לבתר סדורא דגלותא דמיושב וגלותא דמעומד לקבלא לון כחדא. ת"ח רזא דמלה אע"ג דגלותא תליין במלולא והכורא דפומא. כלא תליין בעקרא דעובדא בקדמיתא ולבתר בדכורא ובמלולא דפומא. מאן עובדא. אלא ההוא עובדא דעביד בר נש בקדמיתא כגוונא דגלותא הוא ולא יכלי בר נש לגלותא עד דיתהזי עובדא בקדמיתא כגוונא דגלותא. (שמות רא כ) עובדא קדמיתא (ס"א בקדמיתא עובדא) בשעתא דבר נש קאים. בעי לדכאה גרמיה בקדמיתא. לבתר יקבל עליה האי עול לפרשא על רישיה פריטו דמלה. לבתר יתקשר קשורא דיחודא דאיתין תפלין (מהו תפלין) תפלה של ראש ושל יד ולאתקנא לון בקשורא חדא בשמאלא ועל לבא כמה דאוקימנא (שיר ב) שמאלו תחת לראשי וגו'. וכתיב (שם ה) שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך. והא אוקימנא. ודא הוא עובדא בקדמיתא. לבתר בשעתא דב"נ עאל לבי כנישתא ידכי גרמיה בקדמיתא בקרבנין במלולא דפומא. לבתר יקבל עליה האי עול מלכות לפרשא על רישיה (פריטו דמלה) בשבחי דוד מלכא כגוונא דעובדא דפרים על רישיה פריטו דמלה. ולבתר גלותא דמיושב לקבל מלכא כגוונא דעובדא דריש. ודא כגוונא דלא. עובדא כגוונא דבכורא. ודאי בעובדא ומלולא תליין גלותא. ואי פנים עובדא מלולא לא אשכח אתר דסריא ביה ולאו איהו גלותא ואתפניים ההוא בר נש לעילא ותתא. (ולא עוד אלא) דבעיין לאחזאה עובדא ומלולא מלולא עליה ודא הוא גלותא שלים. ווי ליה לבר נש דפניים גלותיה פולחנא דמאריה. עליה כתיב (ישעיה ח) כי תכלו לראות פני וגו'. נש כי תרכו תפלה איהי שומע דהא בעובדא ובמלולא תליא מלתא:

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

הרמב"ם הלכות תפלה פ"ו.

(א) אין המתפלל מפסיק תפלתו אלא מפני סכנת נפשות בלבד ואפילו מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו. אבל פוסק הוא להלך עכו"ם שמא יהרגנו, היה עומד בתפלה וראה מלך עכו"ם או אדם בא כנגדו יקצר ואם אינו יכול יפסיק וכן אם ראה נחשים

מספר חסידים סימן נו

יעבור על מדותיו למען יתכפרו פשעיו שנא' מי אל כמוך נושא עון ושוכח על פשע. וכל הנכנס בעיני אדם אלא מתמת מעשים רעים עתיד שיתעלה שנא' הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד וגו' ומי הוא שהוא שכתוב עליו בתקרא אלהים נכוח ושברים

(א) אין המתפלל מפסיק תפלתו אלא מפני סכנת נפשות בלבד דער וואס דאוויינט שמונה עשרה מאר ניט אויס ריידין אין מיטען שמונה עשרה סיידין עס איז סכנת נפשות אפילו מלך ישראל שואל בשלומו לא ישיבנו אפילו איז דישער מלך נאגט צו איהם גוט מארגין, גוט שבת, שלום עליכם ווען ער האלט אין מיטען שמונה עשרה, זאל ער איהם נים ענטפערין אבל פוסק הוא למלך עכו"ם אבער אז אנדישער מלך נאגט צו איז גוט מארגין, ווען דער יוד דאוויינט שמונה עשרה, זאל ער אויס ריידין אין מיטען שמונה עשרה אונ זאל איהם ענטפערין שקא הרגנו וואס אז ער וועט איהם ניט ענטפערין קען זיין ער וועט איהם הרגגן היה עומד בתפלה וראה מלך עכו"ם או אדם בא כנגדו אויב ער דאוויינט שמונה עשרה אונ ער זעהט אנדישער מלך אדער אנדלן קומט איהם אנטקעגין יקצר ואל ער אפ קירצען יעדער ברכה, ער זאל קענען אפ

יעבור על מדותיו למען יתכפרו פשעיו יעדער מענטש זאל מוחל זיין די אונרעכט וואס מענטשין טוהען אים, אויב איינער האט אים גיפ־לוכט אדער פאר־שעמט זאל ער אים מוחל זיין, וועט נאט אים אויך מוחל זיין די עבירות וואס ער האט געזינדיגט צו נאט שנאמר וואורום עם שטייט אין פסוק מי אל כמוך נושא עון ומעבר על פשע דער נביא זאגט ווער איז אנאט ווי דו ביזט וואס ער טראגט ער ליידט) די זינד וואס מען זינדיגט צו אים, אונ ער איז מוחל די זינד וואס מען האט געזינדיגט צו אים אפילו צוא דערגעגען אים. אויב דער מענטש האט חרטה אונ טוט תשובה וכל הנבוה בעיני אדם אלא מחמת מעשים רעים אונ דער מענטש וואס איז פארשעמט בייא מענטשין, ניט וויל ער טוט שלעכטס עתיד שיתעלה וועט ער אמאל גרוים ווערן שנאמר וואורום עם שטייט אין פסוק הנה ישכיל עבדי רום ונשא וגבה מאד נאט זאגט מיין קנעכט וועט גליקען אונ וועט זייער

יחדל לאיבים. אמר לה מחיבתא הלי מלן דלאיבו אעיר לאיבו לה ומלן דלאיבו לה לאיבו צעיל. סוטעבת ה' לל נבה לה המדם הכבוה והגמלים אין כוח מהגלה כחם הוח בהגל וכי בחלו כמוחם הלגו בחר לימה ותולמה גם בחייו הכניס מחר בלחמו ובחלו ולין יתגלה לבו. לכן עוב לו להחפיל לת נחמתו ולת כוח עיניו מם בלמו מוחב ומם לבו יזכיר לו יום המיתה:

גרוים ווערין ומי הוא ווער איז דער קנעכט וואס וועט גרוים ווערין ווערין אותו שכתוב עליו בתקרא שלאחריו דער קנעכט וואס אויף אים איז גיזאנגען גיזאנגען אין ווייטערדיגען פסוק נבוה וחדל אישים ער איז פאר־שעמט און פארמיטען פון מענטשין אבר רב מתיבתא דער ראש ישיבה האט גיזאנגען האי מאן דאיהו זעיר דער מענטש וואס איז אויף די וועלט קליין ביי מענטשין איהו רב איז ער גרוים ביי גאט ומאן דאיהו רב און דער מענטש וואס איז גרוים ביי מענטשין איהו זעיר איז ער קליין ביי גאט הושבת ה' כל גבה לב דער מענטש וואס איז גרוים ביי זיך אין הארצין איז ער פארמיאוסת ביי גאט המדם המגבה והמגמאם אמענטש וואס ער איז פארשעמט און פאר מיאוסת איך הוא מתגאה וויא אזוי קען ער ביי זיך זיין גרוים האם הוא בדיל איז ער דען אייזין וכי בשרו נחשת איז דען זיין לייב קופער הלא בשר ריקה ותולעה גם בחייו ער איז דאך פליישׁ און ער איז ווערים ווען ער לעבט הכנים אשר בראשו ובבשרו די כנים וואס קריכען אויף זיין קאפ און אויף זיין לייב ואיך יתגאה לבו וויא אזוי קען ער האבין גרויסקייט אין הארצין לבן טוב לו להשפיל את באותו ואת רום עיניו דרייבער איז גוט פאר דעם מענטש ער זאל דערניידערין זיין גרויסקייט, און זייגע אויגין זאלין ניט קוקען הוך, צו די רייכע מענטשין, צו פערלאנגען זייערע פערגענגען אם נצחו מוטב אויב ער האט אייגענוטען דעם יצר הרע איז גוט ואם לאו און אויב ער קען ניט איין גמען דעם יצר הרע יזכיר לו יום המיתה זאל ער אים דערמאנען וואס מיט אים וועט זיין אין דעם טאג וואס ער וועט שטארבין: ו

דאוונגען שמונה עשרה איידער זייא ווערין קומען צו אים ואם אינו יכול און אויב ער וועט ניט קענען ענדיגען שמונה עשרה איידער זיי קומען צו אים אויב זיי קומען צו איהם און ער דאוונט שמונה עשרה יפסיק זאל ער אוים ריידין אין מיטען שמונה עשרה וכן אם ראה נחשים ועקרבים באים כנגדו און אויב ער האט ניזעהן שלאנגען און עגדעסין קומען צו איהם אם הגישו אליו והיה דרכן באותן מקומות שהן כמיתין אויב זייא זענען געקומען צו איהם און קען זיים אז דיא שלאנגען און עגדעסין וואס געפינען זיך אין דעם ארט הרגנן מענטשין פוסק ומודיע זאל ער אויפהערין דאוונען שמונה עשרה און זאל אנט־לויפין פון דעם ארט ואם לא היה דרכן להמית אינו פוסק און אויב די שלאנגען פון דעם ארט הרגנן ניט, זאל ער ניט אויס ריידין און ניט אוועק גיין פון דעם ארט אין מיטען שמונה עשרה: (כ) נשים ועבדים וקטנים חייבין בתפלה וויבער און כנעניש קנעכט וואס זענען פארקויפט צו איוד אויף אייביג און קינדער מוזין דאוונען אלע טאג וכל איש שפטור מקריאת שמע פטור מן התפלה און דער מענטש וואס דארף ניט לייענען קריאת שמע דארף ניט דאוונען שמונה עשרה וכל המלוין את המת און אלע מענטשין וואס זענען מלוה (בעלייטין) אמת אף על פי שאין למטה צורך בהן אפילו די מטה דארף זייא ניט זייא זאלין אהר טראגין, עם זענען דא אנדערע מענטשין צום טראגין די מטה, פון דעסטוועגין פטורין מן התפלה דארפין זייא ניט דאוונען שמונה עשרה:

אונקלוס

במדבר יום ה תורה

להמשיך פת"ת דז"א יהוה נפש ו יה יהו יהוה רוח יוד הא ואו הא נשמה יהוה היה יחידה ה דמלוי ה"ה אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד הולם:

כב לבני שמעון תולדתהון
לזרעיתהון לבית
אבהתהון מנינוהי במנין
שמהן לגולגלתהון כל
דכור מבר עשרין שנין
ולעילא כל נפיק חילא:

כב לבני שמעון תולדתם למשפחתם
לבית אבתם פקדיו במספר שמות
לגלגלתם כל־זכר מבן עשרים
שנה ומעלה כל יצא צבא:

בעל הטורים

(כב) לבני במעון לגלגלתם. הלמ"ד עקומה למטה לפי שהעשיר עלו המרגלים מטה ונפלו מעבמו. והלמ"ד הוא גדול מכל

כג פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה שִׁמְעוֹן תִּשְׁעָה
וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת׃ פ
כד לִבְנֵי גָד תְּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל יֹצֵא צָבָא׃
כה פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה גָד חֲמִשָּׁה
וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת
וַחֲמִשִּׁים׃ פ כו לִבְנֵי יְהוּדָה
תְּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל יֹצֵא צָבָא׃

אונקלוס

כג מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא
דְשִׁמְעוֹן חַמְשִׁין וּתְשַׁע
אַלְפִין וּתְלַת מְאָה׃
כד לִבְנֵי גָד תּוֹלַדְתְּהוֹן
לְזַרְעַיָתְהוֹן לְבֵית
אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן
מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין
וּלְעֵילָא כֹּל נָפֵיק חֵילָא׃
כה מִנְיָנֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דְגָד
אַרְבְּעִין וְחַמְשָׁא אַלְפִין
וְשִׁית מְאָה וְחַמְשִׁין׃
כו לִבְנֵי יְהוּדָה תּוֹלַדְתְּהוֹן
לְזַרְעַיָתְהוֹן לְבֵית
אֲבָהָתְהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמָהָן
מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא
כֹּל נָפֵיק חֵילָא׃

ת"א לבני יהודה. פסדרין כו׃

בעל הטורים

סמוכות לכך מפר מעשבו שלא המעיד לא מלך ולא שופט. הגמ"ר בשבי דגלגלתם דשמעון מעטים כמנינה ויקומה ואין לה כוכב בלשה. לפי שהורה נשיא בית אב לשמעוני זנות בישראל בגלוי הראש וקומה וקיפה׃

פירוש לתורת אלהים

(כג) פְּקֻדֵיהֶם דיא געציילטע פון שבט שמעון איז
גיווען השעה וחמשים אלף גיין אונ פופציג טויזענד
ושלש מאות דרייא הונדערט׃ (כה) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה
גד דיא געציילטע פון שבט גד איז גיווען
חמשה וארבעים אלף פינף אונ פערציג טויזענד
ושש מאות זעקס הונדערט וחמשים אונ פופציג׃

נביאים הושע ב

להמשיך מנ"ה דז"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנצח אדני נשמה דהוד יהוה חיה יחידה דנצח יהוה חיה יחידה דהוד אל שם ב"ן שבעשיה׃

תרגום

א וְאֶרְשְׁתִּיךְ לִי בֶּאֱמוּנָה וְיָדַעַתְּ אֶת־יְהוָה׃
ב וְהָיָה ׀ בַּיּוֹם הַהוּא אֶעֱנֶה נְאֻם־יְהוָה אֶעֱנֶה אֶת־
הַשָּׁמַיִם וְהֵם יַעֲנוּ אֶת־הָאָרֶץ׃ ג וְהָאָרֶץ תַּעֲנֶה אֶת־
הַדָּגָן וְאֶת־הַתִּירוֹשׁ וְאֶת־הַיִּצְהָר וְהֵם יַעֲנוּ אֶת־
יִזְרְעֶאל׃ ד וּזְרַעְתִּיהָ לִּי בָּאָרֶץ וְרִחַמְתִּי אֶת־לֹא
רֻחָמָה וְאָמַרְתִּי לְלֹא עַמִּי עַמִּי־אָתָּה וְהוּא יֹאמַר אֱלֹהָי׃

א וְאַרְשִׁתִּיךְ לִי בְּהֵימְנוּתָא וְתִידְעִין לְמֵימְרָא
מִן קֳדָם יְיָ׃ ב וִיהֵי בְּעִדָּנָא
הַהִיא אֲקַבֵּיל צְלוֹתְכוֹן אֲמַר
יְיָ אֶקְבֵּיל יַת שְׁמַיָּא וְאִינוּן
יַחֲתוּן מִטְרָא עַל אַרְעָא׃
ג וְאַרְעָא תְּרַבֵּי עִבּוּרָא וְחִטָּרָא
וְתִירוֹשָׁא וְאִינוּן יַסְפְּקוּן לְגַלְוָת עַמִּי׃ ד וַאֲקַיְּמִנְכוֹן
בְּאַרְעָא

מצורת דוד

(ה) באמונה. בשכר האמונה שהאמנת בי: וידעת. כי"ל מז תכיר הכנס נדולה לדעת לא כ׳: (כ) אענה וגו׳. ומוזכ ומעכים לעטה לא השמים כי בהעלר השמים כאלו יכאלו להוריד טמכר ואמר ביטיב על מלאכם למלאות אותם ולאוס להוריד טמכר: והם יענו. כי האדון המלאה כאלו מוחלת על העכר כי בעבור יכבוד האדון כאלו הוצעים ומן פרי מוחלים להלמות ונשאת פרי ותביב האדון על מלאכם להלמות כו׳: והם יענו את יזרעאל. את ישראל אשר ולעם אחל והפילה בין הקומות המולים על הלמתת הזרעים כו׳. הנה הדגן והתירוש והיצהר יפיבו על מלאכם ולמתנו וישאו פרי: (ד) וזרעתיה לי בארץ. כלפי שפיתה הזרעה בארץ הגוים הנה הזרעים הארצם: את לא רחמתי.

רש"י

(ה) באמונה. בשכר האמונה: (כ) אענה את השמים וגו׳. לגזוק מיס על הארץ: (ג) יזרעאל. את בני הגולה שנזרעו ונקבלו: (ד) וזרעתיה. שיתוספו עליהם

תרגום — במדבר יום ה נביאים

בְּאַרְעָא בֵּית שְׁכִינָתִי וַאֲרַחֵם
עֲלֵיהוֹן דְּלָא רְחִימִין
בְּעוֹבָדֵיהוֹן וַאֲמַר לְרַחֲמָיָתִי
אֲמַר לְהוֹן לָא עַמִּי בְּרַם עַמִּי
אַתּוּן וְהוּא יֵימַר אֱלָהִי :
ה וַאֲמַר יְיָ לִי עוֹד אֲזִיל
אִתְנַבֵּי נְבוּאָה עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל דְּאִינּוּן דָּמְיָן לְאִתְּתָא דְּרַחִימָא עַל בַּעְלָהּ וּמְזַנְיָא עֲלוֹהִי וְכָל בְּרִין רְחִים
לָהּ וְלָא צְבִי לְמִפְטְרָהּ כֵּן רְחִימַת יְיָ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִינּוּן מְתְפַּנְּן בְּתַר טָעֲוָת עַמְמַיָּא בְּרַם אִם יְתוּבוּן
יִשְׁתְּבִיק לְהוֹן וַיְהוֹן דָּמְיָן לְגֻבַר דְּאִשְׁתְּלִי וַאֲמַר מְלָא בְּחִבְרִיָּה :

מצודת דוד

גריס : (ה) אשישי ענבים . גביעי יין :

לא העם אשר לא רחמתיה : ללא עמי . לאלה אשר לא אמרתי עליהם לא עמי הוא לא אומר עליהם עמי אתם והוא יאמר אלי אתם אלהי : (ה) אהב אשה . ל"ל תסי' ישראל בעיניך לקדשם : אמונת ריעה . ר"ל אשה הריעה אשר לא אמר לה אלהי : כאהבת ה' . כאהבת ה' לאל : את בני ישראל . לא ישמעל והם זונים אחריו היתה אהובה לבעלה ועל"ז היתה מנאפת תחתיו : כאהבת ה' . ל"ל הוא הריעה לרעו שהי' אמר לה : את ישמעל והם זונים אחריו ע"ג . ולפי לשון אחרי ע"ג : ואוהבי . ופס אוהבים לוכות מין ענבים ומשתכרים והנסתת השכרות אמה רודפים אחרי ע"ג . ולפי שהמעילה לאשה זונה אמו בזה הלשון כי היין מביא לידי ניאוף :

כתובים מ"שלי ל

להמשיך מיסוד ומלכות דז"א שין שין דלת יוד נפש שין שין דלת שין דלת יוד רוח יאהדונהי נשמה דיסוד א אד ארנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו הו וו הו תיה יחידה דיסוד יְהוָה תיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבעשיה :

א תֻּלְתָּא אִינּוּן דְּשַׁפִּירָן
הֲלִיכָתְהוֹן וְאַרְבָּעָה דְּשַׁפִּיר
מְהַלְּכִין : ב אַרְיָא גִּבַּר
בְּבְעִירָא וְלָא הָפִיךְ מִן כָּל
מְדַעַם : ג וְאַכְּבָא דְּמִזְדַּרְבִּיל
בֵּינַת תַּרְנְגוֹלֵי וְתֵישָׁא דְּאִזִּיל
בֵּית גִּיוֹרָא וּמַלְכָּא דְּקָאִים
וּמִתְמַלֵּל בַּיִת עַמְּמַיָּה : ד לָא הִתְרוֹרֵם דְּלָא תִטְפַּשׁ וְלָא תְּיוֹשִׁישׁ אֵיזְדָּךְ לְפוּמָךְ : ה דְּמָן דְּמַיְיָא חֻלָּא
נַפְקָא חֲמָאתָא וּמָן כְּבוּשָׁה דְּרַגְזָא נִפּוּק דְּמָא וּמָן חַרְיָנָא דְּאַפֵּי נִפּוּק דִּינָא :

מצודת דוד

(ה) מטיבי צעד . טובה פסיעותיהם : (ג) אלקום . אין עומד עמו . ומ"מ כי' כענין אחר : (ד) אם נבלת . אם התנכלת על ידי הדרך שתירפך סופך להתנכל : ואם זמות . כלבך להתקומם : שים יד לפה . והתוך : (ה) מיץ אפים . של כעס :

רש"י

(ה) מטיבי צעד . כמו שלום הסלבה המה לועדים והולכים בעוב ל"ל כבשמין והלהה כן הלביעי הוא מן המעוכים ללבת והומה להם בבשמין והלהה : (ב) ליש . הסליה הגבור הבכל הבהמות והחיות לי מיה בכלל בהמה מנ"ל זאת הבהמה וגו' מל לבי לאמיריו מד יסיג ויפיוף מרם : (ג) זרזיר מתנים . הוא כלב הלייחים שהוא דק המתניו כאלו מגוד בגזור וירון קל לעני לאן (ירמיה כ) ויבשה בגולתו ומתגבר מל כל : ומלך אלקום עמו . כן הלביעי ייעיר לבה כמושם והוא מלך גבור אבל הין מועד נגדו במלחמה כי הלך ילך בבעמון רב וילכים בכל אבר יפהה. ולמה דעם אתין לאלך בעם לאלחמה ולעזוב הדבר הל המקרה אם לא בשימלא בעלמו גבורה אז יבעם כמו אלו שבל ידי שמולהים גבורה בעלמם הולכים בעם ומלכים : (ד) אם נבלת . אם נעבית נבל ל"ל אם מרפן מי וכדבורו עבה אוהב לבבל על כל זה מהא אתה בהסבבאיתך ל"ל אל הביטו בקיבור וקבעבה הדבר אהב הבלים לה שמוד פהחי פין הדרך אמרי המעלה : ואם זמות . אם מביה תלה ממחבבת קיבור וקעבה שים יד לפה לסתמו המזקה : (ה) כי מיץ . כי כמו שמילה ובהסתת החלב מוליא המאה ומליאה אתף מוליא דם כן מליאה הכעס מוליא ריב ל"ל הסתוירה הכעס מוליא הוא אם הריב ולהה פהוס פין ואל תעבור כעס המגבל אותך כי מוד יוסיף לריב ולדבר הך דברי הבלה :

פירוש עברי טייטש

(א) שְׁלֹשָׁה הֵמָּה מֵיטִיבֵי צָעַד דְּרֵיי זְעֻנְעַן זֵייא וואס
באַניטינען צו טרעטען און באַגלייקען
אין זייער גבורה וְאַרְבָּעָה מֵיטִיבֵי לֶכֶת אוֹיך דאס פירטע
בגיטינט אויך צו גיין : (ב) אוֹן דאס זְעֻנְעַן זֵייא
לֵיש גבור הַבְּהֵמָה דער לייב איז דער שטארקסטער
אִוּוישין דעם מין בְּהֵמָה [עיין מצודת דוד] וְלֹא יָשׁוּב
פִּנֵּי כֹל און ער קערט זיך ניט אום פון פאר קיין
זאך נאר ער טוהט וואס ער וויל : (ג) זַרְזִיר מָתְנַיִם
אוֹ תֵּיש אוֹן דיא חיה וואס איז גינורט די לענדין
אדער איין בָּעֵק וּמֶלֶךְ אַלְקוֹם עִמּוֹ אוֹן דער מֶלֶךְ וואס
מען קען ניט באשטיין קעגין אים, די אַלֶּף גייען
שטארק אוֹן פאר זיקערין זיך אויף זייער כֹּחַ:
(ד) אִם נְבַלְתָּ בְּהִתְנַשֵּׂא וען דוא ווערסט גישענט
דורך דיין חבר אויף איין זאך אוֹן שוויגסט איהם
ווערסטו נאכדעם דער הויכין ווערין אין דער זאך
וואס דו הָשֵׁת יָד לְפֶה אוֹן ווען דוא טראכטסט אין דיין

גיד הנשה. ובמוקדשים. אפילו עולה שכולה כליל מוציא את הגיד (א) ומשליכו על האפר הלכור במזבח הקרוי תפוח ואינו מקריבו עם הכשר (ב): נשאין לו כף. אין לו כף ירך דומה לכל אדם שהוא עגול אלא הכשר שכל הקוליא של עוף כרוכה הוא ואם נמצא עוף שיש לו כף עגול גיד הנש' שלו אסור (ג): ונוהג בשליל. כן תשעה מי הנמצא בבהמה (ד): רבי יהודה אומר אינו נוהג בשליל. ואין הלכה כר"י: וחלבו. של שליל (ה) מותר. פירוש אחר וחלבו של גיד כלומר שומנו של גיד מותר לדברי הכל אלא שישראל קדושים נהגו בו איסור: ואין הטבחים נאמנים. לומר נטלוהו מפני שטורפה הוא להם להקטע אחריו ואין הלכה כר"מ: ב שולח אדם ירך לנכרי כו'. ואין הוספין שמא ישראל כששולחה לו ויחזור ויקנה אותה מן הנכרי ויאכלנה בגידה כיון דשלמה היא

(א) גיד. הוא הסיטרי. רש"י: [ב] בשלן כו'. כולהו חנוהו מקום דאלעזרין לאתי בחולין ובמוקדשין. הר"ן: (ג) מקום מעמקה יכולא ונעכין הקרבנות ונסכיהם כמיל ודלמ"ו מן המוחר ליכלא נמ': (ד) דמקום הקריבהו מא לפתחך מי אפשר להעלות הירך כבהיא מסורעת הלכך מעלהו כמות שהיא שלמה ואח"כ חולנו כולהו המזבח גמ': (ג) דבשי רבי ינמיה מי בתר דיליה מזלינן מי בתר מיניה וקמי בתיקו ומבטי ליה נמי בבהמה ולא עגול וקמי נמי בתיקו: (ד) ר"מ לטעמיה דס"ל דאינו נ"ל דאינו בשמיטת ממו כדאיתא בס"ד מ"ה הלכך מסוה בהמה בס"ע והלנו ונהנו אסורים וכ"ר לטעמיה דאמר ניתר בשמיטת ממו הלכך קרינן ביה בבהמה בהמה מחללו. הר"ן ועיין מי"ע: (ה) וכ"ר הוא דלר"מ

כי היכי דאוסר גיד אוסר נמי בחלב דבתרא שיפא שייטא וחיינו דבפי' דאמר בתר הר"ב לדבר הכל אבל בגמ' ליתא לא מוקמינן מתן דלר"מ וכ"פ הר"מ. ועי' תוי"ט: [ג] בהלב. חלב מתן דלר שמיה ה"ק אין נאמנין עליו ומל ההלב ותב"ל כו'. גמ'. וכשחט חלב מיירי דחלבו של גיד ר"י לגמרי. תוס': [ד] שולח כו'. ש"מ שמותר בהנאה

א אל אלה אלהי אלהים

[ה] גיד הנשה נוהג [ב] בארץ ובחוצה לארץ. בפני הבית ושלא בפני הבית. בחולין ובמוקדשים. ונוהג בבהמה ובחיה בירך של ימין ובירך של שמאל. ואינו נוהג בעוף. מפני שאין לו כף. ונוהג בשליל. רבי יהודה אומר אינו נוהג בשליל וחלבו מותר. אין הטבחין נאמנין על גיד הנשה. דברי ר' מאיר. וחכ"א נאמנין עליו ועל [ג] החלב: ב [ד] שולח אדם ירך לנכרי שגיד

פרק ז א גִּיד הַנָּשֶׁה נוֹהֵג בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ אֵין דִּי הוֹרָה אֵין דִּי סְדָרָה וַיְשַׁלַּח שְׁטַיִיס יוּדִין זָאלִין נִיט עֶסִין דֶעם גִּיד הַנָּשֶׁה. זָאגט דִי מִשְׁנָה דִי יוּדִין וָואם זֶענֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ דִי יוּדִין וָואם זֶענֶען אוֹיסֶער אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, טָארִין נִיט עֶסִין דֶעם גִּיד הַנָּשֶׁה בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת וֶוען דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִּיוֶוען אוּנ וֶוען דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז נִיטָא, טָאר מַן נִיט עֶסִין דֶעם גִּיד הַנָּשֶׁה בְּחוּלִין וּבְמוּקְדָּשִׁים פוּן דִי בְּהֵמוֹת וָואם מַן עֶסְט זַיי דַארְף מַן אַרוֹיס נֶעמֶען דֶעם גִּיד הַנָּשֶׁה, אוּנ פוּן דִי קָרְבָּנוֹת וָואם מַן אִיז מַקְרִיב אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, אֲפִילוּ אַעוֹלָה וָואם זִיא וֶועֶרט אִין גַאנְצִין פַאר בְּרֶענְט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ. פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען מוּז מַן פוּן אִיהַר אַרוֹיס נֶעמֶען דֶעם גִּיד הַנָּשֶׁה וְנוֹהֵג בְּבְהֵמָה וּבְחַיָּה פוּן אַבְהֵמָה אוּנ פוּן אַחַיָּה וָואם מַן מָעג עֶסִין מוּז מַן אַרוֹיס נֶעמֶען דֶעם גִּיד הַנָּשֶׁה בֶּיְרֶךְ שֶׁל יָמִין וּבְיָרֶךְ שֶׁל שְׂמֹאל מַן מוּז אַרוֹיס נֶעמֶען דֶעם גִּיד הַנָּשֶׁה פוּן דִיא רֶעכְטֶע פַאלְקֶע אוּנ פוּן דִי לִינְקֶע פַאלְקֶע וְאֵינוֹ נוֹהֵג בְּעוֹף אוּנ פוּן אַעוֹף דַארְף מַן נִיט אַרוֹיס נֶעמֶען דֶעם גִּיד הַנָּשֶׁה מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ כַּף וַוייל דִי פַאלְקֶע פוּן אַעוֹף אִיז נִיט גֶעמַאכְט אִינְוַוייניג אוֹיף דֶעם בֵּיין אַזוֹי וִוי אַלֶעפִיל אוּנ אִין דִיא תּוֹרָה שְׁטַיִיט בַּיִיא דֶעם גִּיד הַנָּשֶׁה עַל כַּף הַיָּרֵךְ. אוֹיף דִי פַאלְקֶע וָואם אִיז גֶעמַאכְט וִוי אַלֶעפִיל וְנוֹהֵג בְּשְׁלִיל אַז מַן הָאט גֶעשָׁאכְטִין אַבְהֵמָה אוּנ מַן הָאט גֶיגֶעפִּינְט דֶעם בּוּיךְ אוּנ מַן הָט גִיפוּנְגֶען אֵינְוַוייניג אַקַאלְב אַלֶעבֶּעדִינְגֶע וָואם דִי מוּטֶער הָאט אִיהַר גִיטְרָאגִין נַיין חֲדָשִׁים וְדִי קַאלְב הַיימְט שְׁלִילּ אַז מַן וִוייל דִי קַאלְב עֶסִין מוּז מַן פוּן אִיהַר אוֹיךְ אַרוֹיס נֶעמֶען דֶעם גִּיד הַנָּשֶׁה, רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט אֵינוֹ נוֹהֵג בְּשְׁלִיל פוּן דֶעם שְׁלִיל דַארְף מַן נִיט אַרוֹיס נֶעמֶען דֶעם גִּיד הַנָּשֶׁה וְחֶלְבּוֹ טָהוֹר אוּנ דִי חֵלֶב פוּן דֶעם שְׁלִיל מָעג מַן עֶסִין וְנָאךְ אִפְּשִׁי אִיז, דִיא חֵלֶב דִי פֶעטְס] פוּן דֶעם גִּיד הַנָּשֶׁה מָעג מַן עֶסִין. נָאר וַוייל דִי יוּדִין זֶענֶען הַיילִיג וִוילֶען זַיי נִיט עֶסִין דִיא פֶעטְס פוּן דֶעם גִּיד הַנָּשֶׁה וְאֵין הַבַּטָּחִין נֶאֱמָנִין עַל גִּיד הַנָּשֶׁה אַז דֶער טַבָּח וָואם פַאר קוֹיפְט פְלֵישׁ זָאגְט עֶר הָאט אַרוֹיס נֶענוֹמֶען דֶעם גִּיד הַנָּשֶׁה, זָאל מַן אִיהַם נִיט גְלוֹיבִין. נָאר מַן מוּז אַלַיין זֶעהֶן אוֹב עֶס אִיז אֱמֶת דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר אַזוֹי זָאגְט רַבִּי מֵאִיר חֲכָמִים אוֹמְרִים אוּנ דִי חֲכָמִים זָאגִין נֶאֱמָנִין עָלָיו וְעַל חֶלְבּוֹ אַטַבָּח אִיז בְּגְלוֹיבְט צוּ זָאגִין עֶר הָאט אַרוֹיס גֶענוֹמֶען דֶעם גִּיד הַנָּשֶׁה אוּנ עֶר הָאט אַרוֹיס גֶינוֹמֶען דִי חֵלֶב: ב שׁוֹלֵחַ אָדָם יָרֵךְ לְנָכְרִי שֶׁגִּיד הַנָּשֶׁה כְּתוּבָה אַמְעַנְטְשׁ (איוב) מָעג שִׁיקֶען אַזַיי פְלֵישׁ צוּ אַעוֹ"ג, אֲפִילוּ דֶער גִּיד הַנָּשֶׁה אִיז נִיט אַרוֹיס גֶינוֹמֶען גֶיוֶוארִין. עֶר אִיז נָאךְ אִין דִי פְלֵישׁ (אוּנ מִיר הָאבִין גֶישְׁט מוֹרָא מְאַמְעֶר וֶועט אַיוּד זַיין בַּיי דֶעם עוֹ"ג אוּנ עֶר וֶועט זֶעהֶן

פירוש ע"ט

הָארֶץ צוּ קְרִיגִין זִיךְ כִּים אִיהַם טוּה בָּעסֶער דַיין דַאגְט אוֹיף דַיין מוּיל אוּנ שְׁוַוייג: (ה) כִּי מִין חֵלֶב יוֹצִיא חֲמָאָה דָען אַזוֹי וִוי פוּן דֶעם קְוֶועטְשִׁין אוּנ שְׁלַאגִין פוּן מִילְךְ צִיהט מַן אוֹיס פוּטֶער יוֹצִיא אַף יוֹצִיא דָם אוּנ פוּן דֶעם שְׁטַארְקִין קְוֶועטְשִׁין פוּן דֶער נָאז צִיהט מַן אוֹיס בְּלוּט וּמִין אַפַּיִם יוֹצִיא רִיב אַזוֹי פוּן דֶעם קְוֶועטְשִׁין פוּן צָארִין צִיהט מַן אוֹיס קְרִיג, דְרִיבֶּער זָאלְסטוּ אַיין הַאלְטִין דַיין צָארִין:

מקומו של גיד הנשה יהיה ניכר אם נחתך הימנו והלוקח מכין אלא ניטל ומוטלו: שיטול את כולו. יחתך אחריו: לקיים בו מצות נטילה. גוממו (ו) מלמעלה ולרו: ג אכלו ואין בו כזית חייב. משום דבריה הוא וחייב בכל שהוא כאוכל כמלה כל שהוא שחייב: מזה כזית. מירך של ימין כזית וכן מירך של שמאל: אינו סופג אלא ארבעים. דסבר ר' יהודה מינו מהג אלא בכל יומין דדרים הירך המיומנת שבירך (ז) ואין הלכה כרבי יהודה: ד כבשר בלפת. רואין כאלו הירך לפתות והגיד בשר ואלו היה נותן טעם בשר בשיעור הגיד בלפתות (בשיעור) הירך אסור בשיעורים הלכה למשה מסיני ונמירי דבהכי משערין אף על פי שאלו היה כרוב או קפלוט היה צריך פתות או יותר. והא מתני' אלחיא לה ואינה הלכה

בהגלה. ועתוי"ם: (ו) לשון מתיכה כמ"ש הר"ב כמ"ד ס"ל דבלמים: (ז) וכבגן דפסיק איסוריה בהוליה ירך הוא וקנוקאוטיו ופרסיו נפסקים בכל ירך וסיינו גיד הנשה ספיימי המלא בתחלת פרשת סילוק רש"י) לאסוקי מילון דלא.

הנשה בתוכה. מפני שמקומו ניכר. הנוטל גיד הנשה צריך שיטול את כולו. ר' יהודה אומר כדי לקיים בו מצות נטילה: ג האוכל מגיד הנשה כזית סופג ארבעים. אכלו ואין בו כזית חייב. אבל מזה כזית ומזה כזית סופג שמונים. רבי יהודה אומר אינו סופג אלא ארבעים: ד ירך שנתבשל בה גיד הנשה אם יש בה בנותן טעם הרי זו אסורה. כיצד משערין אותה כבשר בלפת: ה גיד הנשה שנתבשל עם הגידים בזמן שמכירו בנותן טעם. ואם לאו כולן אסורין. והרוטב בנותן טעם. וכן

דקי"ל אין בגידין כמותן טעם דכין נתבשל וכין נמלח וכין נצלה משליכו ומותר ודוקא בו אבל שומנו יש בו בג"ע ואם לא נטל שומנו אסור וג"ע האמור במין במינו שאין לדם יכול להכחינו משערין אותו בס': ה גיד הנשה שנתבשל עם הגידים. של היתר: בזמן שמכירו. משליכו לחוץ ואין כאן אלא פליטתו: בנ"ט. אם יש בגיד של איסור בג"ע בכל אלו כולן אסורים: ואם לאו. שאינו מכירו: כולן אסורים. דבכל אחד י"ל זה הוא ואת בטיל ברובא דבכריה הוא חשוב ובריה לא בטלה: בזמן שמכירן. לחתיכות האיסור משערינן בג"ע ואם אין בהם כדי לתת טעם בשל היתר הרי האחר מותרות. ואם אין מכירן כל החתיכות אסורות דכל אחת יש לחוש ולומר שמא זו היא ואינה בטלה ברוב הואיל ורגילה להתבכל בה לפני האורחים: והרוטב. מותר אם אין בהתיכת האיסור כדי לתת טעם ברוטב ובקיפה והתיכות והלכה

אַז דִי פְּלַיִישׁ אִיז גֶעשִׁיקְט גִינוּאַרִין פוּן אַיוּדִין, וְוֶעט עֶר קוֹיפֶן דִי פְּלַיִישׁ פוּן דֶעם גוּי, אוּנ עֶר וֶעט מֵיינֶען מֶען הָאט שוֹין אַרוֹיס גִינוּמֶען דֶעם גִיד הַנָּשֶׁה, וְוֶעט עֶר עֶסִין דִי פְּלַיִישׁ אַזוֹי וְוִי זִיא אִיז מִיט דֶעם גִיד הַנָּשֶׁה מִפְּנֵי שֶׁמְּקוֹמוֹ נִיכָּר וַוַיל אַז מֶען נֶעמְט אַרוֹיס דֶעם גִיד הַנָּשֶׁה דֶער קֶענְט מֶען, וְוֶעט דָאךְ דֶער יוּד זֶעהֶן אַז דֶער גִיד הַנָּשֶׁה אִיז נִיט אַרוֹיס גִינוּמֶען גִינוּאַרִין, וְוֶעט עֶר אִיהם אַרוֹיס נֶעמֶען הַנּוֹטֵל גִיד הַנָּשֶׁה צָרִיךְ שֶׁיִּטּוֹל אֶת כֻּלּוֹ דֶער וְוֶאם נֶעמְט אַרוֹיס דֶעם גִיד הַנָּשֶׁה דַארְף עֶר זֶעהֶן עֶר זֶאל אַרוֹיס נֶעמֶען אִין נַאנְצִין, עֶס זֶאל פוּן גִיד הַנָּשֶׁה נָאר נִיט בְּלַייבֶּן אִין פְּלַיִישׁ, רַבִּי יְהוּדָה וְאוֹמֵר כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוַת נְטִילָה עֶר זֶאל נָאר אַרוֹיס נֶעמֶען אַשְׁטִיקְוֹל פוּן דֶעם גִיד הַנָּשֶׁה וְוָאס לִיגְט פוּן הוּיבֶּן אִיז אוֹיךְ גֶענוּג עֶר זֶאל נָאר מְקַיֵּם זַיין דִי מִצְוָה אַרוֹיס צוּ נֶעמֶען דֶעם גִיד הַנָּשֶׁה: ג הָאוֹכֵל מִגִּיד הַנָּשֶׁה כְּזַיִת אַז אַיינֶער עֶסְט אַשְׁטִיקְוֹל פוּן גִיד הַנָּשֶׁה גְרוֹיס וְוִי אַאיילְבִּירְט סוֹפֵג אַרְבָּעִים שְׁלָאגְט מֶען אִיהם פֶערְצִיג מַלְקוֹת אָכְלוּ וְאֵין בּוֹ כְּזַיִת חַיָּב אוּנ עֶר הָאט אוֹיף גִינֶעסִין דֶעם נַאנְצִין גִיד הַנָּשֶׁה, אַפִילוּ דֶער נַאנְצֶער גִיד הַנָּשֶׁה אִיז נִיט גִיוֶוען גְרוֹיס וְוִי אַאיילְבִּירְט, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען שְׁלָאגְט מֶען אִיהם פֶערְצִיג מַלְקוֹת אֲכָל מִזֶּה כְּזַיִת וּמִזֶּה כְּזַיִת אוּנ עֶר הָאט גִינֶעסִין אַשְׁטִיקְוֹל גִיד הַנָּשֶׁה גְרוֹיס וְוִי אַאיילְבִּירְט פוּן דִי דֶעכְטֶע פָּאלְקֶע, אוּנ עֶר הָאט גִינֶעסִין אַשְׁטִיקְוֹל גִיד הַנָּשֶׁה גְרוֹיס וְוִי אַאיילְבִּירְט פוּן דִיא לִינְקֶע פָּאלְקֶע סוֹפֵג שְׁמוֹנִים שְׁלָאגְט מֶען אִיהם אַכְצִיג מַלְקוֹת, רַבִּי יְהוּדָה וְאוֹמֵר אֵינוֹ סוֹפֵג אֶלָּא אַרְבָּעִים מֶען שְׁלָאגְט אִיהם נָאר פֶערְצִיג מַלְקוֹת וְוָארוּם רַבִּי

יְהוּדָה הַאלְט דֶעם גִיד הַנָּשֶׁה פוּן דִיא לִינְקֶע פָּאלְקֶע מֶעג מֶען עֶסִין: ד יָרֵךְ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם גִּיד הַנָּשֶׁה אוֹיב מֶען הָאט גִינְקאכְט אַזַיִיט פְּלַיִישׁ מִיט דֶעם גִיד הַנָּשֶׁה אִם יֵשׁ בָּהּ בְּנוֹתֵן טַעַם אוֹיב דֶער גִיד הַנָּשֶׁה גִיט אַרַיין אַטַעם אִין דִי פְּלַיִישׁ הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה אִין דִי פְּלַיִישׁ אָסוּר בֵּיצַד מְשַׁעֲרִין אוֹתָהּ וְוִיא אַזוֹי וְוַיים מֶען אוֹיב דֶער גִיד הַנָּשֶׁה הָאט אַרַיין גִינֶעבֶּין אַטַעם אִין דִי פְּלַיִישׁ, אָדֶער נַיין כְּבָשָׂר בְּלֶפֶת מֶען נֶעמְט פְּלַיִישׁ אַזוֹי גְרוֹיס וְוִי דֶער גִיד הַנָּשֶׁה אִיז אוּנ מֶען נֶעמְט לֶפֶת אַזוֹי פִיל וְוִי גְרוֹיס דִי זַייט פְּלַיִישׁ אִיז, אוּנ מֶען לַייגְט אַרַיין דִי פְּלַיִישׁ אִין דִי לֶפֶת אוּנ מֶען קאכְט זַיי צוּ זַאמֶען, אוֹיב דִיא פְּלַיִישׁ נִיט אַרַיין אַטַעם אִין דִי לֶפֶת, וַוייסִין מִיר אַז דֶער גִיד הַנָּשֶׁה הָט אוֹיךְ אַרַיין גִינֶעבֶּין אַטַעם אִין דִי פְּלַיִישׁ, אִיז דִי פְּלַיִישׁ אָסוּר נְלֶפֶת אִיז אַזוֹי אַמִין עֶרְד פָּרִי, מֶעהֶערִין קארְטאפֶלֶעס]: ה גִיד הַנָּשֶׁה שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם הַגִּידִים אוֹיב מֶען הָאט גֶעקאכְט דֶעם גִיד הַנָּשֶׁה מִיט נָאךְ אַנְדֶערֶע אָדֶערִין בָּשָׂרָה בִּזְמַן שֶׁמַּכִּירוּ בְּנוֹתֵן טַעַם אוֹיב עֶר דֶער קֶענְט וְוֶעלְכֶער אִיז דֶער גִיד הַנָּשֶׁה נֶעמְט עֶר אַרוֹיס דֶעם גִיד הַנָּשֶׁה, אוּנ דִי אִיבֶּערִיגֶע אָדֶערִין אִיז אַזוֹי דֶער דִין, אוֹיב דֶער גִיד הַנָּשֶׁה הָאט אִין זַיי אַרַיין גִינֶעבֶּין אַטַעם זֶענֶען זַיי אָסוּר, אוּנ אוֹיב דֶער גִיד הַנָּשֶׁה הָאט נִיט אַרַיין גִינֶעבֶּין אַטַעם אִין זַייא, זֶענֶען זַיי מוּתָּר וְאִם לָאו אוּנ אוֹיב עֶר דֶערְקֶענְט גִיט וְוֶעלְכֶער אִיז דֶער גִיד הַנָּשֶׁה כּוּלָּן אֲסוּרִין זֶענֶען אַלֶע אָדֶערִין אָסוּר וְהַרוֹטֶב בְּנוֹתֵן טַעַם אוּנ דִי יָאהְךְ וְוָאס אִין אִיהר הָאבֶּין זִיךְ גֶעקאכְט דִי אָדֶערִין אִיז אַזוֹי דֶער דִין, אוֹיב דֶער גִיד הַנָּשֶׁה הָאט אַרַיין גִינֶעבֶּין אַטַעם אִין דִי יָאהְךְ, אִיז דִי יָאהְךְ אָסוּר

למעשה באיסור שנתערב בהיתר מין בשאינו מינו דאיכא למיקם אטעמא אם תרומה היא שנתערב בחולין יטעמנה כהן ואם דבר איסור הוא יטעמנו נתתו נכרי אם אומר שאין בתערובות טעם התרומה או טעם האיסור הכל מותר והימנוהו רבנן לנתתום נכרי כיון דמלאכתו הוא לא משקר אלא יפסיד אומנתו. ואי נתערב מין במינו דליכא למיקם אטעמא או מין בשאינו מינו ואין כאן כהן או נכרי שנוכל לסמוך עליו אם האיסור הוא מהלב ודם נבלות וטרפות שקצים ורמשים

וכהמה ושופות ודגים טמאין וכיוצא בזה משערים אותו בששים אם יש ס' של היתר כנגד האיסור הכל מותר ואם לאו הכל אסור וכן שומן של גיד הנשה משערין אותו בששים של היתר. אבל כהל שנתבשל עם בשר משערין אותו בס' וכהל מן המנין מפני שאיסורו מדברי סופרים(ה) ובילה שיש בה אפרוח שנתבשלה עם שאר בילים של היתר צריכה ס' ואחות כנגדה(ט) ואם האיסור הוא תרומה והלה ובכורים אם הוא מין במינו או מין שאינו מינו ואין שם כהן שיטעום משערין אותן במאה של חולין ואם טרלה וכלאי הכרם משערין אותן במתתים וכל האיסורים הללו משערין בכל מה שנקדרה ברוטב ובחתיכות בתבלין ובקיפה והוא הדין דק שבכולן הקדרה וכמו בכח לפנינו משערין ליהולא משערינן במאי דבעיה קדרה מן ההיתר לפי שלף מן האיסור נבלע ותתמעט מכמות שהיה דאתו דהיתרא בלע דאיסורא לא בלע: ן ואינו נוהג בטמאה. שאם אכל גיד הנשה של טמאה למ"ד יש בגידים כל"ש לוקה משום טמאה ולא משום גיד ולמ"ד אין בגידים נותן טעם פטור מכלום דבטהורה עץ היא והתורה חייבה עליו אבל בטמאה אינו מוהג: מבני יעקב נאסר. ועדיין

חתיכה של נבלה. וכן חתיכה של דג טמא שנתבשלה עם החתיכות. בזמן שמכירין בנותן טעם. ואם לאו כולן אסורות. והרוטב בנותן טעם: ן נוהג בטהורה ואינו נוהג בטמאה. רבי יהודה אומר אף בטמאה. א"ר יהודה והלא מבני יעקב נאסר גיד הנשה. ועדיין בהמה טמאה מותרת להן

גמ': (ה) ופמ"פ שמומן הגיד בששים אמ"פ שהוא מדבריהם הואיל וג"ה בלים בפ"ע אפמיהו הו לאיסורי תורה. כ"ר: (ט) מפני שהיא בלים בפ"ע עבו היכל בה וסוסיפו בשיעורה. הר"מ. ול"ל שיש בו אפרוח שהיא בלים. כ"מ ופפו"ט:

אוג אויב דער גיד הנשה האט ניט אריין גיגעבין אמעם אין די יאהך, איז די יאהך מוהר וכן חתיכה של נבלה אוג אזוי איז דער דין אויב אשטיק פליש פון אנבלה איז גיקאכט גיוואָרין מיט שטיקער פליש כשרה איז גיקאכט גיוואָרין מיט שטיקער פליש אזוי אויב ער דער קענט די שטיק נבלה אדער די שטיק טרפה פיש, נעמט ער ארויס די טרפה שטיק פיש אדער די שטיק נבלה בגוהן טעם אויב די שטיק נבלה ניט אריין אמעם אין די שטיקער כשרה, אדער די טרפה שטיק פיש ניט אריין אמעם אין די כשרה שטיקער, ווענען אלע טרייף, אוג אויב די שטיק נבלה ניט אריין אמעם אין די שטיקער כשרה, אדער די טרפה שטיק פיש ניט אריין אמעם אין די שטיקער כשרה, ווענען די כשרה שטיקער כשר ואם לאו אוג אויב מען דער קענט ניט די טרפה שטיק פיש אדער מען דער קענט ניט די שטיק נבלה בולן אסורות ווענען אלע שטיקער פליש אדער אלע שטיקער פיש אסור צו עסין והרוטב כבולן טעם אויב די שטיק נבלה ניט אריין אמעם אין די יאהך, אדער די שטיק טרפה פיש ניט אריין אמעם אין די יאהך פון די פיש, איז די יאהך אסור, אוג אויב עס ניט ניט אריין אמעם אין די יאהך, איז די יאהך מוהר [ועיין בהרע"ב]: ן נוהג בטהורה ואינו נוהג בטמאה דער גיד הנשה פון אבהמה ואם מען מעג איהר עסין, איז אסור, אוג דער גיד הנשה פון אבהמה ואם מען טאר איהר ניט עסין, איז ניט אסור, ווארום אז די תורה הט גיזאגט מען זאל ניט עסין דעם גיד הנשה, מיינט מען דאך נאר דעם גיד הנשה זאל מען ניט עסין פון די בהמה אבער

דיא נאנצע בהמה מעג מען עסין, שמועסט דאך די תורה פון אזוי אבהמה ואם מען מעג איהר עסין, אבער אזוי אבהמה ואם מען טאר איהר ניט עסין, איז דער גיד הנשה פון איהר גלייך מיט די נאנצע פליש אוג אז מען עסט דעם גיד הנשה פון איר קומט נאר מלקות ווייל ער עסט אבהמה טמאה, אבער ניט ווייל ער עסט דעם גיד הנשה, אוג דער ואם זאגט אז דער גיד הנשה איז אזוי ווייא האלץ אוג ער האט קיין טעם פליש, אז ער עסט דעם גיד הנשה פון אבהמה טמאה, קומט איהם מלקות אויך ניט, רבי יהודה זאגט אף בטמאה דער גיד הנשה פון אבהמה ואם מען טאר איר ניט עסין איז אויך אסור אמר רבי יהודה הט רבי יהודה גזאגט והלא מבני יעקב נאסר גיד הנשה דער גיד הנשה איז דאך אסור גיוואָרין צו די קינדער פון יעקב ועדיין בהמה טמאה מותרת להם אוג צו זיי איז דאך מותר גיוועזן אלע בהמות, אז די תורה האט גיזאגט זיי זאלין ניט עסין דעם גיד הנשה, אבער די נאנצע בהמה מעגין זיי עסין, האט מען דאך גימיינט אלע בהמות, אפילו די בהמות ואם זענען טמא. איז דאך אסור גיוואָרין דער גיד הנשה פון אלע בהמות פון די בהמות ואם זענען טמא אויך אמרו לו האבין די חכמים גיזאגט צו רבי יהודה בסיני נאמר דער פסוק פון גיד הנשה איז גיזאגט גיוואָרין אויף דעם באַרג סיני, אוג פאר דעם באַרג סיני האט מען ניט גיאסרת דעם גיד הנשה, ווארום על כן לא יאכלו בני ישראל, מיינט מען ניט די קינדער פון יעקב נצו זיי איז ניט אסור גיוואָרין דער גיד הנשה] נאר מען מיינט די יודין אוג אויף דעם באַרג סיני איז דאך אסור גיוואָרין בהמות טמאות אוג אז די תורה האט גיזאגט מען זאל

שמלה מותרת להן עד מתן תורה: אמרו לו. פסוק זה שהזהיר עליו בסיני נאמר ועד סיני לא הוזהרו: אלא שנכתב במקומה. לאחר שנאמר בסיני כשבא לסדר משה את התורה כתב מקרא הזה על המעשה על כן הוזהרו בני ישראל אחרי כן שלא יאכלו גיד הנשה לידע מאיזה טעם נאסר להם ואין הלכה כרבי יהודה:

גיט עסין דעם גיד הנשה אויף דער פון אבער די נאנצע בהמה מעג מען עסין שמועסט מען דאך פון אבשרה בהמה אלא שנכתב במקומו נאר ווען משה האט געשריבען די תורה האט ער געשריבען דעם דין פון גיד הנשה אויף זיין ארט, ביי דער מעשה פון יעקב אבינו מיט דעם מלאך, מען זאל וויסען פאר וואס מען טאר ניט עסין דעם גיד הנשה:

רש"י

שנשה ממקומו. קפץ: נשתה גבורתם. קפלה גבורתם: היו לנשים. חלשים כנשים: דבר. הנשלח ביעקב: נפל בישראל. בכל ישראל: ופרע להן בית השחיטה. שלא יאמרו בשר הנחירה אני אוכל לפי שבני יעקב שומרי מצות היו לחף על פי שלא ניתנה תורה מקובלים היו מחכותיהם: כמ"ד. כמתני' גיד הנשה נאסר להם כעובדא בני מח: שנשתייר על פכין קטנים. דכל כלים החסובים ומקנה כבר העביר את גחל יבק מדכתיב לעיל מיניה ויעבר את כל אשר לו והוא נשאר על פכים קטנים שלא הספיק להעביר וחשבה לו. מכאן לת"ח וכו' שהרי יעקב נשאר ימידי והוזק. ומדקאמר על עלות השחר

נמרא חולין דף נא ע"א

שלכה ה' כלם כלי סתילון דהוד דמלכות דבריאם במוכן

אמר ר' יהושע בן לוי למה נקרא שמו גיד הנשה שנשה ממקומו ועלה וכן הוא אומר נשתה גבורתם היו לנשים. א"ר יוסי בר חנינא מ"ד דבר שלח ה' ביעקב ונפל בישראל. דבר שלח ביעקב זה גיד הנשה. ונפל בישראל שפשט איסורו בכל ישראל. ואמר ר' יוסי בר חנינא מ"ד וטבורו טבח והכן פרע להן בית השחיטה והכן טול גיד הנשה בפניהם כמ"ד גיד הנשה נאסר לבני נח. ויותר יעקב לבדו א"ר אלעזר שנשתייר על פכין קטנים מכאן לצדיקי' שחביב עליהם ממונם יותר מגופם

אמר רבי יהושע בן לוי למה נקרא שמו גיד הנשה רבי יהושע בן לוי האט גיזאגט פאר וואס רופט מען דעם אדער גיד הנשה שנשה ממקומו ועלה ווייל ער איז אפ געשפרונגען פון זיין ארט אין דער הייך נוען דער מלאך האט אנגערירט די זייט פון יעקב אבינו איז דער אדער אפ געשפרונגען פון זיין ארט) וכן הוא אומר און אזוי זאגט דער פסוק נשתה גבורתם היו לנשים עס איז אפ געשפרונגען זייער שטארקייט זייא ענען גיוואריין וויא ווייבער אמר רבי יוסי ברבי חנינא רבי יוסי ברבי חנינא האט גזאגט מאי דכתיב דבר שלח ה' ביעקב ונפל בישראל וואס מיינט דער פסוק נאט האט געשיקט אזאך צו יעקב און עס איז געפאלין ביי די יודין דבר שלח ה' ביעקב זה גיד הנשה נאט האט געשיקט אזאך צו יעקב, דאס מיינט מען נאט האט געשיקט אמלאך צו יעקב און דורך דעם מלאך איז אפ געשפרונגען דער אדער פון יעקב פון זיין ארט ונפל בישראל און דיא זאך איז גיפאלין ביי דיא יודין שפשם איסורו בכל ישראל דער איסור פון דעם אדער האט זיך פאר־שפרייט ביי אלע יודין ואמר רבי יוסי ברבי חנינא נאך האט רבי יוסי ברבי חנינא גיזאגט מאי דכתיב וטבוח טבח הכן וואס האט יוסף געמיינט וואס ער האט גזאגט צו זיין משנתש זאלסט שעכטין אשעכטונג און זאלסט אנגריטין, ער האט געהייסין זיין משנתש ער זאל גוט עפענען דעם האלדז פון די בהמה די ברידער זאלין זעהן אז די בהמה איז נישאכטין גיוואריין וויא דער דין איז והכן טול גיד

הנשה בפניהם און זאלסט אנגרייטין די בהמה צום עסין, דאס מיינט מען ער זאל ארויס נעמען דעם גיד הנשה פון די בהמה ווען די ברידער וועלין זעהן וויא דער גיד הנשה ווערט ארויס גענומען כמאן דאמר גיד הנשה נאסר לבני נח רבי יוסי בר חלפתא וויא דער וואס זאגט אפילו איידער די תורה איז גיגעבין גיוואריין האט מען אויך ניט גיטארט עסין דעם גיד הנשה ויותר יעקב לבדו יעקב איז געבליבען אליין, ווען יעקב האט געדארפט ארויבער גיין דעם טייך יבק (פון מזרח זייט טייך ביז אויף די אנדערע זייט טייך אין מערב זייט, האט ער ארויבער גענומען זיינע ווייבער און זיינע קינדער און אלץ וואס ער האט געהאט, איז ער דאך גיווען אין מערב זייט טייך מיט זיין נאנצע פאמיליע, פאר וואס דען זאגט דער פסוק יעקב איז געבליבען אליין, נאר יעקב איז צוריק ארויבער גענאנגען דעם טייך, פרעגט די גמרא ווען איז ער צוריק ארויבער גענאנגען, ער האט דאך שוין געהאט אלע זאכין אויף דער זייט טייך אין מערב זייט) אמר רבי אלעזר שנשתייר על פכין קטנים האט רבי אלעזר גיזאגט יעקב האט פארגעסין אקליי־גיגקייט קליינע קרינגלאך, דריבער איז ער צוריק גענאנגען אויף די אנדערע זייט טייך, און דארט איז ער געבליבען אליין, און דער מלאך האט איהם גיטראפין מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם פון דאנען זעהן מיר אז ביי די צדיקים איז זייער געלט ביי זייא טייערער פון זייא אליין וכל

משנה

להן. אמרו לו בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו:

וכל כך למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל. ויאבק איש עמו עד עלות השחר. אמר ר' יצחק מכאן לת"ח שלא יצא יחידי בלילה. רבי אבא בר כהנא אמר מהכא הנה הוא זורה את גורן השעורים. רבי אבהו אמר מהכא וישכם אברהם בבקר. ורבנן אמרי מהכא לך נא ראה את שלום אחיך. רב אמר מהכא ויזרח לו השמש. אמר רבי עקיבא שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע באיטליז של אימאוס שהלכו לקנות בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל כתיב ויזרח לו השמש וכי שמש לו לבדו זרחה והלא לכל העולם זרחה. אמר רבי יצחק שמש הבאה בעבורו זרחה בעבורו. דכתי' ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה וכתיב ויפגע במקום כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום

כַּד לָמָה פַּאר וָאם אִיז אַזוֹי לְפִי שֶׁאֵין פּוֹשְׁטִין יְדֵיהֶן בְּגָזֵל נוייל וַייא נַזְלָנֶן נִיט בַּייא קַיינֶעם וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשַּׁחַר אוּנ אַמֶּענְטֶש הָאט זִיךְ אַרוּמְגֶענוּמֶען מִיט אִיהם בַּיִ דֶער מְאַרְגִינְגִשְׁטֶערִין אִיז אוֹיפְגֶע־נַאנְגֶען אָמַר רַבִּי יִצְחָק מִכָּאן לְתַלְמִיד חָכָם שֶׁלֹּא יֵצֵא יְחִידִי בַּלַּיְלָה רַבִּי יִצְחָק זָאגְט פוּן דַאנְען וַוייסִין מִיר אַז אַתַּלְמִיד חָכָם זָאל נִיט גַיין אַלַיין אִין נַאם בַּייא נַאכְט רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא אָמַר מַהֲכָא רַבִּי אַבָּא בַּר בַּהֲנָא זָאגְט פוּן דַאנְען וַוייסִין מִיר אַז אַתַּלְמִיד חָכָם טָאר נִיט גַיין אַלַיין בַּייא נַאכְט. וָוארוּם נָעמְט הָאט גִיזָאגְט צוּ רוּת הִנֵּה הוּא זוֹרֶה אֶת גֹּרֶן הַשְּׂעוֹרִים עֶר שׁוּפְּלְעוועט דָעם שַׁיְיעֶר גֶעֶרְשְׁטִין דִי נַאכְט, גֶעוַוייגְלִיךְ נִיט אַנַאנְצָע נַאכְט נָאר עֶטְלִיכֶע שָׁעָה אִין דֶער נַאכְט, אוּנ וַוייל אַתַּלְמִיד חָכָם טָאר נִיט גַיין אַלַיין בַּייא נַאכְט, דְּרִיבֶּער וְוֶעט עֶר גֶעטִיגֶען אִין שַׁיְיעֶר רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר מֵהָכָא רַבִּי אַבָּהוּ זָאגְט פוּן דַאנְען וַוייסִין מִיר אַז אַתַּלְמִיד חָכָם טָאר נִיט גַיין אַלַיין בַּיִ נַאכְט. וָוארוּם עָם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אַבְרָהָם אִיז אוֹיפְגֶעשְׁטַאנְען נַאנְץ פְּרִיה. פַּאר וָואס אִיז אַבְרָהָם אוֹיפְגֶעשְׁטַאנְען אַזוֹי פְּרִיה, וַוייל עֶר הָאט זִיךְ גֶעאֵיילְט צוּ טָאן דָעם וִוילֶען פוּן גָאט, פַּאר וָואס אִיז עֶר נִיט אוֹיפְגֶעשְׁטַאנְען נָאךְ פְּרִיִער וָוען עָם אִיז נָאךְ גִיוָוען נַאכְט, נָאר וַוייל אַתַּלְמִיד חָכָם טָאר נִיט גַיין אַלַיין בַּייא נַאכְט, דְּרִיבֶּער אִיז עֶר גֶעגַאנְגֶען אִיצְט וָוען עָם אִיז לִיכְטִיג גִיוָוארִין וְרַבָּנָן אַמְרִי מֵהָכָא דִיא רַבָּנָן זָאגֶן פוּן דַאנְען וַוייסִין מִיר אַז אַתַּלְמִיד חָכָם טָאר נִיט גַיין אַלַיין בַּייא נַאכְט. וָוארוּם עָם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וָוען יַעֲקֹב הָאט גֶעשִׁיקְט זַיין זוֹהֶן יוֹסֵף צוּ זַיינֶע בְּרִידֶער, הָאט יַעֲקֹב גִיזָאגְט צוּ יוֹסֵף לֵךְ נָא רְאֵה אֶת שְׁלוֹם אַחֶיךָ בַּייא זֶעה דָעם פְּרִידֶען פוּן דַיינֶע בְּרִידֶער, יַעֲקֹב הָאט דִאךְ גֶעוַוארְפְּט זָאגֶן צוּ יוֹסֵף גַיי פְּרֶעג דָעם פְּרִידֶען פוּן דַיינֶע בְּרִידֶער, פַּאר וָואס הָאט עֶר גִיזָאגְט גַיי זֶעה, נָאר יַעֲקֹב הָאט גִיזָאגְט צוּ יוֹסֵף רוּא וְאַלְסְט נַיין אִין אַזוֹי אַצַייט וָואס מָען קֶען זֶעהֶן, זָאלְסְט נִיט גַיין בַּייא נַאכְט נָאר בַּייא טָאג

רַב אָמַר מֵהָכָא רַב זָאגְט פוּן דַאנְען וַוייסִין מִיר אַז אַתַּלְמִיד חָכָם טָאר נִיט גַיין אַלַיין בַּייא נַאכְט. וָוארוּם עָם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ [כַּאֲשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל] וָוען יַעֲקֹב אִיז דוּרְךְ גֶעגַאנְגֶען דִיא שְׁטָאט פְּנוּאֵל הָאט אוֹיפְגֶעשַׁיינְט דִי זוֹנֶן, אָבֶּער פְּרִיִער אִיז עֶר נִיט גֶעגַאנְגֶען, וַוייל אַתַּלְמִיד חָכָם טָאר נִיט גַיין אַלַיין בַּיי נַאכְט אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא שָׁאַלְתִּי אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְאֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאִטְלִיז שֶׁל אִימָאוּס רַבִּי עֲקִיבָא זָאגְט אִיךְ הָאב גִיפְרֶעגְט בַּייא רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוּנ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וָוען וַייא וָעֶנֶען גִיוָוען אִין דִיא יַאטְקֶע פוּן אִימָאוּם שֶׁהָלְכוּ לִקְנוֹת בְּהֵמָה לְמִשְׁתֵּה בְּנוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל וַייא וָעֶנֶען גֶעגַאנְגֶען אִין דִיא יַאטְקֶע קוֹיפִין אַבְהֵמָה צוּ דִיא חֲתוּנָה פוּן רַבָּן גַּמְלִיאֵל'ס זוֹהֶן כְּתִיב וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ עָם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק בַּייא יַעֲקֹב דִי זוֹנֶן הָאט גֶעשַׁיינְט צוּ אִיהם וְכִי שֶׁמֶשׁ לוֹ לְבַדּוֹ זָרְחָה הָאט דָען דִי זוֹנֶן גֶעשַׁיינְט נָאר צוּ יַעֲקֹב וְהֲלֹא לְכָל הָעוֹלָם זָרְחָה דִי זוֹנֶן הָאט דָאךְ גֶעשַׁיינְט צוּ דִיא גַאנְצָע וֶועלְט, הָאט גֶעדַארְפְט שְׁטֵיין אִין פָּסוּק וַיִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ דִיא זוֹנֶן הָאט גֶעשַׁיינְט אָמַר רַבִּי יִצְחָק רַבִּי יִצְחָק הָאט גִיזָאגְט שֶׁמֶשׁ הַבָּאָה בַּעֲבוּרוֹ זָרְחָה בַּעֲבוּרוֹ דִיא זוֹנֶן וָואס אִיז אוּנְטֶער גֶעגַאנְגֶען פוּן יַעֲקֹב'ס וֶועגֶן, הָאט וִיא אִיצְט אוֹיפְגֶעשַׁיינְט פוּן זַייגֶעטוֶועגֶן דִכְתִיב וָוארוּם עָם שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה יַעֲקֹב אִיז אַרוֹיס גֶע־נַאנְגֶען פוּן בְּאֵר שֶׁבַע אוּנ אִיז גֶעגַאנְגֶען אִין דִיא שְׁטָאט חָרָן וּכְתִיב נָאךְ שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם עֶר הָאט בַּאגֶעגְינט דָעם אָרְט, אִיז דָאךְ אַקֶשֶׁיָא דֶער אָרְט אִיז דֶער בַּאגְרִיף מוֹרִיָה, אוּנ וִיא מָען גֶייט פוּן בְּאֵר שֶׁבַע צוּ חָרָן אִיז דֶער בַּאגְרִיף מוֹרִיָה פַּאר חָרָן, פַּאר וָואס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק יַעֲקֹב אִיז גֶעגַאנְגֶען אִין חָרָן נָאכְדֶעם הָאט עֶר בַּאגֶעגְינְט דָעם בַּאגְרִיף מוֹרִיָה, פְּרִיִער מוּז מָען דָאךְ בְּגֶעגֶען עֶן דָעם בַּאגְרִיף מוֹרִיָה נָאכְדֶעם קוּמְט מָען אִין חָרָן עֶנְפֶּערְט דִי גְמָרָא אַזוֹי אִיז גִיוָוען יַעֲקֹב אִיז גֶע־נַאנְגֶען פוּן בְּאֵר שֶׁבַע גְלַייךְ בַּיִ צוּ דִי שְׁטָאט חָרָן כִּי מָטָא לְחָרָן וִיא יַעֲקֹב אִיז גֶעקוּמֶען צוּ דִי שְׁטָאט

ס"מ לא ניתן רשות למזיק להזיק ביום לפיכך לא הוצרך אמירה: הנה הוא זורה. ויר בלע"ז וכתיב ויהי כשכבו וגו' אמרה לה דעי שאחר שינמור לזרות לא יצא לביתו לשכב שנגאי הוא לת"ח לעמת כלילה ויכבד בגורן: וישכם בבקר. ולא קודם היום ואע"ג דלאו יחיד הוה וכ"ש יחידי: לך נא ראה. כשעה שאדם יכול לראות: איטליז. שוק שמוכרין בו בשר: אימאוס. שם מקום: שמש הבאה בעבורו. שנקעה בעבורו קודם זמנה ומפרש וחזיל למה שקעה: כתיב וילך חרנה. למשמע דמטא לחרן והדר כתיב ויפגע במקום להיותו בית אל

דאיכתי לא מטת לחרן: שהתפללו בו אבותי. האי בית אל לא הסמוך לעי הוא אלא ירושלים ועל שם שיהיה בית אלהים קראו בית אל והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם והוא שדה שהתפלל בו יצחק דכתיב לשוח בשדה דהיינו תמריון בפסחים אל הר ה' אל בית אלהי יעקב מאי שנא יעקב אלא לא כאברהם שקראו הר דכתיב בהר ה' ולא כיצחק שקראו שדה דכתיב לשוח בשדה אלא כיעקב שקראו בית: קפצה. לשון לא תקפון את ידך מתקרה ומתכווצה לו: ויפגע במקום. כאדם הפוגע באחרו שבא כנגדו ודרשינן ליה נמי לשון תפלה כדכתיב אל תפגעני בי: מיד בא השמש. כדכתיב וילן שם כי בא השמש למה ליה למכתב כי בא השמש אלא ללמדנו שנקשה קודש זמנה:

מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי בו. כד יהיב דעתיה למהדר קפצה ליה ארעא מיד ויפגע במקום כד צלי בעי למהדר אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה מיד בא השמש:

חָרָן אֲשֶׁר עָבַרְתִּי עַל מָקוֹם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ אֲבוֹתַי וַאֲנִי לֹא הִתְפַּלַּלְתִּי הָאֶת יַעֲקֹב גִּיזָאגְט וואס הָאַב איך גִּיטָאהן עֶם קֶען דָאך זַיין אַז איך בִּין גֶעגַאנגֶען אויף דֶעם אֶרֶט וואס מַיינֶע עֶלְטֶערין הָאבֶּין דָארטֵין גִּיטָאהן הִפְלָה צו גָאט אוג איך הָאב אויף דֶעם אֶרֶט נָאר גִּיט גִּיבֶעטֵין צו גָאט כַּד הָיָה דַעְתֵּיהּ לְמֵהֲדַר וַיִּי יַעֲקֹב הָאט גִּיזָאלְט גַּיין צוריק פון חָרָן צו דֶעם בַּארג מוֹרִיָּה קָפְצָה לֵיהּ אַרְעָא אֵין דֶער בַּארג מוֹרִיָּה גִּיקוּמֶען צו יַעֲקֹב גֶעבֶּין חָרָן מִיד וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם הָאט יַעֲקֹב בֵּאלְד בֵּגֶעגִינְט דֶעם אֶרֶט מוֹרִיָּה אוג הָאט מִתְפַּלֵּל גִּיוֶוען אויף דֶעם אֶרֶט כַּד צָלֵי בְּעֵי לְמֵיהֲדַר וַיִּיא יַעֲקֹב

הָאט אָפּ גֶעדַאוֶוינְט הָאט עֶר גִּיוָוארְט צוריק גַּיין אין חָרָן אַמַּר הַקָּב"ה הָאט נָאט גִּיזָאגְט צַדִּיק זֶה בָּא לְבֵית מְלוֹנִי וַיִּפְטַר בְּלֹא לִינָה דֶער צַדִּיק יַעֲקֹב אִיז גֶעקוֹמֶען צו דֶעם אֶרֶט וואס אויף בֵּין דָארט אוג עֶר זָאל אַוֶוועק גַּיין פון דֶעם אֶרֶט אוג זָאל דָא נִיט גֶעבְּטֶיגֶען מִיד בָּא הַשֶּׁמֶשׁ אִיז דִּי זוֹנֶן בֵּאלְד אוּנְטֶער גֶעגַאנגֶען הָאט עֶר גֶעמוּזְט דָארט גֶעבְּטֶיגֶען. אוג וַיֵּיל דִּיא זוֹנֶן אִיז אוּנְטֶער גֶעגַאנגֶען פַאר יַעֲקֹב'ס וֶוועגֶען פַאר דִּי צַייט, הָאט זִיא אִיצְט אוֹיפְגֶעשַׁיינְט פַאר דִּיא צַייט, דְּרִיבֶּער שְׁטֶיט אין פְּסוּק וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ דִּי זוֹנֶן הָאט אוֹיפְגֶעשַׁיינְט פון יַעֲקֹב'ס וֶוועגֶן:

זוהר (במדבר דף קכ ע"ב) ת"ת דאליות יור הא ואו הא

ת"ח כיון דכר כם עביד לאותא כגוונא דא בשוכדא ובמלולא וקטיר קשורא דיחודא אסתכת דעל ידיה מתברכן עלאין ותתאין. כדין בעי ליה לכר כם לאתחזאה גרמיה בתר דסיים לאותא דעמידה לאתפטר מן עלמא דהא אתפרס מן אילנא דחיי וכיון רגלוי לגבי ההוא אילנא דמותא דאהדר ליה פקדוניה כד"א (בראשית מט) ויאסף רגליו אל המטה. דהא אודי קטאוי ולא עלייהו. השתא בעי לאתכנשא לגבי ההוא אילנא דמותא ולמנפל ולימא לגביה אלוך יי' נפשי אשא. בקדמיתא יהיבנא לך בפקדונא השתא דקטירנא ייחודא ושבידנא עובדא ומלולא בדקא יאות ואודינא על חטאי הא נפשי מסירנא לך ודאי. ויתזי כר כם גרמיה כאילו פטיר מן עלמא דנפשיה מסיר להאי אתר דמותא בגין כך לא אית כיה אז"ו דוא"ו אילנא דחיי הוא. והאי אילנא דמותא הוא. והא קמ"ל דדוא דמלה (ס"א מאי קמ"ל רזא דמלה) דאית טובין דלא מתכפרן עד דאתפטר כר כם מעלמא הה"ל (ישעיה כב) אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון והאי יהיב גרמיה ודאי למותא ומסיר נפשיה להאי אתר. לאו בפקדונא כמה כלילא אלא כמאן דאתפטר מן עלמא ודאי. ותקונא דא בעי בכוונא דלבא וכדין קב"ה מרחם עלוי ומכפר ליה לחוביה. זכאה הוא כר כם דידע למפתי ליה ולמפלא למאריה ברעותא ובכוונא דלבא. ווי ליה למאן דאתי למפתי למאריה בלבא רחיקא ולא ברעותא כד"א (תהלים עח) ויפתיהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו. הוא אומר (שם כה) אלוך יי' נפשי אשא ולאו כל מלוי אלא בלבא רחיקא הא גרם עליה לאסתלקא מעלמא עד לא מטון יומוי בזמנא דהאי אילנא אתער בעלמא למעבד דינא. ועל דא בעי כר כם לאדבקא נפשיה ורעותיה במאריה ולא ייתי לגביה ברעותא כדיבא בגין דכתיב (שם קא) דובר שקרים לא יכון לנגד עיני. מאי לא יכון אלא כשעתא דהוא אתקן גרמיה להאי ולביה רחיקא מקב"ה אלא נפיק ואמר לא יכון לנגד עיני. (אמאי) האי בעי לאתקנא גרמיה לא יכון לא בעינא דיתתקן. כ"ש אי אתי ליחדא שמא קדישא ולא מיהד ליה כדקא יאות. זכאה הולקהון דצדיקיא בעלמא דין ובעלמא דאתי עלייהו כתיב (ישעיה סו) וכאו וראו את כבודי וגו'. וכתיב (תהלים קמ) אך צדיקים יודו לשמך וגו'. אתא ר' אלעזר ונשיק ידוי אמר אלמלי לא אתיינא לעלמא אלא למשמע מלין דאין דיי. אמר ר' יהודה זכאה חולקנא וזכאה חולקהון דישראל דאיתון מתדבקין בקב"ה דכתיב (דברים ד) ואתם הדבקים וגו'. (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים וגו'. ברוך יי' לעולם אמן ואמן סיל"ו:

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

מספר חסידים סי' נ"ו.

כתיב ועניים מרודים תביא בית. גדול הקבלת אורחים מהקבלת פני שכינה שנאמר ויאמר אדני וגו' אל נא תעבור מעל

הרמב"ם הלכות תפלה פ"ז.

(א) כשתקנו חכמים דברי תפלות אלו תקנו ברכות אחרות לברך אותן בכל יום, ואלו הן. כשיכנס

בְּתִיב וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בַּיִת דָּבָר נָבִיא יְשַׁעְיָה הָאט גִּיזָאגְט אַרְעֶמֶע לֵייט וָואס קְרֶעכְּצִין וָאלֶסְטוּ בְּרֵיינְגֶען צו דִּיר אין שְׁטוּב גְּדוֹל הַקְּבָלַת אוֹרְחִים מֵהַקְּבָלַת פְּנֵי שְׁכִינָה אַרֵיין בְּרֵיינְגֶען צו זִיך אין שְׁטוּב פְּרֶעמְדֶע זְעֶנְטְשֶׁין זַיי גֶעבֶּין עֶסִין אִיז גֶרֶעסֶער וִוי אַרֵיין צו

כְּשֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים דִּבְרֵי תְּפִלּוֹת אֵלּוּ וְוָען דִּי חֲכָמִים הָאבֶּין אוֹתָן גִּיגֶעבֶּין דִּי תְּפִלּוֹת צוּם דָאוֶוענֶען תִּקְנוּ בְּרָכוֹת אֲחֵרוֹת לְבָרֵךְ אוֹתָם בְּכָל יוֹם הָאבֶּין זַיי אוֹתָן גִּיגֶעבֶּין נָאך אַנְדֶערֶע בְּרָכוֹת וָואס מִיר זָאלֶין זַיי זָאגֶין אַלֶע טָאג וְאֵלּוּ הֵן דָאס זֶענֶען זַיי כְּשֶׁיִּכָּנֵס אָדָם לְסַעֲדוֹ

אדם למטתו לישן בלילה מברך ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם המפיל חבלי שינה על עיני והמשקיע שינת תרדמה והמאיר לאישון בת עין יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי שתצילני מיצר רע ומפגע רע ואל יבהלוני חלומות רעים ולא הרהורים רעים ותהא מטתי שלמה לפניך ותעמידני ממנה לחיים ולשלום והאירה עיני פן אישן המות ברוך אתה ה׳ המאיר לעולם כולו בכבודו: (ב) וקורא פרשה ראשונה מקריאת שמע וישן ואפילו אשתו ישנה עמו קורא פסוק ראשון או פסוקי רחמים ואח״כ יישן: (ג) בשעה שיקץ בסוף שינתו מברך והוא על מטתו כך אלהי נשמה שנתת בי טהורה היא אתה בראתה ואתה יצרתה ואתה נפחתה בי ואתה עתיד ליטלה ממני ואתה עתיד להחזירה בי לעתיד לבא כל זמן שהנשמה תלויה בקרבי מודה אני לפניך ה׳ אלהי רבון כל המעשים בא״י המחזיר נשמות לפגרים מתים:

מעכך. אמר מכרכם לפני הקב״ה המתן לי עד שאכנים המלוים לבית. ואין אדם מייב להמלוים בשל ולהשקומם יין אלא כפי סיכולת שכידו אם לתמו ומימיו יתן לכם בשמחה כי טוב מרוחת ילק ישמחת פנים משל אכום ופנים זועפים. ועמה שאוכל ידבר עמו מדוני מכול בשמחה ואתה בלב טוב ויכך לו מימיך כי אלוה יודע כי בכלון ובכסף תפלה הייתי מוחן לך בשל כחיי נפשי אמרתי לי מה שאתן לך. ועל זה נאמר ותפק לעבר נפשך. ובקבר בעת לכתו יתן לו מעט לחם. כי לפי אלא נתן יסוכתן פת לדוד בלכתו מאתו כמגלגל הדבר ונהגו מוב עיר הכהנים ונעמכו שמחו ויסוכתן

לישן בלילה ויען דער מענטש גייט זיך ליינען שלאפין ביי נאכט אויף זיין בעט מברך זאל ער זאגין די ברכה, ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם המפיל חבלי שינה על עיני והמשקיע שינת תרדמה והמאיר לאישון בת עין יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי שתצילני מיצר רע ומפגע רע ואל יבהלוני חלומות רעים ולא הרהורים רעים ותהא מטתי שלמה לפניך ותעמידני ממנה לחיים ולשלום והאירה עיני פן אישן המות ברוך אתה ה׳ המאיר לעולם כולו בכבודו: (ב) וקורא פרשה ראשונה מקריאת שמע וישן אוג ער ליינענט די ערשטע פרשה קריאת שמע אוג ער שלאפט ואפילו אשתו ישנה עמו אפילו זיין ווייב שלאפט מיט אים אין איין בעט, פון דעסטוועגין קורא פסוק ראשון ליינענט ער דעם ערשטין פסוק פון קריאת שמע או פסוקי רחמים אדער ער זאגט אנדערע פסוקים וואס בעטין צו גאט ואחר כך ישן זאל ער שלאפין וואס אנסחו שינה אויב דער שלאף נייט אים צום שלאפין קורא אפילו פסוק ראשון או פסוקי רחמים ואחר כך ישן זאל ער ליינענען אפילו נאר דעם ערשטין פסוק פון קריאת שמע, אדער ער זאגט אנדערע פסוקים וואס בעטין צו גאט נאכדעם זאל ער שלאפין: (ג) בשעה שיקיץ בסוף שינתו ווען ער וועקט זיך אויף פון שלאף אוג ער וועט שוין נים מער שלאפין איצט, אוג ער ליגט נאך אויף זיין בעט מברך והוא על מטתו כך זאל ער זאגין די ברכה ליגענדיג אויף זיין בעט, אלהי נשמה שנתת בי טהורה היא אתה בראתה ואתה יצרתה ואתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי ואתה עתיד ליטלה ממני ואתה עתיד להחזירה בי לעתיד לבא כל זמן שהנשמה תלויה בקרבי מודה אני לפניך ה׳ אלהי רבון כל המעשים ברוך אתה ה׳ המחזיר נשמות לפגרים מתים:

מענטש האט דער נביא ישעיה גיזאגט יחפץ לרעב לעבין, זאלסט אים זייזין אז מיט דיין לעבין עסין נאר דו האסט נים אים צו געבין ובבקר בעת לכתו יתן לו מעט לחם אין דער פריה ווען דער אורח נייט אויעק פון דיר זאלסטו אים געבין צו דוד אשטיקיל ברויט ווען ער איז אויעק גינאנגען פון אים נתגלגל הדבר ונהרג נוב עיר הכהנים ינענשש שאול ויהונתן איז ניקומען דוד זאל בעטין ברויט פון אחימלך אוג דורך דעם זענען גיהרגת ניווארין די כהנים פון די שטאט נוב אוג שאול מיט זיינע קינדער אוג זיין זוהן יהונתן זענען אויך געהרגת

נעמען צוא זיך אין שטוב די הייליגקייט פון די שכינה שנאמר ונארום עם שכייט אין פסוק ויאמר אדני אל נא תעבור מעל עבדך ער האט גיזאגט מיין הערר זאלסט נים אויעק גיין פון דיין קנעכט אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא אברהם האט גיזאגט כאר נאט המתן לי עד שאכנים האורחים לבית וואר מיר ביז איך וועל אריין ברייגגען דיא געסט צוא מיר אין שטוב ואין האדם חייב להאכילם בשר ולהשקותם יין דער בעל הבית וואס נעמט די פרעמדע מענטשין צו זיך אין שטוב איז ער נים געגייט ער זאל וייא געבין עסין פלייש אוג טרינקען ווין אלא כפי היכולת שבידו נאר אזוי ווי ער קען זאל ער זיי געבין עסין את לחמו ומימיו יתן לחם בשמחה די ברויט אוג וואסער וואס ער גיט זיי, זאל ער זיי געבין מיט אפרייליכען פנים כי טוב ארוחת ירק ושמחה פנים משור אבוס ופנים זועפים ביי דעם אורח איז בעסער מען זאל אים געבין אבסיל קארטאפעלעם אדער קרויט נאר מיט אפרייליכען פנים, איידער מען זאל אים געבין אשטיק פלייש פון אפעטין אקס, נאר עס זאל אים ניגעבין ווערין מיט אצארעגדיג פנים ועשת האוכל ידבר עמו אדני אכול בשמחה ושתה בלב טוב ייגיך או מימיך ווען דער אורח עסט אוג טרינקט זאל דער בעל הבית ריידין מיט אים אוג זאל זאגין צו אים מיין הערר עס מיט פרייליכקייט אוג טרינק מיט אנוטע הארץ דיין ויין אדער דיינע וואסער כי הצור יודע כי ברצון ובנפש חפצה הייתי נותן לך בשר ובארום הקב״ה ווייס אז מיט מיין נוטען ווילען וואלט איך גערין דיר גינעבין פלייש בחיי נפשי שאין לי מה שאתן לך איך שווער דיר ביי מיין לעבין אז איך האב נים מער דיר ואם צוא געבין עסין על זה נאמר אויף דעם בשפך זאלסט אויסציהען צו דעם הונגערינען דיין לעבין, זאלסט אים זייזין אז מיט דיין לעבין עסין נאר דו האסט נים אים צו געבין ובבקר בעת לכתו יתן לו מעט לחם אין דער פריה ווען דער אורח נייט אויעק פון דיר זאלסטו אים געבין צו דוד אשטיקיל ברויט ווען ער איז אויעק פון דיר זאלסטו אים ניגעבין צו דוד אשטיקיל ברויט ווען ער איז אויעק מיט זיין יהונתן האט נים ינענשש שאול ויהונתן איז ניקומען דוד זאל בעטין ברויט פון אחימלך אוג דורך דעם זענען גיהרגת ניווארין די כהנים פון די שטאט נוב אוג שאול מיט זיינע קינדער אוג זיין זוהן יהונתן זענען אויך געהרגת

מוסר

ומל זה נאמר על פת לחם יפשע גבר. וכסף שמלה להכנים מרימים כך מלוה לנותם. שגמ׳ והכניסה הולך עמה לנלחם. כל ולפה כמה גדול המתן פה לעובלי דלכים. שהכי מיכה שעשה

יוסף לחק

הסכל והעמידו 556 המשכן עד שהיו מתעכבים עצן הסכל ומשן המעלכה ואמר הקב״ה הניחו לו לפי שהיחה פיחו מלוה לעובלי דלכים:

מוסר

גיוואָרין וְעַל זֶה נֶאֱמַר עַל פַּת לֶחֶם יִפְשַׁע גָּבֶר אוֹיף דֶעם וואָנְט דֶער פְּסוּק וְוֶעגען אַשְׁטִיקִיל בְּרוּיט קָען זַיין דֶער מְעַנְטְשׁ זָאָל זִינְדִיגֶען וּכְשֵׁם שֶׁמְּצִוָּה לְהַכְנִיס אוֹרְחִים אוּנ אַזוֹי וִוי עֶס אִיז אַמְצְוָה מֶען זָאָל אַרַיין נֶעמֶען אוֹרְחִים צוּ זִיךְ אִין שְׁטוּב מֶען זָאָל זַיי גֶעבֶּין עֶסֶן כָּךְ מִצְוָה לְלַוּתָם אַזוֹי אִיז אַמְצְוָה וֶוען דִי אוֹרְחִים גֵיעֶן אַוֶועק פוּן אִים עֶר זָאָל זַיי בֶּעלֵייטִין שֶׁנֶּאֱמַר וְאַבְרָהָם הוֹלֵךְ עִמָּם לְשַׁלְּחָם וואָרוּם עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אַבְרָהָם גֵייט מִיט דִי מַלְאָכִים עֶר זָאָל זַיי בֶּעלֵייטִין וַוַוייל אַבְרָהָם הָאט גִימֵינְט זַיי וֶעגען מֶענְטְשִׁין. דְרִיבֶּער אִיז עֶר גִינַאנְגֶען זַיי בֶּעלֵייטִין) בא וראה כמה גדול המתן פת לעובדי הדרכים קום ועה ווי גרוים איז די מצוה אז מען גיט ברויט צו מענטשין וואס גייען אין וועג

שֶׁהֲרֵי מִיכָה שֶׁעָשָׂה חֵפֶל וְהֶעֱמִידוּ אֶצֶל הַמִּשְׁכָּן עַד שֶׁהָיוּ מִתְעָרְבִים עָשָׁן הַפֶּסֶל וְעָשָׁן הַמַּעֲרָכָה וואָרוּם מִיכָה וואס עֶר הָאט גִימַאכְט אַעֲבוֹדָה זָרָה אוּנ עֶר הָאט גִישְׁטֶעלְט דִי עֲבוֹדָה זָרָה נֶעבֶּין מִשְׁכָּן. אוּנ וֶוען עֶר הָאט מִקְרִיב גִיוֶוען קָרְבָּנוֹת פַּאר דִי עֲבוֹדָה זָרָה אוּנ מֶען הָאט מִקְרִיב גִיוֶוען קָרְבָּנוֹת אִין מִשְׁכָּן אִיז צוּ מִישְׁט גִיוואָרין דֶער רוּיךְ פוּן דִי קָרְבָּנוֹת אוּנ פוּן דִי קָרְבָּנוֹת צוּ זַאמֶען. פוּן דֶעסְטְוֶוועגֶין וְאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָאט נָאט גִיזָאגְט הַנִּיחוּ לוֹ לְאַזְט אִים. מֶען זָאָל אִים גִיט שְׁטְרָאפִין לְפִי שֶׁהָיְתָה פִּתּוֹ מְצוּיָה לְעוֹבְרֵי דְרָכִים וַוַוייל עֶר הָאט גִיגֶעבֶּין עֶסֶן צוּ אַלֶע מֶענְטְשִׁין וואס וֶעגֶען גֶעגַאנְגֶען אִין וֶוועג:

אונקלוס

במדבר ליל ו תורה

כ״ו פסוקי שטר״ת נגד מילוי ב״ן וי״ו ה׳ ו׳ ה׳ התשה מכנו צירוף והיה בניקוד ששי

כז מְנִינֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה שְׁבְעִין וְאַרְבַּע אַלְפִין וְשִׁית מְאָה: כח לְבְנֵי יִשָּׂשְׂכָר תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעֵיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן כְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפֵיק חֵילָא: כט מְנִינֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דִישָׂשְׂכָר חַמְשִׁין וְאַרְבַּע אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה: ל לְבְנֵי זְבוּלֻן תּוֹלְדָתְהוֹן לְזַרְעֵיתְהוֹן לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן כְּמִנְיַן שְׁמָהָן מִבַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וּלְעֵילָא כֹּל נָפֵיק חֵילָא: לא מְנִינֵיהוֹן לְשִׁבְטָא דִזְבוּלֻן חַמְשִׁין וּשְׁבַע אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה:

כז פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה יְהוּדָה אַרְבָּעָה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: פ כח לְבְנֵי יִשָּׂשְׂכָר תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא: כט פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה יִשָּׂשְׂכָר אַרְבָּעָה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ ל לְבְנֵי זְבוּלֻן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא: לא פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה זְבוּלֻן שִׁבְעָה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

פירוש לתורת אלהים

(כז) פְּקוּדֵיהֶם דִיא גִיצַיילְטֶע פוּן שֵׁבֶט יְהוּדָה וֶעגֶען גִיוֶוען אַרְבָּעִים וְשִׁבְעִים אֶלֶף פִּיר אוּנ זִיבֶּעצִיג טוּיזִינְד שֵׁשׁ מֵאוֹת וֶעקְס הוּנְדֶערְט: (כח) פְּקוּדֵיהֶם דִיא גִיצַיילְטֶע פוּן שֵׁבֶט יִשָּׂשְׂכָר וֶעגֶען גִיוֶוען אַרְבָּעָה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף פִּיר אוּנ פוּפְצִיג טוּיזֶענְד וְאַרְבַּע מֵאוֹת פִּיר הוּנְדֶערְט: (לא) פְּקוּדֵיהֶם לְמַטֵּה זְבוּלוּן דִי גֶצַיילְטֶע פוּן שֵׁבֶט זְבוּלוּן וֶעגֶען גִיוֶוען שִׁבְעָה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף זִיבֶּען אוּנ פוּפְצִיג טוּיזֶענְד וְאַרְבַּע מֵאוֹת פִּיר

לג לְבְנֵי יוֹסֵף לִבְנֵי אֶפְרַיִם תּוֹלְדֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל
יֹצֵא צָבָא: לד פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה אֶפְרַיִם
אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: פ לה לִבְנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא:
לו פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה שְׁנַיִם
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּמָאתָיִם: פ לז לִבְנֵי
בִנְיָמִן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא:
לח פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה בִנְיָמִן חֲמִשָּׁה
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ
לט לִבְנֵי דָן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת מִבֶּן
עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל יֹצֵא צָבָא:
מ פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה דָן שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים
אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת: פ מא לִבְנֵי אָשֵׁר

אונקלוס

לג לבני יוסף לבני אפרים תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במנין שמהן מבר עשרין שנין ולעילא כל נפיק חילא: לד מנייהון לשבטא דאפרים ארבעין אלפין וחמש מאה: לה לבני מנשה תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במנין שמהן מבר עשרין שנין ולעילא כל נפיק חילא: לה מנייהון לשבטא דמנשה תלתין ותרין אלפין ומאתן: לו לבני בנימין תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במנין שמהן מבר עשרין שנין ולעילא כל נפיק חילא: לז מנייהון לשבטא דבנימין תלתין וחמשא אלפין וארבע מאה: לח לבני דן תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במנין שמהן מבר עשרין שנין ולעילא כל נפיק חילא: לט מנייהון לשבטא דדן שתין ותרין אלפין ושבע מאה: מ לבני אשר תולדתהון לזרעיתהון

בעל הטורים

(לג) לבני יוסף לבני אפרים. ולא אמר לבני יוסף לאפרים. לפי שיוסף לא נכנס במספר אביו משום כבוד מלכות לא רצה לפרסמו

פירוש לתורת אלהים

הונדערט: (לג) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה אֶפְרַיִם די גיציילטע פון שבט אפרים זעגען ניוועזן ארבעים אלף פערציג טויזענד וחמש מאות פינף הונדערט: (לה) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה דיא גיציילטע פון שבט מנשה זענען ניוועזן שנים ושלשים אלף צוויי אונד דרייסיג טויזענד ומאתים פיר הונדערט: (לו) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה בִנְיָמִין די גיציילטע פון שבט בנימין זענען ניוועזן חמשה ושלשים אלף פינף אונד דרייסיג טויזענד וארבע מאות: (לח) פְּקֻדֵיהֶם לְמַטֵּה דָן די גיציילטע פון שבט דן זענען ניוועזן שנים ושלשים אלף צוויי

תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וָמַעְלָה כָּל יֹצֵא צָבָא׃ מא פְּקֻדֵּיהֶם
לְמַטֵּה אֲשֵׁר אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֶלֶף
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ מב בְּנֵי נַפְתָּלִי
תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וָמַעְלָה כָּל יֹצֵא צָבָא׃ מג פְּקֻדֵּיהֶם
לְמַטֵּה נַפְתָּלִי שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃ פ מד אֵלֶּה הַפְּקֻדִים
אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי
יִשְׂרָאֵל שְׁנֵים עָשָׂר אִישׁ אִישׁ־אֶחָד
לְבֵית־אֲבֹתָיו הָיוּ׃ מה וַיִּהְיוּ כָּל־
פְּקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם
מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל־יֹצֵא
צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל׃ מו וַיִּהְיוּ כָּל־־־
הַפְּקֻדִים שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת
אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים׃
מז וְהַלְוִיִּם לְמַטֵּה אֲבֹתָם לֹא

אונקלוס

לבית אבהתהון במנין
שמהן מבר עשרין שנין
ולעילא כל נפיק חילא׃
מא מנייהון לשבטא
דאשר ארבעין וחד
אלפין וחמש מאה׃
מב בני נפתלי תולדתהון
לזרעיתהון לבית
אבהתהון במנין
שמהון מבר עשרין שנין
ולעילא כל נפיק חילא׃
מג מנייהון לשבטא
דנפתלי חמשין ותלתא
אלפין וארבע מאה׃
מד אלין מנייא די מנא
משה ואהרן ורברבי
ישראל תרי עשר גברין
גברא חד לבית
אבהתוהי הוו׃ מה והוו
כל מנייני בני ישראל
לבית אבהתהון מבר
עשרין שנין ולעילא כל
נפיק חילא בישראל׃
מו והוו כל מנייא שית
מאה ותלתא אלפין
וחמש מאה וחמשין׃
מז ולויאי לשבטא
דאבהתהון לא אתמניאו

בעל הטורים

כדגלים ונקלא הדגל מל סס כניו. לכן אמר לבני מפליס כדכך שמומר בכולן׃ (מב) בני נפתלי. בכולן אומר לבני לכד בנפתלי שאמר בני

פירוש לתורת אלהים

(מא) פקודיהם די גיציילטע פון שבט אשר זענען גיווען אחד וארבעים אלף איין און פערציג טויזינד וחמש מאות פינף הונדערט׃ (מב) פקודיהם די גיציילטע פון שבט נפתלי זענען גיווען שלשה וחמשים אלף דריי און פופציג טויזינד וארבע מאות פיר הונדערט׃ (מד) אלה הפקודים דאס זענען די גיציילטע אשר פקד נואס האט געציילט משה מיט אהרן ונשיאי ישראל שנים עשר איש צוועלף מענטשין איש אחד איין מעגטש לבית אבותיו צו דעם הויז גיזינד פון זיינע עלטערן היו זענען זיי גיווען צו איטליכען שבט איז גיווען איין מענטש׃ (מו) ויהיו און זיי זענען גיווען כל הפקודים אלע די גיציילטע שש מאות אלף זעקס הונדערט טויזינד ושלשת אלפים דריי טויזינד וחמש מאות פינף הונדערט פופציג׃ (מז) והלוים און דיא לוים לא

און די האארין פון די ישראל שנים עשר איש צוועלף

הָתְפָּקְדוּ בְּתוֹכָם׃ פ מח וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ מט אַךְ אֶת־מַטֵּה
לֵוִי לֹא תִפְקֹד וְאֶת־רֹאשָׁם לֹא
תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ נ וְאַתָּה
הַפְקֵד אֶת־הַלְּוִיִּם עַל־מִשְׁכַּן הָעֵדֻת
וְעַל כָּל־כֵּלָיו וְעַל כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ הֵמָּה
יִשְׂאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו
וְהֵם יְשָׁרְתֻהוּ וְסָבִיב לַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ׃
נא וּבִנְסֹעַ הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ

בֵּינֵיהוֹן׃ מח וּמַלֵּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימַר׃ מט בְּרַם יַת
שִׁבְטָא דְּלֵוִי לָא תְּמַנֵּי
וְיַת חוֹשְׁבַּנְהוֹן לָא
תְּקַבֵּיל בְּגַו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
נ וְאַתְּ מַנֵּי יַת לֵיוָאֵי עַל
מַשְׁכְּנָא דְּסַהֲדוּתָא וְעַל
כָּל מָנוֹהִי וְעַל כָּל דִּי
לֵיהּ אִינוּן יִטְלוּן יַת
מַשְׁכְּנָא וְיַת כָּל מָנוֹהִי
וְאִינוּן יְשַׁמְּשׁוּנֵיהּ וּסְחוֹר
סְחוֹר לְמַשְׁכְּנָא יִשְׁרוּן׃
נא וּבְמֵיטַל מַשְׁכְּנָא
יְפַרְקוּן יָתֵיהּ לֵיוָאֵי

רש"ם

(מז) והלוים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם. כמו שמפרש והולך אך את מטה לוי לא תפקוד וגו' ומפרש הטעם כי לא ילכו בצבא המלחמה אלא הפקד את

וזהו שאמרו אין אדם נעשה שוטר מלמטה אלא מ"כ נעשה רשע

בעל הטורים

כני. לפי שבשבט נפתלי היו בנות יותר מבנים. לכן רמז בברכה נפתלי אמר. אילה שלוחה הנותן ל"מ אמר. ולפיכך בפנחס כתיב בכולן כני לפי שעתו הזנעים ומתרבו הבנים. ולכך לא אמר לבני: (נ) הפקד ב' במם'. הכא. ולזיד הפקד אליו רשפ. מלמעלה

שפתי חכמים

ם כלומר שלא יהא מונים מבן עשרים שלא מבן חדש ומעלה כיון שהם לגיון המלך משוכים הם הקרבים שילאו מלבד נפל כמו יוצאי לבא כיסלאל: ג כי לפי טעם הראשון למה כתיב אך בדבר כל מיני מיעוטין כן מ"ם ד"מ ומעיעוט הוא מגזירת בן עשרי' שיעוטו במדבר. ומ"ם היה לו למקום שלא עמו במרגלים שהרי מה שבמדבר עמו בשביל גזירת מרגלים היה. וי"ל דגם הלוים עמו במרגלים רק בשבל לא עמו לכך לא נעשו שהרי אחרי' ישראל לא נעשו אלא בשביל הבני עשירות מרגלים כמו שמוכיח רש"י בפ' שלח לך הוליל וכתיב אשר אתם עוותתיכם ולא נא' אשר אתם עוותכם אלא ולדלי שתי מרגלות של מגל ושל מרגלים. והא דפרש"י לקמן בפ' אלה הדברים שלא היו הלוים מעמם בשלוח מרגלים ואמר' בפלה לא היו מעמם כמו שאפשר לקמן בפ"ה. וי"ל מתחלה נמנין הסיעות לא היו מעמם אחר' בעלה אבל בחזרתם בשביל המרגלים והוצאתם הדבה הארץ ויאמר אל העדה אם קולם ויבכו וגו' בלותה בכיה היה גם שבט לוי שאמרו ומה ה' מביא וגו' לנפול בחרב בשיבו ונשינו יהיו לבז וגו'. ובזה יתורץ נ"כ מה שמקשין המולם ולקח אם חטאו לא יהיו בכלל הנזירה כי אין כיצרוד ממרה אלא הבשר ממרים אלא ולדלי שבשבט במרגלים מ"ה לא נמנו וק"ל: ם ומ"ת לאמר אחי' בתרגומו אלא תאמר הפקד ל' מנין אמר מתוכן בזה שהרי אף על ל' מנין מפרש התרגום מני. וי"ל שב"מ שמתרגמינן מני על ל' מינוי שרלה הכו"ן של מני ונושה וכלן מני הכו"ן דנושה ש"מ שהוא ל' מינוי שרלה אבל בשהנו"ן בל מני אינה הוא ל' מנין. ועוד י"ל לכן פרש"י בתרגומו מני לאמלת אקוד הוא גם ל' זכרון כמו וזכר ולא נפקד ממנו איש לכן פרש"י בתרגומו מני לאמלתי אקוד אותן ב' פיקודים של זכרון אי של מסרין. ואין לו דלמא הוא ל' מנין לכן פרש"י כמו ויפקד

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מז) והלוים למטה אבותם לא התפקדו בתוכם לפי שלא היה מנינם שום ישראל נמנים מבן עשרים שנה והלוים מבן הדש ומבן שלשים בלבד:

(מח) אך את מטה לוי לא תפקוד וגו'. להוציאם מן הגזירה לפי שלפה הקב"ה שעתידין ישראל להכעיס לפניו ולגזור עליהם במדבר הזה יפלו פגריהם. לפיכך לא הלה הקב"ה לתותפם עם

פירוש לתורת אלהים

הִתְפָּקְדוּ בְּתוֹכָם וְעֻגָּן נִיט גִיצַיילְט גִיוָוארִין צְווישִׁין
דִי יִשְׂרָאֵל׃ (מט) אַךְ נִיעֶרְט אֶת מַטֵּה לֵוִי דֶעם שֶׁבֶט
לֵוִי לֹא תִפְקֹד וְאַלְסְטוּ נִיט צַיילִין וְאֶת רֹאשׁם אוּנ
וְיִיעֶר צָאל לֹא תִשָּׂא וְאַלְסְטוּ נִיט אַנְטְפַאנְגֶען
צְווישֶׁען יִשְׂרָאֵל׃ (נ) וְאַתָּה הַפְקֵד אוּנ דוּא וְאַלְסְט
בֶּעפֶעלִין דִי לְוִיִּם זַיי וְאַלִין אַכְטוּנְג גֶעבֶּין עַל מִשְׁכַּן
הָעֵדוּת אוּיף דֶעם מִשְׁכַּן וְוָאס אִיז אַיין עֵדוּת אַז
גָאט בָּרוּךְ הוּא הָאט דִי יִשְׂרָאֵל מוּחַל גִיוֶוען דִיא

פון

רש"י

(מט) אך את מטה לוי לא תפקד. (במדבר רבה ב"ב קכא) כדאי הוא לגיון של מלך להיות מ נמנה לבדו. דבר אחר לפר הקב"ה שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנין מבן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר אמר אליהיו אלו בכלל לפי שהם שלי נ שלא עמו בשנל: (נ) ואתה הפקד את הלוים. כתרגומו מני לשון מנוי שררה ם על דבר שהוא ממונה עליו כמו (אסתר ב) ויפקד המלך פקידים:

רש"י

(מט) אך את מטה לוי לא תפקד. (במדבר רבה ב"ב קכא) כדאי הוא לגיון של מלך להיות מ נמנה לבדו. דבר אחר לפר הקב"ה שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנין מבן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר אמר אליהיו אלו בכלל לפי שהם שלי נ שלא עמו בשנל: (נ) ואתה הפקד את הלוים. כתרגומו מני לשון מנוי שררה ם על דבר שהוא ממונה עליו כמו (אסתר ב) ויפקד המלך פקידים:

אונקלוס

וּבְמִשְׁרֵי מִשְׁכְּנָא יְקִימוּן יָתֵיהּ לֵיוָאֵי וְחִילוֹנֵי דְּיִקְרַב יִתְקַטֵּיל: נב וְיִשְׁרוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר עַל מִשְׁרוֹהִי גְּבַר עַל טִיקְסֵי לְחֵילֵיהוֹן:

הַלְוִיִּם וּבְחֲנֹת הַמִּשְׁכָּן יָקִימוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת: נב וְחָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל־מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל־דִּגְלוֹ לְצִבְאֹתָם:

יום ו

נג וְלֵיוָאֵי יִשְׁרוֹן סְחוֹר סְחוֹר לְמִשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא וְלָא יְהֵי רוּגְזָא עַל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטְרוּן לֵיוָאֵי יָת מִטְרַת מִשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא: נד וַעֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ: ב א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימָר:

נג וְהַלְוִיִּם יַחֲנוּ סָבִיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף עַל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׁמְרוּ הַלְוִיִּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן הָעֵדוּת: נד וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ: פ שלישי ב א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ב אִישׁ עַל־

ת"א והזר הקרב יומת. מכות כד:

רש"י

(נא) יורידו אתו. כתרגומו יפרקון ע כשבאין ליסע במדבר ממסע למסע היו מפרקין אותו מהקמתו פ וגוללין אותו עד מקום אשר ישכון שם המכן ויתנו שם ומקימין אותו: והזר הקרב. לעבודתם צ זו: יומת. כידי ק שמים: (נב) איש על דגלו. כמו שהדגלים סדורים בספר זה אלשם שבטים לכל דגל: (נג) ולא יהיה קצף. אם תעשו כמצותי לא יהיה קלף ואם לאו שיכנסו זרים בעבודתם זו יהיה קלף ר כמו שמצינו במעשה קרח ש (במדבר יז) כי יצא הקצף וגו':

שפתי חכמים

פקידים: ע פי' שמפקדין מכני המשכן ומפרידין אותו מתקוס מכונן ומעמידין כל אחד לבדו. ולא יוכיחו ממקום נגוס למקום נגוף כמו כמו מל' יכיחם: פ ק"ל על מה דכתיב בנסיע המשכן וכי המשכן נוסע והלא מסיעין אותו האנשים וצ"ל והלא קודם הנסיע' היו מפרקין וקבלו מעמע דבשעת נסיעה היו מפרקין. ועי"ז פי' כשבאו ליסע דהנסיעה קאי על האנשים וכו' ואמר ומוצאין אותו וכו' שלא תאמר הסולדים לבדם מוכח הנוים ולא המשא ופ מ"ש שלא יזכה כאן בקבלת מעשה סמוך על סוף הפרשה וכמו שפיל בפ' נשא: צ וסוא פריקה והקמה לאוכן לתכן והכי בכל סוגיל הכלוב כמה מעמים שכל הקרב לעבודת מזבח מו הנכנס לביכל יומת לכך פי' לעבודה זו שהיא פריקה והקמה לא להקריבת המזבח: ק וא"ת מנ"ל לרש"י הכי דהא כל מיתה המומרה בתורה אינה אלא מגק. וי"ל דרש"י בשלמי מסרם זה נסמוך נמה דכתיב ולא יהיה קלף וגו' שזו היא מיתה בידי שמים כמו שמצינו בקבלת כי יצא הקלף ושם היתה מיתה בידי שמים. וע' לעיל בפ' אמור: ר יש מקשים והא כל התורה נאמרה בלנות ומבלל הן. אתה שומע לאו. וי"ל דרש"י בא לפרש אלא נפעה לומר דהא דכתיב ולא יהיה קלף דקאי מסמיך ליה והנו בני ישראל וגו' ולנים יחנו וגו' לכן פי' אם תעשו ולא לא תעשו וגו' קאי המשכן המשכן הלויקה ונסיעה והקמתו כמו שמצינו בכי קלף. מלאתי: ש רש"י פי' זה מעשה פי' דלעיל שפי' יומת בידי שמים

פירוש לתורת אלהים

פון־איין אָרט צום אַנדערן וועלן זיי דאַרפן דעם משכן אויך מיט זיך געטראָגן יורידו אותו זאלן זייא איהם צו געטראָגן פון זיין באשטאנד און זאלן אים טראגען ביז דעם אָרט וואס זיי וועלן בדאַרפן רוהען וחנות המשכן און אז דר משכן וועט רוהען כלומר ווי די ישראל וועלן רוהען וועט דר משכן אויך מוזין רוהען יקימו אותו הלוים זאלן אנהם די לוים אויף שטעלען והזר און אפרעמדער וואס ער איז־קיין לוי הקרב וואס ער וועט גינעהנען צו דער אַרבעט פון משכן יומת וועט ער שטארבין: (נב) וחנו בני ישראל און די יודין זאלן רוהען איש איטליבר געגנעקש על מחנהו ביי זיין שבט ואיש על דגלו און

איטליבער מענטש זאל רוהען ביי זיין פאן לצבאותם צוא זייער הערשאפט: (נג) והלוים און דיא לוים זאלען רוהען ארום דעם משכן ולא יהיה און אז איר וועט אזוי טאהן וועט גיט זיין אַנאַרען אויף דיא יודען ושמרו און דיא לוים זאלען היטען את משמרת העדות דאס היטונג פון דעם משכן העדות: (נד) ויעשו האבען דיא קינדער ישראל גיטאהן כל אזוי וויא נאט האט געבאטען צוא משה כן עשו אזוי האבען זייא געטאהן: (א) וידבר יי אל משה און נאט האט גירעט צוא משה ואל אהרן און צו אהרן אזוי צוא זאגען: (ב) איש איטליבער מענטש על

דִּגְלוֹ בְּאֹתֹת לְבֵית אֲבֹתָם יַחֲנוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאֹהֶל־מוֹעֵד
יַחֲנוּ׃ ג וְהַחֹנִים קֵדְמָה מִזְרָחָה דֶּגֶל
מַחֲנֵה יְהוּדָה לְצִבְאֹתָם וְנָשִׂיא לִבְנֵי
יְהוּדָה נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב׃ ד וּצְבָאוֹ
וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְשִׁבְעִים אֶלֶף

אונקלוס

ג גְּבַר עַל טִיקְסֵיהּ בְּאַתְוָן
לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן יִשְׁרוֹן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּקֳבֵיל
סְחוֹר סְחוֹר לְמִשְׁכַּן זִמְנָא
יִשְׁרוֹן׃ ג וְדֵי שָׁרוֹן
קִידוּמָא מַדִּינְחָא טֵיקַס
מַשְׁרִית יְהוּדָה לְחֵילֵיהוֹן
וְרַבָּא לִבְנֵי יְהוּדָה נַחְשׁוֹן
בַּר עַמִּינָדָב׃ ד וְחֵילֵיהּ
וּמְנָנֵיהוֹן שַׁבְעִין

רש"ב

הלוים על משכן העדות וגו' : (ב) באותות. סימן היה בגם של כל דגל כגון בשל יהודה אריה, בשל יוסף

בעל התורים

מלעמלה. וזה הוא הפקד את הלוים שנמנו שוטרים הפקד עליו רשע (ב) שים על דגלו באתה. שיתקב כמו לכם מי יסי' לאש

שפתי חכמים

שאל הקשה מ"ל לכן הביא ממשה קרח : ת ופי' לבית מבוחס סס שמות מבוחס המפורסמים במוקן לפי שפי' זה דמוק שפי' מל בית מבוחס לכן אמר ד"ל כו' ולפי ד"ל קשה מלת דגלו באותות לבית מבוחס לכך לריך גם לעשה כלשון : א פי' ולפי זה ל"ל דגל לשון קבילה כמו ודגלו עלי אהבה לגי' וכל דגל שיש ל"ל קבילתו. מלאתי : ב וא"ה לפיל נס' יחנו פי' רש"י נגד האהל לעזרתו כ"מ אחתה מולה נגד פנים לעזרה ומשמע אפי' סמוך. ו' ל דאלן כתיב סביב לאהל מועד יחנו ל"ב ל"ל שיהיו לגם נגד מזרח. לכן פרש"י ל' רחוק. ומוד מלאתי מג"ם לגד אמר רחוק מיל הם אלפים אמה שיוכלו לבא בשבת : ג וא"ה מג"ל לגם"ל ומפרש דמעבר קרוי אמר ל"ב ס"מ דקדם הוא מזרח. (קל"מ) פי' אחר שהה"ל בסוף התיבה המקום לע"ד בחתלפה ופי' קדם פנים יחוייב שיהיו פניו קדמה לפנים ותיבת מזרחה

רש"י

(ב) באותות. כל דגל יהיה לו אות מפה לבודה ת תלויה בו לבנו של זה לא כלבנו של זה לבנו כל אחד כגון אבנו הקבודה בחשן ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו. ד"ל באותות לבית אבותם אות שמסר להם יעקב אביהם א כשנשאהו ממצרים שנאמר ויעבו בניו לו כן לאמר לוס יהודה ויששכר וזבולון ישאהו מן המזרח וראובן ושמעון ונד מן הדרום וכו' כדאי' בתנחומא בפרשה זו : מנגד. מרחוק מיל ב כמו שנאמר ביהושע אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה שיוכלו לבא בשבת, משה ואהרן ובניו והלוים הוגים בסמוך לו : (ג) קדמה. לפנים הקרויה קדם ואיזו זו רוח מזרחית ג והמערב קרוי אחור :

סדר הדגלים ושעמיהם

(ב) שים על דגלו באותות וגו'. הכא דביגו בחיי כתב וסנס גם זה מיון נשלא, כי הנשיא העומד לרוח מזרח דגל יהודה שמו נחשון, והנשיא העומד לרוח דרום דגל לאובן שמו אלעזר, והעומד לרוח מערב דגל אפרים שמו גמליאל, והעומד לרוח לפון דגל דן שמו אחיעזר, כל אחד מהם כתב שם של ולא מעלה בשאר המעות [של הנשיאים] שיהיה מהם אחד מהם כתב שם של זולת אלו אחרכתב העומדים בארבע דגלים לאחרונה העולה : שים של דגלו באותות וגו'. הס"ד ודגלו אלי אחכה, אמר הקב"ה יש לאותות דגלים ואינם חביבים עלי אלא דגלו של יעקב, אבל ודגלו אלי אחכה. הביאתי אל דיש מיון, בשעה שנגלה הקב"ה על הר סיני ירדו עמו כ"ב רבבות של מלאכים, אבל לבד אלהים רכותים וגו', ושיו כלם עשוים דגלים דגלים, אבל דגול מרבבה, כיון שהלו אותם ישראל אחתילו מחנות לדגלים, והקב"ה נכנס בשופתך ובשם אלהיו נדגול. אמר להם הקב"ה לישראל מה בתאותם לדגלים, חייכם שאני מעלה עליהם אלהים אחרים ומשלמים לדגלים, אמר ישראל הקב"ה כל מעשיהיך, מיד אמר הקב"ה לעשה לך ועשה לו חם דגלים כמו שנתאוו כו' קדושים ובלולים היו. ישראל בדגליהם, וכל אלהות מתחלים בהם

פירוש לתורת אלהים

דִּגְלוֹ בְּיֵי זַיִן פָּאן בְּאוֹתוֹת מִיט דִּי צַייכֶנוּנְגֶן לְבֵית אֲבוֹתָם צוּא דֶעם הוּיז גֶעזַיְנְד פוּן זַייעֶרע עֶלְטֶערְן יַחֲנוּ זָאלְען רוּהֶען דִּיא יוּדָען אִיטְלִיכֶער שַׁבָּט הָאט גֶע־הָאט אַבְזוּנְדֶער פָּאן אוּנְד דִּי פָאנְען הָט אִיטְלִיכֶער בְּזוּנְדֶער אַיין אַנְדֶערע פַּארְב גֶעהָאט אַזוֹי וִוִיא דִּי טוּרְאֶה פוּן דֶעם שְׁטַיין פוּן זַיין שַׁבָּט וָואס אִיז גֶע־שְׁטַאנְען אִין חוֹשֶׁן אוּנְד דוּרְך דֶעם הָאט אִיטְלִיכֶער דֶער קָאנְט זַיין פָאן מֶגֶנְד פוּן וַייטֶען סָבִיב אַרוּם דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד יַחֲנוּ זָאלְען זַייא רוּהֶען. רש"י שֶׁרִיבְט דִּיא יִשְׂרָאֵל הָאבֶּען גֶערוּהט וַוייט פוּן

דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד אַתְּחוּם שֶׁבֶת כְּדֵי זַייא זָאלְען קָאנֶען אוּם שַׁבָּת קוּמֶן צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד אוּנְד מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן אוּנְד זַייגֶע קִינְדֶער אוּנְד דִּיא לְוִיִּם הָאבֶּן גֶערוּהט גֶאהַנְט פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד : (ג) וְהַחוֹנִים אוּנְד דִּיא וָואס רוּהֶען פוּן פָארוֹנְט אִין מִזְרָח זַייט דֶּגֶל דִּיא פָאן פוּן מַחֲנֵה יְהוּדָה זָאל רוּהֶען אוֹיף מִזְרָח זַייט לְצִבְאוֹתָם צוּא זַייעֶר הֵעֶרשָׁאפְט וְנָשִׂיא אוּנְד דֶער נָשִׂיא צוּא דִּיא קִינְדֶער יְהוּדָה הָאט גֶע־וַייסֶען נַחְשׁוֹן דֶער זוֹהן פוּן עַמִּינָדָב : (ד) וּצְבָאוֹ אוּנְד

אונקלוס

וְאַרְבָּעָא אַלְפִין וְשִׁית מְאָה: ה וְדִישָׂרוֹן סְמִיכִין עֲלוֹהִי שִׁבְטָא דְיִשָּׂשְׁכָר וְרִבְּא לְבְנֵי יִשָּׂשְׁכָר נְתַנְאֵל בַּר צוּעָר: ו וְחֵילֵיהּ וּמִנְיָנוֹהִי חַמְשִׁין וְאַרְבָּעָה אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה: ז שִׁבְטָא דְזְבוּלֻן וְרִבְּא לְבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בַּר חֵלוֹן: ח וְחֵילֵיהּ וּמִנְיָנוֹהִי חַמְשִׁין וְשַׁבְעָא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה: ט כָּל מִנְיָנָא לְמַשְׁרִית

וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: ה וְהַחֹנִים עָלָיו מַטֵּה יִשָּׂשְׁכָר וְנָשִׂיא לְבְנֵי יִשָּׂשְׁכָר נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר: ו וּצְבָאוֹ וּפְקֻדָיו אַרְבָּעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ז מַטֵּה זְבוּלֻן וְנָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: ח וּצְבָאוֹ וּפְקֻדָיו שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: ט כָּל־הַפְּקֻדִים

בעל הטורים

דגל שכל מי שמדבר ממנו לנוכח סיס לפס דגל כמו לחוכן כבודי אלפין ראשי תיבות אמר לנוכח סיס לפס דגל כמו לחוכן כבודי מאה: יהודה אמה יודוך. יוסף מאל אמיך ויאמרך. דן לישועתך אמה. ראובן אמה ראיתי. אמר לאמר. דגים לאמר. דגים לאמר. דגים

לְמַחֲנֵה יְהוּדָה מֵאַת אֶלֶף וְשִׁבְעַת
אֲלָפִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת
לְצִבְאֹתָם רִאשֹׁנָה יִסָּעוּ׃ ס׃ יב דֶּגֶל
מַחֲנֵה רְאוּבֵן תֵּימָנָה לְצִבְאֹתָם
וְנָשִׂיא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־
שְׁדֵיאוּר׃ יא וּצְבָאוֹ וּפְקֻדָיו שִׁשָּׁה
וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃
יב וְהַחֹנִים עָלָיו מַטֵּה שִׁמְעוֹן וְנָשִׂיא
לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי׃
יג וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים
אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת׃ יד וּמַטֵּה גָד
וְנָשִׂיא לִבְנֵי גָד אֶלְיָסָף בֶּן־רְעוּאֵל׃
טו וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים
אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים׃ טז כָּל־
הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה רְאוּבֵן מֵאַת אֶלֶף

יהודה מאה ותמנן ושתא אלפין וארבע מאה לחיליהון בקדמיתא נטלין׃ טיקס משרית ראובן דרומא לחיליהון ורבא לבני ראובן אליצור בר שדיאור׃ יא וחיליה ומנינוהי ארבעין ושתא אלפין וחמש מאה׃ יב ודישרון סמיכין עלוהי שבטא דשמעון ורבא לבני שמעון שלמיאל בר צורישדי׃ יג וחיליה ומנייניהון חמשין ותשע אלפין ותלת מאה׃ יד ושבטא דגד ורבא לבני גד אליסף בר רעואל׃ טו וחיליה ומנייניהון ארבעין וחמשא אלפין ושית מאה וחמשין׃ טז כל מנייניא למשרית ראובן מאה וחמשין וחד אלפין

שפתי חכמים

ג"כ הוא למזרח. (ג"ל) ופ"ת דל"ל למכתב בקרא כבל לשון קדמם מזרחה וכ' שהכתוב מגיד לך מפני שיהודה היה מלך ויש לו לתת לו מהום לד שהוא חשוב יותר לכך קדמי קדמה ל' תחלה וקדימה ולו' הוה כמיב מזרחה לו קדמם למזרח לא הוה יכפיפ: ד"ק"ל ומילך היו יודעין שיסעו שיהיו הם לאמונים בנסיעה וא"ל שבכלוכם יסעו דהם כתיב אל פי ה' יסעו. ומז"ם כשבאים כו'. כ' הרמ"ם ויש לתמוה למה הסמיך ז"ל ממנר מטה קימה ה' וגו' ולא הזכיר רק סילוק הענן ותקיעת חצוצרות וא"כ דהם לא כא נסעם אלא היינו יודעין שיכינו את עצמן ליסע ומשרם בזה היו יודעין כשבאים כו' אבל הנסיעה האמתית הרייגו שהיכה לא היה עד שאמר עשה קימה ה'. והא דכתיב בקרא לאמונה יסעו שיבינו לאמונה היו מכינים את עצמם לנסוע. ולכתוב עוד מזה כפ' בהעלותך מ"ם (נח"י). ואני אומר דאשתמיטיה דהא הרב הגיה גם הגרייתא כפ' בהעלותך בפסוק אל פי ה' יסעו וגם הא דע"ם שעשה היו נוסעים כו'. ע"ש: הרמ"ד כתיבה הלכו ופי' מאסף לכל המחנות דכתיב נגי דן פי

רש"י

(ט) ראשונה יסעו. כשרואין הענן מסתלק תוקעין הכהנים בחצוצרות ומוסע מחנה יהודה וכשהולכין הולכין כדרך הנייתן ה הלוים והעגלות באמצע דגל יהודה מזרח ושל ראובן בדרום ושל אפרים במערב ושל דן

פירוש לתורת אלהים

פיר הונדערט: (מ) כל הפקודים אלע גציילטע פון דער מחנה יהודה אלע דרייא שבטים יהודה ויששכר און זבולון ווערין גרופען מחנה יהודה איז גיווען זייער צאל מאת אלף הונדערט זעקס און אכציג טויזינט ואר"בע מאות פיר הונדערט ראשונה יסעו זאלין זייא צום ערשטין ציהען אז זייא האבין גיזעהן דער ענן ווערט אפ גיטאן פון דעם ארט ווי ער האט גירוהט האבין דיא כהנים אן גיהויבין בלאזין מיט טרומייטין און די מחנה יהודה האט אן גיהויבין ציהען: (י) דגל די פאן פון מחנה ראובן זאל רוהען תימנה אין דרום זייט לצבאותם צו זייער הערשאפט ונשיא און דער נשיא צו די קינדער פון ראובן האט גהייסין אליצור דער זוהן פון שדיאור: (יא) וצבאו און זיין הערשאפט ופקודיו און זייגע גיציילטע זענען גיווען ששה זעקס און פערציג טויזינט וחמש מאות פינף הונדערט: (יב) והחנים און נעבין איהם זאלין רוהען מטה שמעון דער שבט שמעון ונשיא און דער נשיא פון שבט שמעון האט גהייסין שלומיאל דער זוהן פון צורישדי: (יד) ומטה גד און דער שבט גד זאל אויך רוהען נעבין זייא:

וְאֶחָד וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע־מֵאוֹת
וַחֲמִשִּׁים לְצִבְאֹתָם וּשְׁנֵים יִפְעוּ׃ ס
יא וְנָסַע אֹהֶל־מוֹעֵד מַחֲנֵה הַלְוִיִּם
בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֹת כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ כֵּן יִסָּעוּ
אִישׁ עַל־יָדוֹ לְדִגְלֵיהֶם׃ ס יב הֵגֶל
מַחֲנֵה אֶפְרַיִם לְצִבְאֹתָם יָמָּה וְנָשִׂיא
לְבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד׃

וְאַרְבַּע מְאָה וְחַמְשִׁין לְחֵילֵיהוֹן בְּתִנְיָתָא נַטְלִין׃ יא וְנַטֵּיל מַשְׁכַּן זִמְנָא מַשְׁרִית לֵיוָאֵי בְּגוֹ מַשְׁרִיתָא כְּמָא דְּשָׁרַן כֵּן נַטְלִין גְּבַר עַל אַתְרֵיהּ לְטִיקְסֵיהוֹן׃ יב טִיקַס מַשְׁרִית אֶפְרַיִם לְחֵילֵיהוֹן מַעַרְבָּא וְרַבָּא לְבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בַּר

ת"א ונסע אהל מועד . הכתים פת מנחות לה: כאשר יחנו כן יסעו. מנחות סט : דגל מחנה אפרים . ספר הזהר פ' מקץ:

בעל הטורים

ותומכיה מאושר וכתיב כי כלל החכמה בלא הכסף לכן חכוה הכל כמעט אחד . וכאלו אמר ישסכר מעט זבולון : (יח) דגל מחנה אפרים . הפסוק מתחיל בדג"ל ומסיים בדל"ם . לפי שיעקב הקדים בד' מקומות אפרים לפני מנשה וכנגדו קדם הקב"ה בד' מקומות אפרים למנשה. דגליה, ובמדבר, ובקלכות, ובשמעון :

רש"י

בלפון : (יז) ונסע אהל מועד . לאחר שני ו דגלים הללו : כאשר יחנו כן יסעו. כמו שפרשתי הליכתן כחניתן כל דגל מהלך לרוח הקבוצה לו : על ידו. על מקומו ואין לשון יד זז ממשמעו רוח של לדו קרוי על ידו

הסמוכה

רשב"ם

שור : מנגד . מרחוק : (יז) בתוך המחנות . שני דגלים נוסעים תחלה ואח"כ המשכן והלוים ואח"כ שני דגלים אחרונים : כאשר יחנו כן יסעו. ככל ענין שהם חניה למשכן הארבע דגלים כך היו סביב דרך הליכתם דרך

שפתי חכמים

שכל מי שהיה מאבד דבר מלותם המחנות שבכל נסעו היה מחזיר לבן . ופירש ר"ל שהיה דגל מחנה דן האחרון מכל הדגלים כמ"ש לקוחה היו הולכין ו וסי' בתוך המחנות הייתי מהמות ישראל שלן מרבע מחנות שתים לפניו ושתים לאחריו ולא נאמר המחנות המזכלות לעיל דהייתו בין מחנה יהודה ומחנה לאובן הוא וכתיב ונסע אהל מועד אחל שני דגלים של יהודה ושל

פירוש לתורת אלהים

(טו) (מז) כָּל הַפְּקוּדִים אֲלֶע גִיצַיילְטֶע פוּן מַחֲנֶה רְאוּבֵן כְּלוֹמַר דֶער שְׁבֶט רְאוּבֵן מִיט שֶׁבֶט שִׁמְעוֹן אוּנְ מִיט שֶׁבֶט גָד וֶועֶרִין גִירוּפְפֶן מַחֲנֶה רְאוּבֵן אִיז גִיוֶוען זַייעֶר צָאל כְּמַת אֶלֶף הוּנְדֶערְט אַיין אוּנְ פּוּפְצֶעְנְ טוֹיזֶנְט וְאַרְבַּע מֵאוֹת פִיר הוּנְדֶערְט מִיט פּוּפְצֶעְנְ וְשִׁבְעִים שְׁנַיִם אוּנְ זַיי זָאלֶין צִיהֶען צוּם אַנְדֶערֶן כְּלוֹמַר נָאךְ דֶעם אַז דִיא מַחֲנֶה יְהוּדָה הָאט אָן גִיהוּיבֶּין צִיהֶען הָאט דֶער נָאךְ אָן גִיהוּיבֶּין צִיהֶען דִי מַחֲנֶה רְאוּבֵן : (יז) אוּנְ נָאךְ דֶעם אַז דִי צֶוֶוִיי דָגָלִים הָאבֶּין אַוֶועק גִצוּגֶין וְנָסַע הָאט גִצוּגֶין דֶער אֹהֶל מוֹעֵד מִיט דֶער מַחֲנֶה פוּן דִיא לֵוִיִּם בְּתוֹךְ צְוֶוישֶׁין דִיא מַחֲנוֹת כַּאֲשֶׁר אַזוֹי וִויא זַייא וֶועלֶין רוּהֶען כֵּן יִסְעוּ אַזוֹי זָאלֶין זַייא צִיהֶען כְּדֵי דִי מַחֲנוֹת זָאלֶין זִיךְ גִיט צוּ מִישֶׁען בְּשַׁעַת צִיהֶען דִי מַחֲנֶה וָואס אִיז גִישְׁטַאנְען בְּשַׁעַת רוּהֶען אוֹיף מִזְרָח זַייט זָאל זַיא בְּשַׁעַת צִיהֶען אוֹיף זַיין אוֹיף מִזְרָח זַייט אִיש אִיטְלִיכֶער מֶענְטְש זָאל שְׁטֶיין אוֹיף זַיין אֶרְט לְדִגְלֵיהֶם צוּ זַייעֶרע פָאנֶען : (יח) הֶגֶל דִיא פָאן פוּן מַחֲנֶה אֶפְרַיִם זָאל רוּהֶען אִין

ליקוטים על התורה

(יז) וְנָסַע אֹהֶל מוֹעֵד מַחֲנֵה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמַּחֲנוֹת וגו'. דֶער סֶדֶרְש וָאנְס אִין אָנְהַייבּ סֵפֶר שְׁמֶיים אִין פָּסוּק שֶׁאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אוּנְ בֵּיי דִי לֵוִיִּם שְׁטֶיים פָּקוּד אֶת בְּנֵי לֵוִי, וַוייל דֶער וְוָארְט שֶׁאוּ קֶען וֶוערֶן גֶעטֶיימְשְׁט צוּ גוּטֶין אוּנְ צוּ שְׁלֶעכְטֶין, צוּ גוּטֶין וֶוערְט עֶר גֶעטֶיימְשְׁט וויא עָם שְׁטֶיים בֵּיי דֶעם שֶׁר הַמַּשְׁקִים יָשָׁא פַּרְעֹה אֶת רֹאשֶׁךָ. פַּרְעֹה וֶועט זַייגֶן גְרוֹיס מַאכֶין דַיין קָאפּ עֶר, וֶועט זִיךְ גְרוֹיס מַאכֶין, אוּנְ צוּא שְׁלֶעכְטֶין וֶוערְט עֶר גֶעטֶיימְשְׁט וויא עָם שְׁטֶיים בֵּיי דֶעם שֶׁר הָאוֹפִים יָשָׁא פַּרְעֹה אֶת רֹאשֶׁךָ מֵעָלֶיךָ, פַּרְעֹה וֶועט פוּן דִיר אַראָפּ נֶעמֶען דַיין קָאפּ, בֵּיי דִיא יוּדִין הָאט קֶען אוֹיף גִיט גֶעוואסְט אוֹיבּ זַייא וֶועלֶין גִיט זִינְדִיגֶען וֶועט זַיין דֶערְמֶיישְׁט שֶׁאוּ אֶת רֹאשׁ דוּ וָאלְסְט אוֹיף הֶייבֶּין דֶעם קָאפּ פוּן דִי יוּדִין, זַיי וֶועלֶין גְרוֹיס וֶוערֶן, אוּנְ אוֹיבּ זַייא וֶועלֶין זִינְדִיגֶען וֶועט זַיין דֶערְמֶיישְׁט שֶׁאוּ אֶת רֹאשׁ וָאלְסְט אַראָפּ נֶעמֶען זַייעֶר קָאפּ. דְרִיבֶּער וָאנְס דֶער מִדְרָש שֶׁאוּ אֶת רֹאשׁ, אַזוֹי וִוי אַייגֶער וָאנְס סַב רֹאשֶׁיהָ דְפַלֵּן, נֶעם אַראָפּ דֶעם קָאפּ פוּן יַנְעֶנֶם מֶענְטְש. אוּנְ דֶער סוֹף אִיז מַאכֶין גִיוֶוען דִיא יוּדִין וָואס קֶען הָאט זַייא אִיצְט גֶעצִיילְט וֶועגֶן גִישְׁפּאַרְבֶּין אִין דֶער מִדְבָּר, אוּנְ וַוייל דִיא לֵוִיִּם זוֹלֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דְרִיבֶּער אוֹיךְ זַייא הָאט נָאס גִיוֶוען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוּנְ וָארְט שֶׁאוּ אֶת הַלְוִיִּם, אוּנְ דְרִיבֶּער הָאט מֶען גִיצִיילְט דִי לֵוִיִּם בַּאוּנְדֶער, וָארוּם אַז זַייא וָואלְטֶין גֶעצִיילְט גִיוֶוארֶן מִיט דִיא יוּדִין צוּא וַאמְטֶען אִין אַיין צָאהל, וֶוען דֶער כֹּלֶל הַכְּוָנָה אִיז גֶעקוּקְט אִין דִיא נָאס גֶעהֶייסִין דִיא לֵוִיִּם זָאלֶין גֶעצִיילְט וֶוערֶן בַּאוּנְדֶר, אוּנְ וַוייל וֶוען דִיא גְזֵרָה אִיז גִיוֶוארֶן אוֹיף דִיא יוּדִין זַיי זָאלֶין שְׁפַּארְבֶּין אִין דִי מִדְבָּר אִיז דַאמְאָלְס נִינֶר גִיוֶוארֶן דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ זָאל חָרוּב וֶוערֶן אוּנְ אִין דֶעם הִירְבֶּן זָענֶען שׁוֹין דִיא לֵוִיִּם אוֹיךְ גִיוֶוארֶן גְלֵיךְ מִיט אַלֶע יוּדִין דְרִיבֶּער זָאנְס דֶער פָּסוּק וְנָסַע אֹהֶל מוֹעֵד וֶוען דֶער אֹהֶל מוֹעֵד וֶועט אַוֶועק צִיהֶען פוּן דִי יוּדִין עֶר וִוייל חָרוּב וֶוערֶן דַאמְאָלְס וֶועט נִין טַהֲרָה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמַּחֲנוֹת, דִיא מַחֲנֶה לֵוִיִּם וֶועלֶין זַיין צְוֶוישֶׁען אַלֶע מַחֲנוֹת פוּן דִי יוּדִין אַזוֹי וִויא אַלֶע יוּדִין וֶועלֶין פַּארְטְרֶיבֶּין וֶוערֶן אִין גְלוּת וֶועלֶין דִי לֵוִיִּם אוֹיךְ פַּארְטְרֶיבֶּין וֶוערֶן אִין גְלוּת מִיט אַלֶע יוּדִין צוּא וַאמְטֶען :

יט וְצָבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף
וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ כ וְעָלָיו מַטֵּה מְנַשֶּׁה
וְנָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־
פְּדָהצוּר׃ כא וְצָבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּמָאתָיִם׃ כב וּמַטֵּה
בְּנְיָמִן וְנָשִׂיא לִבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן־
גִּדְעֹנִי׃ כג וְצָבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה
וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת׃ כד כָּל־
הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה אֶפְרַיִם מְאַת אֶלֶף
וּשְׁמֹנַת־אֲלָפִים וּמֵאָה לְצִבְאֹתָם
וּשְׁלֹשִׁים יִסָּעוּ׃ ס כה דֶּגֶל מַחֲנֵה
דָן צָפְנָה לְצִבְאֹתָם וְנָשִׂיא לִבְנֵי דָן
אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי׃ כו וְצָבָאוֹ
וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים אֶלֶף וּשְׁבַע
מֵאוֹת׃ כז וְהַחֹנִים עָלָיו מַטֵּה אָשֵׁר
וְנָשִׂיא לִבְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃
כח וְצָבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אֶחָד וְאַרְבָּעִים
אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ כט וּמַטֵּה נַפְתָּלִי
וְנָשִׂיא לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן׃
ל וְצָבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים

ת"א ומליו מטה מנשה. מנחות לו:
רש"י הסמוכה לו לכל הוסעת ידו: (כ) ועליו. כתרגומו ודסמיכין

יט עַמִּיהוּד׃ יט וְחֵילֵיהּ
וּמְנָיָנֵיהוֹן אַרְבְּעִין אַלְפִין
וַחֲמֵשׁ מְאָה׃ כ וְדִסְמִיכִין
עֲלוֹהִי שִׁבְטָא דִּמְנַשֶּׁה
וְרַבָּא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה
גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר׃
כא וְחֵילֵיהּ וּמְנָיָנֵיהוֹן
תְּלָתִין וּתְרֵין אַלְפִין
וּמְאָתָן׃ כב וְשִׁבְטָא
דְּבִנְיָמִין וְרַבָּא לִבְנֵי
בִנְיָמִין אֲבִידָן בַּר
גִּדְעוֹנִי׃ כג וְחֵילֵיהּ
וּמְנָיָנֵיהוֹן תְּלָתִין
וְחַמְשָׁא אַלְפִין וְאַרְבַּע
מְאָה׃ כד כָּל מְנָיָנֵיא
לְמַשְׁרִית אֶפְרַיִם מְאָה
וְתַמְנֵי אַלְפִין וּמְאָה
לְחֵילֵיהוֹן בְּתְלִיתָיתָא
נַטְלִין׃ כה טֵיקֵם מַשְׁרִית
דָּן צִיפּוּנָא לְחֵילֵיהוֹן
וְרַבָּא לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר
בַּר עַמִּישַׁדַּי׃ כו וְחֵילֵיהּ
וּמְנָיָנֵיהוֹן שִׁתִּין וּתְרֵין
אַלְפִין וּשְׁבַע מְאָה׃
כז וְדִישָׁרוֹן סָמִיכִין
עֲלוֹהִי שִׁבְטָא דְּאָשֵׁר
וְרַבָּא לִבְנֵי אָשֵׁר
פַּגְעִיאֵל בַּר עָכְרָן׃
כח וְחֵילֵיהּ וּמְנָיָנֵיהוֹן
אַרְבְּעִין וְחַד אַלְפִין
וַחֲמֵשׁ מְאָה׃ כט וְשִׁבְטָא
דְּנַפְתָּלִי וְרַבָּא לִבְנֵי
נַפְתָּלִי אֲחִירַע בַּר עֵינָן׃
ל וְחֵילֵיהּ וּמְנָיָנֵיהוֹן

פירוש לתורת אלהים

מִעֶרֶב זַייט׃ (כ) וְעָלָיו אוּנְ גֶעבִּין אִיהֶם זְאַל רוּהֶען
דָאס שֶׁבֶט מְנַשֶּׁה וכו׳: (כב) וּמַטֵּה בִּנְיָמִין אוּנְ דֶער
שֶׁבֶט בִּנְיָמִין זְאַל אוּיְךְ רוּהֶען אִין מִעֶרֶב זַייט׃
(כד) כָּל הַפְּקֻדִים אַלֶע דִיא גְצַיילְטֶע פוּן דֶער מַחֲנֶה
אֶפְרַיִם זֶענֶען נֵיוּנְזִיג מְאַת אֶלֶף הוּנְדֶערְט אוּנְ אַכְט
טוֹיזֶינְט וּמֵאָה אוּנְ הוּנְדֶערְט וּשְׁלֹשִׁים יִסָּעוּ אוּנְ צוּם
דְרִיטֶען זְאַלֶען זַיי צִיהֶען׃ (כה) דֶגֶל דִי פָאן פוּן דֶער
מַחֲנֶה דָן זְאַלֶען רוּהֶען צְפוֹנָה אִין צְפוֹן זַייט׃
(כו) וְהַחוֹנִים עָלָיו אוּנְ גֶעבִּין אִיהֶם זְאַל רוּהֶען דֶער
שֵׁבֶט אָשֵׁר׃ (כט) וּמַטֵּה נַפְתָּלִי אוּנְ דֶער שֵׁבֶט

חַמְשִׁין וּתְלָתָא אַלְפִין
וְאַרְבַּע מְאָה: לא כָּל
מְנַיְנַיָּא לְמַשְׁרִית דָּן
מְאָה וְחַמְשִׁין וְשַׁבְעָא
אַלְפִין וְשִׁית מְאָה
בְּבַתְרֵיתָא גְּטָלִין
לְטַקְסֵיהוֹן: לב אִלֵּין
מְנַיְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית
אֲבָהָתְהוֹן כָּל מְנַיְנֵי
מַשְׁרִיתָא לְחֵילֵיהוֹן שִׁית
מְאָה וּתְלָתָא אַלְפִין
וְחַמֵּשׁ מְאָה וְחַמְשִׁין:
לג וְלֵוָאֵי לָא אִתְמְנִיאוּ
בְּנוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא
דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:
לד וַעֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כְּכֹל דִּי פַקִּיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה כֵּן שָׁרָן לְטַקְסֵיהוֹן
וְכֵן נְטָלִין גְּבַר לְזַרְעִיתֵיהּ
עַל בֵּית אֲבָהָתוֹהִי:
ג א וְאִלֵּין תּוֹלְדַת אַהֲרֹן
וּמֹשֶׁה בְּיוֹמָא דְּמַלֵּיל יְיָ

ת"א ואלה תולדות אהרן ומשה. סנהדרין יט:

אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: לא כָּל־הַפְּקֻדִים
לְמַחֲנֵה דָן מֵאַת אֶלֶף וְשִׁבְעָה
וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת לָאַחֲרֹנָה
יִסְעוּ לְדִגְלֵיהֶם: פ לב אֵלֶּה פְקוּדֵי
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־פְּקוּדֵי
הַמַּחֲנֹת לְצִבְאֹתָם שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת
וַחֲמִשִּׁים: לג וְהַלְוִיִּם לֹא הָתְפָּקְדוּ
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: לד וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן־
חָנוּ לְדִגְלֵיהֶם וְכֵן נָסָעוּ אִישׁ
לְמִשְׁפְּחֹתָיו עַל־בֵּית אֲבֹתָיו: פ רביעי
ג א וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם

בעל הטורים

(לא) לאחרונה. כ' כמס'. לאחרונה יסעו. ולא יהיה בהם זכרון עם שיהיו לאחרונה. שעמלק היה מארב אחר דן בדרך אמלק שנאמר. יהיה בהם לזכרון. ס"ת כמן שנה הוא דקם לאחר זכרם: (לג) לא התפקדו כמוך בני ישראל. יש מגין על הס"ת

רש"י

ז ולמשכיון עלוהי: (ו) ואלה תולדת אהרן ומשה. ישראל: (ו) ואלה תולדות אהרן ומשה. כלומר הכהנים והלוים ומונה בני אהרן תחלה לכבוד לדכתיב ויכבד אהרן להקדישו. וכני משה לא נכללו מן הכהנים והלוים ולכך תולדותם סמוכים אילו עומדים: כיום דבר ה' אל משה. כלומר כאותו יום היו

רשב"ם

יכין נמנו הדגלים מזרח ודרום מערב וצפון: (א) ואלה תולדות אהרן ומשה. תחלה מנה תולדות ישראל ואח"כ תולדות הכהנים ואח"כ תולדות הלוים. ועתה

שפתי חכמים

לאוכן: ז ולמיל לא לריך לם"י לפרם מידי שהרי נכנס עליו כפי'

דעת זקנים מבעלי התוספות

פירוש לתורת אלהים

נִפְקֵלִי וְאֶל אוֹרַח רוּחֵעַן אִין עָפוֹן וַיִּים: (ל) (לא) כָּל
הַפְּקוּדִים אֶלֶף דִּיא גְּצַיְילְטֶע פוּן דֶּער מַחֲנֶה דָּן אִיז
גִּיוֹוֶען מֵאַת אֶלֶף הוּנְדֶערְט אוּנְד זִיבֶּען פּוּפְצִיג טוֹיזֶינְט
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְעֶקְס הוּנְדֶערְט לָאַחֲרוֹנָה יִסְעוּ וְאִלֵּין צִיהֶען
צוּם הִינְטֶערְשְׁטֶען לְדִגְלֵיהֶם צוּ זַיְיעֶרֶע פָאנֶען:
(לב) אֵלֶּה דָאס זָענֶען דִּיא גְּצַיְילְטֶע פוּן דִּיא קִינְדֶער
יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם צוּ זַיְיעֶר פָאטֶערְס הוּיז זָעזִינְד לְ
פְקוּדֵי אֶלֶף גְּצַיְילְטֶע פוּן דִּי מַחֲנוֹת לְצִבְאוֹתָם צוּ זַיְיעֶר
הֶערְשאפְט כְּלוֹמַר דִּיא אַזַאל פוּן אַלֶּע מַחֲנוֹת אִיז
גִּיוֹוֶען שֵׁשׁ מֵאוֹת אוּנְד דְּרֵיי טוֹיזֶינְט
חֲמֵשׁ מֵאוֹת אוּנְד פִינְף הוּנְדֶערְט מִיט פּוּפְצִיג:

(לג) וְהַלְוִיִּם אוּנְד דִּי לְוִים זָענֶען נִיט גְּצַיְילְט גִּיוֹוָארֶן
צְווישֶׁן דִּי יִשְׂרָאֵל: (לד) וַיַּעֲשׂוּ דִּיא קִינְדֶער פוּן
יִשְׂרָאֵל אַזוֹי גִּיטָאן כְּכֹל אַזוֹי וִוי גָאט דָאס גִּיבָאטֶן
צוּ מֹשֶׁה כֵּן חָנוּ לְדִגְלֵיהֶם אַזוֹי הָאבֶּן זַייא גִּירוּהט צוּ
זַייעֶרֶע פָאנֶען כְּלוֹמַר אִיטְלִיכֶער הָאט גִּירוּהט
זָעבֶּען זַיין פָאן וְכֵן נָסְעוּ אוּנְד אַזוֹי הָאבֶּן זַייא גִּיצוֹגֶן
כְּלוֹמַר בְּשָׁעַת צִיהֶען זָענֶען זַייא אוֹיךְ גִּיוֹוֶען אוֹיף
דֶעם אָרט לְמִשְׁפְּחֹתָיו אִיטְלִיכֶער מִשְׁפָּחָה אִיז
גִּישְׁטאנֶען גֶעבֶּין זַיין שֶׁבֶט_על בֵּיי בֵּית אֲבוֹתָיו דָאס
הוּיז גִּיזִינְד פוּן זַיינֶע עֶלְטֶערֶן כְּלוֹמַר בֵּייא דֶעם
שֶׁבֶט פוּן זַיין פָאטֶער: (א) וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת אוּנְד דָאס
זָענֶען

דִּבֶּר יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינָי׃
ב וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־אַהֲרֹן הַבְּכֹר
נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר׃
ג אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים
הַמְּשֻׁחִים אֲשֶׁר־מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן׃
ד וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְהוָה
בְּהַקְרִבָם אֵשׁ זָרָה לִפְנֵי יְהוָה
בְּמִדְבַּר סִינָי וּבָנִים לֹא־הָיוּ לָהֶם
וַיְכַהֵן אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל־פְּנֵי אַהֲרֹן

עַם מֹשֶׁה בְּטוּרָא דְסִינָי׃
ב וְאִלֵּין שְׁמָהַת בְּנֵי
אַהֲרֹן בּוּכְרָא נָדָב
וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר
וְאִיתָמָר׃ ג אִלֵּין שְׁמָהַת
בְּנֵי אַהֲרֹן כָּהֲנַיָּא
דְּאִתְרַבִּיאוּ דְּאִתְקְרַב
קוּרְבָּנְהוֹן לְשַׁמָּשָׁא׃
ד וּמִית נָדָב וַאֲבִיהוּא
קֳדָם יְיָ בְּקָרוֹבֵיהוֹן
אַשְׁתָּא נוּכְרָיְתָא קֳדָם יְיָ
בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי וּבְנִין
לָא הֲווֹ לְהוֹן וְשַׁמֵּשׁ
אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל אַפֵּי

ת"א ומלה טעים כמו מסרן. סנהדרין יט זבחים יג: וכניס לא סיו לסס. יבמות סד:

בעל הטורים

(ב) מסרן הבכור נדב. יש ספיק בין הבכור לנדב. לומר שאינו מוחר על נדב. כי נדב מת בלא בנים ואין נפקיחא בבכורים שלו

לומר שבמקום מקומות שנאמר ישראל לא הפקידו בפוסק: שזהו קודם שהוקם המשכן אז היו ד', אבל בשנה שנייה שהוקם הכשכן במדבר סיני לא נשארו כי אם אלעזר ואיתמר, כמו שפירשתי למעלה בתחלת הפרשה, שכל מקום שנאמר בהר סיני זהו קודם שהוקם המשכן אבל משנבנה אהל מועד לא נאמר אלא במדבר סיני:

רש"ם

מונה תולדות אהרן ותולדות משה לפנינו נמי מלוים דכתיב ולקחת משפחת העמרמי זהו משה (ואהרן) ובניו אשר יקראו על שבט הלוי כי לא היה לעמרם בנים רק משה ואהרן ויבדל אהרן להקדישו ומשה ובניו יקראו על שבט הלוי: ביום דבר ה' את משה בהר סיני. שזהו קודם שהוקם המשכן אז היו ד', אבל בשנה שנייה שהוקם המשכן במדבר סיני לא נשארו כי אם אלעזר ואיתמר, כמו שפירשתי למעלה בתחלת הפרשה, שכל מקום שנאמר בהר סיני זהו קודם שהוקם המשכן אבל משנבנה אהל מועד לא נאמר אלא במדבר סיני:

שפתי חכמים

והמוניה ה"ב ולפי פי' כתרגומו אבל לאן אין כתיב בלוס לק ועליו מטה מנשה ה"ב אין לפי פי יודע פירושו לכן פרש"י כתרגומה ח דאל"כ מה מצין זה לכאן ופי' ביום דבר מיום דבר והבי"ת בבי"ת והמוחל בבשר וכלתם לא שבאותו יום עלמו שדבר הפי"ת עם משה בהר סיני לאדון שלא שמאותו יום והלאה היה מלמדן ונעשו תולדותיו. וה"ה וסא לכל ישראל למד מעשה תורה ולמשה לא נקראו תולדותיו. וי"ל דמה שלמד לכל ישראל תורה היה בעלות הפי"ם כמו דכתיב ויאמר ה' אל משה עלה אלי ונו' אבל כתבתי להוכיחם משמע דמיקר מה שלמד הפי"ם תיכה מה משה

רש"י

ואינו מזכיר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה מלמד שכל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו: ביום דבר ה' את משה. נעשו אלו התולדות שלו ח שלמדן מה שלמד מפי הגבורה: (ד) על פני אהרן. מ בחייו: ושרתו אתו.

דעת זקנים מבעלי התוספות

מרבעה תולדות לאסרן אבל אח"כ מתו נדב ואביהוא לפני ה' כדמפרש ואזיל. אמר ל' יוחנן לפני ה' מתו נדב ואביהוא אלא מלמד שקשה לפני הקב"ה מיתת כהנים של לויקים כמתיהם בחייהם

פירוש להורת אלהים

נָעֶנְען די קִינְדֶער פון אַהֲרֹן אוּנ פון מֹשֶׁה רש"י שְׁרַיְיבְט דֶער פָּסוּק רֶעכִינְט דָאך נָאר די קִינְדֶער פון אַהֲרֹן אוּנ פָאר וָואס רוּפְט עֶר זַייא די קִינְדֶער פון מֹשֶׁה נָאר וַייל מֹשֶׁה הָאט מיט זַיי גֶלֶערִינְט תּוֹרָה וָוערִין זַיי גְרוֹפִין זַייגֶע קִינְדֶער וָוארוּם אַז אַיינְגֶער לֶערִינְט דָעם זוּהָן פון זַיין חֲבֵר תּוֹרָה רֶעכִינְט אִיהם דֶער פָּסוּק גְלַייך וָוייא עֶר הָאט אִיהם גִיבָּארִין בְּיוֹם דַּבֵּר יְיָ אִין דָעם טָאג וָואס נָאט הָאט גִירֶעט מיט מֹשֶׁה אוֹיף דָעם בַּארְג סִינָי זֶענְען זַייא גִיוָוארִין זַיינֶע. וָוארוּם דָאס וָואס מֹשֶׁה הָאט גִילֶערִינְט פון הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ הָאט עֶר גִילֶערִינְט מיט זַיי׃ (ב) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אוּנ דָאס זֶענְען די גֶעמֶען פון די קִינְדֶער פון אַהֲרֹן הַבְּכוֹר נָדָב וַאֲבִיהוּא דֶער וָואס אִיז צוּם עֶרְשְׁטִין גִיבָּארִין גִיוָוארִין הָאט אוּנ די אִיבְּרִיגֶע קִינְדֶער הָאבִין גִהַייסִין אַבִּיהוּא אוּנ אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר׃ (ג) אֵלֶּה שְׁמוֹת דָאס זֶענְען די נֶעמֶען פון די קִינְדֶער פון אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים די כֹּהֲנִים הַמְּשֻׁחִים די גִיזַאלְבְּטֶע וָואס מֶען הָאט זַיי גִיזַאלְבְּט מיט שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אֲשֶׁר מִלֵּא יָדָם וָואס עֶס אִיז גִיוָוארִין דֶער פִּילְט זַייעֶרֶע הֶענְט לְכַהֵן צוּ בַּארִיגֶען אַזוֹי וָוייא עֶס שְׁטֶייט אִין סִדְרָה צוֹ׃ (ד) וַיָּמָת אִיז נָדָב וַאֲבִיהוּא גִישְׁטָארְבִין לִפְנֵי יְיָ פָאר נָאט אִין אֹהֶל מוֹעֵד בְּהַקְרִיבָם אֵשׁ זָרָה וַייל זַיי הָאבִין גִינֶעהֶענְט פָרֶעמְד פַייער פאר נָאט בְּמִדְבַּר סִינָי אִין דֶער מִדְבַּר סִינָי וּבָנִים וּבְנִים אוּנ קִינְדֶער הָאבִין זַייא נִיט גִיהַאט וַיְכַהֵן אֶלְעָזָר אוּנ אִיתָמָר זֶענְען גִיוָוען דִיא כֹּהֲנִים וָוען זַייעֶר פָאטֶער אַהֲרֹן הָאט גִילֶעבְּט׃

אונקלוס

אַהֲרֹן אֲבוּהוֹן: ה וּמַלִּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר:
ו קְרַב יָת שִׁבְטָא דְּלֵוִי
וּתְקִים יָתֵיהּ קֳדָם אַהֲרֹן
כָּהֲנָא וְיִשַׁמְּשׁוּן יָתֵיהּ:
ז וְיִטְרוּן יָת מַטְרַתֵּיהּ
וְיָת מַטְרַת כָּל כְּנִשְׁתָּא
קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא
לְמִפְלַח יָת פּוּלְחָן
מִשְׁכְּנָא: ח וְיִטְרוּן יָת
כָּל מָנֵי מַשְׁכַּן זִמְנָא
וְיָת מַטְרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמִפְלַח יָת פּוּלְחָן
מִשְׁכְּנָא: ט וְתִתֵּן יָת
לֵיוָאֵי לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי
מְסִירִין יְהִיבִין אִינּוּן
לֵיהּ מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
י וְיָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי

אֲבִיהֶם: פ ה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵּאמֹר: ו הַקְרֵב אֶת־מַטֵּה לֵוִי
וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן
וְשָׁרְתוּ אֹתוֹ: ז וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתּוֹ
וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת כָּל־הָעֵדָה לִפְנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן:
ח וְשָׁמְרוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד
אֶת־עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן: ט וְנָתַתָּה אֶת־
הַלְוִיִּם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו נְתוּנִם נְתוּנִם
הֵמָּה לוֹ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: י וְאֶת־

רש"ם

(ט) נתונים. כפל לשון כמו נתן תתן להם אחוזת נחלה, דונ"ש ב"ל: (י) ואת אהרן ואת בניו תפקוד. תעשהו

רש"י

ומהו השירות ושמרו את משמרתו: לפי שמירת המקדש עליו שלא יקרב זר כמו שנאמר (במדבר יח) לחתה וכניך ובית אביך אתך תשאו את עון המקדש והלוים הללו מסייעין אותם זו היא השירות: (ז) ושמרו את משמרתו. כל מעוי שהאדם ממונה עליו ומוטל עליו לעשותו קרוי משמרת בכל המקרא ובלשון משנה כמו שאמרו חז"ל בכנתן ותרם והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה וכן משמרת כהונה ולויה: (ח) ואת משמרת בני ישראל. שכולן היו זקוקים לערכי המקדש אלא שהלויים באים תחתיהם בשליחותם לפיכך נזקקים מהם המעשרות בשכרן שנאמר (שם יח) כי שכר הוא לכם תחף עבודתכם: (ט) נתונים המה לו. כ לעזרה: מאת בני ישראל. כמו מתוך בני ישראל כלומר ל משאר כל העדה נבדלו

שפתי חכמים

הים הכל בשביל כלל ישראל לכן אין שייך לומר כל שמלמד שכל בני בני אשכן שלא הים משה מחייב ללמוד עמהם דהא שאב חייב ללמד אם בנו פורש מ"ם נקראו הם תולדותיו של משה וכן בכאה דדייק ליטאה דכל שמלמד אם כן מבניו פורש בו': פ יש ספרים שגורסין על פני אהרן אביהם בחייו. וז"ל לעמה ליה לרש"י לפרש בחייו. וי"ל אי לא פי' בחייו שייתי שיומר שפוא לאמר מיתתו לפי שאינן דפוים לעבוד בפניו לכ"פ מ"פ אהרן אביהם בחייו נעשו כהנים גדולים ופי' אם אינם מוצאה באהרן שיעם אלעזר בחלעזר שיעם שיומר: תנחומא: ו ולא שהם שני מינים שיעבדו וגם יעבדו מעצמן כי אין לכם שיעום אחר כי אם שמירת המקדש כי היא שירותו של אהרן וכניו: כ כ"ל דוקא עבודת הקרבנות אבל לא עבודת חול והוכחתו מדבריה בא' קלא ואני נתתי לכם מתנה לעבוד אם עבודת אהל מועד ש"מ דוקא עבודת הקודש אבל לא חול: ל כ"ל לפי בחמת בני ישראל משמע

(ט) נתונים המה לו. כ לעזרה: מאת בני ישראל.

פירוש לתורת אלהים

(ה) וַיְדַבֵּר אוּנ נָאט הָאט גֶרֶדט צוּ מֹשֶׁה: (ו) הַקְרֵב זָאלְסט גִינְגֶעהֶנְגֶן דֶעם שֶׁבֶט לֵוִי וְהַעֲמַדְתָּ אוֹתוֹ אוּנ זָאלְסט אִיהֶם שְׁטֶעלֶן לִפְנֵי פָאר אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְשָׁרְתוּ אוֹתוֹ אוּנ זַייא זָאלִין אִים הֶעלְפֶן בֵּאדִינְגֶן: (ז) אוּנ וָואס זָאלִין זַייא אִיהֶם הֶעלְפֶן וְשָׁמְרוּ זַייא זָאלִין הִיטֶען זַיין הִיטוּנְג וְוָארוּם דָאס הִיטוּנְג פוּן דֶעם מִקְדָּשׁ דָאס הַייסְט וָואס מֶען דַארְף טְרָאגֶן דָאס מִשְׁכָּן מִיט דִי כֶּלִים אַזוֹי וַייא וַייטֶער וֶועט שְׁטֶיין אִיז גֶיוֶועזֶן אוֹיף דִיא כֹּהֲנִים זָאלִין אִיהֶם דִיא לֵוִים הֶעלְפֶן וְאֶת מִשְׁמֶרֶת אוּנ דָאס הִיטוּנְג פוּן נָאר דֶער עֵדָה לִפְנֵי פָאר דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד לַעֲבֹד צוּ דִינְגֶען אֶת עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן דִיא אַרְבֶּעט פוּן דֶעם מִשְׁכָּן וְוָארוּם נָאר דִיא עֵדָה וָואלְטִין דָאס מִיט זַייעֶר שְׁלִיחוּת דְרוּם גֶעמֶען דִי לֵוִים מַעֲשֵׂר פוּן דִי יִשְׂרָאֵל פָאר זַייעֶרֶע שְׁכִירוּת: (ח) וְשָׁמְרוּ אוּנ זַיי זָאלִין הִיטֶען אֶת כָּל כְּלֵי אֹהֶל מוֹעֵד פוּן דֶעם אֹהֶל מוֹעֵד וָאס הִיטוּנְג פוּן דִי קִינְדֶער פוּן יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד צוּ טָאן דִי עֲבוֹדָה פוּן דֶעם מִשְׁכָּן: (ט) וְנָתַתָּה אֶת הַלְוִיִּם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו אוּנ דוּא מֹשֶׁה זָאלְסט גֶעבֶּן דִי לֵוִים צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַייגֶע קִינְדֶער נְתוּנִים זַיי זֶענֶען גֶגֶעבֶּן צוּ דֶר עֲבוֹדָה דָס הַייסְט וָואס דִיא הַאבֶּן גִימוּזְט טְרָאגֶן דָאס מִשְׁכָּן נְתוּנִים זַיי זֶענֶען גֶגֶעבֶּן צוּם שִׁיר דָאס הַייסְט וָואס דִיא לֵוִים הַאבֶּן גִימוּ ט זִינְגֶען דֶעם שִׁיר וְוֶען מֶען

אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד וְשָׁמְרוּ אֶת־
כְּהֻנָּתָם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת׃ פ יא וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ יב וַאֲנִי הִנֵּה
לָקַחְתִּי אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל־בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם׃ יג כִּי לִי
כָּל־בְּכוֹר בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל־בְּכוֹר
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי לִי כָל־
בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה
לִי יִהְיוּ אֲנִי יְהוָה׃ פ יד וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי לֵּאמֹר׃
טו פְּקֹד אֶת־בְּנֵי לֵוִי לְבֵית אֲבֹתָם

תִּמְנֵי וְיִטְרוּן יַת
כְּהוּנָתְהוֹן וְחִילוֹנַי
דְּיִקְרַב יִתְקְטֵיל׃ יא וּמַלֵּיל
יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃
יב וַאֲנָא הָא קְרֵיבִית יַת
לֵיוָאֵי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
חֵלֶף כָּל בּוּכְרָא פְּתַח
וַלְדָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וִיהוֹן מְשַׁמְּשִׁין קָדְמַי
לֵוָאֵי׃ יג אֲרֵי דִילִי כָּל
בּוּכְרָא בְּיוֹמָא דְקַטְלִית
כָּל בּוּכְרָא בְּאַרְעָא
דְמִצְרַיִם אַקְדַּשִׁית קָדְמַי
כָּל בּוּכְרָא בְּיִשְׂרָאֵל
מֵאֲנָשָׁא עַד בְּעִירָא דִילִי
יְהוֹן אֲנָא יְיָ׃ יד וּמַלֵּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה בְּמַדְבְּרָא
דְסִינַי לְמֵימַר׃ טו מְנֵי
יַת בְּנֵי לֵוִי לְבֵית
אֲבָהָתְהוֹן לְזַרְעֵיתְהוֹן

ת"א כל בכור. בכורות ג: פסל לחס. סס מז: דישראל. בכורות כ: לי יהיו. סס ס:

שפתי חכמים

שהם היו בכורות בני ישראל וישראל היו נופלים לכהנים וזה פירוש ומות שסכי כתיב ואני לקחתי את הלוים מתוך בני ישראל וגו' משמע שהקב"ה סוף הוא לקח בני ישראל ועז"ל כמו מתוך וגו':

רש"י

לכך בגזרת המקום והוא נתנם לו שנאמר (שם ח) ואתנה את הלוים נתונים וגו': (י) ואת אהרן ואת בניו תפקד. לשון פקידות ואינו לשון מנין: ושמרו את כהונתם. קבלת דמים וזריקה והקטרה ועבודות המסורות לכהנים: (יב) ואני הנה לקחתי. ואני מהיכן זכיתי בהן: מתוך בני ישראל. שיהיו ישראל שוכרין אותן לשירות שלי ע"י הבכורות זכיתי בהם ולקחתים תמורתם לפי שהיה

פירוש לתורת אלהים

האט מקריב גיווען דיא קרבנות המה ייא ענען
גיגעבין לו צו איהם פון די קינדער ישראל:
(י) ואת אהרן אונ אהרן מיט זיינע קינדער תפקוד
זאלסטו באפעלען ושמרו זייא זאלין היטען זייער
ארבעט דאס מיינט מען זייא זאלין מקריב זיין די
קרבנות אונ אנדערע עבודות וואס איז גיבאטין
צו די כהנים ותקרב המקרב אונ אמענטש וואס איז קיין
כהן וואס ער וועט גנעהנען צו דער עבודה יומת
זאל ווערין גיטייט: (יא) וידבר יי אונ גאט האט גירעט
צו משה אזוי צו זאגין: (יב) ואני אונ איך הנה נון
לקחתי איך האב גנומען די לוים מתוך פון די קינדער
ישראל תחת אויף דעם ארט כל בכור פון אלע בכורים
פון די קינדער ישראל רש"י שרייבט גאט האט גזאגט
פון וואנען האב איך זוכה גיווען אין דיא לוים אז
די ישראל זאלין יי דינגען צו מיין בערינונג דאס
האב איך זוכה גיווען דורך דיא בכורים וארום
איידער די ישראל האבין גזינדיגט מיט דעם עגל
האבין די בכורים די עבודה גיטאן אונ נאך דעם
אז יי האבין גימאכט דעם עגל זענען די בכורים
פסול גיווארין פון דער עבודה אונ די לוים האבין
נט גידינט צום עגל האט גאט יי אויס גיקליבען
אויף דעם ארט פון דיא בכורים והיו אונ דיא לוים
זאלין גיהערען צו מיר אויף דעם ארט פון דיא
בכורים אונ פון וואנען האב איך די בכורים זוכה
גיווען: (יג) כי וואורום צו מיר גיהערען די בכורים
ביום אין דעם טאג אז איך האב גישלאגין אלע
בכורים אין לאנד מצרים הקדשתי לי האב איך צו
מיר גהייליגט כל אלע בכורים פון די ישראל מאדם
פון אמענטש ועד בהמה אונ ביז אבהמה קלומר
סיי די בכורים פון מענטשין סייא די בכורים פון
די בהמות פון די ישראל לי יהיו זאלין זייא זיין צו
מיר אני יי איך בין גאט: (יד) וידבר יי האט גאט
גירעט צו משה אין דער מדבר סיני אזוי צו זאגין:
(טו) פקוד צייל דיא קינדער פון לוי לבית אבותם צו

דעם

כָּל דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא
וּלְעֵילָא תִּמְנִינוּן: טו וּמִנָא
יַתְהוֹן מֹשֶׁה עַל מֵימְרָא
דְיְיָ כְּמָא דְּאִתְפְּקַד:
יז וַהֲווֹ אִלֵּין בְּנֵי לֵוִי
בִּשְׁמָהָתְהוֹן גֵּרְשׁוֹן וּקְהָת
וּמְרָרִי: יח וְאִלֵּין שְׁמָהָת
בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְזַרְעֵיתְהוֹן
לִבְנִי וְשִׁמְעִי: יט וּבְנֵי
קְהָת לְזַרְעֵיתְהוֹן עַמְרָם
וְיִצְהָר חֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל:
כ וּבְנֵי מְרָרִי לְזַרְעֵיתְהוֹן
מַחְלִי וּמוּשִׁי אִלֵּין אִנּוּן
זַרְעַיָת לֵוָאֵי לְבֵית

ת"א מכן מדש ומעלה. שם מש עלין מם:

לְמִשְׁפְּחֹתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ
וָמַעְלָה תִּפְקְדֵם: טו וַיִּפְקֹד אֹתָם
מֹשֶׁה עַל־פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צֻוָּה:
יז וַיְהִי־אֵלֶּה בְּנֵי־לֵוִי בִּשְׁמֹתָם גֵּרְשׁוֹן
וְקְהָת וּמְרָרִי: יח וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־
גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם לִבְנִי וְשִׁמְעִי:
יט וּבְנֵי קְהָת לְמִשְׁפְּחֹתָם עַמְרָם
וְיִצְהָר חֶבְרוֹן וְעֻזִּיאֵל: כ וּבְנֵי מְרָרִי
לְמִשְׁפְּחֹתָם מַחְלִי וּמוּשִׁי אֵלֶּה הֵם
מִשְׁפְּחֹת הַלֵּוִי לְבֵית אֲבֹתָם:

רשב"ם פקוד ומנונה עליהם. כמו ויפקד שר האטבחים את יוסף: (טו) כל זכר מבן חדש ומעלה תפקדם. לפי שהיו באים לפטור את הבכורות שחייבין בפדיון מבן חדש ומעלה לכן גם מניינם מבן חדש:

רש"י

העבודה בבכורות וכשחקמו בעגל נפסלו והלוים שלא עבדו ע"ז נבחרו תחתיהם: (טו) מבן חודש ומעלה. משלא מכלל נפלים הוא נמנה לקרות שומר משמרת הקדש. מ"ר יהודה בר' שלום למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הכתן שנאמר (שם כו) אשר ילדה אותה ללוי כמנריס עם כניסתה בשתה מנריס ילדה אותה ונמנית בע' נפשות מ שנשאתה מוכה השבטים לא תמנאם אלא שבעים חסר אחת והיא השלימה את המנין: (טו) על פי ה'. אמר משה לפני הקב"ה היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מנין יונקיהם א"ל הקב"ה עשה אתה שלך ואני אעשה שלי הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו וכת קול יוצאת מן האהל ואומרת כך וכך תינוקות יש באהל זה לכך

שפתי חכמים

מ ומ"ם וסכי לפיל כתיב מבן חדש ומעלה משלא מכלל נפלים הוא נמנה. וי"ל שבאן מדבר בולדתי שלא היה נפל והיה בלו מדשת

סדר יחוס הלוים

(טו) פקוד אם בני לוי וגו' מבן חדש ומעלה תפקדם. בעבור דיש לכם בית אב, ואם ילדה אים זר לכסן ולכיות לוי לא יקבלוהו יען שאינו מזרע אהרן או מזרע לוי, משא"כ ילדי ה' אין לכם בית אב, ולא"ז נוכל לומר דלכך לא נמנו בני ישראל רק מבן כ' משום דאז הוא אים נקרא בשם בפני עצמו ואל שמו יקרא, אבל בני לוי עיקר הימוים שלהם הוא בשם בני לוי ואם ילדה אים זר לכסן או

פירוש לתורת אלהים

דָעם הוּיז עָזוּיִיבְּ פוּן זַיֶּיעֶרָע עֶלְטֶערִין לְמִשְׁפְּחוֹתָם צוּ זַיֶּיעֶרָע מִשְׁפָּחוֹת כָּל זָכָר אַלָּע זָכָרִים מִבֶּן חֹדֶשׁ וָמַעְלָה זָאמ זֶענען אַלְט פוּן אַחוֹדֶשׁ אוּנ וַייטֶער תִּפְקְדֵם זָאלְסטוּ זַייא צַיילִין: (טז) וַיִּפְקֹד הָאט מֹשֶׁה זַייא גֶצַיילְט עַל פִּי יְיָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה אַזוי וַייא נָאט הָאט אִיהם גֶיבָּאטֶן רשי שְׁרֵיבֶּם מֹשֶׁה הָאט גֶנוּמֶן פַאר הקב"ה דוּ הַייסְט מיר צַיילִין אַזעלְכָע קִינְדֶער וָאס זֶענען אַלְט פוּן אַחוֹדֶשׁ אוּנ וַייטֶער וַייא אַזוי שִׁיקְט זִיךְ דָאס אִיךְ וָאל אַרַיין גֵיין אִין זַייעֶרָע גֶיצֶעלְטֶען אוּנ וָאל צַיילִין זַייעֶרָע נֵיגֶעדִיגֶע קִינְדֶער הָאט נָאט אִיהם גֶיזָאגְט דוּא טוּא דָאס דַייגִיגֶע אוּנ אִיךְ וָועל דָאס מַייגִיגֶע טָאהֶן אִיז מֹשֶׁה גֶינָאנְגֶען אוּנ הָאט זִיךְ גֶישְׁטֶעלְט אוֹיף דֶער טִיר פוּן זַייעֶרָע גֶיצֶעלְטֶען אוּנ דִי שְׁכִינָה אִיז גֶינָאנְגֶען פַאר אִיהם אוּנ אַבָּת

אוּנ

קוֹל אִיז אַרוּיס גֶינָאנְגֶען פוּן דֶעם גֶיצֶעלְט אוּנ הָאט גֶזָאגְט אַזוי פִיל קִינְדֶער אִיז דָא אִין גֶיצֶעלְט דְרוּם שְׁטֵייט עַל פִּי יְיָ אִיז טַייטְש עֶר הָאט זַייא גֶיצַיילְט דוּרְךְ נָאטָם מוֹיל: (יז) וַיְהִי אֵלֶּה בְּנֵי לֵוִי אוּנ דִי זֶענען גֶיוֶוען דִיא קִינְדֶער פוּן לֵוִי מִיט זַייעֶרָע נָעמֶען גֵרְשׁוֹן אוּנ קְהָת אוּנ מְרָרִי: (יח) וְאֵלֶּה בְּנֵי גֵרְשׁוֹן דָאס זֶענען דִי זֵיהן פוּן גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפְּחוֹתָם צוּ זַייעֶרָע מִשְׁפָּחוֹת כְּלוּמֶער אִיטְלִיכֶער זוֹהן מִיט זַייגֶע קִינְדֶער אִיז גֶירוּפֶען גֶיוָוארִין אַיין מִשְׁפָּחָה אַיין זוֹהן הָאט גֶהַייסִין לִבְנִי אוּנ דֶער אַנְדֶערֶער הָאט גֶהַייסִין שִׁמְעִי: (יט) וּבְנֵי קְהָת אוּנ דִיא קִינְדֶער פוּן קְהָת צוּ זַייעֶרָע מִשְׁפָּחוֹת הָאבִּין גֶהַייסִין עַמְרָם אוּנ יִצְהָר אוּנ חֶבְרוֹן אוּנ עֻזִּיאֵל: (כ) וּבְנֵי מְרָרִי אוּנ דִי קִינְדֶער פוּן מְרָרִי צוּ זַייעֶרָע מִשְׁפָּחוֹת הָאבִּין גֶהַייסִין מַחְלִי

כא לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי וּמִשְׁפַּחַת
הַשִּׁמְעִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי:
כב פְּקֻדֵיהֶם בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־
חֹדֶשׁ וָמַעְלָה פְּקֻדֵיהֶם שִׁבְעַת
אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת: כג מִשְׁפְּחֹת
הַגֵּרְשֻׁנִּי אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ יָמָּה:
כד וְנָשִׂיא בֵית־אָב לַגֵּרְשֻׁנִּי אֶלְיָסָף
בֶּן־לָאֵל: כה וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי־גֵרְשׁוֹן
בָּאֹהֶל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן וְהָאֹהֶל
מִכְסֵהוּ וּמָסַךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

אבהתהון: כא לגרשון זרעית לבני וזרעית שמעי אלין אנון זרעית גרשון: כב מנייהון במנין כל דכורא מבר ירחא ולעילא מנייהון שבעא אלפין וחמש מאה: כג זרעית גרשון אחורי משכנא שרון מערבא: כד ורב בית אבא לבית גרשון אליסף בר לאל: כה ומטרת בני גרשון במשכן זמנא משכנא ופרסא חופאיה ופרסא דתרע משכן זמנא:

שפתי חכמים

לכך נמנה מגולגל קודם שנפקדים יום: ג ויש נוסחאות שנולדים הלאמון לפרס מי היו כניו לאומו לתרן למה כתיב ב' פעמים כני כתיב לעיל מיליה והלה שמות כני גרשון וגו'. ומתרן הלאמון לפרס מי היו כניו והשני כלו' לגרשון משפחת הלבני והשמעי פקודיהם כך וכך. ולפי גירסא שלפנינו נמי מי' הני שלא כא להשמיענו מי היו משפחותיו דהא בכל ידענו זה אלא הפי קרא בא לאמוטינן שמשפחת לבני ושמעי פקודיהם היו כך וכך לאמו אמר לגרשון משפחת הלבני ומשפחת השמעי שאלה הם משפחות הגרשוני היו הפקודים כך וכך: ם דק"ל לפי שהלשון לגרשון משפחת הלבני ומשפחת הלבני וזה אינו דאם משפחת הלבני היה ממשפחת גרשון. לכ"ם כלו' לגרשון היו כו'. מלאתי: ע ולמה נקראין משכן לפי שהם כלאין בפנים כשנאסף עומד במשכן ושוב דכתיב ואת המשכן תעשה משש יריעות וגו' והם יריעות שתחתונות מכל ד' עכשיו לא המשכן בכללו כמו והקמת את המשכן. רש"ם: פ ולמה נקראים אהל לפי שהם אהל על יריעות התחתונות: צ וא"ת למה כתיב מכסהו שהוא משמע דעליות אינים ותחתים הכל כיסוי אחד היה וכמקום אחד היה משמע שהם כל אחד ואחד בפני עצמן. וי"ל דודאי כל אחד היה מין כש"מ אבל היו מחוברים יחד כאמצע ולכך נקראים מכסה. וא"ת היה לו לכתוב אהלו שהרי גם הם היו אהל על יריעות מזוז. י"ל בשלמא יריעות מזוז אינם שנקראין אהל לפי שהם היו על גבו ועל הלדדין לכך נקראו אהל שהיו מגינים עליו מכל לד אבל עורות אילים מאדמים ותחשים לא היו אסך אלא על גבו לכך נקראין מכסה: ק שהיא מתיבה מובדלת לא הפרום לאמצע

רש"י

לאמר על פי ה': (כא) לגרשון משפחת הלבני. כלו לגרשון היו הפקודים משפחת הלבני ג ומשפחת השמעי פקודיהם ם כך וכך: (כה) המשכן. ע יריעות התחתונות: והאהל. פ יריעות עזים העשויות לגג: מכסהו. עורות צ אילים ותחשים: ומסך פתח. הוא ק הוילון:

סדר יחוס הלוים

לחיות לוי אף אם הוא יותר שלא מן בני לוי לא ירלה, ונמצא מי יקר הימוס שהוא מזרע הלוי וכבר מגולגל הוא בן לוי, ולכך נתייחסו מבן חדש, ולזה יש לומר דלכך הקדיר מבן חדש מגוף דבכבר דרשו דעל הגפל אין לבו של אביו דוחה וא"כ שוב אינו נקרא מדיין בנו של אלוני ולכך לא נמנה רק מבן חדש, וז"ש רש"י מגילה מבלל נפל, וז"ש כ"י לעוד אותו שנכנס לשנגם מן הבטן:

פירוש לתורת אלהים

אונ מושי אלה דאם ועגען די משפחות פון לוי לבית אבותם צו דעם הויז גזינד פון זייערע עלטערין כלומר זייא ועגען אלע גיוועזען פון פאטער פון שבט לוי: (כא) לגרשון צו גרשון ועגען גיוועזען גציילטע צווייא משפחות משפחת הלבני איין משפחה האט מען גערופין משפחת הלבני אונ די אנדערע משפחה האט מען גערופין משפחת השמעי אלה הם דיא צווייא משפחות צו זאמען האט מען גערופין משפחת הגרשוני: (כב) פקודיהם דיא גציילטע פון די צוויי משפחות במספר אין צאל כל זכר פון אלע זכרים מבן חודש ומעלה פון אזעלבע וואס ועגען גיוועזען איבער דעם משכן והאוהל דאס הייסט דיא יריעות וואס מען האט גימאכט פון האר פון ציגן גיציילטע אין זייער צאל איז גיוועזען שבעת אלפים זיבן טויזינד וחמש מאות פינף הונדרט: (כג) משפחות הגרשוני די משפחות פון גרשון אחרי המשכן יחנו זאל רוהען אינטער דעם משכן ימה אין מערב זייט: (כד) ונשיא אונ דער נשיא פון בית אב וואס ער איז גיוועזען פון גרשונם משפחה האט גיהייסין אליסף דער זון פון לאל: (כה) ומשמרת אונ דאס היטזונג פון די קינדער פון גרשון וואס זיי האבין געהיטען אין אוהל מועד איז גיוועזען המשכן דער משכן כלומר די אונטערשטע יריעות וום ועגען גיוועזען איבער דעם משכן והאוהל דאס הייסט דיא יריעות וואס מען האט גימאכט פון האר פון ציגן

כו וְקַלְעֵי הַחָצֵר וְאֵת מָסַךְ פֶּתַח
הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֶת מֵיתָרָיו לְכָל
עֲבֹדָתוֹ: ס כז וְלִקְדַּת מִשְׁפַּחַת
הַעַמְרָמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּצְהָרִי
וּמִשְׁפַּחַת הַחֶבְרֹנִי וּמִשְׁפַּחַת
הָעֻזִּיאֵלִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּחֹת
הַקְּהָתִי: כח בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן
חֹדֶשׁ וָמַעְלָה שְׁמֹנַת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת שֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ:
כט מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־קְהָת יַחֲנוּ עַל יֶרֶךְ
הַמִּשְׁכָּן תֵּימָנָה: ל וּנְשִׂיא בֵית־אָב
לְמִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי אֱלִיצָפָן בֶּן־

אונקלוס

כו וּסְרָדֵי דְּדַרְתָּא וַיָת פְּרִסָא דְתַרְעָא דְרַתָּא דִי עַל מַשְׁכְּנָא וְעַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר וַיָת אֲטוּנוֹהִי לְכָל פֻּלְחָנֵיהּ: כז וְלִקְדָת זַרְעִית עַמְרָם וְזַרְעִית יִצְהָר וְזַרְעִית חֶבְרוֹן וְזַרְעִית עֻזִּיאֵל אִלֵּין אִנּוּן זַרְעִית קְהָת: כח בְּמִנְיַן כָּל דְּכוּרָא מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָא תְּמַנְיָא אַלְפִין וְשִׁית מְאָה נַטְרֵי מַטְרַתָּא דְקוּדְשָׁא: כט זַרְעִית בְּנֵי קְהָת יִשְׁרוּן עַל צִדָּא דְמַשְׁכְּנָא דְרוֹמָא: ל וְרַב בֵּית אָבָא לְזַרְעִית קְהָת אֱלִיצָפָן

ת"א וקלעי המלר. זכמים נט:

רש"ם

(כז) ולקהת משפחת העמרמי. משה ובניו. עתה מפרש מה שכתוב למעלה ואלה תולדות אהרן ומשה:

רש"י

ואת מיתריו. של מסכן ואהל ר ולא של חצר: (כט) משפחות בני קהת יחנו וגו' תימנה. וסמוכים להם דגל ראובן החוניס תימנה ש אוי לרשע ואוי לשכנו לכך לקו מהם דתן ואבירם ומחתים ומחמים אים ה עם קרח ועדתו שנמשכו

שפתי חכמים

כסוף המיכה: ה כי אלו רוכן משכב לאוכן סיו כדלקמן בסדר קרח וכתב [בג"ס] שרש"י בא לתכן דבכני גרשון כתיב אמרי

פירוש לתורת אלהים

אונ זיי זענען גיוועזין איבער דיא אונטערשטע ירועות אונ זייא זענען גערופין גענוארין. אוהל מכסדו זיין דעק ראם מיינט מען די יריעות וואס מען האט גימאכט פון פעל פון שעפסין אונ פעל פון תחשים וכסף אונ דעם פיר האנג פון דער טיר פון דעם אוהל מועד: (כו) וקלעי אונ די אום הענגן פון דעם הויף פון דעם אוהל מועד ואת מסך אונ דעם פיר האנג פון דיא טיר פון דעם הויף אשר על המשכן וואס דער חצר איז גיווען ארום דעם משכן אונ ארום דעם מזבח ואת מיתריו אונ די שטריק פון דעם משכן אונ פון דעם אוהל לכל עבודתו צו אלע זייגע ארבעט די אלע זאכין איז גיווען דאס היטונג פון די משפחות פון גרשון דאס דייטט זיי זענען גיווען גיבאטין איבער דעם אז

אונ זיי זענען גיווען איבער דיא אונטערשטע ירועות אונ זייא זענען גערופין גענוארין. אוהל מכסדו זיין דעק ראם מיינט מען די יריעות וואס מען האט גימאכט פון פעל פון שעפסין אונ פעל פון תחשים וכסף אונ דעם פיר האנג פון דער טיר פון דעם אוהל מועד: (כו) וקלעי אונ די אום הענגן פון דעם הויף פון דעם אוהל מועד ואת מסך אונ דעם פיר האנג פון דיא טיר פון דעם הויף אשר על המשכן וואס דער חצר איז גיווען ארום דעם משכן אונ ארום דעם מזבח ואת מיתריו אונ די שטריק פון דעם משכן אונ פון דעם אוהל לכל עבודתו צו אלע זייגע ארבעט די אלע זאכין איז גיווען דאס היטונג פון די משפחות פון גרשון דאס דייטט זיי זענען גיווען גיבאטין איבער דעם אז

(כז) במספר (פס) משפחות די קינדער פון קהת איז גיווען אין דער צאל פון אלע זכרים פון קהת אויף דער זייט פון שמונת אלפים אכט טויזינד ושש מאות וזעקס הונדערט שומרי זיי האבין געהיט משמרת דאס היטונג הקודש פון דעם זיילינגקייט כלומר זיי זענען גיווען ממונים איבער אלע זיילינגע זאכין פון דעם משכן: (כח) משפחות די קינדער פון קהת זיי זענען גיווען אויף דער זייט פון דעם משכן תימנה אין דרום זייט: (ל) ונשיא אונ דער נשיא פון דעם בית אב פון די משפחות פון קהת האט גיהייסין אליצפן דער זון פון עוזיאל:

עֻזִּיאֵל׃ לא וּמִשְׁמַרְתָּם הָאָרֹן
וְהַשֻּׁלְחָן וְהַמְּנֹרָה וְהַמִּזְבְּחֹת וּכְלֵי
הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ בָּהֶם וְהַמָּסָךְ
וְכָל עֲבֹדָתוֹ׃ לב וְנָשִׂיא נְשִׂיאֵי הַלֵּוִי
אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן פְּקֻדַּת שֹׁמְרֵי
מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ׃ לג לְמְרָרִי מִשְׁפַּחַת
הַמַּחְלִי וּמִשְׁפַּחַת הַמּוּשִׁי אֵלֶּה הֵם
מִשְׁפְּחֹת מְרָרִי׃ לד וּפְקֻדֵיהֶם
בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה
שִׁשֶּׁת אֲלָפִים וּמָאתָיִם׃ לה וְנָשִׂיא
בֵית־אָב לְמִשְׁפְּחֹת מְרָרִי צוּרִיאֵל
בֶּן־אֲבִיחַיִל עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ
צָפֹנָה׃ לו וּפְקֻדַּת מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי מְרָרִי
קַרְשֵׁי הַמִّשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמֻּדָיו
וַאֲדָנָיו וְכָל־כֵּלָיו וְכָל עֲבֹדָתוֹ׃

אונקלוס

בַּר עֻזִּיאֵל׃ לא וּמַטַּרְתְּהוֹן
אֲרוֹנָא וּפָתּוּרָא וּמְנָרְתָּא
וּמַדְבְּחָא וּמָנֵי קוּדְשָׁא
דִּי יְשַׁמְּשׁוּן בְּהוֹן וּפַרְסָא
וְכָל פּוּלְחָנֵיהּ׃
לב וַאֲמַרְכֹּלָא דְּמַמְנָא
עַל רַבְרְבֵי לֵיוָאֵי אֶלְעָזָר
בַּר אַהֲרֹן כָּהֲנָא דְּמִתְּחוֹת
יְדוֹהִי מִמַּנָּן נַטְרֵי מַטַּרַת
קוּדְשָׁא׃ לג לְמְרָרִי
זַרְעִית מַחְלִי וְזַרְעִית
מוּשִׁי אִלֵּין אִינוּן זַרְעִית
מְרָרִי׃ לד וּמִנְיָנֵיהוֹן
בְּמִנְיַן כֹּל דְּכוּרָא מִבַּר
יַרְחָא וּלְעֵילָא שִׁתָּא
אַלְפִין וּמְאָתָן׃ לה וְרַב
בֵּית אַבָּא לְזַרְעִית מְרָרִי
צוּרִיאֵל בַּר אֲבִיחַיִל עַל
צִדָּא דְּמַשְׁכְּנָא יִשְׁרוֹן
צָפוּנָא׃ לו וְדִמְסִיר
לְמַטַּרַת בְּנֵי מְרָרִי דַּפֵּי
מַשְׁכְּנָא וְעַבְרוֹהִי
וַעֲמוּדוֹהִי וְסַמְכוֹהִי וְכֹל
מְנוֹהִי וְכָל פּוּלְחָנֵיהּ׃

ת"א והמגולה. מגינה לו:

שפתי הכמים

ר"ש

עמהם במחלקותם: (לח) והמסך. הוא הפרכת שלף היא קרויה (פרכת) המסך: (לב) ונשיא הלוי. ממונה א על כולם ועל מה היה נשיאותו פקודת שומרי המשכן יחנו ימה וכנגד מרכז על ירך המשכן יחנו לפונה ולפן לתיב יחנו על ירך המשכן מימנה מלא כלפן לא סמך יחנו לתימנה לומר מלא בא הל כלפן לנוות מימנה מלא שסיו בכל תימנה וכלנו כתיב יחנו על ירך המשכן במקום שהם חוים מכסיו שהוא מימנה ומאי כ"מ מלא נו"ל שנלך ממשכו כו': א לפי שהלשון משמע שהוא כאחד משאר הנשיאים ולא יותר משום דנקיד ונשיא

פירוש לתורת אלהים

(לא) וּמִשְׁמַרְתָּם אוּנ זַיְיעֶר הִיטוּנְג אִיז גִיוֶוען דָּער
אָרוֹן אוּנ דָּער שׁוּלְחָן אוּנ דִי מִזְבְּחוֹת וּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ
אוּנ דִי הַיְילִיגָע בֵּלִים אֲשֶׁר וָואס מָען הָאט מיט זַיי
בַּאדִינְט בְּלוֹמֶר וָואס מָען הָאט זַייא בַּאדַארְפְט
הָאבֶּין צוּ דִי מִזְבְּחוֹת אוּנ צוּ דֶער מְנוֹרָה וְהַמָּסָךְ
אוּנ דָער פִיר הָאנְג וָואס אִיז גֵיהָאנְגֶען פַאר דָעם
קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְכָל עֲבֹדָתוֹ אוּנ אַלְע זַיינָע אַרְבֶּעט
אִיבֶּער דִיא אַלְע זַאכֶּין זַיינֶען דִיא מִשְׁפָּחוֹת
פוּן קְהָת גֵיוֶוען קְמוּנְגֶן׃ (לב) וְנָשִׂיא אוּנ דָער
נָשִׂיא וָואס אִיז גֵיוֶוען אִיבֶּער דִיא נְשִׂיאִים פוּן
שֵׁבֶט לֵוִי אִיז גֵיוֶוען אֶלְעָזָר דָער זוֹהן פוּן אַהֲרֹן
הַכֹּהֵן אִיבֶּער וָואס אִיז גֵיוֶוען זַיין נְשִׂיאוּת פְּקֻדַּת
דָאס בַּאפֶעלְגֶנְג שוֹמְרֵי פוּן דִי הֵיטֶערס מִשְׁמֶרֶת דָאס
הִיטוּנְג פוּן דָעם הַיְילִיגְקֵייט כְּלוֹמֶר עֶר הָאט גֶע־
הַט צוּ כַּאפֶעלִין אִיבֶּר אַלֶע הֵיטֶערס׃ (לד) וּפְקֻדֵיהֶם
דִיא גֶעצַיילְטֶע פוּן מְרָרִי בְּמִסְפַּר אִיז גֵיוֶוען שֵׁשֶׁת
אֲלָפִים וְעֶקְס טַוַיזֶענְד וּמָאתַיִם אוּנ צְוַוייא הוּנְדֶערְט׃
(לה) וְנָשִׂיא אוּנ דֶער נָשִׂיא פוּן דָעם בֵּית אַב פוּן דִי
מִשְׁפָּחוֹת פוּן מְרָרִי הָאט גֶעהֵייסֶען צוּרִיאֵל דֶער
זוֹהן פוּן אֲבִיחַיִל עַל יֶרֶךְ הַמִּשְׁכָּן זַייא זָאלֶען רוּהֶען
אוֹיף דֶער זַייט פוּן דָעם מִשְׁכָּן צָפוֹנָה אִין צָפוֹן זַייט׃
(לו) וּפְקֻדַּת אוּנ דִיא בַּאפֶעל מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי מְרָרִי פוּן דָעם
הִיטוּנְג פוּן דִי קִינְדֶער פוּן מְרָרִי אִיז גֵיוֶוען קַרְשֵׁי
הַמִּשְׁכָּן דִיא בְּרֶעטֶער פוּן דָעם מִשְׁכָּן וּבְרִיחָיו אוּנ

לז וְעַמּוּדֵי הַחָצֵר סָבִיב וַאֲדָנֵיהֶם
וִיתֵדֹתָם וּמֵיתְרֵיהֶם: לח וְהַחֹנִים לִפְנֵי
הַמִּשְׁכָּן קֵדְמָה לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד
מִזְרָחָה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו שֹׁמְרִים
מִשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת: לט כָּל־
פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה לְמִשְׁפְּחֹתָם כָּל־
זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה שְׁנַיִם

אונקלוס

לז וַעֲמוּדֵי דְּדַרְתָּא סְחוֹר
סְחוֹר וְסַמְכֵיהוֹן וְסִפֵּיהוֹן
וְאַטְוָנֵיהוֹן: לח וְדִישְׁרוֹן
קֳדָם מַשְׁכְּנָא קִידוּמָא
קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא
מַדִּינְחָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
וּבְנוֹהִי נַטְרִין מַטְרַת
מַקְדְּשָׁא לְמַטְרַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְחִילוֹנִי דְּיִקְרַב
יִתְקְטֵיל: לט כָּל מְנְיָנֵי
לֵיוָאֵי דִּי מְנָא מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ
לְזַרְעֵיתְהוֹן כָּל דְּכוּרָא
מִבַּר יַרְחָא וּלְעֵילָא

ת"א וסמוכים לפני המשכן קדמה. עכרכין יפ תמיד כ:

בעל הטורים

פלג מוזר על אהרן שהוא סדכור למעלה: (לח) והסמוכים וגו' לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן. יש פסיק בין משה לאהרן. לו'

רש"י

משמרת הקודש על ידו היה פקודת כולם: (לח) משה ואהרן ובניו. וסמוכין להם ב דגל מחנה יהודה והסמוכים עליו יש סמכר וזבולן טוב לצדיק טוב לשכנו לפי שהיו שכניו של משה שהיה טוסק בתורה נעשו גדולים בתורה שנאמר (תהלים ס) יהודה מחוקקי (ד"ה ח יב) ומבני יששכר יודעי בינה וגו' מאתים רחבי סנהדראות ומזבולן (שופטים ה) מושכים בשבט סופר: (לט) אשר פקד משה ואהרן. נקוד על ואהרן לומר שלא היה ג במנין הלויים (בכורו' ד): שנים ועשרים אלף. וכפרעון מחה מולא שלש מאות יתרים. כני גרשון שבעת אלפים וחמש מאות, בני קהת שמונת אלפים ושש מאות, בני מררי ששת אלפים ומאתים, הנמנין. דומה קלת פי' זה למה שפירשתי במלת אם לא נמן נקד על אם כו'. אף שדמוק קלת יש נישב כדי שלא תקשה מלש"י דפי' כמומש על פרש"י דמסכת בכורות שפי' שם בסדיש שמהכן

רש"י

בחייהם: (לז) שנים ועשרים אלף. וכנגדן נמ הקב"ה כמלאכים בשעת מ"ת כמעגל רכב אלהים רבותים אלפי שנאן ורבבותים אלפים שנים ועשרים אלף. ולפי שנלוו ודומה הוי לסקב"ה שכל יראלל יעבדו לפגל הון משכן

שפתי חכמים

הוא"ו במלאתוס הוא דכוק דאל"ב היה נקוד וכשיא בשו"א תחת הוא"ו והקמ"ן תחת הנו"ן מ"ש לריך לפרש ממוסק כו': ב (נ"מ) גם כאן לא לתן דאל"ל משה אהרן ובניו יתנו לפני אהל מועד אלא שלא בא לאות רק להגיד לך שהסמוכים לפני אהל מועד הם הסמוכים הללו לפיכך היו כמוהם הסמוכים לפנים: ג פי' שלא היה מתעסק במנין הלויים אלא עשה לבדו ומפני שעיסוק היו מתעסקין במנין יראלל דרך הסמכה לכתוב כן אף שלא היה במנין הלויים מ"מ הזכירו הכתוב במנין הלויים וי"מ שלא הי' במנין הלויים שלא היה הוא מן המנין וכן משמע במסכת בכורות דף ד. אבל קשה והא קלא במונין כתיב אשר פקד משה ואהרן ולא במנין. הרמ"ם. ולו נראה דהכי פירושו מדקלוק על אהרן משמע שלא היה במונין ולא הוי נמי במנין דאל"ל למה ליה להזכיר אהרן ולנקוד עליו אלא שלא לימר בתוקין לא היה אבל במנין היה מ"ש הזכירו ונקוד עליו לעולם שהיה חסר מכל וכל אף מן המנין. דומה קלת פי' זה למה שפירשתי במלת אם לא נמן נקד על אם כו'. אף שדמוק קלת יש נישב כדי שלא תקשה מלש"י דפי' כמומש על פרש"י דמסכת בכורות שפי' שם בסדיש שמהכן

פירוש לתורת אלהים

זייגע ריגלען וועטדיו און זייגע זיילען וואדניו און זייגע שוועלען וכל כליו און זייגע כלים וכל עבודתו און אלע זייגע בעדינונג: (לח) ועמודי און די זיילן וואס ארום דעם חצר ואדניהם און זייערע שוועלען ויתדותם און זייערע פלעקער אדער זייערע נעגיל ומיתריהם און זייערע שטריק: (לח) והחונים און דיא וואס רוהען לפני המשכן פאר דעם משכן קדמה פון פארנט לפני אוהל מועד פאר דעם אוהל מועד מזרחה אין מזרח זייט זאל זיין משה מיט אהרן שומרים זיי זאלען היטען משמרת המקדש ראס היטונג פון דעם הייליגקייט למשמרת בני ישראל צום היטונג פון דיא קינדער ישראל והזר הקרב און אפרעמדער וואס

וועט גינעגען יומת זאל ער ווערין געטייט: (לט) כל פקודי הלוים אלע דיא געצייילטע פון דיא לוים אשר פקד וואס משה מיט אהרן האבען זיי געצייילט על פי יי דורך גאטס מויל למשפחותם צו זייערע משפחות כל זכר איטליכער זכר מבן פון אזעלבע וואס זייגען אלט אחודש און ווייטער זעגען דיא געצייילטע שנים ועשרים אלף צוויי און צוואנציג טויזענד (עיין רש"י). רש"י פרעגט דער חשבון קומט דאך אויס אז דיא לוים זייגען גיווען צוויי און צוואנציג טויזענד מיט דריי הונדערט וואורום די בני גרשון זייגען גיווען זיבען טויזענד מיט פינף הונדערט און דיא בני קהת זייגען גיווען אכט טויזענד מיט

וְעֶשְׂרִים אָלֶף׃ ס ששי מ וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה פְּקֹד כָּל־בְּכֹר זָכָר לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה וְשָׂא
אֵת מִסְפַּר שְׁמֹתָם׃ מא וְלָקַחְתָּ אֶת־
הַלְוִיִּם לִי אֲנִי יְהוָה תַּחַת כָּל־בְּכוֹר
בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם
תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבְהֵמַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ מב וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֶת־כָּל־בְּכוֹר בִּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ מג וַיְהִי כָל־בְּכוֹר זָכָר
בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן־חֹדֶשׁ וָמַעְלָה
לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף
שְׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים וּמָאתָיִם׃ מד פ וַיְדַבֵּר

עשרין ותרין אלפין׃ מ ואמר יי למשה מני כל בוכריא דברריא לבני ישראל מבר ירחא ולעילא וקביל ית מנין שמהתהון׃ מא ותקריב ית ליואי קדמי אנא יי חלף כל בוכרא בבני ישראל וית בעירא דליואי חלף כל בוכרא בבעירא דבני ישראל׃ מב ומנא משה כמא די פקיד יי יתיה ית כל בוכרא בבני ישראל׃ מג והוו כל בוכריא דברריא במנין שמהן מבר ירחא ולעילא למנייהון עשרין ותרין אלפין ומאתן ושבעין ותלתא׃ מד ומליל יי עם

ת"א פקד כל בכר. בכורים ד׃

בעל הטורים

מעשה במקום מ׳ לבד ואהרן וכהיו במקום אחד לבד׃ (מ) ושא. עניי ומעלי ושא לכל מעלתי. שהיה דוד מתפלל על שנשא מספר בני ישראל. וזהו ושא את מספר במיתה. והמתפלל לריך שיהא ג׳. ושא את מספר שמותם. ושא עיניך ומה ולפותם. ומידך לשא

שפתי חכמים

לא היה בין הנמנין, וכן יש לישב לישנא דב"ר כל פקודי הלוים אשר פקד משה ואהרן נקוד מלו שלא הי׳ אהרן מן הנמנין דמשמע לישנא שלא היה מן הנמנין: ד פי׳ שלא יעלבו ליתן ה׳ שקלים

רש"י

אותן שלא מאות לוים בכורים היו ולויים שיפקיעו ד עצמם מן הפדיון: (מ) פקוד כל בכור זכר וגו׳ מבן חודש

פירוש לתורת אלהים

וָעקם הונדערט אונד דיא בְּנֵי מְרָרִי זַיינען גיוועזען וָעקם טוזֶנט אונד צְוַוייא הונדערט סך הַכֹּל טְרֶעפט אָן צְוַוייי אונד צְוואנציג טוזֶענד מיט רְבִיעִי הונדערט אונד פַאר וואם רעכענט גיט רָבִיעִי אָבָּל פקוד דרביי הונדערט אונד לאזען זייא אוים לייזען מיט זייער גוף דיא צְוַוייא הונדערט מיט רְבִיעִי אונד זיבעציג בְּכוֹרִים וואס איז געבליבן פון די יִשְׂרָאֵל אזוי וויא ווייטער וועט שטיין. דר הירוץ איז דיא דרייא הונדערט לוים זיינען גיוועזען בכורים איז גענוג פון זייערט ווענין אז קען האט זייא אליין גיט באדארפט אוים לייזען אזוי וויא אלע בכורים אונד גיט מען זאל נאך מיט זיי אוים לייזען אנדרע בכורים פון דיא ישראל׃ (מ) ויאמר האט נאט געזאגט צו משה פקוד צייל אלע בכורים וואס זיינען בְּכָרִים צוא דיא יוּדען מבן חודש ומעלה פון אזעלכע וואס זיינען אלט פון אחודש אן אונד ווייטער ושא אונד פאר נעם דיא צאל פון זייערע נעמען׃

(מא) ולקחת את הלוים לי אונד דו זאלסט נעמען די לוים צו מיר אני יי איך בין נאט בין גוזר אז דוא זאלסט נעמען דיא לוים צו מיין בערינונג תחת אויף דעם ארט פון דיא בכורים פון די יודען ואת בהמת אונד דיא בהמות פון דיא לוים זאלסט נעמען אויף דעם ארט פון דיא בכורים פון דיא בהמות פון דיא יודען כלומר די שעפסין פון די לוים זאלען זיין אנטקעגען דיא בכורים פון דיא איזולען פון דיא ישראל (עיין רש"י): (מב) ויפקוד האט משה געציילט דיא בכורים פון ישראל אזוי וויא נאט האט איהם געהייסען: (מג) ויהי אונד עס איז גיוועזען אלע בכורים זכרים בְּמִסְפַּר אין צאל פון זייערע נעמען מבן חודש ומעלה פון אזעלכע וואס זיינען אלט גיוועזען אחורש אונד ווייטער לפקודיהם צו זייערע געציילטע כלומר דיא בכורים וואס

יהוה אל־משה לאמר׃ מה קח את־
הלוים תחת כל־בכור בבני ישראל
ואת־בהמת הלוים תחת בהמתם
והיו־לי הלוים אני יהוה׃ מו ואת
פדויי השלשה והשבעים והמאתים
העדפים על־הלוים מבכור בני
ישראל׃ מו ולקחת חמשת חמשת

משה למימר׃ מה קריב
ית ליואי חלף כל בוכרא
בבני ישראל וית בעירא
דליואי חלף בעירהון
ויהון משמשין קדמי
ליואי אנא ייי׃ מו וית
פורקן מאתן ושבעין
ותלתא דיתירין על ליואי
מבוכריא דבני ישראל׃
מו ותסב חמש חמש

ת"א קח את הלוים. הכוכות ד׳: ואת בהמת הלוים תחת בהמתם. שם: והיו לי הלוים. שם: ולקחת חמשת. סנהל"ו:

רש"י

ומעלה. מצוה מכלל ספק נפלים: (מה) ואת בהמת הלוים וגו׳. לא פדו בהמת הלוים את בכורי בהמה טהורה של ישראל אלא את פטרי חמוריהם שה׳ אמר שלא כן לוי פטר כמה פטרי חמורים של ישראל תדע שהרי מנה העודפים באדם ולא מנה ו׳ העודפים בבהמה: (מו) ואת פדויי השלשה וגו׳. ואת הבכורות הצריכים להפדות בהם אלו השלשה ושבעים ומאתי׳ העודפים בהם ויתרו׳ על הלוים מהם תקח ו׳ חמשת שקלים לגלגלת. כך היתה מכירתו של

שפתי חכמים

לפדיון גלגלותם: ה"ג ר"מ דקשה לרש"י דאי מבכורה שהוא קלי לא׳ איין שדיון דלא אקבע קדושת בכור דהא הבהמים עצמם הייבים בקדושת בכור. וי"ל עוד דסוכתיה מדאתיא בפרשה בא׳ על בכור אדם תפדה וכל פטר חמור תפדה בשה וכאן שאתה בכור אדם ובכור בהמה תפדה מיהו עמי דוקא פטרי חמורים. הרא"ש תיקה והלא הי"ו בעצמו בפ"ק דבכורות דף ד׳ גבי הא דפריך רבא לאביי אם אתא דדבשא ק"ו מבהמה לפטור לוי מבכור בהמה שהוה דהא בהמה שהולה דיהו והפקיעו בהמת ישראל הבהמה הע"מ ו"ל דהא פרכא דפריך רבא לאביי היה לפי שבכיתו מכל מבני פלגא עליה בהא וס"ל דלא פדה בהמת הלוים את בכורי בהמה שהוה בל ישראל כו׳. (ע׳ תמ"י): ו הרא"ש תיקה איך הביא הראיה הזאת שהתלמוד בבר בבל מוקה ואמר

ולמאן הוו נפישין בהמתן והוו קיימין לבהדי בכור ישראל והביא לפי׳ מתרא מתר קרא ואת בהמת הלוים תחת בהמתם בהמ׳ לתת תחת בהמות רבות דלי ס"ד דהמי ואת בהמת הלוים בבהמות רבות מייבי לבחור קלא מו בהמה בהמת מו יבהמתן בהמתן ע"מ הד פוסר פוקא. ומיהן הוא מ"ס הביא הראיה מחיינה אמר בהוא דתוך מן הפשט מ"ר מביא ראיה לאשורה: ז כדי בלא תפסיד לומר דהמי ואת פדויי השלשה והשבעים וגו׳ פי׳ כתו העודפים על פדויי הלוים בבוקן דפי׳ תוקן פדויו הלוים בנוקן דדפדס"ו סס ומסס תקח תמשת שקלים ג"כ לכן פירש דהמי ואת פדויי השלשה וגו׳ ואת הבכורות הצריכים לפדות כו׳ כי עדיין לא היו

פירוש להורת אלהים

זיינען געצייילט געוואָרען איז גיוועזן זייער אַלף שנים ושבעים אלף צוויי און צוואַנציג טויזענד שלשה ושבעים ומאתים אלף און זיבעציג ומאתים און צווייא הונדערט׃ (מה) וַיְדַבֵּר יְיָ הָאט גאט גערעדט צו משה אַזוי צוא זאָגען׃ (מה) קַח גָּעם דיא לְוִיִּם תַּחַת אויף דעם אָרט פון דיא ישראל וְאֶת בְּהֵמֹת און די בהמות פון דיא לְוִיִּם דאס מיינט מען זייערע שאף וְאִלְסְטוּ געמען תַּחַת בְּהֵמָתָם אנשטקעגען דיא בהמות פון די ישראל דאס מיינט מען אנשטקעגען דיא בכורים פון דיא איזלען פון דיא ישראל אזוי ווי פריער איז גערעדט אנען והיו לִי לְוִיִּם אֲנִי יְיָ וואָרום איך בין גאט און בין דאס גוזר מען זאָל אזוי טאָן און איך בין באגלייבט צוא צאָלען שכר צוא דיא וואס זיינען מקיים מצוה׃ (מו) וְאֶת פִּדְוֵי דיא צוויי הונדערט מיט דרייא און זיבעציג בכורים פון דיא ישראל און דיא בכורים פון דיא ישראל דארף דאס דיא בכורים וואס מען דארף זיינען גיווען צוויי און צוואַנציג טויזענד האט מען מיט זיינען מער פון דיא לְוִיִּם וואָרום דיא לְוִיִּם זיינען גיווען צוויי און צוואַנציג טויזענד מען מיט זייא אום געבליבען צוויי אום דיא הונדערט מיט דריי און זיבעציג בכורים וואס מען האט זייא באדארפט אום לייזען דיא לְוִיִּם וואס איז שוין ניט גיווען מען זאָל מיט זייא אום לייזען עס איז נאר גיווען דריי הונדערט לְוִיִּם וואס זייא זיינען גיווען בכורים האט מען מיט זייא ניט גע׳קאנט אום לייזען אזוי ווי פריער איז געשטאנען׃ (מז) וְלָקַחְתָּ וְאִלְסְטוּ נעמען פינף שקלים צו איטליכן קאפ כלומר פון איטליכן בכור וְאִלְסְטוּ געמען

ליקוטים על התורה

(מה) וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם אֲנִי ה׳. הקב"ה נאמר די לְוִיִּם וועלן זיין צוא מיר, ווייל ווען די יודין האבן געדינט צום עגל האבן דיא לְוִיִּם נים געדינט צום עגל נאר זייא האבן געגלויבט אני ה׳, איך בין דער גאט וואס חאט בשאפן דיא וועלט, דריבער וועלן דיא לְוִיִּם אייביג גיהערן צוא מיר, אפילו ווען קשיח ווערט קוסטמן און אלע יודין וועלן מהאן השובה און נאם ווערט מוחל זיין דיא יזבד פון עגל און ער וועט צוריק געמען די בכורים זיי זאָלען דינען פאר אים. פון דעסטוועגען וועלן די לְוִיִּם אויך בעדיינען צו נאם, וועלן זיין צוא נאמען דיא בכורים מיט דיא לְוִיִּם׃

שְׁקָלִים לַגֻּלְגֹּלֶת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
תֵּקַח עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל׃ מח וְנָתַתָּה
הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו פִּדְוִיֵּי הָעֹדְפִים
בָּהֶם׃ מט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת כֶּסֶף
הַפְּדֻיִם מֵאֵת הָעֹדְפִים עַל פִּדְוִיֵּי
הַלְוִיִּם׃ נ מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לָקַח אֶת־הַכֶּסֶף חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים
וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וָאָלֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃
נא וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־כֶּסֶף הַפְּדֻיִם
לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו עַל־פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ פ ד וַיְדַבֵּר

סְלָעִין לְגוּלְגַּלְתָּא בְּסֶלְעֵי
קוּדְשָׁא תִּסְבּוֹן עֶשְׂרִין מָעִין
סֶלְעָא׃ מח וְתִתֵּן כַּסְפָּא
לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי פּוּרְקָן
דְּיַתִּירִין בְּהוֹן׃ מט וּנְסִיב
מֹשֶׁה יַת כַּסְפָּ פּוּרְקָנְהוֹן
מִן דְּיַתִּירִין עַל פְּרִיקֵי
לֵיוָאֵי׃ נ מִן בּוּכְרֵיָא
דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נְסִיב יַת
כַּסְפָּא אַלְף וּתְלַת מְאָה
וְשִׁתִּין וְחַמֵּשׁ סְלָעִין
בְּסֶלְעֵי קוּדְשָׁא׃ נא וְיָהַב
מֹשֶׁה יַת כַּסְפָּ פְּרִיקָיָא
לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי עַל
מֵימְרָא דַיְיָ כְּמָא דִי
פַקִּיד יְיָ יַת מֹשֶׁה׃
ד א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה

רשב"ם

(נא) הפדוים. מיותר מ"ם כמ"ם של ריקם. הכנם, שלשום, שלש מאות שהלוים עודפים על שנים ועשרים אלף, בכורים היו. ואין בכור מפקיע בכור, כך פירשו מיניו למטה. וזסו ומא מיקין יומה מיתן מיניו למטה ולא יליס בכורים היו. ואין בכור מפקיע בכור, כך פירשו

בעל הטורים

שפתי חכמים

פדויין אלא הם לריכין לפדות ומהם תקח המשה שקלים לגלגלת: ח פי' המיכות מגרות וכן בספר יומקו מתלגמיגן בפתקא

רש"י

ששים ושלש מאות ואלף. כך סכום ההשבון חמשת שקלים לגלגלת למתתים בכורות אלף שקל לשבעים בבורות שלש מאות וחמשים שקל לשלש בכורות חמשה עשר שקל. (במדרש רבה, סנהדרין יז) אמר כיצד אעשה בכור שאומר לו תן חמשת שקלים יאמר לי אני מפדויי הלוים מה עשה הביא שנים ועשרים אלף פתקין ח וכתב עליהם ב לוי

דעת זקנים מבעלי התוספות

לוי לפיכך לא הביא מלאכים אלא כנגד שבט לוי: (מז) ולקחת חמשת שקלים. וכן לגולות. ולא"ת מפני מה הלוים אינם פודים בכוריותיהם הבולדים מבלן ולכאן כמו שבכורות ישראל פודים בכוריותיהם הבולדים מן הבכורות אינן יבולים. לפיכך לוה הקב"ה בכורותיהם. וי"ל דכל הלוים הבולדים הם מעלו מכל הבכורות של ישראל אינן נולדים מן הבכורות אלא מכל ישראל אלא נפדו ואותם הבולדים מן הבכורות אינן יבולים.

פירוש לתורת אלהים

פִּנְיָה שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ מִיט אַשֶּׁקֶל פּוּן הֶקְדֶּשׁ זְאָלְסְטוּ נֶעמֶען דִיא פִּנְיָה שְׁקָלִים עֶשְׂרִים גֵּרָה דֶער שֶׁקֶל זָאל זַיין צְוֵואנְצִיג הַאלְבְּלִינְג דְאס הֵיסְט אַזוֹ אַמְטְבֵּע׃ (מה) וְנָתַתָּה אֶת הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו אוּנ דָאס גֶעלְט וואס דִי אִיבֶּערִיגֶע בְּכוֹרִים הָאבֶּן זִיךְ דֶער מִיט אוּיס גִיצַיִיזְט וְאָלְסְטוּ גֶעבֶּן צוּ אַהֲרֹן אוּנ זַייגֶע זִין׃ (מט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה דָאס מֹשֶׁה גִינוֹמֶען אֶת כֶּסֶף הַפְּדוּיִם דָאס אוּיס לֵיוִיזוּנְג גֶעלְט מֵאֵת פּוּן דִיא וואס זֶענֶען אִיבֶּערִיג גִיוֶועזֶן עַל אוּיף דֶעם אוּיס לֵיוִיזוּנְג פּוּן דִי לֵוִיִּם, אוּנ דָאס גִיגֶעבֶּן צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַייגֶע זִין אַזוֹי וִוִי וָאטְ הָאט גִיבֶּאפֶעלְן פּוּן דִי יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ פ ד וַיְדַבֵּר

(נא) מֵאֵת פּוּן בְּכוֹרִים פּוּן דִי יוּדִין וואס זֶענֶען גֶעבֶּליבֶּען לָקַח הָאט עֶר גֶענוֹמֶען דָאס גֶעלְט דָאס הָאט אִין גִיטְרָאפֶן חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת וָאֶלֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ טוּיזֶענְד דְרֵיי הוּנְדֶערְט מִיט פִּינְף אוּנ זֶעכְצִיג שְׁקָלִים׃ (נא) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה הָאט מֹשֶׁה גִיגֶעבֶּן דָאס גֶעלְט פּוּן דֶעם אוּיסְלַייזוּנְג צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַייגֶע קִינְדֶער עַל פִּי יְיָ דוּרְךְ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אַזוֹי וִוִי הָאט הָאט גִיבֶּאטֶן צוּ מֹשֶׁה. רש"י שַׁרְיִיבְט מֹשֶׁה הָאט זִיךְ גִיטְרָאכְט וִוִי אַזוֹי זָאל אִיךְ טָאהֶן צוּ וֶועלְכֶין בְּכוֹר אִיךְ וֶועל קוּמֶען אוּנ וֶועל צוּ אִים זָאגֶין גִיבּ פִּינְף שְׁקָלִים וֶועט עֶר עֶנְטְפֶערִין אִיךְ בִּין פּוּן דִי בְּכוֹרִים וואס דִי לֵוִיִּם הָאבֶּן מִיךְ אוּיס גִיצַיִיזְט מִיט זַייעֶר נוּף. הָאט זִיךְ מֹשֶׁה אַזוֹי אַיין עֵצָה גִיגֶעבֶּן עֶר הָט גִינוֹמֶען צְוַוִיי אוּנ צְוַואנְצִיג טוּיזֶינְט קְוִיטְלֶעך אוּנ הָאט אוּיף אִיטְלִיכֶען

יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר׃
כ נשא את־ראש בני קהת מתוך
בני לוי למשפחתם לבית אבתם׃
ג מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן
חמשים שנה כל־באי לצבא לעשות
מלאכה באהל מועד׃ ד זאת
עבדת בני־קהת באהל מועד קדש
הקדשים׃ ה ובא אהרן ובניו בנסע
המחנה והורדו את פרכת המסך
וכסו־בה את ארן העדת׃ ו ונתנו

אונקלוס

ועם אהרן למימר׃
כ קבילו ית חושבן בני
קהת מגו בני לוי
לזרעיתהון לבית
אבהתהון׃ ג מבר תלתין
שנין ולעילא ועד בר
חמשין שנין כל דאתי
לחילא למעבד עבידתא
במשכן זמנא׃ ד דין
פולחן בני קהת במשכן
זמנא קודש קודשיא׃
ה ויעול אהרן ובנוהי
במיטל משריתא
ויפרקון ית פרוכתא
דפרסא ויכסון בה ית
ארונא דסהדותא׃

ת״א מבן שלשים שנה ומעלה. מולין כד׃

רש״ם

רבותינו: (ה) אהרן ובניו בנסוע המחנה. שני דגלים ומחתים ושבעים ושלשה פתקין כתב עליהן ה׳ שקלים כלן ונתנם בקלפי אמר להם בואו ושלו פתקיכם לפי הגורל: (ב) נשא את ראש וגו׳. מנה מהם את הראשים לעבודת משא מ״ט והם מבן שלשים ועד בן חמשים שנה והשחות מל׳ לא נתמלא כאן, מכאן אמרו בן שלשים לכח והיותר על כן חמשים כחו מבחוץ מעתה: (ד) קדש הקדשים. המקודש שבכולן הארון והשלחן והמנורה והמזבחות והפרוכת וכלי שרת: (ה) ובא אהרן ובניו וגו׳. יכניסו כל כלי וכלי לגרתקו המפורש לו בפרשה זו ולא יפרכו הלוים בני קהת אלא בנסוע המחנה. כשהענן מסתלק ר״ה

ראשונים שנוספים תחלה קודם שיסע המשכן והלוים:

שפתי חכמים

יתכבאון: פ כוונתו לפרש פעם המנין שכל המנויים נמנים מבן מה ומבן כ׳ וכמו י״ג לפכל זה המפסר מיהו דומה לפוס אחד מפמפסרים לכך פי׳ מנה מהם הכלמין כו׳, רש״ם: י פיכם לא יקשה בעיניך לימה מיוחד היו יודעים הבשה שיסעו עד שיסתילו לגרתם שמין כבוד לאלין הקדש לכסותו אחר נסיעת דגל מחנה

דעת זקנים מבעלי התוספות

לפדות כל הבכורות שנולדו מכאן ולהבא: (ה) יכסו בה את אלין הבדות. וכתיב ומשו בדיו פי׳ נתקנו בדיו אבל אין לפרש לי שימה מעם דהא כתיב לא יסורו ממנו נפי״ל:

פירוש לתורה אלהים

קוויטיל געשריבען בן לוי און האט גינומען צוויי הונדערט מיט דריי און זיבעציג קוויטלעך און האט געשריבען אויף יעדער קוויטזל באזונדער חמשה שקלים און האט אלע קוויטלעך אוים געמישט און גיליינט אין אבלי און האט גיהיסין איטליכען בכור געמען איין קוויטזל דער וואס האט גינומען אקוויטזל וואס דרויף איז געשריבען פון פינף שקלים צו געבען און דער וואס הט ארוים גינומען אקוויטזל וואס דרויף איז געשריבען חמשה שקלים דער הט געמוזט געבען פינף שקלים: (א) וידבר יי׳ אל משה און גאט האט גירעדט צו משה און צו אהרן אזוי צו זאגין: (ב) נשא אנטפאנג את ראש דיא צאל פון דיא קינדער פון קהת מתוך פון צווישין דיא קינדער פון לוי למשפחותם צו זייערע משפחות לבית אבתם עצום הויז געזינד פון זייערע עלטערן: (ג) מבן שלשים שנה פון אזעלכע וואס זענען אלט דרייסיג יאהר ומעלה און ווייטער ועד און ביז פופציג יאהר כל בא לצבא איטליכער וום איז ראוי צו קומען לעשות צו מאהן אמלאכה אין אוהל מועד: (ד) זאת עבודת בני קהת דם איז די ארבעט פון די בני קהת אין אוהל מועד קדש הקדשים די גאנץ הייליגע זאכין דהיינו דער ארון און דער שלחן און די מזבחות און דיא פרוכת און די כלי שרת: (ה) ובא אהרן ובניו און זאל קומען אהרן מיט זייגע קינדער בנסוע המחנה ווען די מחנה וועט וועלין ציהען דהיינו ווען דער ענן וועט זיך אפ מאן הודידו און זיי זאלין ארא״פ נירעדרין את פרוכת המסך דעם פיר האנג וואס הייגגט פאר דעם קדשי קדשים וכסו און זיי זאלין מיט דעם פרוכת צו דעקין דעם ארון וואס דרינען

עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחַשׁ וּפָרְשׂוּ בֶּגֶד־
כְּלִיל תְּכֵלֶת מִלְמַעְלָה וְשָׂמוּ בַדָּיו׃
ז וְעַל שֻׁלְחַן הַפָּנִים יִפְרְשׂוּ בֶּגֶד
תְּכֵלֶת וְנָתְנוּ עָלָיו אֶת־הַקְּעָרֹת
וְאֶת־הַכַּפֹּת וְאֶת־הַמְּנַקִּיֹּת וְאֶת
קְשׂוֹת הַנֶּסֶךְ וְלֶחֶם הַתָּמִיד עָלָיו
יִהְיֶה׃ ח וּפָרְשׂוּ עֲלֵיהֶם בֶּגֶד תּוֹלַעַת
שָׁנִי וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמִכְסֵה עוֹר תַּחַשׁ
וְשָׂמוּ אֶת־בַּדָּיו׃ ט וְלָקְחוּ בֶגֶד
תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֶת־מְנֹרַת הַמָּאוֹר
וְאֶת־נֵרֹתֶיהָ וְאֶת־מַלְקָחֶיהָ וְאֶת־
מַחְתֹּתֶיהָ וְאֶת כָּל־כְּלֵי שַׁמְנָהּ אֲשֶׁר

ת"א ומת קטות סנסך. סנסד' פס: ולחם התמיד עליו יהיה. מנהות לס:

אונקלוס

י וְיִתְּנוּן עֲלוֹהִי חוּפָאָה
דְמִשְׁךְ סַסְגּוֹנָא וְיִפְרְסוּן
לְבוּשׁ גְּמִיר תְּכֵלָא
מִלְּעֵילָא וְיִשְׁוּן אֲרִיחוֹהִי:
ז וְעַל פַּתּוֹרָא דְלַחְמָא
אַפָּיָא יִפְרְסוּן לְבוּשׁ
תְּכֵלָא וְיִתְּנוּן עֲלוֹהִי יָת
מְנִיסָיָא וְיָת בּוּזִיכָיָא וְיָת
מִכְיַלְתָּא וְיָת קְסָוָת
נִיסוּכָא וּלְחֵם תְּדִירָא
עֲלוֹהִי יְהֵי: ח וְיִפְרְסוּן
עֲלֵיהוֹן לְבוּשׁ צְבַע
זְהוֹרִי וְיִכְסוּן יָתֵיהּ
בְּחוּפָאָה דְמִשְׁךְ סַסְגּוֹנָא
וְיִשְׁוּן יָת אֲרִיחוֹהִי:
ט וְיִסְבּוּן לְבוּשׁ תְּכֵלָא
וְיִכְסוּן יָת מְנָרְתָּא
דְאַנְהוֹרֵי וְיָת בּוּצִינָהָא
וְיָת צִיבְתָּהָא וְיָת
מַחְתִּיתָהָא וְיָת כָּל מָנֵי
מִשְׁחָא דִי יְשַׁמְּשׁוּן לָהּ

בעל הטורים

רש"ם

מיניו למעלה: (ו) ומנו כליו כאהרן וכמזבח הנחשת כתיב כליו ובשלחן ובמזבח הזהב כתיב כליו ולכתים וכתיב אם כליו לרבות הכתים:

רש"י

יודעין מיסמו: (ז) קערות וכפות קשות ומנקיות. כבר פירשתי במלאכת המשכן: הנסך. הכסוי לשון מסך. אשר יוסך בהם: (ט) מלקחיה. כמין לבת שמושך בה את הפתילה לכל לד שירצה: מחתתיה. כמין כף קטנה ומגלה כסוטין ולא סגלגלים ואין לה מחילה לפנים אלא מגדיה וחותה בה את דשן הגרות. כמעשיכן: גרתה. לוי"ם

פירוש לתורת אלהים

לִיגִין דִי לוּחוֹת: (ו) וְנִתְּנוּ עָלָיו אוּנְ רָעֶר נָאךְ וָאלֶין יַיי
נֶעבִּין אוֹיף אִים כְּסוּי עוֹר תַּחַשׁ אַרְעֶק פּוּן פֶּעֶל פּוּן
תְּחָשִׁים וּפָרְשׂוּ אוּנְ זַייא וָאלֶין דְרוּיךְ פַאר שְׁפַרַייטִין
בֶּגֶד אַקְלַייד וָואס אִיז גַאר בְּלָאעָ וָואל מִלְמַעְלָה פּוּן
אוֹיבֶּן וְשָׂמוּ בַדָּיו אוּנְ מַעַן וָאל צוּ רֶעכְט מַאכֶּן דִי
שְׁטַאנְגֶן מַעַן וָאל קֶעגֶן מִיט זַיי טְרַאגֶן דָעם אָרוֹן
מִיט אַלֶע דִיא זַאכֶּן וָואס אוֹיף אִים זַייגֶן פַאר
שְׁפַרַייט: (ז) וְעַל שֻׁלְחַן הַפָּנִים אוּנְ אוֹיף דָעם שֻׁלְחַן וָואס
דְרוּיךְ לִיגְט דָער לֶחֶם הַפָּנִים יִפְרְשׂוּ זָאל אַהֲרֹן מִיט
זַייגֶע זִיהֶן פַאר שְׁפַרַייטִין בֶּגֶד תְּכֵלֶת אַטוּךְ פּוּן בְּלָאעָ
וָואל וְנָתְנוּ עָלָיו אוּנְ זַייא וָאלֶין גֶעבֶּן אוֹיף אִים אֶת
הַקְּעָרוֹת דִיא שִׁיסְלֶען וְאֶת הַכַּפּוֹת אוּנְ דִיא לֶעפֶל וְאֶת
הַמְּנַקִּיֹּת אוּנְ דָאס רֵיין גִיפֶעס וְאֶת קְשׂוֹת הַנֶּסֶךְ אוּנְ דִי
האלְבֶּע רֶערִין וָואס זַיי זַייגֶן אִיבֶּער דָעם בְּרוּיט
בַּאדֶערְקֶט וְלֶחֶם הַתָּמִיד אוּנְ דָער לֶחֶם הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה
זָאל אוֹיף דָעם טִישׁ זַיין אוּנְ פַאר וָואס רוּפְט מַעַן
אִים לֶחֶם הַתָּמִיד וַייל עֶר גֶיט קֵיין קָאל גִיט אַראפּ
פּוּן טִישׁ דָאס בְּרוּיט נֶעמְט מַעַן אַראפּ אוּנְ אַנְדֶערֶע
לַייגְט מַעַן אַרוֹיף: (ח) וּפָרְשׂוּ עֲלֵיהֶם אוּנְ מַעַן זָאל אוֹיף
זַייא פַאר שְׁפַרַייטִין בְּלוּמֶר אוֹיף דִיא אַלֶע זַאכֶּן
וָואס מַעַן הָאט גִילַייגְט אוֹיף דָעם טִישׁ זָאל
מַעַן פַאר שְׁפַרַייטִין בֶּגֶד תּוֹלַעַת שָׁנִי אַטוּךְ פּוּן
רוֹיטֶע פָאדֶרִים וְכִסּוּ אוֹתוֹ אוּנְ מַעַן זָאל עֶס
בַּאדֶעקֶן בְּמִכְסֵה מִיט אַרְעֶק פּוּן פֶּעֶל פּוּן תְּחָשִׁים
וְשָׂמוּ אֶת בַּדָּיו אוּנְ מַעַן זָאל אַרַיין דָעם שֻׁלְחָן
זַייגֶע זִיהֶן שְׁטַאנְגֶן: (ט) וְלָקְחוּ אוּנְ אַהֲרֹן מִיט זַייגֶע זִיהֶן
זָאלֶין נֶעמֶען בֶּגֶד תְּכֵלֶת אַקְלַייד פּוּן בְּלָאהֶע וָואל
אוּנְ זָאלֶין דָער מִיט צוּ דֶעקֶן דִיא מְנוֹרָה וָואס
בְּרֶענְט אִין אִיהַר תָּמִיד לִיכְט וְאֶת נֵרֹתֶיהָ אוּנְ אִירֶע
רֶערִין וְאֶת מַלְקָחֶיהָ אוּנְ אִירֶע צַווַייזִנְגְלַאך וְאֶת מַחְתֹּתֶיהָ
אוּנְ אִירֶע פַאנְגֶן וְאֶת כָּל כְּלֵי שַׁמְנָהּ אוּנְ אַלֶע כֶּלִים
וָואס מַעַן הָאלְט דְרִינְגֶן צַייל וָואס מַעַן דַארְף

בהון: י ויתנון יתה ית
כל מנהא לחופאה
דמשך סגונא ויתנון על
אריחיא: יא ועל מדבחא
דדהבא יפרשון לבוש
תכלא ויכסון יתיה
בחופאה דמשך סגונא
וישוון ית אריחוהי:
יב ויסבון ית כל מני
שמושא די ישמשון בהון
בקודשא ויתנון לגו לבוש
תכלא ויכסון יתהון
בחופאה דמשך סגונא
ויתנון על אריחיא:
יג ויספון ית קיטמא
דמדבחא ויפרסון עלוהי
לבוש ארגון: יד ויתנון
עלוהי ית כל מנוהי די
ישמשון עלוהי בהון ית
מחתיתא וית צינורתא

ישרתו־לה בהם: י ונתנו אתה
ואת־כל־כליה אל־מכסה עור תחש
ונתנו על־המוט: יא ועל־המזבח הזהב
יפרשו בגד תכלת וכסו אתו
במכסה עור תחש ושמו את־בדיו:
יב ולקחו את־כל־כלי השרת אשר
ישרתו־בם בקדש ונתנו אל־בגד
תכלת וכסו אותם במכסה עור
תחש ונתנו על־המוט: יג ודשנו את־
המזבח ופרשו עליו בגד ארגמן:
יד ונתנו עליו את־כל־כליו אשר
ישרתו עליו בהם את־המחתת את־

ת"א אם כל כלי השרת אשר ישרתו בם. יומא נה מהדרין עז סנהדרין מז:

רשב"ם

(י) ונתנו על המוט. טועה היה בזה ר' יוסף קרא, מדלא כתיב בדכתיב במוט בשנים, היה רוצה לומר שכל המוט היה תחת הכלים מדכתיב על. השיבותי כי דמוטות היו מצד הכלים כדרך כל משא שנותנים המוטות בטבעות שבצדי הכלים כדכתיב בפ' המשכן. אבל אצל לשון ונתנו ראוי לומר על המוט ואצל לשון משא אמר במוט כדכתיב וישאוהו במוט ונשא בם את השלחן. כדכתיב בכתף ישאו. אין לכם משא אלא

רש"י

בלע"ז בטוטים כהן כ הטמן והפתילות: (י) אל מכסה עור תחש. (כלים לג) ל כמין מרלוף: (יב) את כל כלי השרת אשר ישרתו בם בקדש. בתוך המשכן שהוא קדש מן והן כלי הקטרת שמשרתין בהם במזבח הפנימי: (יג) ודשנו את המזבח. מזבח הנחושת: ודשנו. יטלו את נ הדשן מעליו: ופרשו עליו בגד ארגמן. (יומא כא) ואם שירדה מן הטמים רבולה תחת הבגד כלרי ם בשעת המסעות ואינה שורפתו שהיו כופין עליה ע פסכתר (עירובין קד) של נחשת: (יד) מחתת. שבהן הותים נחליס לתרומת הדשן שעשויה כמין מחבת שאין לה אלא שלש מחילות ומלפניה שולבת את הגחלים:

פירוש לתורת אלהים

האבין צו דער מנורה אשר ישרתו וואם מען באדינט
דיא מנורה מיט דיא כלים: (י) ונתנו אותה ואת מען
זאל געבין דיא מנורה ואת כל כליה אונ אלע איר
כלים אל מכסה עור תחש אין אנאק פון פעל פון
תחשים ונתנו על המוט אונ מען זאל זיא געבין אויף
אשטאנג: (יא) ועל מזבח הזהב אונ אויף דעם מזבח
פון גאלד ישרשו זאל מען פארשפרייטין בגד תכלת וגו':
(יב) ולקחו אונ זיי זאלין נעמען אלע כלים אשר ישרתו
וואם מען האט מיט זיי באדינט אין הייליקייט אין
משכן ונתנו אל בגד תכלת וגו': (יג) ודשנו את המזבח אונ
זייא זאלין אראפ נעמען דאס אש פון דעם מזבח
ופרשו עליו בגד ארגמן אונ מען זאל דרויף פאר
שפרייטין אקלייד פון פורפיר וואל: (יד) ונתנו אונ
מען זאל אויף איהם געבין אלע זייגע כלים אשר
ישרתו עליו בהם וואם מען באדינט מיט דיא כלים
אויף דעם מזבח את המחתות די פאנען אה המזלות

שפתי חכמים

יהודה כי היה נלאה שנסיעת דגל יהודה הכרחית לפרק המשכן ולכסות הארון: כ פי' לא הפתילה הדולקת כמו בל אלהים וגו' לכן פי' שק גדול משמיט בו המזלות מהכתיב אל מכסה משמע דבר שיש לו תוך: מ דק"ל דלא הל"ל אלא אשר ישרתו בם בקדש ל"ל, ומתרץ מ"ש כתיב בקדש לומר שלא היו מסרתים על המזבח נאותן כלים כ"א במקדש כי א"ל כלים למזבח הפנימי אלא היו מקטירין עליו אלא קטורת הסמים. (נ"א) לא שייכי שיריטו בם בקדושה דא"כ ה"ל לקוד הכי"ח בשו"א אבל שייכי הסיא בקודה אפ"ח משמע קדש מיודע והוא המשכן שהיא יודע ביותר: ל לא שישימו בו הדשן: ם דיקא בשעת המסעות נגלית הגחלת כאלו בשעת הנייחת לא היתה נגלית מפני שם כל המעגלה שהיה מוכה עליו ונכנסעם הסיטו כל הגם ונגלית הגחלת: ע בשלמי פרק המולה תפלין פרש"י פסכתר סיר של

הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־
הַמִּזְרָקֹת כָּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ וּפָרְשׂוּ
עָלָיו כְּסוּי עוֹר תַּחַשׁ וְשָׂמוּ בַדָּיו׃
טו וְכִלָּה אַהֲרֹן וּבָנָיו לְכַסּוֹת אֶת־
הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בִּנְסֹעַ
הַמַּחֲנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ בְנֵי־קְהָת
לָשֵׂאת וְלֹא־יִגְּעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ
אֵלֶּה מַשָּׂא בְנֵי־קְהָת בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃
טז וּפְקֻדַּת אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן
שֶׁמֶן הַמָּאוֹר וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים וּמִנְחַת
הַתָּמִיד וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה פִּקֻּדַת כָּל־
הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ בְּקֹדֶשׁ

וְיַת מַגְרוּפֵיתָא וְיַת
מְזַרְקַיָּא כָּל מָנֵי
מַדְבְּחָא וְיִפְרְסוּן עֲלוֹהִי
חוּפָאָה דְמִשַּׁךְ סַסְגּוֹנָא
וְיִשְׁוּוּן אֲרֵיחוֹהִי׃
טו וְיִשֵּׁיצֵי אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי
לְכַסָּאָה יַת קוּדְשָׁא וְיַת
כָּל מָנֵי קוּדְשָׁא בְּמֵיטַל
מַשְׁרִיתָא וּבָתַר כֵּן יַעֲלוּן
בְּנֵי קְהָת לְמֵיטַל וְלָא
יִקְרְבוּן לְקוּדְשָׁא וְלָא
יְמוּתוּן אִלֵּין מַטּוּל בְּנֵי
קְהָת בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃
טז וְדִמְסִיר לְאֶלְעָזָר בַּר
אַהֲרֹן כַּהֲנָא מִשְׁחָא
דְאַנְהָרוּתָא וּקְטוֹרַת
בּוֹסְמַיָּא וּמִנְחָתָא
תְּדִירָא וּמִשְׁחָא דְרַבּוּתָא
מַטְרַת כָּל מַשְׁכְּנָא וְכָל
דִּי בֵיהּ בְּקוּדְשָׁא

בכתף. כלומר בדבר זה נושאים זה׃ (טו) ואחרי כן יבאו בני קהת. לאחר שתכסו את הארון והכלים׃

רש"ם

בעל הטורים

רש"י

מזלגות. למוריות של נחשת שבהן מכין כאכרים שעל המזבח להפכן כדי שיתעכלו יפה ומהר׃ יעים. הם המנרפות וכלע"ז ווידל"ל והן של נחשת וכהן מכבדין את הדשן מעל המזבח׃ (טו) לכסות את הקדש. הארון והמזבח׃ ואת כל כלי הקדש. המנורה וכלי שרת׃ ומתו. אם יגעו חייבין פ מיתה בידי שמים׃ (טז) ופקדת אלעזר. שהוא ממונה עליהם לשאת אותם שמן וקטורת ושמן המשחה ומנחת התמיד עליו מוטל לנוות ולזרז צ ולהקריב בעת חניתן׃ פקודת כל המשכן. יעוד הי׳

שפתי חכמים

נחשת. סיגות מתגמגמין שבתחלות׃ פ אם אם לא יגעו ימותו כדמשמע פשוטו של קרא אלא מלת ימותו אינו דבוק עם מלת ולא יגעו רק שהוא דבק עם מלת יגעו לכך סגם מדיוקא ולא יגעו אם אם יגעו ואליה קאי ימותו׃ צ ופ"ם והכי כתיב לשאת אותם. וי"ל דבר סיגות לשאת אותם שמן וקטרת ושמן המשחה אבל מנחת התמיד עליו מוטל כי אם נ"ב אבלשאת מזולתו קאי אף על המנחה מ"מ ס"ל לומר כן לפי שהמנחה זה קמח ומקריבין עם הקרבן שמפריש אותו עשרון לבכר ואינה קרויה מנחה אלא בזמן שמפרישין אותו לקרבן והוא בשעת הפריש אלא היו מקריבין ולא בעת הנפרש. וכ"פ שאין לומר שמייחי שהפרישו אותה אז נתקדשה בכלי דא"כ היתה נפסלת ביולא גם לנתם

פירוש לתורת אלהים

די נאפלען דאס יעים און די קערווישען דאס המזרקות און די שפרייגע בעקען כל כלי המזבח אלע כלים פון דעם מזבח ופרשו עליו וגו׳ : (טו) וכלה און אהרן מיט זייגע קינדער זאלין פאר לענדין לכסות צו באדעקען את הקודש די היילינע זאכין דאס מיינט מען דעם ארון מיט דעם מזבח און אלע היילינע כלים דאס מיינט מען די מנורה און די כלי שרת בנסוע המחנה אז דיא מחנה וועט וועלין ציהען ואחרי כן און דאנך יבאו זאלין קומען די בני קהת צו טראגין די זאכין ולא יגעו און זיי זאלין גיט אן רירין די היילינע זאכין איידער מען דעקט זייא צו ווארום אז זייא וועלין יא אן רירין ומתו וועלין זייא שטארבין אלה די זאכין וואס פריער איז גישטאנען משא איז די משא פון די בני קהת באהל מועד אין אהל מועד : (טו) ופקודת און דאס באפעל פון אלעזר בן אהרן הכהן איז ער זאל טראגין שמן המאור דאס איל וואס מען דארף האבין צום לייכטין פון דער מנורה וקטורת הסמים און דאס דעמפפונג פון דעם גיווירץ ומנחת התמיד און ער זאל אבטונג געבין וועגן מען וועט רוהען זאל מען מקריב זיין דעם מנחת התמיד ושמן המשחה און ער זאל טראגין דעם שמן המשחה פקדת און האט צו באפעלין איבער די בני קהת ער זאל איטליכין הייסין גיין צו זיין ארבעט און צו זיין משא וואס צו איהם גיהער פון דעם משכן

אונקלוס

וּבְמִנּוּהִי : יז וּמַלֵּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן
לְמֵימַר : יח לָא תְשֵׁיצוּן
יַת שִׁבְטָא דְּרַעְיַת קְהָת
מִגּוֹ לֵיוָאֵי : יט וְדָא
עִבִידוּ לְהוֹן וְיֵחְיוּן וְלָא
יְמוּתוּן בְּמִקְרְבְּהוֹן
לְקֻדְשָׁא קֻדְשַׁיָּא אַהֲרֹן
וּבְנוֹהִי יֵעֲלוּן וְיִמְנוּן
יַתְהוֹן גְּבַר גְּבַר עַל
פּוּלְחָנֵיהּ וּלְמִטְּוֹלֵיהּ :
כ וְלָא יֵעֲלוּן לְמֶחֱזֵי כַּד
מְכַסְּיָן יַת מָנֵי קֻדְשָׁא
וְלָא יְמוּתוּן : פ פ פ

וּבְכֻלָּיו : פ מפטיר יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר : יח אַל־
תַּכְרִיתוּ אֶת־שֵׁבֶט מִשְׁפְּחֹת
הַקְּהָתִי מִתּוֹךְ הַלְוִיִּם: יט וְזֹאת עֲשׂוּ
לָהֶם וְחָיוּ וְלֹא יָמֻתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת־
קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים אַהֲרֹן וּבָנָיו יָבֹאוּ
וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ
וְאֶל־מַשָּׂאוֹ : כ וְלֹא־יָבֹאוּ לִרְאוֹת
כְּבַלַּע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ: פ פ פ

קנ"ט. חלקיהו סימן. ומפטירין בח"מ בהוסע והיה מספר בסימן ב':

בעל הטורים

(יט) וחיו . ב'. ומיו ולא ימותו . וחיו את בניהם ושבו בתרי עסל בצמין הגאולה . מלמד שמלאך בטל לעתיד לבא . וזהו וחיו את בניהם ושבו . וחיו ולא ימותו :

רש"ש

ממונה על משא בני קהת לגזות איש איש ק על עבודתו ועל משאו והוא המשכן וכל אשר בו כל הכלורים למעלה בפרשה זו אבל משא בני גרשון ומרארי אחיהן מקודם הקדישם ע"פ איתמר היה כמו שכתוב בפרשת נשא : (יח) אל תכריתו . אל תגרמו להם ר סימותו: (כ) ולא יבואו לראות כבלע את הקדש . לתוך גרתק שלו . כמו שפירשתי למעלה בפרשה זו ופרשו עליו בגד פלוני וכסו אותו במכסה פלונית וכלוב שלו ש הוא כסוי :

שפתי חכמים

יפרשו אותה מקודם ומביאה מלוה כשעשה ולא כן מ"ש לומר נשא אותם בעת הנסיעה . ל"פ שעליו מוטל לגזות בו', וכזה נדמה קושיית הכמב"ן מדברי רש"י ז"ל: ק' פי' לא מיבאים הוא בעצמו למו שמן המאזל והאמר כי בבר כתיב למעלה ואחרי כן יבואו בני קהת לשאת ומוסיף לומר מל משא בני קהת מאני אלא פשעה לומל שנם משא בני גרשון ומרארי מאי היה על מי אלעזר מדכתיב פקודת כל המשכן וזה אינו דמשא בני גרשון ומרארי מל מי איתמר היה. ל"פ מל בני קהת היה ממונה אלעזר: ר' הוריעמו בזה שמלת תכליתו הוא מכוין הפעיל: ש וכן ת"מ כד מכסן יתמני קודשא :

(כ)כבלעאת הקדש כשסותרין את ההיכל ארון ה' נגלה ואם יראו יטותו , כמו שמצינו באנשי בית שמש, כי ראו בארון ה' : כבלע. כמו בלע ה' . ודרך אורחותיך בלעו . בלע כל ארמנותיה , ומאשריו מבולעים. וכן

רש"ם

כתיב למעלה שמשעה שהיו מתחילין לפרק את המשכן היו מתרחקים בני קהת כדכתיב ובא אהרן ובניו בנסוע המחנה והורידו את פרכת המסך וכל הפרשה עד וכלה אהרן ובניו לכסות וגו' ואחרי כן יבאו בני קהת :

חסלת פרשת במדבר

פירוש לתורת אלהים

וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ אוּנְ אַלְע זַאכִין וואם איז אין מִשְׁכָּן בְּקוֹדֶשׁ אוּנְ דִיא זַאכִין וואם זְעֶנְען הֵיילִיגְ וּבְכֵלָיו אוּנְ אין זַיינֶע כֶּלִים אויף דֶעם האט אַלְעזָר גיהאט צו בְּאַפֶעלְען : (יז)וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וואט האט גְּרֶעט צו מֹשֶׁה אוּנְ צו אַהֲרֹן : (יח) אַל תַּכְרִיתוּ אֶת שֵׁבֶט מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי איהר זאלט ניט גורם זַיין אוּנְ עַם זאל פאר שְׁנִיטִין וועריין דִי מִשְׁפָּחָה פון קְהָת פון דִי לְוִיִּם : (יט) וְזֹאת עֲשׂוּ אוּנְ דאס זאלט איהר זַיי מאהן וְחָיוּ זַיי זאלין לעבין וְלֹא יָמֻתוּ אוּנְ זאלין ניט שטארבין בְּגִשְׁתָּם אַז זַיי וועלין גינעהנען צו טראגין דִי הייליגע זאכין וואם פְּרִיעֶר איז גישטאנען אַהֲרֹן אוּנְ בָּנָיו זאלין פְּרִיעֶר קוֹמְען אין זַיינֶע זִיהֶן וְשָׂמוּ אוֹתָם אוּנְ זַייא זאלין טאהן איש איש איטְלִיכֶען מענְטשִׁין פון דִיא בְּנֵי קְהָת עַל עֲבֹדָתוֹ אויף זַיין אַרְבֶּעט וְאֶל מַשָּׂאוֹ אוּנְ צו זַיין משא וואם צו אים איז אֶפּ גיזֶעצְט גיוואָרען : (כ) וְלֹא יָבֹאוּ אוּנְ די בְּנֵי קְהָת זאלין ניט קומען לִרְאוֹת זְעהֶן כְּבַלַּע אַז מען דעקט צו דִיא הייליגְע זאכין ווארום אַז זַיי וועלין אַ זְעהֶן וועלין זַיי שטארבין נאר אַהֲרֹן מיט זַיינֶע זִיהֶן זאלין פְּרִיעֶר צו דעקין אַלְע זאכין אזוי וויא פְּרִיעֶר איז גישטאנען אוּנְ דער נאך זאלין עֶרְשְׁט קומען די בְּנֵי קְהָת טראגין דִיא אַלְע זאכין :

א וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־
יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר וְהָיָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יֵאָמֵר
לָהֶם לֹא־עַמִּי אַתֶּם יֵאָמֵר לָהֶם בְּנֵי אֵל־חָי׃
ב וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו וְשָׂמוּ
לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד וְעָלוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי גָדוֹל יוֹם
יִזְרְעֶאל׃ ג אִמְרוּ לַאֲחֵיכֶם עַמִּי וְלַאֲחוֹתֵיכֶם רֻחָמָה׃
ד רִיבוּ בְּאִמְּכֶם רִיבוּ כִּי־הִיא לֹא אִשְׁתִּי וְאָנֹכִי לֹא
אִישָׁהּ וְתָסֵר זְנוּנֶיהָ מִפָּנֶיהָ וְנַאֲפוּפֶיהָ מִבֵּין שָׁדֶיהָ׃
ה פֶּן־אַפְשִׁיטֶנָּה עֲרֻמָּה וְהַצַּגְתִּיהָ כְּיוֹם הִוָּלְדָהּ
וְשַׂמְתִּיהָ כַּמִּדְבָּר וְשַׁתָּהָ כְּאֶרֶץ צִיָּה וַהֲמִתִּיהָ בַּצָּמָא׃

(ה) פֶּן אַפְשִׁיטֶנָּה עֲרֻמָּה וגו׳. עַל דְּאָמַר אַמְּאֵל גִּיבְרָאפִּין אֵינֶעֶר דְּאָמַר אַקְרִיב דְּאָמַר אִיז גֶעוֶוזן וְוִילְד וְוִי עֶס אִיז גֶעֶקוֹמֶען אוֹיף יוֹם טוֹב דְּאָמַר דֶּער פָּאטֶער אִים גֶעכַּאכְט גֶעֶע קְלֵיידוּנְג. יוֹם טוֹב נָאךְ טִיסְאַג אִיז דָאס קִינְד גֶעגַאנְגֶען שְׁפִּילֶן מִיט קִינְדֶער, דְּאָס עֶר גֶעשְׁמוּצְט גֶעֶע קְלֵיידֶער, וְוִי דֶער פָּאטֶער דְּאָס דָאס גֶעזֶעהן אִיז עֶר שְׁטַארְק בֵּיי גֶעוְוארֶן אוֹיף דָעם קִינְד אוּנ דָאס דָאס גֶעהֵיסֶן דָעם קִינְד עֶר זָאל אוֹיסְטָאהן דִּיא גֶעֶע קְלֵיידֶער אוּנ זָאל אָנְטָאהן דִּיא וְוַאכְּעדִיגֶע קְלֵיידֶער אִיז עֶר גֶעוְוארֶן וְוִיעֶר פְרֵיילִיךְ עֶר דָאס גֶעטְרַאכְט בֵּי זִיךְ אִיצְט טָעג

פירוש עברי טייטש

נָאט בָּרוּךְ הוּא הָאט גֶיזָאגְט צוּ הוֹשֵׁעַ מַיינֶע קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל הָאבֶּין גֶעזִינְדִיגְט, הָאט הוֹשֵׁעַ גֶעזָאגְט צוּ נָאט נָעם דִּיר פַאר זַיינֶע אַיין אַנְדֶערֶע אוּמָה, הָאט דָאס נָאט פַאר דְּרַאסִין וָוָארוּם עֶר וְוִאלְט גִידַארְפְט זָאגִין זֵיי וָעֶנְען דַאךְ דִּיא קִינְדֶער פוּן אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב זֵיי דִּיךְ אוֹיף זֵיי מְרַחֵם, דְּרוּם הָאט אִיהם נָאט גֶיזָאגְט נָעם דִּיר אַוַוייב אַזוֹנָה, הָאט עֶר אַזוֹי גֶיטָאהן אוּנ הָאט גֶיהַאט מִיט אִיהר קִינְדֶער אוּנ דֶער נָאךְ הָאט נָאט בָּרוּךְ הוּא גֶיזָאגְט פַאר וָוָאס הָאסְטוּ דִּיךְ נִיט אָפְּ גֶילֶערְנְט פוּן דַיין רַבִּי מֹשֶׁה דָען וְוִי אִיךְ הָאבּ מִיט אִיהם אָן גֶיהוּבֶּין צוּ רַיידִין הָאט עֶר זִיךְ אָפְּ גֶישַׁיידְט פוּן זַיין וַוייב בְּדַארְפְּסְטוּ זִיךְ אוֹיךְ אָפְּ שַׁיידִין פוּן דַיין וַוייב אוּנ זָאלְסְט אִיהר גֶעבֶּין אַנְט, הָאט הוֹשֵׁעַ גֶיזָאגְט אִיךְ הָאבּ אָבֶּער קִינְדֶער פוּן אִיהר, הָאט נָאט צוּ אִיהם גֶיזָאגְט נָוָען דוּא וָוָאס דַיין וַוייב אִיז אַזוֹנָה אוּנ רַיינֶע קִינְדֶער זָעֶנְען אָפְּשֶׁר גָאר נִיט פוּן דִּיר קָענְסְטוּ וִיא נִיט גֶטִין אִיז שׁוֹין אָבָּל שֶׁבֶּן דִּיא יִשְׂרָאֵל זָעֶנְען דִּי קִינְדֶער פוּן מַיינֶע לִיבּ הָאבֶּער אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, הָאט הוֹשֵׁעַ פַאר שְׁטַאנְען אַז עֶר הָאט גֶיזִינְדִיגְט הָאט עֶר גֶעבֶּעטִין נָאט פַאר דִּיא יִשְׂרָאֵל עֶר זָאל מְבַטֵּל זַיין דִּיא גְזֵירוֹת וָוָאס עֶר הָאט אוּיף זַיינֶע גוּזֵר גֶעוֶוען אוּנ הָאט אָן גֶעהוֹיבֶּען צוּ אַ גֶעגְטְשִׁין דִּיא יוּדִין אוּנ הָאט גֶעזָאגְט:

(א) וְהָיָה אוּנ עֶס וָוֶעט זַיין מִסְפַּר דִּי צָאל פוּן דִּי יִשְׂרָאֵל אַזוֹי פִיל וָוָאס זֵיי זָאלִין נִיט קָאנֶען גֶיצַיילְט וָוערִין וָוֶעגֶען פִּילְקֵייט אַזוֹי וְוִי דָאס אַמְּר פוּן דֶעם יַם אֲשֶׁר וָוָאס עֶס קָאן נִיט גֶיסָאסְטִין וָוערִין אוּנ נִיט גֶיצַיילְט וָוערִין וָוֶעגֶען פִּילְקֵייט וְהָיָה אוּנ עֶס וָוֶעט זַיין אִין אָרְט אֲשֶׁר יֵאָמֵר וָוָאס עֶס אִיז גֶיזָאגְט גֶיוָוארִין צוּ זֵיי אִיר זַייט נִיט מַיין פָאלְק יֵאָמֵר וָוֶעט צוּ זֵיי גֶיזָאגְט וָוערִין זֵיי זַיינֶען דִּי קִינְדֶער פוּן דֶעם לֶעבֶּעדִיגֶען נָאט: (ב) וְנִקְבְּצוּ אוּנ זֵיי וָוֶעלִין זִיךְ אַיין זַאמְלֶען דִּי קִינְדֶער פוּן יְהוּדָה אוּנ יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו אוּנ זֵיי וָוֶעלִין אוֹיף זִיךְ טָאן אַיין עֶלְצְטִין דָאס אִיז דָוִד הַמֶּלֶךְ אוּנ זֵיי וָוֶעלִין אוֹיף גֵיין פוּן דִּי לֶענְדֶער וָוָאס זֵיי זַיינֶען דָארְטִין גֶיוָוען אִין גָלוּת כִּי גָדוֹל וָוָארוּם עֶס וָוֶעט זַיין גְרוֹיס יוֹם דָער טָאג וָוָאס דִּי יְהוּדִים וָוֶעלִין אַיין גֶיזַאמְלְט וָוערִין פוּן דִּי עֶרְטֶער וָוָאס זֵיי זַיינֶען צוּ זַייט אוּנ צוּ שְׁפַּרֵייט גֶיוָוארִין וָאנְט נָאט בָּרוּךְ הוּא: (ג) אִמְרוּ זָאגְט אַיינֶערֶע בְּרִידֶער זֵיא זַיינֶען מַיין פָאלְק אוּנ צוּ אַיינֶער שְׁוֶועסְטֶער זָאלְט אִיר זָאגִין רוּחָמָה זֵיא אִיז דֶר בַּארִימְט פוּן נָאט. זָאגְט וַוייטֶער נָאט ב״ה: (ד) רִיבוּ קְרִיגְט מִיט אַיינֶער מוּטֶער דָאס אִיז דָאס דּוֹר וָוָאס אִיצוּנְד דָאס אִיז אַיין מוּטֶער צוּם דּוֹר וָוָאס וָוֶעט זַיין רִיבוּ קְרִיגְט אוּנ זָאגְט צוּ בְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אַז זֵיא אִיז נִיט מַיין וַוייב אוּנ אִיךְ בִּין נִיט אִיר מַאן וְתֵסֵר אוּנ לָאז זִי אָפְּ טָאן אִיר זְנוּת פוּן אִיר פָּנִים וְנַאֲפוּפֶיהָ אוּנ אִיר זְנוּת זָאל זֵיא אָפְּ טָאן מִבֵּין שָׁדֶיהָ פוּן אִירֶע בְּרִיסְט כְּלוֹמַר זֵייא זָאלִין שׁוֹין נִיט דִּינֶען קֵיין גְלוּלִים וָוָארוּם אַז זֵייא וָוֶעלִין נִיט אַזוֹי טָאן: (ה) פֶּן טָאמָער אַפְשִׁיטֶנָּה וָוֶעל אִיךְ דִּי בְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אָפְּ צִיהֶען אוּנ וָוֶעל זֵיא שְׁטֶעלִין נַאקֶעט כְּיוֹם הִוָּלְדָהּ אַזוֹי וְוִיא דֶעם טָאג וָוָאס זֵייא זַיינֶען גֶיבֶּארִין גֶיוָוארִין כְּלוֹמַר אַזוֹי וְוִיא אִין גָלוּת מִצְרַיִם הָאט זִיךְ קֵיינֶער אוּיף דִּיר נִיט דֶער בַּארִימְט אֲפִילוּ אִין דֶעם טָאג אַז דוּ בִּיזְט גֶיבֶּארִין גֶיוָוארִין אִיז דַיין לֵייב גֶיוָוארִין גֶיוָוארְפִין אוּיף דֶעם פֶעלְד אוּנ אַז דוּ וָוֶעסְט קֵיין תְּשׁוּבָה טָאן טָאמָער וָוֶעל אִיךְ דִּיר דַיינְט אוּיךְ אַזוֹי טָאן וְשַׁמְתִּיהָ אוּנ אִיךְ

ח וְאֶת־בְּנִיָּה לֹא אֶרְחָם כִּי־בְנֵי זְנוּנִים הֵמָּה׃
ט כִּי זְנִתָה אִמָּם הוֹבִישָׁה הוֹרַתָּם כִּי אָמְרָה אֵלְכָה
אַחֲרֵי מְאַהֲבַי נֹתְנֵי לַחְמִי וּמֵימַי צַמְרִי וּפִשְׁתִּי שַׁמְנִי
וְשִׁקּוּיָי׃ י לָכֵן הִנְנִי־שֹׂךְ אֶת־דַּרְכֵּךְ בַּסִּירִים וְגָדַרְתִּי
אֶת־גְּדֵרָהּ וּנְתִיבוֹתַיִךְ לֹא תִמְצָא׃ יא וְרָדְפָה אֶת־
מְאַהֲבֶיהָ וְלֹא־תַשִּׂיג אֹתָם וּבִקְשָׁתַם וְלֹא תִמְצָא
וְאָמְרָה אֵלְכָה וְאָשׁוּבָה אֶל־אִישִׁי הָרִאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי
אָז מֵעַתָּה׃ יב וְהִיא לֹא יָדְעָה כִּי אָנֹכִי נָתַתִּי לָהּ הַדָּגָן
וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר וְכֶסֶף הִרְבֵּיתִי לָהּ וּזָהָב עָשׂוּ לַבָּעַל׃
יג לָכֵן אָשׁוּב וְלָקַחְתִּי דְגָנִי בְּעִתּוֹ וְתִירוֹשִׁי בְּמוֹעֲדוֹ
וְהִצַּלְתִּי צַמְרִי וּפִשְׁתִּי לְכַסּוֹת אֶת־עֶרְוָתָהּ׃ יד וְעַתָּה
אֲגַלֶּה אֶת־נַבְלָתָהּ לְעֵינֵי מְאַהֲבֶיהָ וְאִישׁ לֹא־יַצִּילֶנָּה
מִיָּדִי׃ טו וְהִשְׁבַּתִּי כָּל־מְשׂוֹשָׂהּ חַגָּהּ חָדְשָׁהּ וְשַׁבָּתָהּ
וְכָל מוֹעֲדָהּ׃ טז וְהִשְׁמַּתִּי גַּפְנָהּ וּתְאֵנָתָהּ אֲשֶׁר אָמְרָה
אֶתְנָה הֵמָּה לִי אֲשֶׁר נָתְנוּ־לִי מְאַהֲבַי וְשַׂמְתִּים לְיָעַר

איך שוין איין ווייב איך הין איך ווילל, איז
ער נאך אראהל געגאנגען צוא דיא
קינדער שפילען אונד האט דיא
וואכטעדיגע קליידער אויך בשמוטם,
וויא דער פאטער האט דאס גיזעהן
איז ער אויך בייז גיווען אונד
האט גיהייסען דעם קינד ער זאל
אויסטאהן דיא וואכטעדיגע קליידער
אונד זאל אנטאהן אלטע צוריסענע
קליידער, איצט איז דאס קינד
שטארק פרייליך גיווארען ער האט
געמראכט איצט מעג איך שוין גיין
וויא איך וויל אז איך וועל די אלטע
צוריסענע קליידער בשמוצען ווערט
שוין מיין פאטער אויך מיר ניט בייז
זיין, וואורום וואס קען שוין זיין
ערגער ווי די קליידער זענען, דער
קינד איז גלייך גילאפען צו די קינדער
זיך שפילען מיט זייא אונד האט דיא
צוריסענע קליידער אויך בשמוצט
זייא דער פאטער האט דאס גיזעהן
האט ער געהייסען מען זאל דם קינד
אויסטאהן דיא אלטע צוריסענע
קליידער אונד מען זאל אים לאזין גיין
נאקעט אונד באר ווים, דאס זעלבינע

פירוש ע"ט

נאט וועל זיא טאן כמדבר אזוי וויא איך האב גוזר
גיווען אז די ישראל זאלין אוים שטארבין אין דער
מדבר ושהיה אונד וועל זיא טאהן אזוי וויא אויסט
לאנד והמתיה אונד איך וועל זיא טוטין אין דארשט:
(ו) ואת בניה אונד אירע קינדער פון כנסת ישראל
וועל איך ניט דער באר עמען כי בני זנונים המה וואורום
זיי זיינען קינדער פון זנות: (ז) כי זנתה אמם וואורום
זייער מוטער די כנסת ישראל האט מזנה גיווען
דאס הייסט זיי האבין געזינדיגט הובישה זיא האט
פאר שעמט הורתם זייערע לערנער כלומר דיא
רבנים האבין זיך גישעמט פאר דיא עמי הארצים
וואורום דיא רבנים האבין גישטראפט דיא עמי
הארצים זיי זאלין ניט נגנבן אונד ניט פארבארגין
געלט אויף פראצענט אונד דיא רבנים האבין דאס
אליין ניטאן אונד וואורום האבין זייא בחמת אזוי
גיזינדיגט ואנט דער פסוק אמרה וואורום
די כנסת ישראל האט גיזאגט אלכה איך וועל גיין
אחרי מאהבי נוחני זיי גיבין מיר מיין ברויט אונד
געמטצין דיינער נוחני זיי גיבין מיר מיין ברויט אונד
מיין וואסער מיין וואל אונד מיין פלאקס מיין אייל
אונד מיין שפייז: (ח) לכן הנני דרייבער זאגט הקב"ה הנני
שך איך וועל פאר צאמען דיין וועג מיט דערנער
ודגרתי אונד איך וועל פאר צאמען איהר צאם אונד
אירע וועגין זיא זאל זייא ניט געפינען כדי זייא
זאלין דארטין ניט קאנען גיין אין שלעכטין וועג:
(ט) ורדפה אונד זיא וועט נאך יאגין דיא מענטשין
וואס האבין זיא ליב דאס פאלק מצרים אונד אשור
זייא זאלין איהר העלפין ולא תשיג אותם אונד זיא
וועט זייא ניט גרייכין אונד זיא וועט זייא זוכין אונד
זיא וועט פון זייא קיין הילף גיבינען ואמרה וועט
זיא זאגין אלכה ואשובה איך וועל גיין צוריק צו מיין
ערשטין מאן דאס מיינט מען הקב"ה כי טוב לי
וואורום דענסמאל אז איך האב נאט גידינט איז
מיר בעסער גיווען פון איצונד: (י) והיא אונד זיא
האט זיך ניט ווייסענדיג גימאכט כי אנכי אז איך
האב איהר גיגעבין דאס קארין אונד דאס וויין אונד
דאס איילבערט וכסף הרביתי לה אונד איך האב צו
איהר גימערט זילבער אונד גאלד עשו לבעל אונד זיי
האבין דאס גימאכט צו דער עבודה כוכבים וואס
הייסט בעל זאגט נאט ברוך הוא: (יא) לכן דרום
אשוב אונד וועל איך ווידער קערין אונד וועל צו נעמען
מיין קארין אין זיין צייט אז עס ווערט פארטיג
ותירושי אונד מיין וויין וועל איך צו נעמען אין זיין
צייט אז עס וועט פארטיג ווערין והצלתי אונד איך
וועל אפ שיידין מיין וואל אונד מיין פלאקס וואס
עס איז גיווען צו צו דעקין איר שאנד: (יב) ועתה אונד
איצונד אגלה וועל איך אנטפלעקין איר שאנד פאר
דיא אויגין פון איהרע ליב האבער ואיש אונד איין
מענטש וועט זיא ניט קאנען מציל זיין פון מיין
האנט: (יג) והשבתי אונד איך וועל פאר שטערין אלע
אירע פרייד אונד פייער מאל איר ראש חודש אונד
איר שבת אונד אלע אירע ימים טובים: (יד) והשמותי
אונד איך וועל פאר ווייסטין איר וויינגשטאק אונד
אירע פייגין בוימער אשר אמרה וואס די יודין פלעגין

ואכלתם חית השדה: ט ופקדתי עליה את־ימי
הבעלים אשר תקטיר להם ותעד נזמה וחליתה
ותלך אחרי מאהביה ואתי שכחה נאם־יהוה:
ט לכן הנה אנכי מפתיה והלכתיה המדבר ודברתי
על־לבה: יז ונתתי לה את־כרמיה משם ואת־עמק
עכור לפתח תקוה וענתה שמה כימי נעוריה וכיום
עלותה מארץ־מצרים: יח והיה ביום־ההוא נאם־יהוה
תקראי אישי ולא־תקראי לי עוד בעלי: יט והסירתי
את־שמות הבעלים מפיה ולא־יזכרו עוד בשמם:
כ וכרתי להם ברית ביום ההוא עם־חית השדה ועם־
עוף השמים ורמש האדמה וקשת וחרב ומלחמה
אשבור מן־הארץ והשכבתים לבטח: כא וארשתיך לי
לעולם וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים:
כב וארשתיך לי באמונה וידעת את־יהוה:

פירוש ע"ט

ואגין אתנה דאם איז ביא מיר אמתנה וואם מיינע
ליב האבער האבין מיר גיגעבין איך וועל דיא
ערטער מאכין צו וואלד אוג די חיות פון דעם וואלד
וועלין די פירות אויף עסין: (טו) ופקדתי אוג איך וועל
באפעלין עליה אויף איר איך וועל אויף די יודין
ברייגגען אפורענות את ימי הבעלים אנטקעגין דיא
טעג וואס זיא איז מקטיר צו דער עבודת כוכבים
בעל ותעד אוג זיא האט זיך גיצירט מיט איר נא:
באנד אוג מיט איר צירונג אוג זיא איז גינאנגען
נאך איר גוטע פרייגד אוג מיך האט זיא פאר
געסין נאום יי דאם זאגט נאט: (טז) לכן הנה אנכי מפתיה
איך וועל זיא איבער ריידין אוג איך וועל זיא פירען
אין בבל וואס עס איז גלייך אוג ויסטם אזויא וויא
אמדבר ודברתי אזוי וועל איך ריידין אויף איר הארץ
כלומר זיי וועלין זיך אין בבל צום הארצין געמען
אז עס איז איר בעסער גיווען אז זיא האט גיטאן
מיין רצון איידער איצונד: (יז) ונתתי אוג איך וועל
געבין צו איר איהרע פרנסים אוג מנהיגים משם פון
דארטין כלומר פון גלות בבל ואת עמק עכור אוג
סחמת די טריבע אוג פינסטערע צרות וואס זייא
וועלין ליידין וועט זיין לפתח צו אטיר דאס הייסט
איין אנהויב תקוה פון אהאבענונג פון השובה טאן
תענתה אוג זיא וועט וואוינגען שמה דארטין אזוי ווי די
טעג פון איר יונגענט כלומר די כנסת ישראל וועט
זיין אין בבל אזוי ווי זיא איז גיווען אין איר יונגענט
אין גלות מצרים אוג אזוי וויא דער טאג וואס זיי
זיינען אויף גינאנגען פון מצרים האט זיא דאך
פריער געשריען צו השם יתברך מחמת גרויסע
צרות אוג דער נאך האב איך זיא אוים גילייזט
וועט היינט איך אזוי זיין: (יח) והיה אוג עס וועט
זיין ביום ההוא אין דעם זעלבין טאג נאם יי טוא
איך נאט זאגין תקראי וועט איהר כנסת ישראל מיך
רופין אישי דאס איז לשון ליבשאפט ולא תקראי אוג
איהר וועט מיך ניט רופין מיט דעם לשון בעלי
דאס איז לשון עבודה זרה: (יט) והסירתי אוג איך
וועל אפ טאהן את שמות הבעלים די געמען פון דיא
געמצין מפיה פון איהר מויל ולא יזכרו עוד בשמם אוג
מען וועט שוין מעהר ניט גידיינקען דעם נאמען
פון עבודה זרה: (כ) וכרתי להם אוג איך וועל מאכין
פריידען די יודין מיט די חיות פון דעם פעלד אוג
מיט דיא פייגיל וואס פליען אונטער דעם הימל
אוג מיט די וואס ווירמעגען אויף דער ערד וקשת
וחרב אוג איין בוגין אוג אשווערד אוג בעלי
מלחמות וועל איך צו ברעכין פון דער ערד אוג
איך וועל זייא מאכין רוהען זיכער: (כא) וארשתיך
לי לעולם אוג איך נאט וועל דיך כנסת ישראל
מקדש זיין צו מיר פאר אפאלק אויף אייביג אוג
איך וועל דיך שוין מעהר ניט פאר טרייבין אין
גלות וארשתיך לי אוג איך וועל דיך צו מיר מקדש
זיין מיט צדקה אוג מיט משפט אוג מיט גינאד
אוג מיט דער באארעמקייט כלומר אז איהר וועט
טאהן צדקה אוג משפט וועל איך מיט אייך טאהן
חסד מיט רחמים: (כב) וארשתיך לי אוג איך וועל
דיך מקדש זיין באמונה פון וועגין דער אמונה וואס
דוא האסט גיגלויבט אין מיר אוג אין דיא נביאים
וידעת את יי אוג דוא וועסט וויסין אז איך בין נאט:

איז גיווען ביי הקב"ה מיט די יודין
הקב"ה האט אריין גינומען די יודין
אין ארץ ישראל אוג האט זיי גיגעבין
אלע ברכות צוא זייער גליק, וואס
זייא זענען גיווען דיא גליקליכסטע
אויף דער וועלט, וויא זייא האבין
בעשמוצט זייער גליק אוג עס האט
אנגעהויבין אויף זיי קומען מלחמות
פון פעלקער, אוג זייער גליק האט
אנגעהויבין ביסלאכווייז אראפ צוא
גיין, האבין זיי אנגעהויבין זיך צוא
דערווייסערין פון הקב"ה, זיי האבין
געמיינט וואס אונגליקליכער זייא
זענען מענין זייא זיך אונזענק צייהען
פון הקב"ה אוג הקב"ה וועט נאר
גיט ביז זיין זייל ער האט ביי זייא
אונזענק גינומען די טובות וואס ער
האט זייא גיגעבין האבין זייא דאך
שוין ניט וואס מורא צוא האבין,
האט הקב"ה געזאגט צוא דיא יודין
זיי האבין נאך וואס מורא צו האבין
איך קען זייא נאך ערגער טאהן,
מאמער וועל איך זייא אפצייהי
נאקעט אוג וועל זייא שטעלין אזוי
וויא זיי זענען געבאהרן גיווארין:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום והפטרה ומזמור ה׳ מלך גאות לבש או מזמור שיר ליום השבת וה׳ מלך יגל״ח דברו משנה והלכה מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום:

עיקר תוי״ט — משנה אהלות פרק ח — ברטנורא

(ח) ובמקום אחר אמר ענלה: (כ) וה״ה שידה תיבה כו׳ בפלס מחזיקין מ״ס כשבעטו אהלים ולא נקביה מעוה לתין דבר לקבוע מיתם לאהל וכלא דחוללין נמי כשמחזיקין מ׳ סאה דיקא בדפנות אהלים כדלעיל פ״ה מ״ה. מסל״ס: (ג) ובחנאי ג״כ שיהו אלו הכיות עומדות דבוקות. סל״ס: (ד) הל״ס ובנמ״י שיחסור בשבלים ז״ל בתבוקו סמוסב בשבלים מקום לקטן להניחו מן הסמש ע״כ ומתניתין נקטה בל נקבה ר״ל שבן דרך בלים לעשות כן ולפ״ז הגי׳ לבנה וגו׳ הל״ב לביום ופי׳ בעל כף נמת משיעים לביה מ״ג הבלים שלא יוליכם הכוח ובשעמידים בשלר מקומה כמו אהל והל״ב ל״ל שהעתיק לבינה ומע׳כמו הל״ס. ועפמו״ם: והל״ס

(ח) מחזיקין מ״ס כשבעטו אהלים ולא נקביה מעוה לתין דבר לקבוע מיתם לאהל וכלא דחוללין נמי כשמחזיקין מ׳ סאה דיקא בדפנות אהלים כדלעיל פ״ה מ״ה. מסל״ס: (ג) ובחנאי ג״כ שיהו אלו הכיות עומדות דבוקות. סל״ס: (ד) הל״ס ובנמ״י

יש מביאין את הטומאה וחוצצין. מביאין את הטומאה ולא חוצצין. חוצצים ולא מביאין. לא מביאין ולא חוצצין. אלו מביאין וחוצצין השידה והתיבה והמגדל כוורת הקש כוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית שיש להם שולים והן מחזיקין ארבעים סאה בלח שהם כורים ביבש ויריעה וסקורטיא. וקטבליא וסדין ומפץ ומחצלת שהן עשוים אוהלים ועדר בהמה טמאה וטהורה ומכונות חיה ועוף והעוף ששכן והעושה מקום לבנה

אלכסנדרית. הספינות הגדולות שמפלינים בהם כיס הגדול עושים בתוכן כלי גדול של עץ כמין בור שמשימין בו המים המתוקים הראוים לשתיה: והם מחזיקים מ׳ סאה בלח. לכיון שהן גדולים במדה זו שוב אינן מקבלים טומאה וחוצצים לפני הטומאה: קטבליא. עור שמליעין למטה ושוכבים עליו וקורים לו בערבי נט״ע: שהן עשוין אהלים. נעשים כעין אהל ואע״ג דיריעה וסקורטיא וקטבליא וסדין ומפץ ומחצלת כלים הן מקבלים טומאה מ״מ כשהם נעשים כאהלים (כ) חוצצים בפני הטומאה, דאהל אע״ג דמקבל טומאה חוצץ בפני הטומאה. ועדר בהמות. כשהם עומדות ולא מהלכות וראשו של זה כנגד רגלו של זה: ומכונות חיה ועוף. קיני חיה ועוף (ג) לשון מכון לשבתך: והעוף ששכן. שהיה קשור על הכותל או על האילן: והעושה מקום לבינה בשבלים. שמכפה לשבלים (ד) מקום דומה לבית: האירום

פרק ח א יֵשׁ מְבִיאִין אֶת הַטּוּמְאָה וְחוֹצְצִין עֵם זֶעֶנָּן דָּא זַאכִין וָואם בְּרֵיינְגֶען טוּמְאָה, אוּיב דִי זַאךְ דָעקְט אַרִיבֶּער אִיבֶּער כֵּלִים אָדֶער אִיבֶּער אַמֶּענְטְש אוּנ אִיבֶּער אַטוּמְאָה וְוֶערְט דֶער מֶענְטְש אָדֶער דִי כֵּלִים טָמֵא, אוּנ אוּיב דִי טוּמְאָה לִיגְט אוּנְטֶער דִי זַאךְ אוּנ אִיבֶּער דִי זַאךְ לִיגְט כֵּלִים אָדֶער אַמֶּענְטְש, אָדֶער דִיא טוּמְאָה לִיגְט אִיבֶּער דִי זַאךְ אוּנ דִי כֵּלִים אָדֶער דֶער מֶענְטְש לִיגְט אוּנְטֶער דִי זַאךְ, פַאר שְׁטֶעלְט דִי זַאךְ אַז דִי כֵּלִים אָדֶער דֶער מֶענְטְש זָאל נִיט טָמֵא וְוֶערִין מְבִיאִין אֶת הַטּוּמְאָה וְלֹא חוֹצְצִין אוּנ עֵם אִיז דָא זַאכִין אוּיב זֵיי דֶעקְען אַרִיבֶּער אִיבֶּער כֵּלִים אָדֶער אִיבֶּער אַמֶּענְטְש אוּנ אִיבֶּער אַטוּמְאָה, וְוֶערִין דִיא כֵּלִים אָדֶער דֶער מֶענְטְש טָמֵא, אוּנ אוּיב דִיא זַאכִין לִיגֶען צְווִישֶׁן דִי טוּמְאָה אוּנ דִי כֵּלִים אָדֶער דֶער מֶענְטְש, פַאר שְׁטֶעלִין זֵיי נִיט פַאר דִיא טוּמְאָה נָאר דִי כֵּלִים אָדֶער דֶער מֶענְטְש וְוֶערִין טָמֵא חוֹצְצִין וְלֹא מְבִיאִין אוּנ עֵם אִיז דָא זַאכִין אוּיב זֵיי לִיגֶען צְווִישֶׁן דִי טוּמְאָה אוּנ דִי כֵּלִים אָדֶער אַמֶּענְטְש. פַאר שְׁטֶעלִין זֵיי פַאר דִי טוּמְאָה דֶער מֶענְטְש אָדֶער דִי כֵּלִים זָאלִין נִיט טָמֵא וְוֶערִין, אוּנ אוּיב דִי זַאכִין דֶעקְען אַרִיבֶּער אִיבֶּער אַטוּמְאָה אוּנ אִיבֶּער כֵּלִים אָדֶער אַמֶּענְטְש, וְוֶערִין דִי כֵּלִים מִיט דֶעם מֶענְטְש נִיט טָמֵא לֹא מְבִיאִין וְלֹא חוֹצְצִין אוּנ עֵם אִיז דָא זַאכִין אוּיב זֵיי דֶעקְען אַרִיבֶּער אִיבֶּער כֵּלִים אָדֶער אִיבֶּער אַמֶּענְטְש אוּנ אִיבֶּער אַטוּמְאָה, וְוֶערִין דִי כֵּלִים מִיט דֶעם מֶענְטְש נִיט טָמֵא, אוּנ אוּיב דִי זַאךְ אִיז צְווִישֶׁן דִי טוּמְאָה אוּנ דִי כֵּלִים אָדֶער אַמֶּענְטְש וְוֶערִין טָמֵא, אוּנ אוּיב דִי זַאךְ אִיז אַזוֹי גְרוֹיס אוּנ שְׁווֶערִין אַז אִיר קָאן נִיט אַרוּמְגֶעהֶן אוּנ אַרוּמְגֶעדְרֶעהט אוּנ אַרוּמְגֶעוֶענְדְט אוּנ אַרוּמְגֶעשְׁלֶעפְט אוּנ אַרוּמְגֶעשְׁטוֹסֶען אוּנ אַרוּמְגֶעוָאלְצְט אוּנ אַרוּמְגֶעשְׁלֶעפְּט אוּנ אַרוּמְגֶעשְׁלֶעפְּט אוּנ אַרוּמְגֶעוָאלְצְ

האירוס והקיסום ודלעת יונית וירקות חמורים. כל אלו מיני ירקות שעלים שלהם רחבים (ה): חוץ מן העיגול של דבילה. לפי שתחת כל עיגול של דבילה היו רגילים ליתן יותר משאר חוכלים. והכי תניא בתוספתא יחין אלכה כר"י כן נורי: ב הזיזין. עץ או תכן יחידי היוצא מן הכותל קרוי זיז: גזריות. כמו גזוזטראות בנין של אבנים חוצה מן הכותל: והשובכות. של יונים: והשקיפים והסלעים. פירשנו לעיל סוף פ"ג: נהרים. מין חורים שמשם כח התור. זי"מ מערות והוהים: והשננים. שיני הסלע: מעזיבה רבה. כגון שעזיבים מערבה ומקיים ומשימים עליהם טיט חוטמה: מעזיבה בינונית. אבל אם אינם יכולים לסבול אלא מעזיבה רבה אין מביאים את הטומאה ולא חוצצים. והלכה כחכמים: אילן המיסך. לשון סוככים בכנפיהם: והפרעות היוצאות מן הגדר. דרך גדר שנותנים בראשו קוצים וברקנים (ו) ועודפים על הגדר וכולטים לתוך ופרעות לשון גדל פרע:

(ס"א לבינה) לבנה בשבלים האירוס והקיסום וירקות חמור ודלעת יונית ואוכלים [ה] טהורים. רבי יוחנן בן נורי לא היה מודה באוכלין טהורים חוץ מן העגול של דבלה: ב הזיזין והגזריות והשובכות והשקפים והסלעים והגהרים (ס"א והגחרים) והשננים והסכבות והפרעות שהם יכולים לקבל מעזיבה רבה, דברי ר"מ. וחכמים אומרים מעזיבה בינונית. אלו הן הסכבות. אילן שהוא מיסך על הארץ. והפרעות היוצאות מן הגדר: ג אלו מביאין ולא חוצצין. השידה והתיבה והמגדל. כוורת הקש. כוורת הקנים. ובור ספינה אלכסנדרית שאין להם שולים

(ה) וסר"ס כתב שמתקיים בימות שמתה יבשמים ובלבד הם כמו הסכבות אינן שהוא מיסך על הארץ: [ה] טהורין. אלא הוכשרו. הר"ם: (ו) ולפ"ז ל"ל שמלטרפין לשפת אין לו אין שיהיו מעשה ומ"ה לא יהיו יכולין לקבל מעזיבה אלא יחוק דרך אויר שביניהם ול"ל: מדהכא הוא דמתאוייחת אין מלטרפין כו'. הר"ם. וק' למה עדיפא בהדי אינך דמתאוייחת לכ"ל כפי' הר"ם דשעמא דמעזיבה הוא משני שאבל המכיל יחוקן לריך שיהא חוק ובכיא ולא מכיא יחוקן מתאוייחת ובלאה דש"ל עשה יכ"ה נמי הנת הה"ב חכנים ועלים הבולטים יכן בשפ"ד דמדה בהב מכנים פרועות ומפסר שים נמי הולים ובהקנים לתכים עשה כי גדולי כל המלות אינם שיים ולפ"ש הנ"ל מלטרפין כדי שלא יפול דרך אויר שאם יפלין:

דמייתי שים בכל עקר פותח שקן בפ"ז דגיל מ"ג פי' בשפ"ד דמדה בהב מכנים פרועות ובהקנים לתכים עשה כי גדולי כל המלות אינם שיים ולפ"ש הנ"ל מלטרפין כדי שלא יפול דרך אויר שאם יפלין:

גמי מ"ם אבל אם אינם יכולים לסבול שיעמו מפני שאינו מעזיבה בינונית מביאין כ"ש בשיכולה לקבל בינונית מביאין כ"ש בשיכולה לקבל הרבה (ל"ל הרבה ב"ד). ותתוי"ט:

זַיי עֶסִין אוּנ אַזעלְכָע וָואס מֶען טָאר זַיי נִיט עֶסִין, אוּנ די בְּהֵמוֹת שְׁטֵיינְען אַיינָע בַּייא דִיא אַנדֶערָע, אוּנ מַאכִין אַיינְצֶעלְט אוֹיף די עֶרֶד וּמְכוּנוֹת חַיָּה וְעוֹף אוּנ נֶעסְטִין (וְשְׁטֵיינְגִין) פּוּן חַיּוֹת אוּנ פּוּן עוֹפוֹת וְהָעוֹף שֶׁנָּכַן אוּנ אַעוֹף וָואס הָאט גִירוּהט אוֹיף אַבוּים אֶדֶער אוֹיף אַנוּאנְט אוּנ הָאט גִימַאכְט אַגִיצֶעלְט אוּנ זַיא אִיז צוּ גֶעבוּנדֶרִין צוּ די וָואנְט אֶדֶער צוּם בוּים זַיא זָאל נִיט קֶענֶען אַוֶועק פְּלִיהֶען וְהָעוֹשֶׂה מָקוֹם לִבְנָה בְּשִׁבָּלִים אוֹיב אַאשֶׁה הָאט גִימַאכְט אַגִיצֶעלְט פּוּן וָאנְגֶען פַאר איהר קִינְד די זוּגֶן זָאל נִיט שַׁיינֶען אוֹיף אִיהם הָאירוּס וְהַקִּיסוֹם וִירָקוֹת חֲמוֹר וְדִלַעַת יְוָנִית דָאס וָעגֶען אַזעלְכָע מִינִים יָרָקוֹת וָואס זַיי הָאבֶּן גְרוֹיסֶע בְּלֶעטֶער אוּנ מַאכִין וַוי אַגִיצֶעלְט וְאוֹכְלִים טְהוֹרִים אֶדֶער מֶען הָאט גִימַאכְט אַגִיצֶעלְט פּוּן עֶסִין וָוארְנ אַזעלְכָע וָואס קֶענֶען נִיט טָמֵא וֶוערִין, די אַלֶע גִיצֶעלְטִין קֶענֶען בְּרַיינְגֶען אַטוּמָאה אוּנ פַאר שְׁטֶעלִין פַאר אַטוּמָאה, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לֹא הָיָה מוֹדֶה בְּאוֹכְלִים טְהוֹרִין וָאנְט עֶסִין וָוארְנ אַזעלְכָע וָואס קֶענֶען נִיט טָמֵא וֶוערִין קֶענֶען נִיט מַאכִין אַגִיצֶעלְט צוּ בְּרַיינְגֶען אַטוּמָאה אוּנ קֶענֶען נִיט פַאר שְׁטֶעלִין פַאר די טוּמְאָה חוּץ מִן הָעִיגוּל שֶׁל דִּבְלָה נָאר אַז עֶר הָאט גִימַאכְט אַגִיצֶעלְט פּוּן גִיטְרֶעטֶעגֶע שַׁיינְגִין קֶענֶען דֶער גִיצֶעלְט פַאר שְׁטֶעלִין פַאר די טוּמְאָה אוּנ בְּרַיינְגֶען אַטוּמָאה: ב הַזִּיזִין אַשְׁטֵיין אֶדֶער אַבֶּעלְעק וָואס גֵייט אַרוֹיס פּוּן אַוָואנְט וְהַגְזֵרוֹת אוּנ אַנְגֶעלֶעק וָואס גֵייט אַרוֹיס פּוּן די וָואנְט וְהַשּׁוֹבְכוֹת אוּנ טוּבִּין שֶׁלְאַקִין וְהַשְּׁקִיפִים די לֶעכֶער וָואס וָעגֶען גִיוָוארִין אִין אַשְׁטֵיין פּוּן רֶעגִין וְהַסְּלָעִים אוּנ די לֶעכֶער וָואס וָעגֶען אִין שְׁטֵיין וָואס

זָעגֶען אַזוֹי בַּאשַׁאפֶין גִיוָוארִין וְהַגְּהָרִים לֶעכֶער וואס וָעגֶען אִין די וָואנְט עֶס זָאל אַרֵין גֵיין אַלֶיכְטִיגְקֵייט וְהַשִּׁנָּנִים אוּנ די שְׁפִּיצֶען פּוּן די שְׁטֵיינֶער וְהַסְּכָכוֹת וְהַפְּרָעוֹת שֶׁהֵן יְכוֹלִים לְקַבֵּל מַעֲזִיבָה רַבָּה סְכָכוֹת אוּנ פְּרָעוֹת וָואס מֶען קֶען אוֹיף זַיי בֶּעקְלֶעבֶּין אַבֶּיסוֹיל שִׁיטֶערֶע לַיִם דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר אַזוֹי זָאגְט רַבִּי מֵאִיר וְחֲכָמִים אוֹמְרִים אוּנ די חֲכָמִים זָאגֶען מַעֲזִיבָה בֵּינוֹנִית זַיי דַארְפֶין קֶענֶען דֶערהַאלְטֶין אַבֶּקְלֶעבּוּנְג פּוּן לַיִם וָואס אִיז מִיטְטֵיל גִיקֶענֶעטִין נִיט שִׁיטֶערֶע אֵלּוּ הֵן הַסְּכָכוֹת דָאס אִיז סְכָכוֹת אֵילָן שֶׁהוּא מֵיסִךְ עַל הָאָרֶץ אַבוּים וָואס די צְוַוייגִין זָעגֶען אַרָאפּ גֵיבּוּיגִין צוּ די עֶרֶד אַרוּם דֶעם בוּים, אוֹיב די צְוַוייגִין זָעגֶען גֶעדִיכְט אַיינְע גֶעבֶּין דִיא אַנדֶערֶע אַז מֶען וָועט זַיי בֶּעקְלֶעבֶּין מִיט לַיִם וָועט די לַיִם נִיט דוּרְך פַאלֶין, הַיינְט דָאס אַגִיצֶעלְט וְהַפְּרָעוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִן הַגֶּדֶר די שְׁטִיקֶער דֶערְנֶער וָואס גֵיינְט אַרוֹיס פּוּן אַפּאַרְקָאן, אוֹיב די שְׁטִיקֶער דֶערְנֶער זָעגֶען גֶעדִיכְט אַיינְע גֶעבֶּין דִיא אַנדֶערֶע אַז מֶען וָועט זַיי בֶּעקְלֶעבֶּין מִיט לַיִם וָועט די לַיִם נִיט דוּרְך פַאלֶין, הַיינְט דָאס אַגִיצֶעלְט, די אַלֶע גִיצֶעלְטִין קֶענֶען בְּרַיינְגֶען אַטוּמָאה אוּנ קֶענֶען נִיט פַאר שְׁטֶעלִין פַאר אַטוּמָאה: ג אֵלּוּ מְבִיאִים וְלֹא חוֹצְצִים די וָאכִין קֶענֶען בְּרַיינְגֶען אַטוּמָאה אֶבֶּער קֶענֶען נִיט פַאר שְׁטֶעלִין פַאר די טוּמְאָה אוּנ בְּרַיינְגֶען אַטוּמָאה: ב הַזִּיזִין אַשְׁטֵיין אֶדֶער אַבֶּעלְעק וָואס גֵייט אַרוֹיס פּוּן אַוָואנְט וְהַגְּזֵרוֹת אוּנ אַנְגֶעלֶעק וָואס גֵייט אַרוֹיס פּוּן די וָואנְט וְהַשּׁוֹבְכוֹת אוּנ טוּבִּין שֶׁלְאַקִין וְהַשְּׁקִיפִים די לֶעכֶער וָואס וָעגֶען גִיוָוארִין אִין אַשְׁטֵיין פּוּן רֶעגִין וְהַסְּלָעִים אוּנ די לֶעכֶער וָואס וָעגֶען אִין שְׁטֵיין וָואס

אין

ג ואין מחזיקין מ' סאה בלח. דכיון דמקבלי טומאה אין הולכין: שאין עשוין אהלים. אין נשוטים כעין אהל ולא מרודדים ע"פ מרוכה: מוסיף עליהם הרחים של אדם. הייט רחים דיל שהן מעלעלין ומקבלים טומאה לתשוטי רחים של בהמה דלא מעלעלין ולא מקבלי טומאה: ד מסכת פרוסה. חוטי השתי כמו שהן פרוסים בכלי האורג קודם שיתארג הבגד אם היו פרוסים ע"פ מרוכה שבין בית לעליה וטומאה תהתיה מגלת על הכלים שלמעלה אבל אם מהלת על המת ועל הכלים אין מביאה את הטומאה דלא הטיבה אהל עד שתארג (ז): וחבילי המטה. הכלים של מטה כשהיא מסורגת: והמשפלות. קיפות שמוליאין בהן את הזבל: והשריגים שבחלונות. סבכות שעושים בחלונות חוליים שאין הטומאה עוברת לצד אחר ובלבד שלא יהיה בכולן נקב כפותח טפח שנקב פותח טפח מביא את הטומאה: ה וירקות שמנו. הקר לתקן בריס פרקין לירוס וקיסוס וירקות המוריס ודלעת יונית הנהו במחוברים דאי בתלושים אי בהכוכפרו לקבל טומאה לא חייבי דבר המקבל טומאה אינו חולן בפני הטומאה ואי בטלא הוכפרו הייט חולכים מהוריס: כיפת הבורר. חתיכת הבורר לשון משליך קרמו כפתים מ"ב ברך העשוי ככיפה מורקיי"ל בלעז: הכפור. מים הנחלים ויורדים ונקפאו: גליד. מי נהרות הקופאים: והמלח. כל הני אין מביאין ולא חולים לפי שהם נמוחים ואין מתקיימים: דולב. בהמה ותיה וקופץ כאדם. ויש מומרים דולב וקופץ תרוייהו באדם (ח) אלא דולב שרגלו אחת

[כ] ואינן מחזיקים ארבעי' סאה בלח שהם בוריים ביבש. ויריעה וסקורטיא וקטבליא וסדין ומפץ. ומחצלת שאינן עשוים אוהלים. ובהמה וחיה שמתו. ואוכלים [ג] טמאים. [ד] מוסיף עליהם הרחים של אדם: ד אלו חוצצין ולא מביאין. מסכת פרוסה וחבילי המטה והמשפלות והסריגו שבחלונות: ה אלו לא מביאין ולא חוצצין. הוריעים והירקות המחוברים לקרקע. חוץ מן הירקות שמנו. וכיפת הברד והשלג והכפור והגליד והמלח. והדולג ממקום למקום. והקופץ ממקום למקום. והעוף [ה] הפורח. וטלית

[כ] ואינן. אי אי קאמי. הכ"מ: [ג] טמאים. פי' מוכסרים לפי שכשסר סיה בחלון אי אינשבר מהן מתילה מיפמאו בטמא. הכ"ס: [ד] מוסיף. לפי שאלו כולן כן הן מאומן דרישא במציאין וחולין מסא"כ לחים דלא קאמי כרישא, הכ"ס. והא דלא תנא ברישא לחים בל בהמה י"ל דאמי וסייר אף דאמי אינו, מ"ב י"ל דבכלל שרים מיבים ומגדל סס וכל אדם לא דמי לשרים כו' דאמתים ממ"ם לכני מניא בסיפא. מהר"ם: (ז) דגמרינן אהל אהל ממשכן: (ה) ומ"ג בכלל דולג יש בהמה ומיה דאל"כ אדמני מוף הסוכה אמאי לא אמי בה: [ה] הפורח. וק' לאמאי דפי' הר"ב לעיל והעוף דוקא קטור מ"ב אפי' אינו פורח כגון ומ"ל דלא הו קטור ואינו מכיה ואינו מולן מ"ב ה"ל דאמרי בתרי' ג' וא"ל דאכא אפי' בשאינו פורח כגון בטלים ופסיבה דסוי ג"ד מדאמי פיפא קטר בכם

אין איהר וואסער אין די שיף וואס מען פארט אין איהר צו אלכסנדריא שיין לחם שילים וואס די פאס האט ניט אונטען ארעק ואינן מחזיקים ארבעים סאה בלח שהם בוריים ביבש אוג מען קען ניט ארייז גיסען אין די פאס פערציג סאה מים משקה אדער וואסער אוג מען קען ניט ארייז שיטען טרינקענע זאכין ומעהל אדער נאך אזוי אנליכין צוויי בורים ועבציג סאה נאר ווייניגער וירקה אוג אפלאכטע וסקורטיא אלעדערגער פארטוך וואס נארבארים גייען נקבליא אפעל וואס אין פאר שפרייט אויף די בעט צו ליגען דארויף ודרן אליילאך יבשן ומחצלת אוג ראגאזעס שיין עשין אוהלים וואס זייא געגען ניט גימאכט ווי אגיצעלט, זיי זענען נאר אזוי פארשפרייט אויף דעם פענסטער וואס אין דאך ובהמה וחיה שמתו אבהמה אדער אחיה וואס זענען גיפיינערט ואוכלים טמאים אוג עסין ווארג וואס קענען טמא ווערין די אלע זאכין אז זיי זענען גימאכט ווי אגיצעלט קענען זיי ברייגגען אטומאה נאר ניט פאר שטעלין פאר אטומאה: ד אלו חוצצין ולא מביאין די זאכין פאר שטעלין פאר אטומאה אוג קענען ניט ברייגגען אטומאה כסבת פרוסה די לאנגע פעדים פון ווייבונג וואס זענען ניט אנגיצונען אויף אמאשין

נאר אויף דעם פענסטער וואס איז אין דעם דאך וחבילי המטה אבעט וואס איז גיפלאכטין מיט שטריק והמשפלות קערב וואס מען טראגט אין זייא מיסט והסריגות שבחלונות אוג די גיפלאכטענע שטעקלאך וואס אין די פענסטער, די אלע זאכין פאר שטעלין אטומאה זאל ניט גיין פון איין זייט אויף דיא אנדערע זייט, אוג אויב דאס איז פאר שפרייט איבער אטומאה אוג איבער כלים ווערין די כלים ניט טמא: ה אלו לא מביאין ולא חוצצין דיא זאכין ברייגגען ניט אטומאה אוג פאר שטעלין ניט פאר אטומאה הירקות והירקות המחוברים לקרקע אלע פאר־זייאונגען וואס זענען באהעפט צו די ערד חוץ מן הירקות שכנו אויסר די גרינזוארן וום איז גיציילט ואין משנה א' די ברייגגען אטומאה אוג פאר שטעלין פאר אטומאה וכיפת הברד אוג אשטיק האניל והשלג אוג שניי והכפור אוג וואסער וואס ריגט פון אראך אוג זענען גיפראזין גיוואר ין איינגענדיג אוג זענען גיוואר ין אייז והגליד אוג די אייז פון אגיצרא־ענעם טייך והמלח אוג זאלץ והדולג מקום למקום אבהמה אדער אחיה האט אשפרונג גיטאן פון איין ארט צום אנדערין ארט והקופץ מקום למקום אדער אמענטש איז גישפרונגען פון איין ארט צום אנדערין ארט והעוף הפורח אדער אפויגיל וואס פליהט אוג שפרינגענדיג אדער פליהענדיג קאכין זיי גימאכט אזוי ווייא אגיצעלט איבער אמת אוג איבער כלים אדער איבער אמענטש וטלית המנפנף

מונחת בארן ודולג בשניה וקופץ בשתי רגליו: וטלית המנפנפת. שמניפתה הרוח ועומדת באויר כמו קוכה: כבש את האבן על גבי הטלית. שהיתה אבן מונחת בקצה ח' של טלית והניף הרוח הקצה הב' ונעשה כמין אהל: מביאה את הטומאה. אם התהילה על המת ועל הכלים מביאה את הטומאה על הכלים: הבית שבספינה. כגון שהבית ברחב הנופיה ומתהיל על הכלים שבספינה ועל המת שבים (ע) בשעה שהיא מהלכת. פירוש אחר הבית שבספינה ואינו יכול לעמוד ברוח מצויה אפילו התהיל על המת והכלים שבספינה אינו מביא את הטומאה דלא חשיב להל. ואין הלכה כר"י: ן כשני חציי זיתים. חצי זית בזו וחצי זית בזו הבית ממת דאין למיד פתיל מגיע על הטומאה שתחתיו שלא תעמוד הבית המנפנפת. וספינה שהיא שטה על פני המים. קשר את הספינה בדבר שהוא יכול להעמידה. כבש את האבן על גבי הטלית. מביאה את הטומאה. רבי יוסי אומר הבית שבספינה אינו מביא את הטומאה: ן שתי [ו] חביות ובהם כשני חציי זתים. מוקפות צמיד פתיל ומונחות בתוך הבית. הן טהורות. והבית טמא. נפתחה אחת מהן. היא והבית טמאים. וחברתה טהורה. וכן שני חדרים שהן פתוחין לבית:

כו' הוס שמי דתני בסדיק קטן בכם אבל בטוף דלא תני לעיל הקטיר י"ל דדוקא סוף דשכן מפי' שמיני קטול עביה ומולן כי סוגם דוקא סוף שמיני מביאו ומיני מולן: (ס) דאי סמם נמי בבית ע"פ דר"י דדוחק לומר דבעי אבל ביבשה דומיא דמשכן. הכ"ם: [ו] חביות. בל מלם (ס"ל כאוסן דבם"י דבליס):

אַוויינט רָאט אויף גיהויבין אַקְלייד אין די הייך אונ עָם הָאט זיך נימאכט ווי אַגיצעלט אין דער לופטין וספינה שהיא שטה על פני המים אונ אַשיף וואס שוויומט אויף דעם וואסער קשר את הספינה בדבר שהוא יכול להעמידה ער האט אָנגיבונדין אָן די שיף אַזוי אַזאך וואס דאס קען איר אויף האלטין זיא זאל ניט קענען שווימען כבש את האבן על גבי הטלית ער האט ארויף גילייגט אַשטיין אויף איין עק קלייד, דער ווינט זאל איר ניט קענען פאר יאגין. אונ דער ווינט האט אויף גיהויבין דעם אנדערין עק קלייד אונ האט אים נימאכט ווייא אַגיצעלט, אויב די קלייד איז גינוען פאר שפרייט איבער אמת אונ איבער כלים מביאה את הטומאה ברייגנט זיא אטומאה אויף די כלים, רבי יוסי זאגט הבית שבספינה די שטוב וואס שטייט אין די שיף הייסט ניט אַשטוב, ווייל אַווינט קען זיא אומוארפין, אונ אויב אין איר ליגט אכה אונ כלים איגו מביא את הטומאה ברייגנט ניט די שטוב אטומאה אויף די כלים: ן שתי חביות צוויי פעסער ובהן כשני חצי זיתים אונ אין זייא ליגט צוויי שטיקלאך מת וואס זענען גרוים ווייא צוויי האלבע איילבירטין, אין יעדע פאס ליגט אַשטיקיל פון אמת גרוים ווי אהאלבער איילבירט מיקפות צמיד פתיל אונ אויף די פעסער זענען דא דעקין גוט צו נימאכט ומונחות בתוך הבית אונ די פעסער ליגען אין אַשטוב הן מהורות די פעסער זענען טהור, ווייל אין יעדע פאס ליגט נאר אַשטיקיל מת גרוים וויא אהאלבער איילבירט, אונ די טומאה פון איין פאס קען ניט אַריין גיין אין די אַנדערע פאס, ווייל זיא איז צו נימאכט מיט אדעק והבית טמא אונ אַלץ וום אין שטוב איז טמא, ווייל אַצוגימאכטער דעק העלפט נאר אטומאה זאל ניט אַריין גיין פון אויס־ווייניג אינווייניג אריין, אבער אז די טומאה איז אינווייניג אין דיא כלי גייט זיא ארוים אין שטוב אריין אפילו די כלי איז פאר מאכט נטהרה אחת מהן אויב איין פאס איז גיעפינט גיוואָרין היא והבית טמאים איז די אפענע פאס אונ אַלץ וואס אין שטוב טמא וחברתה טהורה אונ די אַנדערע פאס די פארמאכטע איז טהור וכן שני חדרים שהם פתוחים לבית צוויי זייטיגע שטובין האבין טירען אין אַגרויסע שטוב, אונ אין יעדער שטיביל ליגט אַשטיקיל מת ווי אהאלבער איילבירט גרוים, אונ דיא טירין פון דיא זייטיגע שטובין זענען פאר מאכט, זענען דיא קליינע שטובין טהור אונ די גרויסע שטוב איז טמא:

גמרא

נדה דף מ ע"ב

רש"י

וכמזוג שני חלקים וכו'. תני השרוני נדון כברמל חי ולא מזוג חדש ולא ישן. א"ר יצחק בר אבדימי וכולם אין בודקין אותן אלא בכוס טבריא

השרוני. מזוג: נדון כברמל חי. להכא נמי בדקי בכרמל חי ולית דנרסי כשרוני נדון כברמלי: בכוס טבריא. של זכוכית פשוט. טעכ"ם:

וּכְמָזוּג ב' חֲלָקִים מַיִם וְאֶחָד יַיִן מִן הַיַּיִן הַשָּׁרוֹנִי אוֹיב דער פְּלָעק וואס די אִשָּׁה הָאט גִּיזֶעהֶן איז רויט אַזוֹיא וויא וויין פון דיא שטאט שָׁרוֹן וואס ער איז גָּעמִישְׁט מיט וואסער אין דְּרִימִיל וויין אונ צְוַוִיי דְּרִימִיל וואסער, אֲפִילוּ דִּיא רוּיטְקייט איז ניט שְׁטַארְק, פון דָּעסְטְוֶועגן איז דער פְּלָעק טָמֵא הֲוָא פְּתִיל אונ אויף די פעסער זענען דא דעקין גוט צו נימאכט ומונחות בתוך הבית אונ די פעסער ליגען אין אַשטוב הן מהורות די פעסער זענען טהור, ווייל אין יעדע פאס ליגט נאר אַשטיקיל מת גרוים וויא אהאלבער איילבירט, אונ די טומאה פון איין פאס קען ניט אַריין גיין אין די אַנדערע פאס, ווייל זיא איז צו נימאכט מיט אדעק והבית טמא אונ אַלץ וום אין שטוב איז טמא, ווייל אַצוגימאכטער דעק העלפט נאר אטומאה זאל ניט אַריין גיין פון אויס־ווייניג אינווייניג אריין, אבער אז די טומאה איז אינווייניג אין דיא כלי גייט זיא ארוים אין שטוב אריין אפילו די כלי איז פאר מאכט נטהרה אחת מהן אויב איין פאס איז גיעפינט גיוואָרין היא והבית טמאים איז די אפענע פאס אונ אַלץ וואס אין שטוב טמא וחברתה טהורה אונ די אַנדערע פאס די פארמאכטע איז טהור וכן שני חדרים שהם פתוחים לבית צוויי זייטיגע שטובין האבין טירען אין אַגרויסע שטוב, אונ אין יעדער שטיביל ליגט אַשטיקיל מת ווי אהאלבער איילבירט גרוים, אונ דיא טירין פון דיא זייטיגע שטובין זענען פאר מאכט, זענען דיא קליינע שטובין טהור אונ די גרויסע שטוב איז טמא:

ואיידי דקליש. נראה כו מדמומית היין:

אותו ממאתים כום מבריא פשוט אפילו מחזיק שני לוגין עושין אותו ממנה ואיידי דקליש ידיע ביה טפי:

פשוט מ"ט אמר אביי של כל העולם כולו מחזיק לוג עושין אותו ממנה שני לוגין עושין אותו ממנה ואיידי דקליש ידיע ביה טפי:

די קאלארין פון די אלע ווייגען, מוז מען זיי פרובין אין אפראסטע גלאז פון די שטאט טברייה מאי מבמא פאר וואס נאר אין אפראסטע גלאז פון טברייה אמר אביי אנט של כל העולם כלו מחזיק לוג עושין אותו ממנה אלע גלאז פון די גאנצע וועלט, די גלאז וואס דארף האלטין אקווארט, ווערט זיא גימאכט פון הונדערט קווארט זאמד שני לוגין אז זיא דארף האלטין צוויי קווארט עושין אותו מטמאתים מאכט מען איהם פון צוויי הונדערט קווארט זאמד בום מברייה פשוט אוב דיא פראסטע גלעזער פון טברייה אפילו מחזיק שני לוגין אפילו דיא גלאז דארף האלטין צוויי קווארט פון דעסטוועגין עושין אותו מטמה מאכט מען זיא נאר פון הונדערט קווארט זאמד ואיידי דקליש ידיע ביה טפי ווייל די גלאז איז שיטער אוב דין געהט מען בעסער די קאלער:

זוהר תרומה דף קנ ע"ב

בשבתי וכירחי ובזמני וכהני כההוא אתר מרא אסתכך ולא אתדנו אכל לא נפקי מתמן כשאר חייבין דאית להו נייחא כל מינון דמהללי שבתות ומזמי ולא חייבי ליקרא דמאריהון כלל כגון למיטר לון אלא מהללי בפרהסיא כמה דאינון לא נטרי שבתי ומזמי דהתי עלמא ה"נ לא נטרין ליה בההוא עלמא ולית להון נייחא אמר רבי יוסי לא תימא הכי אלא נטרי שבתי ומזמי תמן בגיהנם בעל כרחייהו א"ר יהודה אילין מינון כגרים דלא אתפקדו דלא נטרי שבת בהתי עלמא נטרי ליה תמן בעל כרחייהו. בכל מעלי שבתא כל יומא אתפקדם כרוזין חולין בכל מינון מדורין דגיהנם סליקו דיני דהייבית דהא מלכא קדישא אתיא ואיהו אנין על כלא ומיד דינין אסתלקו [וחייבית אית לון נייחא] (וכל מינון מהללי שבתות ומזמי בפרהסיא דינין סלקין מניהו) (נ"א ואפילו כותים דלא אתפקדו למיטר שבתי ומזמי תמן נטרין בע"כ) אבל מרא דגיהנם לא אסתכך מעלייהו דלא נטרי שבת לעלמין וכל חייבי גיהנם שאלו עלייהו מ"ם אנין דלית לון נייחא מכל חייבין דהכא מינון מאריהון דדינא חייבין לון אנין מינון חייבין דכפרו ביה בהקב"ה ועברו על אורייתא כלא כגון דלא נטרי שבת תמן בג"כ לית להו נייחא לעלמין:

מוסר יוסף לחק הלכה פסוקה

מספר חסידים סי' נ"ז

ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו. לומר כי אפי' קרבים של בני אדם ובני מעים צריכים לברך את ה'. לפיכך לריך לכדוק עלמו יפה כשהוא מה להתפלל ואין לכוין בשום מלא ליאה לפני הקב"ה לבדו, ולריך לנעלם כל נוסח כשעת התפלה דכתיב כל עלמותי תפמלנה ה' מי כמוך (ויש חולקים) כתיב בעוד כגלך כאשר הלך אל בית האלהים רוא ואלסט היטען

הלכה פסוקה

הרמב"ם הלכות שבת פרק ח.

(א) הטוחן בגרונרת חייב. וכל השוחק תבלין וסמנין במכתשת הרי זה טוחן וחייב. המחתך ירק תלוש הרי זה תולדת טוחן. וכן הנוסר עצים ליהנות בנסורת שלהן. או השף לשון של מתכת חייב משישוף כל שהוא. אבל המחתך עצים אינו חייב עד שידקדק מהם

(א) הטוחן בגרונרת חייב אז איינער האט געמאלין הבואה אום שבת וואס מען קען פון די מעהל מאכין אשטיקעל טייג גרוים וויא אגע־טריקענטע פיינ, איז ער חייב (אויב ער האט דאס גימאהן אומגערין וואלט ער געדארפט ברייגען אקרבן חטאת אין בית המקדש, אונ אויב ער האט דאס גימאהן בערינווילינ, קומט איהם בדת, אדער סקילה) וכל השוחק תבלין וסמנין במכתשת אונ אז ער שטויסט בשמים אין אשטויסיל אום שבת הרי זה טוחן וחייב דאס הייסט געמאלין איז ער חייב המחתך ירק תלוש הרי זה תולדת טוחן אז איינער שניידט אום שבת גרינווארצ אפ גערייסענע פון גארטין אויף קליינע שטיקלאך איז גלייך וויא ער וואלט דאס גימאלין וכן הנוסר עצים ליהנות בנסורת שלהן אונ אז איינער זעגט האלץ אום שבת ווייל ער וויל הנאה האבין פון די זעגעכץ וואס פאלט ארוים פון דיא זעגע או השף לשון של מתכת אדער ער פיילט אשטיקעל איזין אום שבת חייב משישוף כל שהוא אז

ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו דוד המלך האט גיזאגט מיין נשמה וועט לויבין גאט מיינע אלע אינגעווייד (אלץ וואס אין מיין בויך) וועט לויבין זיין הייליגען נאמען ללמד כי אפילו קרבים של בני אדם ובני מעים צריכים לברך את ה' דער פסוק לערונט אונז אפילו די אינגעווייד אונ די גידערים וואס זיינען בייא דעם מענטש אין בויך דארפין אויך לויבין גאט לפיכך צריך לבדוק עצמו יפה כשהוא בא להתפלל דריבער אייבער דער מענטש קומט דאווגען דארף ער זיך גוט ריין מאכין ואין להביא בפיו מלא צוואה לפני הקב"ה לברכו אונ מען זאל ניט ברייגען אבויך פול מיט צוואה פאר גאט איהם צו לויבין וצריך לנעגע כל גופו בשעת התפלה אונ ווען מען דאווינט דארף ער שאקלען זיין גאנצין קערפער דכתיב ווארום עם שטייט אין פסוק כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך מיינע אלע ביינער זאגין גאט ווער איז גאך אזוי וויא דוא כתיב עם שטייט אין פסוק שבור בגלך כאשר הלך אל בית האלהים דוא זאלסט היטען

ער

כדי לבשל כגרוגרת מביצה: (ב) המדקר כגרוגרת חייב הלש כגרוגרת חייב. המגבל את העפר הרי זה תולדות לש וכמה שיעורו כדי לעשות פי כור של צורפי זהב. ואין גבול באפר ולא בחול הגס ולא במורסן ולא בכיוצא בהן והנותן זרע שומשמין או זרע פשתן וכיוצא בהן במים חייב משום לש מפני שהן מתערבין ונתלין זה בזה:

מטוגפות וכמיב הכוון לקרפת מלהיך ישראל כשמדם בא לפני מלך בשר ודם לא יבא לא לפניו שבא בשוק אלא יתעטף להיות ולא יוכלו ליתן כבוד כמו בפומה וכיולאה וכבוד אמו שהולכים לפני מדון כל המלכן יתקרב שמו מלכ"ו שים לנו להתעטף להיות לפניו כפומה וכיולאה. אלו להם לתופס המתמיעים מלהתעטף משבת לשבת כדי אלא יעמקו עליהם בני אדם ומיגים מושבים שמא ימותו ולא יוכלו ליתן כבוד כמו שנתן לו כותנתו אלמה שכתוב עליו יתקרב לנוסיה כחלב חיוב ועליהם וכל כיולא בהם נאמר יכין לשם ולדיק ולכם:

עֶר פֵּיילְט נָאר אַבְּיסֶעל. אִיז עֶר חַיָּיב אֲכָל הַמְחַדֵּד עֵצִים אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיְּדַקְדֵּק כְּדֵי לְבַשֵּׁל כְּגַרְגֶּרֶת מַבֵּיצָה אָבֶּער דָּער וָואס שְׁנַיידְט הָאלְץ אוּם שַׁבָּת אוֹיף דְּרֵיגֶע שְׁטִיקְלַאך אִיז עֶר אַנְדֶערְש נִיט חַיָּיב סַיידִין מָען קָען מִיט די שְׁטִיקְלַאך הָאלְץקַאכִין אַשְׁטִיקֶעל פוּן אַאיי וואס אִיז גְּרוֹיס וְוִי אַגְעטְרֵיקֶענֶטֶע פַּייג: (ב) הַמְגַבֵּל כְּגַרְגֶּרֶת חַיָּיב אַז עֶר זִיפְּט מֶעהְל אוּם שַׁבָּת וואס מָען קָען מִיט דִּיא מֶעהְל קְנֶעטִין אַשְׁטִיקֶעל פַּייג גְּרוֹיס וְוִי אַגְעטְרֵיקֶענֶטֶע פַּייג, אִיז עֶר חַיָּיב הַלָּשׁ כְּגַרְגֶּרֶת חַיָּיב אַז עֶר קְנֶעט טַייג אוּם שַׁבָּת גְּרוֹיס וְוִי אַגְעטְרֵיקֶענֶטֶע פַּייג אִיז עֶר חַיָּיב הַמְבַטֵּל אֶת הָעָפָר אַז עֶר קְנֶעט עֶרְד אוּם שַׁבָּת חַיָּיב זֶה תּוֹלְדוֹת לָשׁ דָּאס הַייסְט גִּיקְנֶעטִין אִיז עֶר חַיָּיב וְכַמָּה שִׁיעוּרוֹ וְוִיא פִּיל עֶרְד זָאל עֶר קְנֶעטִין כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב אַזוֹי פִּיל מָען זָאל קְנֶעגֶן בְּעַלַיינְגִין אַרוּם דִּי גָאלְד וואס דִּי נָאלְד שְׁמִידְן שְׁמֶעלְצִין וְאֵין גְּבוּל בָּאֹפֶר אַז מָען קְנֶעט אַש הַייסְט דָּאס נִיט גְּעקְנֶעטִין לֹא בְּחוֹל הַגַּס אָדֶער מָען קְנֶעט גְּרָאבְּע וואס הַייסְט דָּאס נִיט גְּעקְנֶעטִין וְלֹא בְּמוֹרְסָן אָדֶער מָען קְנֶעט קְלַייְגֶן הַייסְט דָּאס נִיט גְּעקְנֶעטִין, וְוַייל דָּאס קְלֶעבְּט זִיךְ נִיט צוּ זַאמָען וְלֹא בְּכַיּוֹצֵא בָּהֶן אוּם אַז מָען קְנֶעט נָאך אַזְעלְכָע וואס קְלֶעבְּט זִיךְ נִיט צוּ זַאמָען, הַייסְט דָּאס אוֹיף נִיט גְּעקְנֶעטִין, אִיז מָען נִיט חַיָּיב אַז מָען קְנֶעט דָּאס שַׁבָּת וְהַנּוֹתֵן זֶרַע שׁוּמְשְׁמִין אוֹ זֶרַע פִּשְׁתָּן וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן בְּמַיִם חַיָּיב מִשּׁוּם לָשׁ אַז עֶר גְּעֶטְט דָּאס פַארְזַייהוּנְג פוּן מַאן אָדֶער דָּאס פַארְזַייהוּנְג פוּן פְּלַאקְס אָדֶער אַנְדֶערֶע קְלֶערְנֶער אַזְעלְכָע אוּם עֶר לַיינְט זַייא אַריין אִין וואסֶער אוּם שַׁבָּת אִיז עֶר חַיָּיב וַוַייל דָּאס הַייסְט גְּעקְנֶעטִין מִפְּנֵי שֶׁהֵן כִּתְעָרְבִין וְנִתְלִין זֶה בָּזֶה וַוַייל דִּיא קְלֶערְנֶער וָוערִין צוּ מִישֶׁט אוּם קְלֶעבְּין אַיינְם צוּ דָּאס אַנְדֶערֶע דָּאס הַייסְט גְּעקְנֶעטִין אוּם שַׁבָּת:

דַּייגֶע פִּיס וָוען דּוּא וָועסְט גַּיין אִין דִּי שְׁטוּב פוּן נָאט שָׁלֹא תְּהֵא רַגְלֶיךָ מְטוּנָפוֹת דַּייגֶע פִּיס זָאלִין נִיט זַיין פַארְמִיאוּסְט פוּן צוֹאה וּכְתִיב אוּנ עֶס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק הַכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל יַעֲרֶער יוּד זָאל זִיךְ אָנְגְרַייטִין גֶּעגֶין גָּאט כִּשֶׁאָדָם בָּא לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם לֹא יָבֹא כָּאָדָם שֶׁבָּא בַּשּׁוּק אַז אַמָּעְנְטְש קוּמְט פַאר אַמָּלֶךְ וָועט עֶר נִיט קוּמֶען פַאר אִיהם וְוִי אַמָּעְנְטְש קוּמְט אִין נָאס אֶלָּא יִתְעַטֵּף לִהְיוֹת לִפְנֵי בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה וּכְבוֹד נָאר עֶר וָועט זִיךְ אֵיינְוִוִיקְלֶען אִין שַׁיינֶע קְלַייְדֶער עֶר זָאל זַיין פַאר דֶעם מֶלֶךְ מִיט מוֹרָא אוּנ כָּבוֹד אָנוּ שֶׁהוֹלְכִים לִפְנֵי אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ אַז מִיר גֵּיעֶן פַאר גָּאט וָוען עֶר אִיז דֶער הֶעְרֶר פוּן דִּי גַאנְצֶע וֶועלְט גֶעלוֹיבְט אִיז זַיין גָּאמֶען עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֵׁשׁ לָנוּ לְהִתְעַטֵּף לִהְיוֹת לִפְנֵי בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה אִיז דָּאךְ גֶעוָוִיס אַז מִיר דַארְפִין אוּנְז אֵיינְוִוִיקְלֶען מִיט דֶעם טַלִּית אוּנ שְׁטֵיין פַאר גָּאט מִיט מוֹרָא אוֹי לָהֶם לְאוֹתָם הַמִּטְתַּיְּנִים מִלְּהִתְעַטֵּף מִשַּׁבָּת לְשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁחַקּוּ עֲלֵיהֶם בְּנֵי אָדָם וְוִיי צוּ דִי מֶענְטְשִׁין וָואס וַוארְטִין פוּן אַיין שַׁבָּת בִּיז צוּם אַנְדֶערִין שַׁבָּת אוּנ וְוִיקְלֶען זִיךְ נִיט אַיין מִיט זַייערֶע טַלִּתִים נָאר שַׁבָּת וַוייל זַייא וְוִילֶען מֶענְטְשִׁין זָאלִין נִיט לַאכֶין פוּן זַייא וְאֵינָן חוֹשְׁבִין שֶׁמָּא יָמוּתוּ וְלֹא יוּכְלוּ לִתֵּן כָּבוֹד לְמִי שֶׁנְּתָנוֹ לוֹ כְּתוֹנְתוֹ כַּצָּמָה אוּנ זַייא מְרַאכְטִין נָאר נִיט מְאֶמֶער וְוֶעלִין זַייא שְׁטַארְבִין אִין מִיטֶען וָואך אוּנ וָועלִין נִיט קֶענֶען גֶעבִין כָּבוֹד צוּ גָּאט וָואס עֶר הָאט אִיהם זַיין טַלִּית גֶעגֶעבִין שֶׁכָּתוּב עָלָיו יִתְבָּרֵךְ וָואס עֶס שְׁטֵייט גֶעשְׁרִיבֶּען אוֹיף גָּאט לִבְשִׁיתָה כִּתְלֵת חִיוּר זַיין קְלַייד אִיז וַוייס וְוִי שְׁנֵי זַיָּיו וַעֲלֵיהֶם וְעַל בִּיוֹצֵא בָּהֶם נֶאֱמַר יָכִין רָשָׁע וְצַדִּיק לְבֵשׁ אוֹיף דִּי מֶענְטְשִׁין אוּנ אוֹיף נָאך אַזְעלְכָע מֶענְטְשִׁין זָאגְט דֶער פָּסוּק דֶער רָשָׁע וָועט אָנְגְרַייטִין אוּנ דֶער צַדִּיק וָועט דָּאס אָנְקְלַיידִין, דִּי רְשָׁעִים וָועלִין שְׁטַארְבִין אוּנ צַדִּיקִים וָועלִין יִרְשֶׁנָּן זַייעֶר פַארְמֶעגִין:

(יג) **אין** לענות אמן אחר גאל ישראל כנזכר לעיל בתיקון התפלה סעיף ל"ח :

(יד) **בעניני** הפיוטים שתיקן הקלי"ר יש לאמרם הואיל שמסיימין מעין החתום והכל הולך אחר החתום וצריך לידע כי הקלי"ר הוא בוודאי ר"א בר"ש :

סימן יח דיני ברכות שמונה עשרה ובו י"ג סעיפים.

(א) **צריך** לכרוע ב' כריעות תחלה וסוף בברכת אבות בברוך כריעות הגוף ובאתה כריעות הראש, וטוב לכוון בכל כריעת ראש בשם י"ה, ובכריעת הגוף בשם ו"ה, וכן בזקיפה זקיפת הגוף יכוון בו"ה וזקיפת הראש יכוון בי"ה, ויחבק ב' ידיו זו ע"ג זו ימינו על שמאלו :

(ב) **אין** להרים קולו בתפלת י"ח בחשאי כי יש מלאכים נקראים אזני ה' ממונים לקבל תפילתנו בלחש ואם אותה התפלה נשמעת לאזני האדם אז המלאכים הנ"ל אין מקבלין התפלה ונדחית לחוץ ר"ל למלאכי חבלה הנקראים 'נץ 'כלב 'חמור וזהו עיניך לנכח יביטו נכ"ח ו"ת 'נץ כלב 'חמור, הם ראשי הקליפות לכן שומר נפשו ירחק מהם :

(ג) **ואפי'** בר"ה ויה"כ אסור להרים קולו בתפילתו בחשאי ולא כרמ"א :

(ד) **יזהר** לומר תחילה י"ח בלחש הוא נגד שם אדנ"י ב"ה ופעם שנית בקול נגד שם הוי"ה ב"ה :

(ה) **צריך** לומר קונה הכל ולא וקונה כמנהג הספרדים וכן צ"ל ברכנו בקיץ וברך עלינו בחורף ג"כ מנהג הספרדים :

(ו) **בברכת** תקע בשופר יכוון שם **חב"ן** יוצא מן וקבצינו **יחד** מא**רבע** כנפות הארץ, גם יכוון נדחי גימט' ע"ב מסוגל לקרי ר"ל ויאמר יר"מ וכו' היוצאים מפסוק חיל בלע ויקיאנו :

(ז) **באמרך** כי לישועתך קוינו כל היום תכוון לקיים שאלה ששואלים לעתיד לבא צפית לישועה :

(ח) **צריך** לומר אב הרחמן שמע קולנו, וקודם שיאמר כי אתה שומע תפלת וכו' יאמר יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתמחול ותסלח לעונות ולחטאים ולפשעים שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך ותזוני ותפרנסני ותכלכלני מתחת ידך ולא מתחת ידי בשר ודם וקבל ברחמים וברצון את תפלתנו כי אתה שומע וכו' :

(ט) **צריך** לכרוע במודים בלחש כריעת הגוף, ובמודים דרבנן הראש :

(י) **צ"ל** שים שלום בכל עת ובכל זמן טובה וברכה וכו' :

(יא) **יש** לכוון בחותם ברכה זו כוונה אחת מועלת לזכרון שר"ת של 'המברך 'את 'עמו 'ישראל גימטריא אלהי"ם ליחדו עם הוי"ה של ברוך אתה ה' מדה"ד ומדה"ר עשו שלום יחד, ותכוון כי שם הוי"ה

זה ניקוד שור״ק דהיינו מלאפו״ם שיתקשרו הד״ת בלבך בזכירה, והוא סגולה נפלאה עד מאוד :

(יב) יש לומר קודם אלהי נצור שיר למעלות אשא עיני וכ׳ ואז יהיה אהוב למעלה ונחמד למטה, ויאמר ביראה גדולה ולא יצפה לשום טובה חלילה כ״כ בעשרה מאמרות, לפי המבואר בגמרא פ״ק דברכות העיקר לומר יהיו לרצון אמרי פי וכו׳ מיד אחר המברך את עמו כו וכ״כ מהר״י מקראקא וכן עיקר, ואחר שאמר אלהי נצור יאמר פעם ב׳ ילא״פ קודם שיפסע ג׳ פסיעות בעושה שלום אחר שאמר פסוק למען יחלצון ידידיך וכו׳ :

(יג) צריך שיפסע ג׳ פסיעות בדוחק ולא ירחיב רגליו :

סימן יט חזרת התפלה וכו׳ סעיפים.

(א) צריך שיעצים עיניו בקדושה וישא עיניו למעלה. וצ״ל נקדישך ונעריצך כמנהג הספרדים :

(ב) צריך היחיד לומר עם הש״ץ מלה במלה בלחש נקדישך ונעריצך וכו׳, והב׳ מלות נקדישך ונעריצך יאמר בקול רם :

(ג) צריך לכוון הרגלים רגל ישרה :

(ד) יש לנהוג כמנהג א״י לישא כפים בכל יום, וביום שיש בו מוסף ב׳ פעמים :

(ה) צריך הלוי ליטול ידיו תחלה קודם שיצוק על ידי כהן :

(ו) צריך לומר הוידוי אשמנו תיכף אחר עמידה ויש לומר אחר ויעכור סליחה :

(ז) כשנופל על פניו יפול על שמאלו ולא על ידים עצמם אלא נגד זרועו דהיינו שמחבק הזרוע שמאל בימין וליפול על שמאל ולא תוך כף היד מפני שהוא סכנה גדולה :

(ח) צריך לומר קודם תחנון מזמור ׳אליך ה׳ ׳נפשי ׳אשא שהוא ר״ת גימטריא ב״ן ויש בו סוד גדול :

(ט) צריך לומר אבינו מלכנו קודם ואנחנו, ג״כ נוסח הספרדים :

(י) אין לומר אשמתי בלשון יחיד אפילו כשמתודה בביתו דכל ישראל ערבים זה בזה מצד נשמתם :

בשורה טובה

חק לישראל אין בעזונדערע פרשיות

מיר האָבען געדרוקט דעם באַרימטען

חק לישראל

מיט אַלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, אַלעס איבערזעצט אויף אַ לייכטע אידישע שפּראַך, מיט שיינע ליכטיגע און קלאָרען דרוק

צום באַקומען אַ יעדער פרשה אין אַ באַזונדערן באַנד, מיט ווייכע דעקלעך, שטאַרק געבונדען, צו ערמעגליכען מיט זיך צו פירען אויפן וועג צו דער אַרבעט אַז"ו, כדי צו קענען מקיים זיין בשבתך בביתך ובלכתך בדרך

צו באַקומען פאַר אַ שטוינענד ביליגען פּרייז 75 סענט אַ ספר

אויך וועט זיין צו באַקומען איה"ש

אויף גאַנץ תורה אין צען פּראַכטפולע דע לוקס בענדער

פאַר אַ ביליגען פּרייז ביי

EMUNAH PUBLISHING COMPANY

171 TAYLOR ST., BROOKLYN, N. Y. 11211 **Tel. 388 - 8812**

מכתב המלצה מהגה"צ אב"ד משארמאש שליט"א

מלפנים זאת בישראל בדורות הקודמים ובימי אבותינו זי"ע, אשר כל או"א בין ת"ח בין איש המוני השתהלו להשלים חוקם בכל יום ויום בס' חק לישראל חק ולא יעבור, וכן נהגו הצדיקים הקדושים מדור דור כידוע, ומקור חוצבו ממקום קדוש עליון, יסדו ותקנו איש האלקי קודש הקדשים מרן רבינו האריז"ל, ללמוד בכל יום ויום בסדר הזה תורה נביאים וכתובים, משנה, תלמוד, זוה"ק, כמבואר בשער המצות פ' ואתחנן (דף מ"ו) עיי"ש. ואחריו קם הגה"ק איש האלקים מרן החיד"א זלל"ה, והוסיף מילואים לסדר הנ"ל, ללמוד בכל יום עניני מוסר ודינים מלוקטים מארבעה חלקי השו"ע והרמב"ם ז"ל כדי לצאת גם ידי חובת לימוד הלכה, ע"ד אמרם ז"ל כל השונה הלכות בכל יום כו', ועיין בשו"ע (סי' רל"ח) דאם לא השלים חק הקבוע לו ביום, ישלימנו בלילה מיד. ועיין בפתחי תשובה (יו"ד סי' רמ"ו) בשם משנת חכמים דדעתו נוטה דאם לא השלים בלילה מחוייב להשלים אף ליומא אוחרא, וצריך ללמוד דבר זה קודם שאר לימודו עיי"ש.

בעוה"ר בסיבת החורבן והגלות שאירע לעם ישראל בימינו אלה הרבה ממנהגי ישראל הטובים והישרים נדלדלו ונטשטשו, ולמיעוט מציאותם כמעט שנשכחו מלב ההמון, וככה אירע גם בלימוד החק לישראל, שהי' חק קבוע לכל בר ישראל מגדול ועד קטן להשלים חקו מידי יום ביומו כל ימי חייהם עד עולם, ועכשיו בעוה"ר נתמעטו לומדי' ועוסקי' וכמעט לא נמצאו, מי יתן איפוא להחזיר עטרה ליושנה שיקבעו כאו"א שיעור קבוע ללמוד בכל יום ויום כפי הסדר שיסדה רבינו האריז"ל עפ"י הסוד, וגם לקבוע שיעורין ברבים כמנהג אבותינו הק' בדור הקדום.

ע"כ באו ונחזיק טיבותא לגברא דמרא סייעא הרה"ח מוה"ר שלו' יודא גראָסס נ"י, אשר טוב עשה בעמיו והדפיס ספר חק לישראל בדפוס נאה ומשובח, באותיות מאירות עינים, גם חילק כל פרשה בכרך לבדנה, למען להקל ללומדי' להוליכם בחיקם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך באלה מסעי, והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, ולא ימוש ספר התורה הזה מפיך, ועי"ז יהי' באפשרות גם להטרודים על המחי' ועל הכלכלה להשלים חקם בס' החק לישראל מידי יום ביומו. ואקו' בעזר השם שיתרבה גבולנו בתלמידים ויתרחב גבול הקדושה להגדיל תורה ולהאדירה. ומתאמרא משמי' דההקה"צ משינאווע זללה"ה, אשר לימוד החק לישראל מסוגל לפרנסה בנקל ובהרחבה, ונרמז באמרם ז"ל (ביצה ט"ז ע"א) דהאי חק לישנא דמזונא הוא, עכדה"ק ודפיח"ה. ובזכות התוה"ק יוסיף הקב"ה ויגאלנו גאולת עולם במהרה דידן אכיה"ר.

הכ"ד הכותב לכבוד התוה"ק ולומדי'

נפתלי הירצקא העניג

אבדק"ק שארמאש יצ"ו, ברוקלין, נ. י.